

Vol. 12 No. 1 June 2022

วารสารวิชาการของสมาคม

ญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

วารสารผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI

และอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 1

Approved by TCI (2021-2024)

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ (Editorial Advisory Board)

ศ.กิตติคุณ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ.กิตติคุณ ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศ.วรินทร์ ววงค์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บรรณาธิการ (Editor)

รศ.ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
----------------------	-----------------------

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial Assistant)

รศ.ดร.ยุพกา พุกขิม่า	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
----------------------	------------------------

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

รศ.ดร.โมชิต ทิพย์เทียมพงษ์	Tokyo University of Foreign Studies
รศ.ดร.ชมนาด ศีตีสาร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.เบญจรงค์ ใจใส แดร์ อาร์สลานิอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ปราณี จงสุจิตรธรรม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร.บาร์นี บุญทรง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.ปิยวรรณ อัครวราชนัย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผศ.ดร.ภัทรธอร์ พิพัฒน์กุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.วินัย จามรสุนิยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
พอ.หญิง รศ.นงลักษณ์ ลิ้มศิริ	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
ผศ.นิศากร ทองนอก	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อ.ดร.วันวิสาข์ กุลภัทรนิรันดร์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.ทรายแก้ว ทิพากร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรรมการกลั่นกรองประจำฉบับ (Reviewers)

ศ.กิตติคุณ ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.ชมนาด ศีตีสาร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.ณัฐริรา ทับทิม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รศ.วันชัย สิลพัทธ์กุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.ธวัช คำทองทิพย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ผศ.ดร.ธัญญรัตน์ สงวนศรี	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.นรุฒม์ เจริญศรี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.นันทชญา มหาพันธ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.นิจ เนื่องจำนงค์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.ปิยวรรณ อัครวราชนัย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผศ.ดร.ปิยะนุช วิริเยนวัตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผศ.ดร.ภัทรธอร์ พิพัฒน์กุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.ยุพวรรณ โสภิตวุฒิมังค์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ.ดร.วินัย จามรสุนิยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผศ.ดร.สุนิสา ธรรมมาวิวัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผศ.ดร.อัษฎายุทธ ชูศรี	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ.พรภาพรรณ พลบุญ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.สร้อยญา คงจิตต์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.ธนภัส สนธิรักษ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อ.ดร.ธีระวุฒิ สุนทรา	มหาวิทยาลัยหอการค้า
อ.ดร.ภรณ์ย์ พินันโสติติกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อ.ดร.เศกสิทธิ์ ปักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อ.ดร.สุดปรารถนา ดวงแก้ว	มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ทรายแก้ว ทิพากร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารกลุ่มที่ 1 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เจ้าของ :

สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย
ห้อง 606 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
URL: jsat.or.th, email: jsn.jsat@gmail.com

กำหนดออก : ปีละ 2 ฉบับ มิถุนายน และ ธันวาคม
วารสารออนไลน์ : <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsn>

ออกแบบและพิมพ์

บริษัท แก่นสาระ จำกัด
15/4 หมู่ 3 ตำบลบางกระทีก อำเภอสามพราณ
จังหวัดนครปฐม 73210

ISSN 2229-1997

ISSN ONLINE 2586-937X

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มิถุนายน 2565

วัตถุประสงค์ในการพิมพ์

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา (jsn journal) เป็นวารสารวิชาการของสมาคมญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย จัดพิมพ์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาและงานวิจัย ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น
2. เพื่อเป็นเวทีให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาระดับปริญญาโทและเอกได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ใช้วารสารเป็นแหล่งต่อยอดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติ ในเชิงบูรณาการ
3. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายเครือข่ายทางการศึกษาในวงกว้างและเสริมสร้างความร่วมมือทางวิชาการ ในแขนงญี่ปุ่นศึกษาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

jsn Journal ประกอบด้วย บทความรับเชิญ บทความวิจัย บทความวิชาการที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน บทวิจารณ์หนังสือ บทความปริทัศน์ และรายงานสัมมนา โดยทุกบทความต้องมีบทคัดย่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษ วารสารมีการตีพิมพ์เป็นรูปเล่มและเผยแพร่แบบออนไลน์ บทความวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบเบื้องต้นโดยกองบรรณาธิการและการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน ด้วยระบบปกปิดชื่อ ข้อความและข้อคิดเห็นต่างๆ ในบทความเป็นของผู้เขียนบทความนั้นๆ ไม่ใช่ความเห็นของกองบรรณาธิการหรือของวารสาร jsn Journal

Aim and Scope

The “jsn Journal” is an academic journal of the Japanese Studies Association of Thailand, and is published two issues per year. The journal has following objectives:

1. To be a channel for disseminating research findings related to Japan in the humanities and social sciences related to Japan.
2. To be a platform for scholars, practitioners and graduate students to share knowledge and experiences, as well as utilize the journal as a source to enhance the body of knowledge that benefits our society and nationally-integrated development.
3. To expand the network as well as strengthen academic cooperation in the area of Japanese Studies.

The “jsn Journal” consists of invited papers, original research articles, academic articles, review articles, book reviews and conference reports. Each paper must have an abstract in both Thai and English. The journal is published in simultaneous print and electronic editions. All research articles in this Journal have undergone rigorous peer review, based on initial editor screening and double-blind peer review. Any views expressed in the articles are the views of the authors only.

สารบัญ	หน้า
บรรณาธิการแถลง ทักษิณ เมธาวินิจู	iv
บทความรับเชิญ	
อนาคตการจัดการศึกษาหลักสูตรนานาชาติในระดับอุดมศึกษาที่มุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน: การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับนักศึกษาวิชาญี่ปุ่นศึกษาทั่วโลก <i>Keiko Unedaya</i>	2
การใช้คู่ตรงข้ามในนวนิยายเรื่อง <i>เค็นโทมิ</i> <i>เดือนเต็ม กฤษดาธานนท์</i>	17
นโยบายของเซนริวในสถานการณ์ปัจจุบัน: กรณีศึกษาซาริมันเซนริว <i>ปรัชญาภรณ์ รัตนพงศ์วิญญู</i>	40
ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative ของจีน และยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific ของญี่ปุ่นกับการปรับแนวทางการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ <i>สุจินดา อรุณพิพัฒน์</i>	57
การจัดกลุ่มชาวญี่ปุ่นและการศึกษาความต้องการที่มีต่อการท่องเที่ยว แบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย <i>เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ, กาญจนา บุญยัง, ปานเสก อาทรธรรุสุข และโซเฮ โอกะวะ</i>	82
ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎี CMM และแนวคิด RT ที่มีต่อความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น <i>กวิตา ฟองสถาพร, ฤติรัตน์ ชุษณะโชติ และวรวุฒิ จิราสมบัติ</i>	107
บทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน: กรณีศึกษาผ่านการสำรวจการใช้สมาร์ตโฟนของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย <i>ธนภัส สนธิรักษ์</i>	118
อุปสรรคในการเรียนรู้คำศัพท์คตะกะนะและกลวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย: กรณีศึกษาผู้เรียนวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นระดับชั้นอุดมศึกษา <i>ธนพล อรรถเอี่ยม</i>	138
การใช้ "ใช้" (使う、用いる、使用する、利用する) ในภาษาญี่ปุ่น: กรณีศึกษาผ่านเครื่องมือสืบค้นคลังข้อมูลภาษาออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC <i>ณัฐริรา ทับทิม</i>	156
ปัญหาการเกาะเกี่ยวความในเรียงความภาษาญี่ปุ่น: กรณีศึกษาผู้เรียนวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นชาวไทย <i>กุลรัสมิภา เศรษฐเสถียร</i>	174

สวัสดีท่านผู้อ่านทุกท่าน

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 นี้ ประกอบด้วยบทความรับเชิญ 1 เรื่อง และบทความวิจัยอีก 9 เรื่อง เป็นบทความด้านวรรณกรรม 2 เรื่อง บทความด้านสังคมญี่ปุ่น 2 เรื่อง และ ด้านภาษาศาสตร์และการสอนภาษาญี่ปุ่น 5 เรื่อง

บทความรับเชิญเรื่อง “The Future of International Higher Education Aiming for SDGs: Collaboration with Japanese Studies Students around the World” เป็นบทความจากปาฐกถาพิเศษในการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 15 ของสมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งจัดร่วมกับมหาวิทยาลัยบูรพาเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2564 นำเสนอโดย Professor Keiko Unedaya จาก Global Initiative Center, Kagoshima University บทความนี้ได้เน้นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาและการแลกเปลี่ยนนักศึกษาที่ควรส่งเสริมให้มีการขยายเครือข่ายให้นักศึกษาต่างชาติและนักศึกษาชาวญี่ปุ่นในทุกแขนงวิชาได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน โดยยกตัวอย่างของนักศึกษาเอกวิชาวาษาญี่ปุ่นและญี่ปุ่นศึกษาเป็นต้นแบบ โดยมุ่งหวังว่าจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ด้านการศึกษาได้ บทความนี้ได้รับการถอดความและแปลเป็นภาษาไทยโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ยุพกา พุกขิมา จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทความวิจัยด้านวรรณกรรม เรื่อง “การใช้คู่ตรงข้ามในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทเม*” ผู้วิจัยนำเสนอการใช้แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามเพื่อวิเคราะห์นวนิยายร่วมสมัยของ โยโกะ ทะวะตะ นักประพันธ์นวนิยายร่วมสมัยญี่ปุ่น-เยอรมัน ซึ่งผลงานดังกล่าวสะท้อนสภาพอนาคตของกรุงโตเกียวที่เต็มไปด้วยความเสื่อมโทรม และเรื่อง “นัยยะของเซนริวในสถานการณ์ปัจจุบัน: กรณีศึกษาซาราริมันเซนริว” เป็นงานวิจัยที่ศึกษาคำศัพท์ที่ปรากฏในกลอนเซนริว กลอนสั้นของมนุษย์เงินเดือนจำนวน 100 บทที่ได้รับคัดเลือกจากการประกวดในปี 2563 นี้ ผลงานเหล่านี้เป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตแบบใหม่ที่เกิดจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิดด้วย นับเป็นงานวิจัยที่มีความน่าสนใจและเชื่อมโยงเข้ากับวิถีชีวิตในสังคมปัจจุบันได้ดี

บทความด้านสังคมและการเมืองเรื่อง “ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative ของจีน และยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific ของญี่ปุ่นกับการปรับแนวทางการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ” เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบยุทธศาสตร์ของจีนกับญี่ปุ่นในประเด็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ และชี้ให้เห็นผลประโยชน์ระหว่างประเทศผู้ให้และประเทศผู้รับ ประเด็นเหล่านี้ควรติดตามอย่างยิ่งเนื่องจากทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย สำหรับเรื่อง “การจัดกลุ่มชาวญี่ปุ่นและการศึกษาความต้องการที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย” ยังคงมีการศึกษาต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากจำนวนชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในประเทศไทยยังคงเพิ่มขึ้น แม้จะชะงักไปบ้างในช่วงสถานการณ์โควิดก็ตาม

บทความด้านภาษาศาสตร์และการสอนภาษาญี่ปุ่น มีการนำเสนอทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการสอนใหม่ ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย บทความเรื่อง “ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎี CMM และแนวคิด RT ที่มีต่อความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น” เป็นงานวิจัยที่ศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนชาวไทยระดับมัธยมศึกษา เรื่อง “บทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน: กรณีศึกษาผ่านการสำรวจการใช้สมาร์ตโฟนของผู้เรียน” เสนอแนวทางที่ผู้สอนจำเป็นต้องปรับบทบาทของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ที่ผู้เรียนใช้สมาร์ตโฟนเป็นตัวช่วยในการสืบค้นข้อมูล เรื่อง “อุปสรรคในการเรียนรู้คำศัพท์ตะคะนะและกลวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย: กรณีศึกษาจากการสำรวจในกลุ่มผู้เรียนวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นระดับชั้นอุดมศึกษา” สะท้อนปัญหาของผู้เรียนที่อาจไม่เข้าใจความหมายที่ถูกต้อง เนื่องจากขอบเขตของความหมายนั้นแตกต่างจากคำในภาษาอังกฤษ และเรื่อง “การใช้ ‘ใช้’ (使う、用いる、使用する、利用する) ในภาษาญี่ปุ่น: กรณีศึกษาผ่านเครื่องมือสืบค้นคลังข้อมูลภาษาออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC” เป็นการศึกษาเปรียบเทียบความหมายของคำกริยา “ใช้” ซึ่งมีอยู่หลายคำในภาษาญี่ปุ่น โดยวิเคราะห์การใช้จากคำปรากฏร่วมในคลังข้อมูลภาษาญี่ปุ่น และเรื่อง “ปัญหาการเกาะเกี่ยวความในเรียงความภาษาญี่ปุ่น: กรณีศึกษาผู้เรียนวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นชาวไทย” เป็นการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของผู้เรียนในการเขียนเรียงความภาษาญี่ปุ่น และเสนอแนะแนวทางที่ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้

บทความวิจัยเหล่านี้ นอกจากจะเสริมสร้างความเข้าใจที่มีต่อญี่ปุ่นในแง่มุมต่าง ๆ ยังเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ด้านงานวิจัยที่มีความลึก และเป็นคลังความรู้ที่สำคัญสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่ด้วย

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา ได้รับการสนับสนุนทุนเผยแพร่ จากเจแปนฟาวน์เดชั่น มาโดยตลอด จึงใคร่ขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ในปีนี้ได้มีการปรับรูปแบบบทความจากสองคอลัมน์เป็นหนึ่งคอลัมน์เพื่อให้การแสดงผลประเภทตารางดูง่ายขึ้น มีผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ บทความละ 3 ท่าน และใคร่ขอเชิญชวนนักวิชาการทุกท่านมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านญี่ปุ่นศึกษาให้แก่สังคมไทย หากท่านผู้อ่านมีคำแนะนำเกี่ยวกับวารสาร กรุณาส่งคำแนะนำของท่านมายังกองบรรณาธิการ jsn.jsat@gmail.com เพื่อการพิจารณาปรับปรุงในฉบับต่อไป

ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ

บรรณาธิการวารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา
มิถุนายน 2022

Invited paper

The Future of International Higher Education Aiming for SDGs: Collaboration with Japanese Studies Students around the World

Abstract

We have been facing the COVID-19 pandemic and at the same time the larger crisis of exceeding “Planetary boundaries” as well. To solve these complex, serious, global problems, international cooperation is indispensable. Education provides a basis for international cooperation and it is through education that we can develop scientific viewpoints and knowledge, our consciousness as a global citizen, and Global Competence. Global Competence is defined in, and added to the evaluation metrics of, the Programme for International Student Assessment (PISA 2018) of the OECD. The development and improvement of Global Competence are also desired in higher education in a wide variety of fields. In this paper, from the above understanding, an overview and consideration of Online International Exchange Education are provided. The online method has prevailed during the COVID-19 pandemic instead of in-person International Exchange Education, traditionally useful for the development of Global Competence in international education. Furthermore, Collaborative Online International Learning (COIL) between Japanese major students at Burapha University and students at Kagoshima University is presented. It is reported that both groups were well able to gain the benefits of international exchange education even through online interaction. From this example, it became clear that both groups are mutually valuable as a

collaborative learning partner because overseas students majoring in Japanese studies have strong interest in Japan and their interest is also significant for Japanese students. Therefore, it is pointed out that it will be meaningful that Japanese universities utilize this special relationship with overseas students majoring in Japanese studies positively, and construct the multilateral human network to provide transnational co-learning opportunities for students. This network will contribute to the international education networks in other fields by spreading laterally and fits with the interdisciplinary orientation to solve global problems. Consequently, it is stated that the conscious positive effective development in education of these large human networks possible online will define the significance and possibilities of university international education, and will contribute to the attainment of Sustainable Development Goals.

Key words

Sustainable Development Goals (SDGs), Collaborative Online International Learning (COIL), overseas students majoring in Japanese studies, international education/ human network

大学における国際教育のこれからー持続可能な開発を目指してー日本語・日本学専攻学生と学ぶネットワークを世界に

Abstract

現在、我々はコロナ禍と同時に、「地球の限界」を超えるというさらに大きな危機に直面している。これらの複雑で深刻な地球規模の課題の解決には、国際協調が欠かせない。それを生み出す基盤は「教育」であり、教育によって、科学的な視点と知識、将来世代までも視野に入れた「地球市民」Global Citizenとしての意識、およびグローバルコンピテンスを養うことが不可欠であろう。OECDのPISA (Programme for International Student Assessment, 2018)が定義して評価指標に加えたGlobal Competenceは、高等教育でも、幅広い分野の国際教育によってその育成と向上が望まれる。本稿では、上述の認識から、国際教育の中で当該コンピテンス育成に有効な国際交流教育、その中で特に、コロナ禍で台頭したオンライン国際交流教育について概観・考察した。また、その具体的な取組みとしてブーラパー大学日本語専攻学生と鹿児島大学生とのオンライン国際協働学習 (Collaborative Online International Learning : COIL) を紹介し、オンラインでも双方の学生が国際交流教育の成果を十分得たことを報告した。この事例から、海外の日本語・日本学専攻学生は、学習対象である日本に関心が高く、それは日本人学生にも意義深く、協働学習のパートナーとして互いに貴重であることがわかった。そこで、この特別な関係性を日本の大学は積極的に活用し、今後2国間から多国間へと世界に人的ネットワークを拡張、ともに学ぶ大きな学習機会を創ることが意義深いと指摘した。このネットワークは、他分野の国際教育のネットワークにも波及的に貢献し、他分野への横展開は、地球的課題解決の学際的な方向性にも合致する。今後、オンラインを介して可能となる、このような多人数の人的ネットワークの教育への意識的、積極的な有効展開が、大学における国際教育のこれからの可能性と意義であり、SDGs達成に貢献すると述べた。

Key words

持続可能な開発目標 (SDGs), オンライン国際協働学習 (COIL), 海外の日本語・日本学専攻学生, 国際教育・人的ネットワーク

1. はじめに

現在、世界中の人々がコロナ禍に翻弄されているが、我々は同時に「地球の限界」を超えるというさらに大きな危機に直面している。「地球の限界」は、2009年にロックストローム博士らが科学的データに基づいて唱えた「人類が安全に活動できる、安定した地球であるための9つの限界値」であり、持続可能な開発（以下、SDGsという）の基礎となっている。気候変動や生物多様性の損失などが含まれ、すでに2つは限界値を超えたと考えられている (Rockström, et al. 2009)。

これらの複雑で深刻な地球規模の課題の解決には、国際協調が欠かせない。それを生み出す基盤は「教育」であり、教育によって、科学的な視点と知識、将来世代までも視野に入れた¹「地球市民」Global Citizenとしての意識、およびグローバルコンピテンスを養うことが不可欠であろう。OECDのPISA (Programme for International Student Assessment, 2018)は、2018年にGlobal Competenceを定義して²評価指標に加えている。高等教育においても、幅広い分野での国際教育³によって当該コンピテンスの育成と向上が望まれる。本稿では、上述の認識から、国際教育の中で当該コンピテンス育成に有効な国際交流教育⁴、特に、コロナ禍で台頭したオンライン国際交流教育⁵について概観・考察する。また、具体的な取組みとしてブーラパー大学日本語専攻学生と鹿児島大学生とのオンライン国際協働学習 (Collaborative Online International Learning : 以下、COILという) に触れ、特に日本国外で学ぶ日本語・日本学専攻大学生と、日本国内の大学生のオンライン国際交流教育の今後の可能性、およびSDGsに貢献する意義について述べる。

2. オンライン国際交流教育

2020年年初から続くコロナ禍によって、実渡航による国際交流教育は停止を余儀なくされた。その中で、コロナ禍でも国際的な繋がりや出会いを絶えさせないという、国を超えた担当教員の共通の思いによって「オンラインへの代替」が一気に拡大した。まず、代替の様相を図1⁶に示す。留学等の派遣停止は多くの国でVirtual Exchange (仮想留学) の新規開発を生んだ他、留学延期によって自発的に海外の大規模公開オンライン講座⁷(以下、MOOCsという)を受講する学生も見られる。また、留学生の受入停止は、対面による国際共修授業も困難にしたため、海外教員と協働して互いの授業を結ぶCOILや、有志の海外外国人学生をオンライン授業に参加させて共修する方法も見られる。このうちCOILは、対面交流授業の代替のみならず、留学等海外派遣の代替としても実施されている。

¹ 一例として Future Design (西條、2015、2018、2021と参考文献5) を挙げる。持続可能な世界に向けて将来世代との格差を意識し、描いた将来像の視点から現在必要な対策をデザインする方法。

² PISAの定義「グローバルコンピテンスは、地域や地球全体、異文化間で生じる課題を調べ検討し、他者のものの見方や世界観を理解して尊重し、異なる文化に属する人々と開かれた適切で効果的な交流を行い、持続可能な開発と全世界の人々の心身の健康保持に向けて行動することができる能力」(筆者訳)

³ 本稿では「異文化間学生交流の有無に関わらず、広くグローバルコンピテンスを養う教育」と定義する。いわゆる国際学を始めとし、それ以外でも人文・社会・自然科学分野全てにわたって国際的な視点によって当該コンピテンス育成に寄与する教育。

⁴ 本稿では「異なる文化の学生が、自らの所属する教育機関や海外の教育機関等を通じて、双方向に交流して学ぶ教育」と定義する。

⁵ 異なる文化の学生が、自らの所属する教育機関や海外の教育機関等を通じて、オンラインを用いて双方向に交流して学ぶ教育」(畠田谷、2022)

⁶ 図1の「派遣」「受入」は、タイ王国等日本国外の大学を起点とすれば「Virtual Exchange (仮想留学)」の「海外大学」は日本国内の大学になる。

⁷ 日本においても、海外大学も参加可能で、日本の高等教育機関が多数参加する海外向け国際的オンライン教育プラットフォームJapan Virtual Campusが2022年初旬にパイロット事業を開始した。https://www.jvc-campus.org/

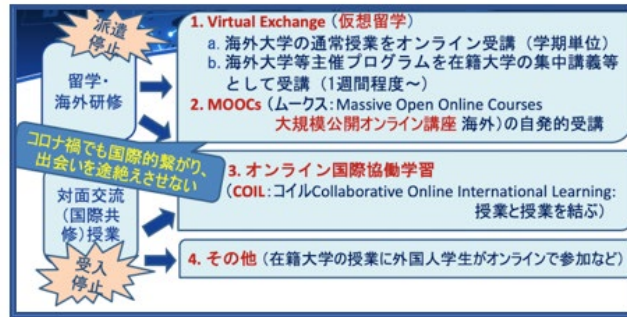

図1 実渡航による国際交流教育のオンラインへの代替

次に、オンライン国際交流教育の形について概観する（図2）。一般のオンラインによる授業同様、同期型（リアルタイム）、非同期型（オンデマンド）があり、それぞれに双方向、一方向がある。国際交流教育⁸は、学生と教員の双方向性はもちろんのこと学生同士の「双方向交流」「協働」がグローバルコンピテンス育成に有効な鍵であるため、オンラインでも同期型、非同期型問わずそれらが重視されていると考えられる。非同期型双方向は、時差が大きい場合や、協働の際の言語的障壁を減じるため対応に時間をかけたい場合に、講義やビデオ等のコメント交換等によって行われる。同期型双方向はZoom等を用いて同じ時間を共有して学習する。非同期型一方向は講義録画の視聴、同期型一方向は、教員が一方的に講義する形だが、これらを種にして双方向活動と組み合わせたハイブリッド型もあり、多くの工夫が行われている。

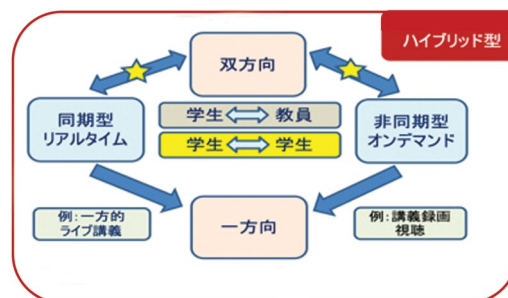

図2 オンライン国際交流の形

さらに、図3にオンライン国際交流教育の実渡航との比較を示す。オンラインによるメリットは、渡航にかかる物理的条件（渡航難易度：時間・距離・気象・渡航手段・費用・感染症を含む安全性等）の制約を受けないことから、平時でも、また対面困難な時や国・地域でも、安定的なオンライン接続が整えば、渡航による国際交流教育に比べて多くの人数、多くの国・地域からの参加が可能なことである。一方、デメリットは、五感で体験するインパクトが乏しいこと、個人としてマイノリティになる貴重な生活体験ができないこと、現地滞在で遭遇する偶然を含む広い出会い等がないこと等と考えられる。

オンライン国際交流教育は、多くの場合、コロナ禍以前は事前事後学習として実渡航の補完、コロナ禍以降は代替として採用されているが、上述のメリットは大変大きい。また、今後加速的な技術進歩によってデメリット

⁸ 図1. の不特定多数の受講生を対象とするMOOCsでも、同期・非同期型によらず双方向であれば、国際交流教育の範疇とする。

デメリットが減じていくと予測される。例えば、五感のうち視覚、聴覚に加えて触覚、臭覚等を感じる技術や3次元ホログラムはすでに存在しており、これらによって学生の協働学習の現場感覚を高める可能性があるなど、教育の展開に限りはない。

しかしながら、オンライン国際交流教育は、進化しても実渡航による国際交流教育と同一にはならず、それぞれ異なる特性を持ち続けると考えるのが妥当であろう。オンライン国際交流教育をその特性を活かす独立した新手法として捉え、実渡航による国際交流教育の特性と比較し、実渡航再開後は、両者を最適に組合わせてグローバルコンピテンス育成に活用することに高い価値があると考えます。教員には、その時代のオンラインによる技術力で可能・不可能なことを適切に見極めて柔軟に力を入れる力、技術力とファシリテータとしての能力、反転学習をデザインして行う力、実渡航とオンラインによる教育を組合わせた教育カリキュラムの編成力等が必要となり、新たな教育に挑むという意識が必要となる。

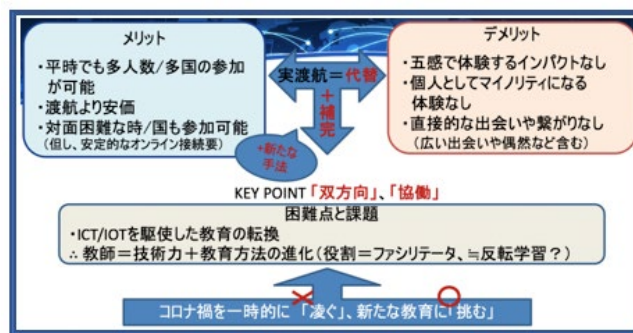

図3 オンライン国際交流教育の実渡航との比較

3. ブーラパー大学日本語専攻学生と鹿児島大学生とのCOILの取組み (2020年度)⁹

ここで、オンライン国際交流教育の1種であるCOIL（図1）の具体例について紹介する。COILとは「オンラインコミュニケーションを用いて2カ国以上の国の間で教育と学習の両方を実現する革新的な教育方法」¹⁰である。筆者は、2020年度に鹿児島大学の海外連携校であるブーラパー大学人文・社会科学部東洋言語学科ナンチャヤー・マハカン助教授が担当した日本社会や文化を学ぶ科目「日本文化」（日本語専攻3年生対象、履修者46名）と、自担当の共通教育教養活用科目「留学生のための異文化理解」（履修者37名）でCOILを実施した。

このCOIL授業の目的は、両大学の科目の目的（ブーラパー大学：日本文化の深い理解、日本語能力の向上。鹿児島大学：文化とは何か、文化の相対性、多様な価値観の存在、異文化適応のモデル等について自らの経験を分かち合いながら学ぶ）に照らして、以下の4つとした。

- 1) 同世代の異国の学生と接し「個人」として認識することを体感し、無意識のステレオタイプと文化の多層性を理解する。
- 2) 相互理解とコミュニケーションへの積極性

⁹ この取組の説明は（畠田谷、2022）の抜粋・要約である。授業評価等の詳細は、同論文を参照されたい。

¹⁰ 関西大学の定義による。

<https://www.kansai-u.ac.jp/Kokusai/IIGE/jp/COIL/>

3) 対話者の母語以外でのコミュニケーションに対する配慮（鹿児島大学）、日本語の運用機会と運用経験による能力向上（ブーラパー大学）

4) 互いの国、地域、大学等に関する知識を深め、興味を育む。

使用言語は、目的3)を意図して日本語とした。授業内容は、まず両者の共通点と相違点、また同じ国の文化圏における個人間の差異、及び国や文化圏を超えた共通点の発見を意図して「両国/両国人のイメージ」について準備させ、対話させた（目的1)）。また、事前課題で相手に聞きたい質問を交換して説明を準備させ、学生が関心のあるテーマを通して自由活発に対話する機会を設けた（目的2), 4)）。さらに、相互に非言語コミュニケーションについて具体例を紹介させ、コミュニケーション能力の向上を図った（目的 2), 3), 4)）。

互いの学期の重複期間の都合上、3回の授業（各90分）しか同期型で繋げないため、事前に双方の学生数が均等になる数（各グループ6~7名）で13のグループ分けを行い、3回を通してグループメンバーを固定し、毎回30-45分をブレイクアウトルームの話し合いに当ててできるだけ顔の見える関係性を作ることに努めた。併せて、ブレイクアウトルームの対話が円滑に進むよう、授業前に準備課題を出して教員に提出させ、授業後には両大学の学生が課外で交換する課題を課し、SNSを活用した交流を推奨した。「同年代の外国人と直接「個人」として接する体験」の時間をできるだけ多く設けようと企図したこれらの活動から、3週間という短い期間でもやり取りが生まれ、グループ内で課外の学生交流が多く見られた。課外時間に個人の接触を多く生むためにどのような課題を与えるか、課題の実施をどのようにモニターするかは、困難であるが、COIL成功のための重要な要素だと思われる。

これらの活動では、日本語専攻のブーラパー大生にも、様々な学部にあたる鹿児島大生にも、大きな利点が見られた。それは、ブーラパー大生の専門・興味が日本語と日本であることによると考えられる。一般的に、共通の関心に対話への興味や深さの鍵になる。同じ専門に属する学生の場合その専門内容となろうが、今回はブーラパー大生の学習対象が日本（語）であるため、彼らにとっては日本人学生と接するCOILそのものが意味ある機会となった。また、鹿児島大生にとっても、日本人としての自らの存在が相手の興味の対象であり、日本（語）を学ぶ海外学生の存在を知り初めて接触することで、その熱意や日本観、タイ王国に関する知識の獲得等、ブーラパー大生から大きな学びが見られた。鹿児島大生の授業評価では、殆どが「有意義、貴重な経験」とコメントし、オンラインでも国際交流教育の成果を十分得たことが確認できた。

4. 今後の展望：オンラインを含めた国際交流教育の今後の可能性とSDGsに貢献する意義

今回、ブーラパー大生とのCOILの具体例から、日本に興味を持つ海外学生が日本について学ぶ機会は、鹿児島大生には大きな刺激で、協働学習が契機となってその国や文化に興味を湧き、理解と個人的絆が深まること、また、ブーラパー大生にとっても学習対象である日本語・日本人との協働学習は意義深く、双方の学びが確実に起こることがわかった。海外の「日本語・日本学専攻学生とその教員」は、学習対象としての日本にとって重要な存在であり、日本国内の日本人学生（国内大学に在籍する外国人留学生含む）、海外で学ぶ日本語・日本学専攻学生双方にとって、大きな学習効果を生む大変貴重な関係であると言える。

そこで、海外の日本語・日本学専攻学生とのCOILの今後の可能性として、日本は扇の要となり、例えばタイ王国と日本という2国間から、他国の日本語・日本学を学ぶ学生へと多国間に広げることが意義深いと考える。多国の学生との協働プロジェクトやディスカッション、インターンシップ等における課題発見・解決の取組は、

グローバルコンピテンスを養う協働体験を生み、多国の学生間でのフィードバックは、全参加国の学生に新たな視点をもたらす。

日本は、日本（語）を鍵にして、海外の日本語・日本学教員と協力して「日本語・日本学専攻学生」を多国間/世界にネットワークとして繋ぎ、日本人学生（上述留学生含む）を混じえてオンライン国際交流教育と実渡航による国際交流教育と組合せ、ともに学ぶ大きな機会を創ることが可能であり、意義深い。このように、日本語・日本学の教育を通して、教員と学生の顔の見える人的ネットワークを世界に広げれば、その人的ネットワークは、人文・社会・自然科学分野全てにわたる国際教育のネットワークにも波及的に貢献する可能性がある（SDGs 17 グローバルパートナーシップの活性化）。また、人的ネットワークの他分野への横展開は、地球的課題解決の学際的な方向性にも合致する。さらに、地球市民Global Citizenとしての意識を醸成する質の高い教育（SDGs 4）に活用し、貢献できることは言うまでもない。この人的ネットワークの教育への意識的、積極的な有効展開が、大学における国際教育のこれからの可能性と意義であり、持続可能な開発に向けた地球的課題の解決に繋がるものとする。

บทความรับเชิญ

อนาคตของการจัดการศึกษานานาชาติในระดับอุดมศึกษาที่มุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน: การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับนักศึกษาวิชาญ์บัณฑิตทั่วโลก

1. บทนำ

ปัจจุบันขณะที่ผู้คนทั่วโลกกำลังหวั่นกับการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา เรายังต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตของ “ขีดจำกัดความปลอดภัยของโลก” (Planetary Boundaries) ซึ่งดร.โจฮัน ร็อกสตรอม (Johan Rockström) นักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมได้เสนอแนวคิดนี้เมื่อปี 2009 โดยอ้างอิงข้อมูลพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ ว่าเป็น “ขีดจำกัดของโลกที่จะรองรับได้ 9 ประการ ซึ่งจะต้องรักษาไว้เพื่อให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัย” และส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ต่อไปขอเรียกว่า SDGs) ซึ่งปัจจุบันเชื่อว่า มี 2 ประการที่ค่าทะลุขีดจำกัดแล้ว ได้แก่ (1) การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ และ (2) การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Rockström, et al. 2009)

การแก้ปัญหของโลกที่ซับซ้อนและเข้าขั้นวิกฤตนี้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากนานาชาติ ซึ่งการจะทำให้สำเร็จได้ต้องเริ่มต้นที่ “การศึกษา” ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจ มีมุมมองเชิงวิทยาศาสตร์ มีสำนึกของการเป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) โดยคำนึงถึงคนรุ่นใหม่¹ และเสริมสร้างสมรรถนะการอยู่ร่วมในสังคมโลก (Global Competence) ในปี 2018 OECD ได้ให้นิยามคำ Global Competence² ไว้ และบรรจุเป็นหัวข้อประเมินหนึ่งใน PISA หรือ โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment, 2018) ในระดับอุดมศึกษาก็ควรเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวให้ดียิ่งขึ้น ผ่านการจัดการศึกษานานาชาติ³ ในหลากหลายสาขาวิชา ด้วยความที่ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว บทควมนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอภาพรวมและอภิปรายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติ⁴ โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์⁵ ในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา เพื่อที่จะเสริมสร้างสมรรถนะดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และกล่าวถึงการเรียนร่วมกันผ่านระบบออนไลน์ (Collaborative Online International Learning ต่อไปจะเรียกว่า COIL) ระหว่างนักศึกษาระดับปริญญาโท มหวิทยาลัยบูรพา กับนักศึกษามหาวิทยาลัยคาทอลิก โดย

¹ ตัวอย่างหนึ่งคือ Future Design (西條 2015, 2018, 2021 และเอกสารอ้างอิงหมายเลข 5) ซึ่งเป็นวิธีการออกแบบมาตรการที่จำเป็นในปัจจุบัน จากมุมมองของการวาดภาพอนาคต โดยตระหนักถึงความเหลื่อมล้ำในคนรุ่นถัดไป สู่โลกที่สามารถพัฒนาอย่างยั่งยืน

² คำจำกัดความโดย PISA “Global Competence is a multidimensional capacity that encompasses the ability to examine global and intercultural issues, understand and appreciate different perspectives and viewpoints, interact successfully and respectfully with others, and take action for collective well-being and sustainable development”

³ ในบทความนี้หมายถึง “การศึกษาที่เสริมสร้างสมรรถนะในการอยู่ในสังคมโลกในความหมายกว้าง ไม่ว่าจะเป็นหรือไม่มีการแลกเปลี่ยนข้ามวัฒนธรรมระหว่างนักศึกษา” กล่าวคือ หมายถึง การศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างสมรรถนะดังกล่าวจากมุมมองเชิงนานาชาติ ซึ่งนอกเหนือจาก นานาชาติศึกษา ยังรวมไปถึงสาขาอื่นเช่น มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์

⁴ ในบทความนี้หมายถึง “การจัดการศึกษาที่ผู้เรียนต่างวัฒนธรรมได้เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนสองทาง ผ่านสถาบันการศึกษาภายในประเทศ หรือต่างประเทศที่ตนเองสังกัด”

⁵ หมายถึง “การจัดการศึกษาที่ผู้เรียนต่างวัฒนธรรมได้เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนสองทางในแบบออนไลน์ ผ่านสถาบันการศึกษาภายในประเทศ หรือต่างประเทศที่ตนเองสังกัด” (畠田谷, 2022)

2. การจัดการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์

1. Virtual Exchange (การทำให้คนแบบออนไลน์จริง)

2. MOOCs (Massive Open Online Courses)

3. Collaborative Online Learning (COLL) (เรียนร่วมกัน)

4. Thai universities

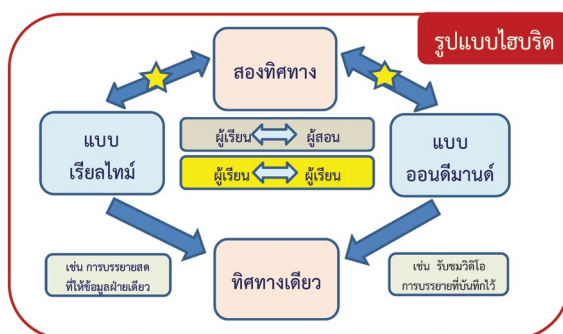
5. Thai universities

การทำให้คนแบบออนไลน์จริง

ต่อไปจะขอกล่าวถึงภาพรวมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์ จะเห็นว่ามีทั้งแบบเรียลไทม์ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง และแบบออนดีมานด์ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว ทำนองเดียวกับการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ทั่วไป การจัดการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติ นอกจากจะทำให้มีการสื่อสารระหว่างนักศึกษากับอาจารย์แล้ว ยังเป็น “การแลกเปลี่ยนแบบสองทาง” และเป็นโอกาสที่ให้นักศึกษานานาชาติ ได้ “ร่วมมือกัน” ทั้งในกรณีที่เป็นการเรียนแบบเรียลไทม์ และแบบออนดีมานด์

7 ในช่วงต้นปี 2022 ประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มโครงการนำร่องของ Japan Virtual Campus ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มการศึกษาออนไลน์ ระดับนานาชาติสำหรับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยมีสถานบันอุดมศึกษาในประเทศญี่ปุ่นเข้าร่วมจำนวนมาก นอกจากนี้มหาวิทยาลัยในต่างประเทศก็เข้าร่วมได้เช่นกัน <https://www.jv-campus.or/>

ซึ่งถือเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างสมรรถนะในการอยู่ในสังคมโลกดังปรากฏในภาพที่ 2⁸ การจัดชั้นเรียนแบบออนไลน์ที่มีการสื่อสารสองทางเหมาะสำหรับกรณีที่มีความแตกต่างด้านเวลามาก หรือกรณีที่ต้องการใช้เวลาเพื่อจัดอุปสรรคด้านภาษาในการทำกิจกรรม โดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการบรรยาย หรือคลิปวิดีโอ เป็นต้น การจัดชั้นเรียนแบบเรียลไทม์ที่มีการสื่อสารสองทาง คือการเรียนรู้แบบประสานเวลาผ่านโปรแกรม Zoom เป็นต้น การจัดชั้นเรียนแบบออนไลน์ที่มีการสื่อสารทางเดียว เช่น การดูคลิปวิดีโอการบรรยาย การจัดชั้นเรียนแบบเรียลไทม์ที่มีการสื่อสารทางเดียว เช่น การที่ผู้สอนบรรยายเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม สามารถใช้ร่วมกับกิจกรรมอื่นที่มีการสื่อสารสองทางเพื่อจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ซึ่งพบว่ามี کاربرยุกต์ใช้ได้หลากหลายรูปแบบ

ภาพที่ 2 รูปแบบการแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์

นอกจากนี้ ภาพที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์ กับแบบเดินทางไปศึกษาในพื้นที่จริง

หากเปรียบเทียบกับการเดินทางไปเรียนในพื้นที่จริง ข้อดีของการเรียนแบบออนไลน์คือ หากสัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความเสถียร สามารถรองรับผู้เรียนจำนวนมากเรียนได้ในคราวเดียวจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งในเวลาปกติ และในกรณีที่มีข้อจำกัดด้านเวลาหรือสถานที่ในการพบปะพูดคุย เนื่องจากไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพ เช่นเดียวกับการเดินทางไปเรียนในพื้นที่จริง (ข้อจำกัดในการเดินทางไปพบกันในพื้นที่ ขึ้นอยู่กับ เวลา ระยะทาง สภาพอากาศ วิธีเดินทาง ค่าใช้จ่าย และความปลอดภัย ซึ่งหมายรวมถึง ความเสี่ยงที่จะติดเชื้อ) สำหรับข้อเสียของการเรียนแบบออนไลน์ คือ การขาดโอกาสที่จะได้สัมผัสกับประสบการณ์จริง ไม่ได้ใช้ชีวิตในฐานะนักเรียนต่างชาติ ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมนั้น ไม่มีโอกาสพบปะผู้คนในพื้นที่โดยตรง และผู้คนทั่วไปในสังคม

ก่อนที่จะมีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา มีการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์ แต่เป็นการเรียนก่อนหรือหลังเพื่อเสริมการศึกษาในพื้นที่จริง แต่เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ได้มีการใช้รูปแบบการสอนออนไลน์มาทดแทนการศึกษาในพื้นที่จริงอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ข้อดีมากมายดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น และในอนาคตคาดว่า ด้วยความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีจะช่วยจัดข้อเสียให้ลดน้อยลง เช่น มีการพัฒนาเทคโนโลยีที่ทำให้รู้สึกถึงผิวสัมผัส และการรับรู้กลิ่น ฯลฯ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ที่นอกเหนือจากการมองเห็นและการได้ยิน เทคโนโลยีโฮโลแกรม 3 มิติ (3D Hologram) ก็จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกเสมือนอยู่ในพื้นที่จริงมากขึ้น และเกิดวิวัฒนาการทางการศึกษาแบบไร้ขีดจำกัด

⁸ ในภาพที่ 2 MOOCs ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เรียนจำนวนมากที่ไม่เจาะจง หากเป็นการสื่อสารสองทางไม่ว่าจะเป็นแบบเรียลไทม์ หรือแบบออนดีมานด์ ก็ถือว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์ก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถเทียบเท่ากับการศึกษาในพื้นที่จริง เราควรมองว่ารูปแบบการเรียนการสอนสองประเภทนี้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกัน ควรศึกษาเปรียบเทียบลักษณะพิเศษของรูปแบบการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ เทียบการเรียนในพื้นที่ ผู้เขียนคิดว่าเมื่อมีการเปิดประเทศให้เดินทางไปได้อีกครั้ง จะมีประโยชน์อย่างยิ่งหากได้นำเอาข้อดีของทั้งสองแบบนี้มาใช้เสริมสร้างสมรรถนะการอยู่ร่วมกันในสังคมโลก ผู้สอนจึงต้องกล้าเผชิญหน้ากับแนวทางการศึกษาใหม่ ๆ ซึ่งต้องอาศัยทักษะการพินิจพิเคราะห์ว่าเทคโนโลยีออนไลน์ในแต่ละยุคนั้น ทำอะไรได้และทำอะไรไม่ได้บ้าง ต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเหล่านั้น ต้องมีความสามารถในการทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกร มีความสามารถในการออกแบบการเรียนกลับด้าน มีทักษะในการปรับปรุงหลักสูตรโดยผสมผสานการเรียนในพื้นที่เข้ากับการเรียนแบบออนไลน์

ภาพที่ 3 เปรียบเทียบการสอนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์กับแบบเดินทางไปศึกษาในพื้นที่จริง

3. การทดลองจัด COIL ร่วมกันระหว่างนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นมหาวิทยาลัยบูรพา กับนักศึกษามหาวิทยาลัยคาโงชิมะ ประจำปี 2020⁹

ต่อไปจะขอแนะนำตัวอย่างการจัดโครงการ COIL ซึ่งถือว่าเป็นการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์¹⁰ ประเภทหนึ่ง COIL หมายถึง “การเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่จัดการศึกษาและการเรียนรู้ระหว่างประเทศต่าง ๆ มากกว่า 2 ประเทศขึ้นไปผ่านการสื่อสารออนไลน์” ผู้เขียนได้จัดโครงการ COIL ระหว่างนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นชั้นปีที่ 3 ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยคู่สัญญาของมหาวิทยาลัยคาโงชิมะ ในรายวิชา “วัฒนธรรมญี่ปุ่น” ซึ่งต้องเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่น มีผู้ลงทะเบียน 46 คน อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาคือ ผศ.ดร.นันทชัย มหาพันธ์ กับนักศึกษามหาวิทยาลัยคาโงชิมะ ในรายวิชา “การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาชาวต่างชาติ” ซึ่งอยู่หมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่ผู้เขียนรับผิดชอบ มีผู้ลงทะเบียน 37 คน

การจัดโครงการ COIL ในครั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชาของทั้งสองมหาวิทยาลัย (กรณีมหาวิทยาลัยบูรพา คือ เข้าใจวัฒนธรรมญี่ปุ่นอย่างลึกซึ้ง และ พัฒนาความสามารถด้านภาษาญี่ปุ่น กรณีมหาวิทยาลัยคาโงชิมะ คือ เรียนรู้ความหมายของวัฒนธรรม วัฒนธรรมสัมพันธ์ ค่านิยมที่หลากหลาย ศึกษาต้นแบบการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมผ่านการแบ่งปันประสบการณ์) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 4 ประการดังนี้

⁹ เนื้อหาที่นำเสนอในที่นี้ เป็นส่วนหนึ่งของบทความ 田谷, 2022 รายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินโครงการและอื่น ๆ สามารถดูเพิ่มเติมได้ในบทความดังกล่าว

¹⁰ อ้างอิงคำจำกัดความจากมหาวิทยาลัยคันไซ <https://www.kansai-u.ac.jp/Kokusai/IIGE/Jp/COIL/>

- 1) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีโอกาสสื่อสารกับนักศึกษาต่างชาติด้วยด้วยกัน ตระหนักในความแตกต่างของแต่ละบุคคล เข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความเชื่อแบบเหมารวม (Stereotype) ที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว
- 2) เพื่อกระตุ้นการสื่อสารและความเข้าใจซึ่งกันและกัน
- 3) เพื่อให้ผู้เรียน (มหาวิทยาลัยคาโงชิมะ) เรียนรู้การพิจารณาความเหมาะสมของภาษาญี่ปุ่นที่ใช้ในการสื่อสารกับชาวต่างชาติ และเพื่อพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียน (มหาวิทยาลัยบูรพา) จากโอกาสและประสบการณ์การใช้จริง
- 4) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ และเกิดความสนใจเกี่ยวกับประเทศ ภูมิภาค และมหาวิทยาลัย ฯลฯ ของกันและกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จึงกำหนดให้ผู้เข้าร่วมโครงการใช้ภาษาญี่ปุ่นในการสื่อสาร เนื้อหาการเรียนการสอนประกอบด้วย
 1. ให้ผู้เรียนเตรียมเนื้อหาในหัวข้อ “ภาพลักษณ์ของสองประเทศ และผู้คนในประเทศนั้น” แล้วสนทนาโต้ตอบกัน โดยมีเจตนาเพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบจุดเหมือนและจุดต่างของทั้งสองประเทศ รวมทั้งตระหนักในความแตกต่างระหว่างบุคคลของคนในประเทศเดียวกัน และจุดร่วมที่ก้าวข้ามประเทศหรือความแตกต่างทางวัฒนธรรม (วัตถุประสงค์ข้อ 1)
 2. ให้โอกาสผู้เรียนได้พูดคุยโต้ตอบโดยอิสระในหัวข้อที่สนใจ โดยให้แลกเปลี่ยนคำถามในประเด็นที่กำหนดล่วงหน้า และเตรียมคำอธิบาย (วัตถุประสงค์ข้อ 2, 4)
 3. พัฒนาทักษะการสื่อสาร โดยให้แต่ละฝ่ายแนะนำตัวอย่างการสื่อสารที่ใช้จริงภาษา (วัตถุประสงค์ข้อ 2, 3, 4)

โครงการนี้สามารถจัดในรูปแบบประสานเวลาได้ทั้งหมด 3 ครั้ง (ครั้งละ 90 นาที) ตามความสะดวกในช่วงที่ภาคเรียนตรงกัน จึงได้แบ่งกลุ่มผู้เรียนล่วงหน้า ออกเป็น 13 กลุ่ม โดยมีสมาชิกจากทั้งสองมหาวิทยาลัยเฉลี่ยเท่า ๆ กัน (กลุ่มละ 6-7 คน) สมาชิกจะอยู่ในกลุ่มเดิมตลอดการทำกิจกรรมทั้ง 3 ครั้ง แต่แต่ละครั้งสมาชิกในกลุ่มจะได้สนทนากันประมาณ 30-45 นาที โดยการแบ่งกลุ่มย่อยในโปรแกรมซูม และพยายามให้ทุกคนได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันและได้เห็นหน้าตาจริง นอกจากนี้เพื่อให้การสนทนาโต้ตอบในกิจกรรมกลุ่มย่อยเป็นไปด้วยความราบรื่น จึงได้ให้ผู้เรียนส่งการบ้านที่ต้องทำล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนที่ผู้สอนและหลังเลิกเรียนก็ให้การบ้านใหม่ที่ผู้เรียนต้องสื่อสารแลกเปลี่ยนกันนอกชั้นเรียน โดยได้แนะนำให้ใช้ สื่อโซเชียลมีเดียให้เป็นประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน กิจกรรมนี้ใช้เวลาค่อนข้างมากเพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงในการสื่อสารกับนักศึกษาต่างชาติด้วยด้วยกัน ในฐานะบุคคลหนึ่ง แม้จะเป็นระยะสั้น ๆ เพียง 3 สัปดาห์ แต่ก็พบว่ามีการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พบว่ามีการพูดคุยสื่อสารกันภายนอกชั้นเรียนระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้การพิจารณาหัวข้อปัญหาที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารนอกชั้นเรียน หรือการสังเกตการณ์การทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาอาจเป็นเรื่องยาก แต่สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การจัดโครงการ COIL ประสบผลสำเร็จ

กิจกรรมเหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างมากกับทั้งนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นมหาวิทยาลัยบูรพา และนักศึกษาคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยคาโงชิมะ ซึ่งนั่นเป็นเพราะนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพาเรียนวิชาเอก หรือมีความสนใจในภาษาญี่ปุ่น และประเทศญี่ปุ่น โดยทั่วไปแล้วความสนใจร่วมจะเป็นกุญแจนำไปสู่ความรู้สึกลอยลางสนทนาโต้ตอบ หรือทำให้สามารถสนทนาได้อย่างลึกซึ้ง ถ้าเป็นนักศึกษาที่เรียนวิชาเอกเดียวกัน ความสนใจร่วมก็คือเนื้อหาเฉพาะสาขานั้น กรณีของนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา เนื่องจากเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก การเข้าร่วมโครงการ COIL

ซึ่งมีโอกาสสัมผัสกับนักศึกษาชาวญี่ปุ่นจึงเป็นโอกาสอันมีค่าสำหรับพวกเขา สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยคาโงชิมะ ก็เช่นเดียวกัน พวกเขาได้รู้ว่าการที่ตัวเองเป็นคนญี่ปุ่นเป็นเป้าหมายความสนใจ ได้รู้ว่ามีนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาเกี่ยวกับ (ภาษา) ญี่ปุ่น และได้พูดคุยด้วยเป็นครั้งแรก ได้สัมผัสกับความตั้งใจจริงและรับรู้มุมมองของนักศึกษาต่างชาติที่มีต่อญี่ปุ่น ได้ความรู้เกี่ยวกับประเทศไทย ซึ่งถือว่าได้เรียนรู้มากมายจากนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา นักศึกษามหาวิทยาลัยคาโงชิมะส่วนใหญ่ประเมินการเข้าร่วมโครงการว่า “เป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า และมีประโยชน์” จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติประสบผลสำเร็จด้วยดีแม้ในรูปแบบออนไลน์

4. ความคาดหวังในอนาคต: ความเป็นไปได้ของการจัดการเรียนการสอนและแลกเปลี่ยนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์ และประโยชน์ที่มีต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การจัดโครงการ COIL ร่วมกับมหาวิทยาลัยบูรพาในครั้งนี้ พบว่า การที่นักศึกษาต่างชาติมีความสนใจ และเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น เป็นแรงกระตุ้นที่ดีสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยคาโงชิมะ ทำให้นักศึกษามีความสนใจในวัฒนธรรมและประเทศนั้น ๆ เกิดความเข้าใจและมีสายสัมพันธ์ส่วนตัวที่ลึกซึ้ง สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา ก็เช่นกัน การได้เรียนรู้แบบร่วมมือกับชาวญี่ปุ่นมีความหมายที่ลึกซึ้ง และยังพบว่าทั้งสองฝ่ายเกิดการเรียนรู้ขึ้นโดยแท้จริง “นักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น และคณาจารย์ผู้สอน” ในต่างประเทศ เปรียบเสมือนสมบัติอันล้ำค่าสำหรับประเทศญี่ปุ่น และกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยสร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้สำหรับทั้งนักศึกษาชาวญี่ปุ่นในประเทศญี่ปุ่น (รวมถึงนักศึกษาชาวต่างชาติในประเทศญี่ปุ่น) และนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นและญี่ปุ่นศึกษาในต่างประเทศ

ต่อไปจะขอกล่าวถึงความเป็นไปได้ของการจัด COIL ร่วมกับนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น และญี่ปุ่นศึกษาในต่างประเทศ ประเทศญี่ปุ่นจะทำหน้าที่เป็นแกนหลัก โดยขยายจากการจัดระหว่าง 2 ประเทศ คือไทยและญี่ปุ่น ไปสู่ประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศ ซึ่งจะเป็นโครงการที่มีประโยชน์มาก การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยการทำโครงการ การอภิปราย หรือการฝึกงานร่วมกับนักศึกษานานาชาติ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ ค้นพบปัญหา และลงมือแก้ไข ให้ความร่วมมือในอันที่จะเสริมสร้างสมรรถนะในการอยู่ร่วมกันในสังคมโลก นอกจากนี้การที่ผู้เรียนหลากหลายประเทศได้แสดงความคิดเห็น ยังช่วยให้เกิดมุมมองใหม่ ๆ แก่ทุกคนที่เข้าร่วมโครงการด้วย

ประเทศญี่ปุ่นควรใช้ (ภาษา) ญี่ปุ่นเป็นกุญแจในการให้ความร่วมมือกับคณาจารย์ที่สอนภาษาญี่ปุ่น/ญี่ปุ่นศึกษา เพื่อสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับ “นักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นและญี่ปุ่นศึกษา” ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยสามารถสร้างโอกาสอันยิ่งใหญ่ในการเรียนรู้ร่วมกันกับนักศึกษาชาวญี่ปุ่น (รวมถึงนักศึกษาชาวต่างชาติในประเทศญี่ปุ่น) ด้วยการผสมผสานการจัดการสอนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติผ่านระบบออนไลน์ กับการศึกษาในพื้นที่จริงเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความหมายมาก หากขยายเครือข่ายระหว่างบุคคลที่สามารถเห็นหน้าตากันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนผ่านการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น และญี่ปุ่นศึกษาไปทั่วโลกเช่นนี้ ก็มีความเป็นไปได้ที่เครือข่ายระหว่างบุคคลนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อเครือข่ายการศึกษานานาชาติในสาขาอื่น ๆ อันได้แก่ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ด้วยเช่นกัน (SDGs ข้อที่ 17 การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่มิติส่วนความร่วมมือระดับโลก) การขยายไปสู่เครือข่ายระหว่างบุคคลในสาขาอื่นตามแนวคิดข้างเช่นนี้ ยังพ้องกับทิศทางการศึกษาเชิงสหวิทยาการที่มุ่งสู่การแก้ปัญหาของโลก และยังช่วยสร้างการศึกษาที่มีคุณภาพ (SDGs ข้อที่ 4) ซึ่งบ่มเพาะการตระหนักในความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) ผู้เขียนคิดว่า ความตั้งใจ และความพยายามในการขยายการศึกษาที่สร้างเครือข่ายระหว่างบุคคล มีความสำคัญและสามารถต่อยอดให้เกิดการจัดการเรียนการสอนร่วมกับนักศึกษาต่างชาติในระดับอุดมศึกษาได้ อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาในระดับโลกอันเป็นเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

参考文献 (References)

- Rockström, J., Steffen, W., Noone, K. et al.(2009). A safe operating space for humanity, Nature 461 472–475. Retrieved from <https://doi.org/10.1038/461472a>
- PISA, OECD’s Programme for International Student Assessment, Retrieved from <https://www.oecd.org/pisa/innovation/global-competence/ee/>
- 西條辰義編 (2015). 『フューチャーデザイン 七世代先を見据えた社会』 勁草書房.
- 西條辰義他 (2018). 『フューチャー・デザイン特集』 学術の動向2018年6月号、公益財団法人日本学術協力財団. Retrieved from <http://jssf86.org/doukou267.html> 同2021年2月号 <http://jssf86.org/doukou299.html>
- ローマン・クルツナリック. 良いご先祖様になるために. Retrieved from https://www.ted.com/talks/roman_krznicaric_how_to_be_a_good_ancestor?language=ja
- 畝田谷桂子 (2022). オンライン国際交流教育によるグローバルコンピテンス育成の一考察-タイ王国プラーパー大学とのオンライン国際協働学習の試み-. 鹿児島大学総合教育機構紀要 第5号2021、鹿児島大学.

Affiliation: Global Initiative Center, Kagoshima University

Corresponding email: k5126061@kadai.jp

Received: 2022/3/8

Revised: 2022/4/21

Accepted: 2022/5/5

การใช้คู่ตรงข้ามในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ**

บทคัดย่อ

วรรณกรรมญี่ปุ่นที่นำเสนอแนวคิดเรื่องดิสโทเปีย เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมและถูกกล่าวถึงมากขึ้นในปัจจุบัน นวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* โดยทะวะตะ โยโกะ เป็นนวนิยายแนวดิสโทเปียที่เสนอภาพกรุงโตเกียวที่มีความเสื่อมโทรม ซบซ้อน และยากจนอันเนื่องมาจากภัยจากพลังงานปรมาณูนิวเคลียร์ ซึ่งภาพอนาคตของกรุงโตเกียวที่มีลักษณะเป็นดิสโทเปียนี้ได้รับการรังสรรค์ผ่านองค์ประกอบหลักของเรื่อง เช่น ตัวละคร ฉาก บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาว่าทะวะตะ โยโกะ ใช้คู่ตรงข้ามในการนำเสนอแนวคิดเรื่องดิสโทเปียอย่างไร และแนวคิดเรื่องดิสโทเปียนั้นแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่ดำรงอยู่ในสังคมญี่ปุ่นยุคปัจจุบันอย่างไร จากการศึกษาพบว่าทะวะตะ โยโกะ ใช้คู่ตรงข้าม เช่น คนชรา-เด็กและหนุ่มสาว หญิง-ชาย เมืองศูนย์กลาง-เมืองชายขอบ ประเทศกำลังพัฒนา-ประเทศพัฒนาแล้ว เพื่อนำเสนอโลกดิสโทเปียในอนาคตของญี่ปุ่นที่มีความพลิกผันของชั่วอำนาจและมีความเปลี่ยนแปลงจากความสัมพันธ์ตามแบบเดิม โดยแนวคิดเรื่องดิสโทเปียนี้แสดงให้เห็นถึงประเด็นปัญหาสังคมปัจจุบัน คือ ประเด็นเรื่องปัญหาสังคมสูงวัย และ ภัยอันเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

คำ

สำคัญ

ดิสโทเปีย, วรรณกรรมญี่ปุ่น, ทะวะตะ โยโกะ, คู่ตรงข้าม, ปัญหาสังคมญี่ปุ่น

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “คู่ตรงข้ามในวรรณกรรมดิสโทเปียของนักเขียนหญิงญี่ปุ่นยุคปัจจุบัน” สนับสนุนโดยทุนโดยต้า

The Use of Binary Opposition in Novel *Kentoushi***

Abstract

Japanese literature that introduces the concept of dystopia has become popular and has increasingly been mentioned nowadays. The novel *Kentoushi*, written by Tawada Yoko, is a dystopian novel that portrays Tokyo as degraded, complicated and impoverished city due to the threat of the atomic bomb. This dystopian vision of the future of Tokyo is created through the main elements of the story such as the characters and settings. This research aims to explore how Tawada Yoko uses binary opposition to present the concept of dystopia, and to examine how the concept of dystopia illustrates the problems that exist in contemporary Japanese society. From the study, it was found that Tawada Yoko uses binary opposition, such as old people - children and young people, women - men, central city - marginal city, developing country - developed country, to present Japan's dystopian future with a shift of power and a shift from traditional relationships between the pairs. This concept of dystopia illustrates the current social issues, namely the issue of aging society and the dangers of scientific advancement.

Key words

dystopia, Japanese literature, Tawada Yoko, binary opposition, Japanese social issues

** This article is a part of the research project titled "Binary Opposition in Dystopian literature written by Japanese women writers in modern times", granted by The Toyota Foundation.

1. บทนำ

นวนิยายแนวดิสโทเปียได้รับความนิยมและครองพื้นที่ในวรรณกรรมญี่ปุ่นมากขึ้นในปัจจุบัน นวนิยายแนว “ดิสโทเปีย” มีความหมายตรงข้ามกับคำว่า “ยูโทเปีย” ซึ่งสื่อถึงสังคมในอุดมคติของเซอร์ ทอมัส มอร์ (Thomas More) ในศตวรรษที่ 16 ระบบความเชื่อเรื่องยูโทเปียสร้างแรงบันดาลใจให้นักเขียนรังสรรค์โลกในจินตนาการขึ้นในรูปแบบที่แตกต่างกันไป ซึ่งล้วนเป็น “ตอนจบที่สวยงาม” ของมนุษยชาติ แต่ปัญหาสำคัญของยูโทเปียในวรรณกรรม คือ สถานที่เหล่านี้นักนำเปื้อนและชวนง่วงเหงา สิ่งที่เราเรียกว่ามุมมองแบบ “ดิสโทเปีย” จึงทำให้อ่านสนุกเพลิดเพลินยิ่งขึ้น (Sutherland 2561, 315) วรรณกรรมแนวดิสโทเปียนั้น จึงมักนำเสนอภาพสังคมที่เลวร้าย และโลกแห่งอนาคตที่เต็มไปด้วยความวุ่นวาย กอปรด้วยความทุกข์ยากของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ เดิมทีสังคมเมืองในวรรณกรรมหลายเรื่องถูกนำเสนอว่าเป็นพื้นที่ในอุดมคติและเป็นตัวแทนของความเป็นสมัยใหม่ แต่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาภาพสังคมเมืองแบบดิสโทเปียได้ปรากฏในสื่อต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรม ภาพยนตร์ หรือการ์ตูน โดยเมืองแบบดิสโทเปียมักนำเสนอสังคมที่มีความผิดปกติ (ปรางและทองแสง 2561, 141) สำหรับวรรณกรรมญี่ปุ่นเองก็เช่นกัน นวนิยายสมัยใหม่และนวนิยายร่วมสมัยยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งได้รับอิทธิพลจากตะวันตกโดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา ได้นำเสนอนวนิยายแนววิทยาศาสตร์ และเสนอภาพสังคมดิสโทเปียเพื่อแสดงความกังวลของตนที่มีต่อสถานการณ์การบ้านเมืองและ/หรือสังคมในขณะนั้น ในผลงานหลายเรื่อง เช่น *คัปเปะ* 『河童』 โดย อะกุตะฮะวะ ริวโนะซุเกะ 『芥川龍之介』 *อุทซุซึกิ โฮะมิ* 『美しい星』 โดย มิชิมะ ยูกิโอะ (三島由紀夫) *ชิริียวไต* 『治療塔』 โดย โอเอะ เค็นสะบุโร (大江健三郎) *อิโซะยะกะนะ เค็ชโอม* 『密やかな結晶』 โดย โอะซะวะ โยโกะ (小川洋子) สำหรับนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* นั้นเป็นนวนิยายแนวดิสโทเปีย ที่ได้รับการรังสรรค์ขึ้นใน ค.ศ. 2014 ผู้เขียนได้เสนอภาพอนาคตของกรุงโตเกียวที่เต็มไปด้วยความเสื่อมโทรม ผู้คนต้องประสบความยากลำบากในการอยู่อาศัย โดยได้ใช้องค์ประกอบของเรื่องต่างๆ เช่น ตัวละคร ฉาก เพื่อนำเสนอแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้าม และเสนอภาพอนาคตของญี่ปุ่นที่มีความพลิกผันของชั่วอำนาจและมีความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจตามแบบเดิม โดยผู้เขียนได้รังสรรค์วรรณกรรมแนวดิสโทเปียนี้เพื่อเสนอปัญหาสังคมญี่ปุ่นในปัจจุบัน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นวนิยายแนวดิสโทเปียของญี่ปุ่นนับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมามากเสนอแนวคิดที่แสดงท่าทีกังวลของตนที่มีต่อสังคมและสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น เช่น ผลงานของมิชิมะ ยูกิโอะ และ โอเอะ เค็นสะบุโร อย่างไรก็ตามนวนิยายของอะเบะ โคโบกลับประสบผลสำเร็จในการนำเสนอแนวคิดของตนที่มีต่อวิทยาศาสตร์และสังคมยูโทเปียมากกว่า (Moichi 1999, 93) และในขณะที่นวนิยายแนวดิสโทเปียช่วงแรกมักจะนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องทางการเมืองและปรัชญา แต่นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองค่อยๆ จางหายไปและถูกแทนที่ด้วยประเด็นเรื่องความกังวลที่มีต่อเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้อ่านหนุ่มสาวและให้ความสำคัญกับปรัชญาการเมืองน้อยลง (Horan 2018, 2)

นวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* ของทะวะดะ โยโกะ เป็นนวนิยายที่นำเสนอปัญหาเรื่องความกังวลเรื่องสิ่งแวดล้อมและสภาพสังคมเมืองของกรุงโตเกียว มหานครเมืองหลวงของประเทศญี่ปุ่น ทามาสะเสนอว่าแม้ความสำเร็จทางเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 20 จะนำมาซึ่งความหวังของอนาคตที่ดีขึ้นในภายภาคหน้า แต่ปัญหาเรื่องพลังงานปรมาณูนิวเคลียร์กลับนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่เลวร้ายและส่งผลกระทบให้กับคนจำนวนมาก ซึ่งทะวะดะ โยโกะ ก็เป็น

หนึ่งในเสียงที่วิพากษ์วิจารณ์นโยบายเรื่องพลังงานนิวเคลียร์ของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์เหนือความปลอดภัยของประชาชนและธรรมชาติ (Tamas 2019,117) นักเขียนหลายคน เช่น โอะงะวะะ โยโกะ มุรุกะมิ อะรุกิ (村上春樹) และ ทะวะตะ โยโกะ ได้อุทิศงานเขียนของตนเพื่อแสดงความผิดหวังที่มีต่อรัฐบาลในการจัดการปัญหาเรื่องวิกฤตการณ์พลังงานปรมาณูนิวเคลียร์รั่วไหลอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติแผ่นดินไหวบนเกาะฟูกูชิมะ ใน ค.ศ. 2011 โดยเรื่องสั้น “ฟุมิ โนะ มิเมะ” ที่รังสรรค์ใน ค.ศ.2012 เป็นผลงานชิ้นแรกของทะวะตะ โยโกะที่แสดงท่าทีไม่เห็นด้วยต่อแผนการการรับมือกับภัยพิบัติของทางการ (คิมุระ 2019,103) และ นวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* ก็เป็นนวนิยายที่เสนอภาพโลกดิสโทเปียนั้นในรูปแบบดิสโทเปียแบบการ์ตูน (comic dystopia) กล่าวคือ ภาพความเลวร้ายของสภาพแวดล้อมได้ถูกนำเสนอผ่านฉากที่ดูน่าขบขัน (Tamas 2019,123) อิบิ โยะมิทะกะพิจารณาว่า นวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* เป็นหลักฐานหนึ่งของงานวิจารณ์สิ่งแวดล้อม (Environmental criticism) ที่เขียนขึ้นเพื่อ “ตอบสนอง” ต่อเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ อุบัติเหตุพลังงานปรมาณูนิวเคลียร์ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมญี่ปุ่นหลังแผ่นดินไหว โดยอิบิได้ศึกษาในสามประเด็นหลัก คือ เรื่องร่างกายของตัวละครที่เปลี่ยนแปลงไปจากผลกระทบของสารกัมมันตภาพรังสี ภาษาที่ถูกจำกัดการใช้จากการควบคุมตรวจสอบของรัฐ และ แนวคิดเรื่องชาติ ทั้งยังเสนอว่าทะวะตะ โยโกะได้ใช้พลังจินตนาการของแนวคิดแบบหลังมนุษย์ (ポスト・ヒューマンな想像力) ในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* (อิบิ 2020,3-7) โคโนะซุอิเคราะห์ว่านวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* ได้เสนอภาพประเทศญี่ปุ่นที่สภาพแวดล้อมถูกทำลายจากการปนเปื้อนของสารกัมมันตภาพรังสีซึ่งทำให้ตัวละครเอก “โยะมิโร” (義郎) ที่มีอายุ 108 ปีต้องอาศัยอยู่กับเหลน คือ “มุเมะอิ”(無名) ในสังคมที่มีอัตราการเกิดต่ำแต่มีประชากรสูงวัยมาก (少子高齢社会) (โคโนะซุ 2014) อย่างไรก็ตามโคโนะซุอิพิจารณาว่าประเด็นเรื่องสังคมผู้สูงวัยมิใช่ประเด็นสำคัญเท่ากับปัญหาเรื่องผลกระทบของมนุษย์ที่ได้รับจากสารกัมมันตภาพรังสี (โทะตะ 2019,50-51)

สำหรับประเด็นเรื่องแนวคิดเรื่องคู่ตรงข้าม (Binary opposition) ที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์ตัวบทนั้นฝังอยู่ในความคิดของมนุษย์อย่างมีวิวัฒนาการและเป็นระบบมาช้านาน แนวคิดนี้เป็นแนวคิดในกลุ่มโครงสร้างนิยม (Structuralism) ที่เป็นพื้นฐานของปรัชญาตะวันตกกระแสหลัก ที่ได้รับการพัฒนาโดยสโตรสส์ (Claude Levi-Strauss) และบาร์ธ (Roland Barthes) ที่เชื่อในความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้าม เช่น ชาย-หญิง เด็ก/หนุ่มสาว-คนชรา ดี-เลว ซึ่งแนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามนี้ได้รับการพิจารณาว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหาใช้ธรรมชาติของสิ่งนั้นไม่ อย่างไรก็ตามแนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามนี้ ถูกหักล้างโดยทฤษฎีรื้อสร้าง (Deconstruction) ที่ต้องการชี้ให้เห็นว่าระบบหรือโครงสร้างต่างๆ ที่โครงสร้างนิยมพยายามจะถอดออกมานั้นกำหนดขึ้นจากอำนาจในสังคมทั้งสิ้นโดยสังคมแห่งอำนาจได้ให้ความหมายหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกความหมายหนึ่งเสมอ (อิราวตี 2542,84-85) ผลงานเรื่อง *เค็นโทมิ* ก็เช่นกัน นวนิยายเรื่องนี้มีองค์ประกอบของเรื่องประกอบด้วยคู่ตรงข้าม เช่น เด็ก-คนชรา ชาย-หญิง เมืองศูนย์กลาง-เมืองชายขอบ ประเทศพัฒนาแล้ว-ประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งขั้วอำนาจของความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามที่เคยให้ความสำคัญกับสิ่งที่อยู่ในลำดับแรก (คือ เด็ก ชาย เมืองศูนย์กลาง ประเทศพัฒนาแล้ว) นั้นเปลี่ยนแปลงไป และผู้เขียนได้รังสรรค์ภาพลักษณ์ของคู่ตรงข้ามให้เปลี่ยนแปลงไปจากโลกปัจจุบัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมิได้มีความประสงค์ที่จะใช้ทฤษฎีวรรณกรรมประเภทใดประเภทหนึ่ง เช่น ทฤษฎีความหลากหลาย (Différance) ของดาร์ริดา (Jacques Derrida) ซึ่งเป็นทฤษฎีวรรณกรรมแนวรื้อสร้างที่มีอิทธิพลต่อชุดความคิดในยุคร่วมสมัยและเป็นทฤษฎีที่ได้กลับแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามเชิงลำดับชั้นเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด แต่ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามที่ทะวะตะ โยโกะถ่ายทอดในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* นั้น เป็นการพลิกกลับลำดับความสัมพันธ์ตามรูปแบบเดิมในสังคมปกติ อันเป็นการขบขันให้เห็นถึงสภาพสังคมแบบดิสโทเปียในนวนิยายเรื่องนี้

จากการศึกษาพบว่ายังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาการใช้คู่ตรงข้ามในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* และยังไม่มีการวิจัยใดที่ศึกษาว่าผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการประพันธ์นี้อย่างไร และการใช้คู่ตรงข้ามนั้นได้นำเสนอแนวคิดเรื่องดิสโทเปียอย่างไร ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาการใช้แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความพลิกผันของชั่วอำนาจและการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจตามแบบเดิม อีกทั้งยังมุ่งที่จะศึกษาว่าแนวคิดเรื่องดิสโทเปียนั้นสะท้อนให้เห็นประเด็นปัญหาเรื่องสังคมผู้สูงวัยและภัยอันเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์อย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาว่าทะวะตะ โยโกะ ได้เสนอภาพกรุงโตเกียวและประเทศญี่ปุ่นในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* อย่างไร
2. เพื่อศึกษาว่าทะวะตะ โยโกะ ได้ใช้แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามในการนำเสนอภาพสังคมดิสโทเปียในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* อย่างไร และ สังคมดิสโทเปียนั้นสะท้อนให้เห็นปัญหาที่ดำรงอยู่ในสังคมญี่ปุ่นอย่างไร

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* 『献灯使』 ที่รังสรรค์โดยทะวะตะ โยโกะ โดยวิเคราะห์ตัวบทและมุ่งเน้นศึกษาการใช้แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามในการนำเสนอภาพสังคมดิสโทเปียของนวนิยายเรื่องนี้ โดยผู้วิจัยจะศึกษาว่าผู้ประพันธ์ได้ใช้แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามในการถ่ายทอดสังคมแบบดิสโทเปียเพื่อสื่อถึงประเด็นปัญหาทางสังคมอย่างไร พร้อมทั้งผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่ออ้างอิง และวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป

3.2 สมมติฐานของการวิจัย

1. ทะวะตะ โยโกะ ได้เสนอภาพกรุงโตเกียวและประเทศญี่ปุ่นในอนาคตที่เปลี่ยนแปลงไปในทางลบ และเป็นสังคมแบบดิสโทเปียที่มนุษย์ถูกกักขังและถูกควบคุมภายใต้สภาพแวดล้อมที่เลวร้ายและเสื่อมโทรม
2. ทะวะตะ โยโกะ ได้ใช้แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามในการนำเสนอภาพสังคมดิสโทเปียในวรรณกรรมเรื่อง *เค็นโทมิ* โดยทะวะตะ โยโกะ ใช้แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้าม เช่น คนชรา-เด็กและหนุ่มสาว หญิง-ชาย เมืองชายขอบ-เมืองศูนย์กลาง ประเทศกำลังพัฒนา-ประเทศพัฒนาแล้ว เพื่อนำเสนอโลกดิสโทเปียในอนาคตของญี่ปุ่นที่มีความพลิกผันของชั่วอำนาจและมีความเปลี่ยนแปลงจากความสัมพันธ์ตามแบบเดิม โดยแนวคิดเรื่องดิสโทเปียนั้นแสดงให้เห็นถึงประเด็นปัญหาสังคมปัจจุบัน คือ ประเด็นเรื่องปัญหาสังคมผู้สูงวัย และ ภัยอันเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

3.3 ระบบถอดเสียง

ในการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยนั้น ผู้วิจัยใช้ระบบที่เป็นผลงานวิจัยของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่อาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี สิตสุวรรณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ สัตยพงศ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์สาลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (ปัจจุบันคือ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล) อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาพร ลักษณะินาวิน และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุขฎิพร ชำนิโรคานนท์ สำหรับคำบางคำที่นิยมใช้แพร่หลายแล้วยังคงใช้ตามความนิยมเดิม เช่น เกาะฮอนชู คิวชู

3.4 ข้อตกลง

ผู้วิจัยจะใช้ตัวอักษรเอนสำหรับผลงานประเภทหนังสือหรือนวนิยายขนาดยาว เช่น นวนิยายเรื่อง *เคนโทมิ* และใช้ตัวอักษรในเครื่องหมายอัญประกาศสำหรับผลงานประเภทบทความหรือเรื่องสั้น เช่น เรื่องสั้น “ฟูมิ โนะ ฌิมะ”

4. บทวิเคราะห์

ทะวะตะ โยโกะ (1960-ปัจจุบัน) เป็นนักเขียนชาวญี่ปุ่น เกิดที่กรุงโตเกียวใน ค.ศ.1960 สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาวรรณคดีรัสเซียจากมหาวิทยาลัยวะเซดะ (早稲田大学) ใน ค.ศ.1982 และย้ายไปอาศัยอยู่ในประเทศเยอรมนีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ทะวะตะ โยโกะสำเร็จการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาวรรณคดีเยอรมันจากมหาวิทยาลัยซูริค (University of Zurich) ใน ค.ศ.2000 ทะวะตะ โยโกะเป็นนักเขียนที่รังสรรค์ผลงานประเภทนวนิยาย วรรณกรรมเยาวชน และโคลง โดยได้รับรางวัลอะคุตะงะวะ (芥川賞) ใน ค.ศ.1993 จากนวนิยายเรื่อง *อินุ มุกุอิริ* 『犬鳴入り』 ทั้งยังทดลองเขียนนวนิยายเรื่อง *Das nackte Auge* แบบสองภาษา คือ ภาษาญี่ปุ่นและภาษาเยอรมัน ใน ค.ศ.2004 กล่าวได้ว่าทะวะตะ โยโกะมีชื่อเสียงจากความสามารถในการรังสรรค์ผลงานด้วยภาษาที่ไม่ใช่ภาษาแม่ของตน และมักถ่ายทอดประสบการณ์ส่วนตัวจากการเดินทางข้ามผ่านประเทศและวัฒนธรรมลงในงานประพันธ์ของตน ประเด็นเรื่องประสบการณ์ด้านการใช้คำ ภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน รวมทั้งแนวคิดเรื่องภาษาญี่ปุ่นกับความเป็นชาติญี่ปุ่น สังคมเมืองแบบดิสโทเปีย ล้วนแล้วแต่เป็นลักษณะเด่นที่ทำให้ทะวะตะ โยโกะกลายเป็นนักเขียนหญิงชาวญี่ปุ่นที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน

สำหรับนวนิยายเรื่อง *เคนโทมิ* ซึ่งได้รับการรังสรรค์ขึ้นใน ค.ศ.2014 และได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นระดับชาติประเภทวรรณกรรมแปล (National Book Award for Translated Literature) ของสหรัฐอเมริกาในชื่อ *The Emissary* เมื่อ ค.ศ.2018 นั้น³ เป็นเรื่องราวของโลกญี่ปุ่นในอนาคตที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ พื้นที่ทั้ง 23 เขตของมหานครโตเกียวได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่อันตรายเนื่องจากมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมที่มีความอันตรายซับซ้อน ผู้คนต่างพากันหลบหนีออกจากพื้นที่อันตรายและอาศัยอยู่ในบ้านพักชั่วคราวโดยไม่มีเครื่องมือเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวกอย่างที่เคยเป็นมา ตัวละครเอกในเรื่องเป็นชายชราวัย 108 ปีที่ชื่อ “โยะชิโร” (義郎) มีเหลนที่ชื่อ “มุเมะอิ” (無名) ซึ่งเป็นตัวละครเอกในเรื่องอีกตัวละครหนึ่ง เหล่าชายชราในเรื่องล้วนแต่มีสุขภาพแข็งแรงและมีสภาพการดำรงอยู่ประหนึ่งว่าเป็นชีวิตที่ปราศจากความตาย แต่ในทางตรงกันข้ามเด็กและหนุ่มสาวต่างก็มีร่างกายที่อ่อนแอและเสียชีวิตกันตั้งแต่วัยเยาว์ ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครเด็กและหนุ่มสาวเป็นตัวละครที่ต้องพึ่งพาคนชราและอุปกรณ์ดูแลเพื่อความอยู่รอดของพวกเขา เนื่องจากร่างกายนั้นทรุดโทรม รับประทานอาหารไม่ได้ตามปกติ นอกจากนี้เพศโดยกำเนิดนั้นมิได้อยู่คงที่ถาวร คนที่มีอายุน้อยต่างก็มีการเปลี่ยนเพศราวหนึ่งถึงสองครั้งในช่วงอายุขัยที่สั้นนั้น ผู้เขียนได้สร้างสภาพแวดล้อมและฉากของเรื่องให้ประเทศญี่ปุ่นมีการกำหนดนโยบายปิดประเทศ ทั้งยังจำกัดการย้ายถิ่นฐานและการเคลื่อนไหวภายในประเทศ มีการห้ามใช้ภาษาอังกฤษ รวมทั้งคำยืม (外来語) ทั้งหมด เทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เช่น รถยนต์ อินเทอร์เน็ตล้วนสูญหายไปจนหมดสิ้น

1. ลักษณะดิสโทเปียในนวนิยาย เรื่อง *เคนโทมิ*

ปรากฏกล่าวหาว่าจินตนาการดิสโทเปียจับวางเราไว้ในโลกที่น่าสะพรึงกลัวเพื่อเตือนให้เราเห็นถึงอันตราย

³ นวนิยายเรื่องนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยชื่อว่า *ผู้อยู่เฉยไฟ* โดย มุทิลา พานิช จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์กัมมะหยี่ ใน พ.ศ.2562 แต่ผู้วิจัยจะขอใช้บทแปลของตนเองในส่วนการแปลบทอ้างอิงจากนวนิยายเรื่องนี้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์บทความวิจัย

ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหากเราไม่ตระหนักถึงอาการของโรคในปัจจุบัน และด้วยเหตุนี้ความปรารถนาโลกยูโทเปีย จึงเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดวรรณกรรมดิสโทเปีย (Prakash 2010,2) นวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* ก็เช่นกัน ทะวะตะ โยโกะ ได้ถ่ายทอดจินตนาการที่น่าหวาดกลัวของโลกอนาคตเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงภัยอันตรายที่กำลังจะเกิดขึ้น ในภายภาคหน้า โดยได้สอดแทรกความหวาดกลัวถึงโลกแบบเก่าที่การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังไม่ ก้าวหน้า ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรมที่เรียกว่าเป็นแนว “ดิสโทเปีย” ประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ คือ การควบคุมโดยรัฐ การทำลายหรือกักขังวิถีทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การควบคุมทางเทคโนโลยี การเอา ชีวิตรอด และการสูญเสียความเป็นปัจเจกชน (แหวุต 2021) ทะวะตะ โยโกะได้สร้างองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อน ให้เห็นถึงความเป็นสังคมแบบดิสโทเปียในผลงานชิ้นนี้ครบทุกองค์ประกอบ กล่าวคือ เป็นสังคมที่ถูกตัดขาดจาก โลกภายนอกและปกครองโดยระบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ มีองค์ประกอบของฉากที่จำลองภาพมหานครโตเกียว ที่มีสภาพแวดล้อมและธรรมชาติเสื่อมโทรม เป็นภัยคุกคามต่อชีวิตมนุษย์ ตัวละครในเรื่องถูกควบคุมเรื่องการ สื่อสารและเทคโนโลยี และต้องดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอด อีกทั้งตัวละครในเรื่องยังสูญเสียเอกลักษณ์และความเป็น ปัจเจกชนไป ดังนี้

1.1 การควบคุมโดยรัฐ

ผู้ประพันธ์ได้จำลองภาพประเทศญี่ปุ่นในอนาคตซึ่งไม่อาจจะระบุว่าเป็นเมื่อใดโดยได้สร้างฉากหลักของ เรื่องเป็นกรุงโตเกียวที่อดีตเคยมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีถึงขีดสุด แต่เหตุการณ์ปัจจุบันในเรื่องกลับเป็น เมืองที่เสื่อมโทรม ถูกตัดขาดจากโลกภายนอก ประเทศญี่ปุ่นเองถูกตัดขาดจากต่างประเทศ อีกทั้งการเดินทางและ การย้ายถิ่นฐานภายในประเทศก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก เกาะฮอนชูเป็นดินแดนที่ไม่พึงปรารถนาและคนจำนวน มากพยายามย้ายออกจากเกาะฮอนชูที่เดิมมีความสำคัญทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อไปอาศัยอยู่ในดินแดน ทางใต้ คือ เกาะคิวชู และ โอะกินะวะ แต่ก็เป็นไปได้โดยยากเนื่องจากการดำเนินชีวิตทุกอย่างถูกควบคุมโดยรัฐ ทะวะตะ โยโกะได้จำลองภาพของตัวละครที่ถูกควบคุมการดำเนินชีวิตในทุกด้าน เช่น โรงเรียนซึ่งถูกควบคุมโดยรัฐ ได้ออกคำแนะนำทุกอย่างให้ผู้ปกครองปฏิบัติตาม แม้แต่เรื่องการวัดไข้ซึ่งสมควรจะเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ในการรักษาและเฝ้าระวังสุขภาพบุตรหลานของตน โรงเรียนก็มีคำสั่งไม่ให้ทำการวัดไข้เนื่องจากเด็กทุกคน รวมถึงตัวละครมุเมะอิลันแล้วแต่เป็นเด็กที่มีอาการป่วยและมีไข้ต่ำอยู่ตลอดเวลา ไม่เพียงเท่านั้นประชาชนยังถูก ควบคุมในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานทุกประการโดยตัวละครในเรื่องต่างต้องอาศัยอยู่ในบ้านพักชั่วคราวที่รัฐ จัดหาให้ รัฐควบคุมการใช้ภาษาและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ โดยจะเห็นได้จากการที่ตัวละครเอกโยะมิโรจำต้องฝังผลงาน เขียนของตนเนื่องจากขัดต่อนโยบายของรัฐ ดังนี้

どの人にも個人的な理由で燃やせるゴミと燃やせないゴミがある。「遣唐使」という題名の歴史小説で、義郎にとっては最初で最後の歴史小説の試みだったが、大分書き進んでから外国の地名をあまりにもたくさん使ってしまったことに気がついた。地名は作品内に血管のように細かく枝を張り、地名だけ消すのは不可能だった。身の安全のためには捨てるしかなく、燃やすのがつらいので埋めたのだった。(ทะวะตะ 2017,45)

ไม่ว่าใครก็ล้วนมีขยะที่สามารถเผาได้และขยะที่ไม่สามารถเผาได้ด้วยเหตุผลส่วนตัวของแต่ละคน นวนิยาย ประวัติศาสตร์ที่มีชื่อว่า *เค็นโทมิ* เป็นความพยายามในการเขียนนวนิยายประวัติศาสตร์ครั้งแรก และครั้งสุดท้ายของ โยะมิโร แต่เขานึกขึ้นมาได้หลังจากเขียนนวนิยายไปมากพอสมควรแล้วว่าตนใช้ชื่อสถานที่ต่างประเทศมากเกินไป ชื่อสถานที่นั้นขยายกิ่งก้านสาขาเหมือนเส้นเลือดอยู่ในงานเขียน และเป็นไปไม่ได้ที่จะลบเพียงชื่อสถานที่เท่านั้น

เพื่อความปลอดภัยของตนเอง โยะมิโรจึงต้องทิ้งมัน แต่การจะเผาก็เจ็บปวดใจเกินไปเขาจึงฝังมันไว้แทน

ด้วยนโยบายปิดประเทศและควบคุมไม่ให้มีการติดต่อกับต่างชาติของรัฐ ทำให้ตัวละครเอกจำใจต้องฝังนวนิยายประวัติศาสตร์เรื่อง *เค็นโทมิ* ของตนเนื่องจากมี “ชื่อเมืองต่างประเทศ” ปรากฏมากจนเกินไป คำว่า “เค็นโทมิ” 「遣唐使」 ซึ่งเป็นชื่อนวนิยายประวัติศาสตร์ของตัวละครโยะมิโรนั้น มีเสียงพ้องกับชื่อนวนิยายเรื่องนี้คือ “เค็นโทมิ” 「献灯使」 แต่ตัวอักษร “โท” นั้นต่างกัน (唐/灯) โดยชื่อตัวอักษรคันจิที่เป็นชื่อนวนิยายประวัติศาสตร์ของตัวละครเอกนั้นสื่อถึง พุทธจากประเทศญี่ปุ่นที่ถูกส่งไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับราชวงศ์ถังแห่งประเทศจีนในระหว่าง ค.ศ.630 และ 894 ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะรับอารยธรรมจีนในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ บทกวี การแพทย์และยา ศาสนา พุทธ เครื่องดนตรี ตำราอาหาร การละเล่น งานเทศกาล (Tamas 2019,122) ในขณะที่ตัวอักษรคันจิที่เป็นชื่อของนวนิยายเรื่องนี้นั้น มีความหมายว่า “ผู้ถือโคมไฟไปถวายเพื่อนำไปบวงสรวงเทพ” จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้ตั้งใจที่จะเล่นกับคำว่า “เค็นโทมิ” ที่หมายถึงผู้นำสารที่จะเดินทางไปรับอารยธรรมต่างประเทศเพื่อเข้ามาเผยแพร่ในประเทศของตน แต่ในความเป็นจริงกลับไม่สามารถเผยแพร่นวนิยายเล่มนี้ได้เนื่องจากนโยบายปิดกั้นประเทศจากโลกภายนอก แม้จะยังไม่มีการห้ามพูดชื่อเมืองในต่างประเทศ เช่น นิวยอร์กแต่ผู้คนต่างก็พากันหวาดกลัวเวลาพูดชื่อเมืองในต่างประเทศ (ทะวะตะ 2017,36) ประชาชนได้รับอนุญาตให้เรียนภาษาต่างประเทศอื่นนอกจากภาษาอังกฤษได้บ้าง เช่น ภาษาสวาฮีลี ภาษาเยอรมัน แต่ก็เป็นกรยากที่จะหาครูสอน ห้ามการร้องเพลงภาษาต่างชาติในที่สาธารณะเกิน 40 วินาที และนวนิยายแปลก็ไม่สามารถตีพิมพ์เผยแพร่ได้อีกต่อไป (ทะวะตะ 2017,59) การควบคุมของรัฐโดยการจำกัดเสรีภาพและปิดกั้นประชาชนออกจากโลกภายนอกในเรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นถึงลักษณะการเป็นสังคมดิสโทเปียในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ*

1.2 ภัยพิบัติทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่บนพื้นที่วงแหวนแห่งไฟ (環太平洋火山帯) ซึ่งต้องเผชิญกับภัยพิบัติด้านน้ำ การ เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด ซึ่งเหตุการณ์แผ่นดินไหวในวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.2011 สร้างความเสียหายครั้งยิ่งใหญ่ให้กับประเทศญี่ปุ่น และในระหว่างวันที่ 12 ถึง 14 มีนาคม ค.ศ.2011 ได้เกิดเหตุการณ์เตาปฏิกรณ์โรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์รั่วไหล เนื่องจากคลื่นที่ซุนะมิได้ซัดถล่มแนวป้องกันและเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์จนทำให้เกิดความเสียหายครั้งใหญ่ ประชาชนมากกว่า 150,000 คนได้รับผลกระทบอย่างมหาศาลและถูกบังคับให้ย้ายออกจากที่พักอาศัยทางการได้กำหนดเขตหวงห้ามไม่ให้มีคนเข้าออกในพื้นที่ และจำเป็นต้องขยายพื้นที่กักกันนั้นออกไปเรื่อยๆ ตามระดับการรั่วไหลของสารกัมมันตภาพรังสี (บีบีซี 2021) ทะวะตะ โยโกะเป็นนักเขียนที่ตอบสนองต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติและจำลองภาพประเทศญี่ปุ่นหลังเหตุการณ์แผ่นดินไหวและสารกัมมันตภาพรังสีรั่วไหล โดยเหตุการณ์ในเรื่องกรูโตเกียและบริเวณเกาะฮอนชูกลายเป็นดินแดนปนเปื้อนและกลายเป็นดินแดนที่ไม่เหมาะแก่การอยู่อาศัย เด็กกรุ่นหลังเซมูเมะมิมีร่างกายผิดปกติเสื่อมโทรม แม้เนื้อเรื่องจะไม่ได้รับระบุชัดเจนว่าภัยพิบัตินั้นเกิดจากสาเหตุใด แต่เราสามารถอนุมานได้จากฉากและสภาพสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในเรื่องว่า ดินปนเปื้อนและทะเลเต็มไปด้วยสารพิษนั้นเกิดจากอานาภาพของสารกัมมันตภาพรังสี

「そうか、それじゃ君は子牛ではなくて、ひな鳥だな。子牛はお母さん牛のお乳を飲んで育つが、鳥の雛は親鳥がとってきてくれたミミズを食べて育つ。でもミミズは土の中に住んでいるから、土が汚染されていた場合、汚染度は高いよ。最近の鳥があまりミミズを食べないのはそういうわけだ。」 (ทะวะตะ 2017,30)

“ฉันเธอ ถ้าอย่างนั้นเธอไม่ใช่ลูกว้าว แต่เป็นลูกนกกลินะ ลูกว้าวนะเติบโตด้วยการตีมนมของแม่ว้าว ในขณะที่ลูกนกจะเติบโตโดยการกินไล่เดือนที่พ่อนกแม่นกเอามาป้อน แต่ไล่เดือนมันอาศัยอยู่ในดิน ดังนั้นในกรณีที่ดินปนเปื้อน ก็จะมีระดับพิษปนเปื้อนสูง นั่นจึงเป็นเหตุผลว่าทำไมนกในปัจจุบันไม่ค่อยกินไล่เดือนยังล่ะ”

เหตุการณ์นี้เป็นฉากตอนที่โยะมิโรพามูเมะอโไปหาทันตแพทย์เนื่องจากฟันน้ำนมของมูเมะอโออนแอจนร่วงหลุดหมดปากก่อนเวลาอันควร ทันตแพทย์แนะนำให้มูเมะอโตีมนมแต่เมื่อมูเมะอโบอกว่าไม่ชอบนมวัวแต่ชอบไล่เดือนมากกว่า ทันตแพทย์จึงกล่าวตอบด้วยประโยคสนทนาข้างต้น จะเห็นได้ว่าดินที่มีระดับการปนเปื้อนสูง และสิ่งแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทำให้ประเทศญี่ปุ่นโดยเฉพาะกรุงโตเกียวและเกาะฮอนชูกลายเป็นพื้นที่อันตราย และในโลกที่เด็กที่เหมาะสมกับคว้ามามีสุขภาพดีไม่มีอยู่ จึงทำให้การแพทย์ต้องเพิ่มเวลาทำงานมากขึ้น (ทะวะตะ 2017,29) ผลผลิตทางการเกษตรแทบปลูกไม่ได้ในเขตกรุงโตเกียวและเกาะฮอนชู สภาพแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติซึ่งทำให้เกิดใหม่มีอายุขัยสั้นและมีชีวิตอย่างยากลำบากสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมเมืองแบบดิสโทเปียที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดให้เห็นถึงความน่าหวาดกลัวในอนาคต

1.3 การควบคุมทางการสื่อสารและเทคโนโลยี

ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดให้เห็นถึงการควบคุมการสื่อสารและเทคโนโลยีต่าง ๆ ในประเทศ ไม่มีการใช้โทรศัพท์เหมือนในอดีต ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของเด็กในประเทศถูกส่งไปเก็บไว้ที่ศูนย์วิจัยด้วยการเขียนลายมือโดยไม่มีผู้อื่นสามารถขโมยข้อมูลออกมาได้ อีกทั้งการส่งจดหมายและไปรษณียบัตรก็ถูกสอดส่องควบคุม โดยสามารถเห็นได้จากฉากที่ตัวละครเอกโยะมิโรเอ่ยถึงไปรษณียบัตรที่ได้รับจากอะมะนะ (天南) บุตรสาวของตนซึ่งส่งมาจากโอะกินะวะว่า

「天南が送ってくる絵はがきはね、あぶりだし手法を使ったものが多いんです。」 (ทะวะตะ 2017,70)

“ไปรษณียบัตรภาพที่อะมะนะส่งมานั้น มีส่วนที่เขียนด้วยหมึกล่องหนอยู่มากทีเดียว”

ประโยคนี้นี้ชี้ให้เห็นว่าอะมะนะซึ่งย้ายถิ่นฐานไปใช้แรงงานในสวนผลไม้บนเกาะโอะกินะวะไม่กล้าที่จะส่งจดหมายเล่าถึงเรื่องราวการใช้ชีวิตของตนบนเกาะโอะกินะวะได้ จึงใช้วิธีเขียนด้วยหมึกล่องหนเพื่อเล่าเรื่องราวให้โยะมิโรผู้เป็นพ่อฟัง และโยะมิโรรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของจดหมายนั้นถูกฝ่ามือที่มองไม่เห็นปิดเอาไว้จึงไม่สามารถอ่านได้ (ทะวะตะ 2017,73) แม้ว่าอะมะนะจะได้ย้ายถิ่นฐานไปอาศัยบนเกาะโอะกินะวะซึ่งเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์สามารถปลูกผัก ผลไม้และพืชพันธุ์ธัญญาหารได้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ประพันธ์ได้บรรยายความรู้สึกของโยะมิโรที่ว่า สวนผลไม้ที่อะมะนะไปทำงานนั้นก็เหมือนกับโรงงานผลไม้ และการใช้ชีวิตการทำงานโดยต้องถูกกักขังอยู่ในนั้นก็น่าจะยากลำบากมิใช่หรือ (ทะวะตะ 2017,72) และการใช้ชีวิตในเมืองอย่างโตเกียวแม้จะยากลำบากแต่ก็อาจดีกว่าเมื่อเทียบกับการไร้อิสรภาพเช่นนั้น บทบรรยายนี้สะท้อนให้เห็นว่าการควบคุมและจำกัดอิสรภาพของประชาชนในเรื่องเกิดขึ้นทั่วทั้งประเทศญี่ปุ่นแม้กระทั่งในเขตที่มีความอุดมสมบูรณ์และไม่ได้เกิดภัยปนเปื้อนทางสิ่งแวดล้อมอย่างในกรุงโตเกียว และตอกย้ำภาพเมืองดิสโทเปียในนวนิยายเรื่องนี้

1.4 การเอาชีวิตรอด

ตัวละครในเรื่องต่างพากันเอาชีวิตรอดจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในเรื่องในรูปแบบต่าง ๆ กัน ตัวละครอะมะนะ บุตรสาวของโยะมิโรย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่เกาะโอะกินะวะ ตัวละครโทมะ (飛燕) หลานของโยะมิโรผู้เป็นพ่อของมูเมะอโก็หนีหายไปโดยให้เหตุผลว่าต้องเข้าสถานบำบัดผู้ติดเกมส์ ตัวละครเอกโยะมิโรแม้จะไม่ได้พยายามเอาชีวิต

ตนเองรอดเนื่องจากเหตุผลที่ว่าเขาเป็นคนขราที่ “แม้จะปรารถนาความตายแต่ก็ไม่อาจตายได้” แต่โยะมิโรด็นรนทุกวิถีทางที่จะทำให้มุเมะอิเหลนของเขารอดชีวิตและมีอายุยืนยาวที่สุดโดยการแสวงหาอาหารที่จะช่วยให้สุขภาพของมุเมะอิดีขึ้น สำหรับมุเมะอิเอง แม้จะยอมรับในชะตากรรมแต่เมื่อได้รับทราบว่าคุณได้รับโอกาสในการเป็น “เค็นโทมิ” หรือผู้เชิญโคมเพลิง มุเมะอิก็พร้อมที่จะเสี่ยงดังในบทบรรยายต่อไปนี้

「献灯使」として選ばれた自分は、これからインドのマドラスをめざして密航するのだ。そこには国際医学研究所があり、無名の到着を待ちかまえている。無名の健康状態に関するデータは、医学研究を通して世界中の人々の役に立つだろうし、ひっとしたら無名自身の命を引き延ばすこともできるかもしれない。(ทะวะตะ 2017,151)

ตนในฐานะที่ได้รับเลือกให้เป็น “ผู้เชิญโคมเพลิง” จากนั้นไปก็ต้องลอบลงเรือเพื่อมุ่งหน้าไปยังเมืองมัทราส⁴ ประเทศอินเดีย ที่นั่นมีสถาบันการแพทย์นานาชาติที่กำลังรอการมาถึงของมุเมะอิอยู่ ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของมุเมะอิคงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้คนทั่วโลกผ่านการวิจัยทางการแพทย์ และบางทีอาจถึงขั้นยืดอายุให้กับมุเมะอิด้วย

แม้ว่าการเป็นผู้เชิญโคมเพลิงจะไม่สามารถเปิดเผยต่อสาธารณะได้แต่ก็ไม่ได้เป็นอาชญากรรมแต่อย่างใด มุเมะอิจึงพร้อมที่จะลอบลงเรือไปยังประเทศอินเดียซึ่งมีศูนย์วิจัยทางการแพทย์นานาชาติที่อาจจะช่วยยืดชีวิตของตนให้ยืนยาวต่อไปได้ และแม้จะต้องพลัดพรากจากโยะมิโรด็นรอนแต่มุเมะอิก็พร้อมที่จะทำเพื่อความหวังในการมีชีวิตรอด ชี้ให้เห็นความพยายามของตัวละครในการเอาชีวิตรอดในเมืองดิสโทเปียนี้

1.5 การสูญเสียความเป็นปัจเจกชน

ลักษณะความเป็นดิสโทเปียในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* อีกประการหนึ่งคือการที่ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละครยอมจำนนต่อการควบคุมของรัฐ ตัวละครเอกโยะมิโรสูญเสียเสรีภาพในการแสดงออกทางการเขียนจากการที่เขาต้องฝังกนวนิยายแนวประวัติศาสตร์เรื่อง *เค็นโทมิ* ของตน อีกทั้งยังสูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนในสังคมแบบดิสโทเปียที่ผู้คนต่างต้องอาศัยอยู่ในบ้านพักชั่วคราวและมีวิถีชีวิตที่ถูกกำหนดและถูกควบคุมด้วยกันทั้งสิ้น

今はもう趣味を煉瓦として使って、個性という名の一軒家を建てようとは思わない。どんな靴をはくかは重要な問題だが、自分を演出するために靴を選ぶことはなくなった。(ทะวะตะ 2017,10)

เดียนี่โยะมิโรไม่ต้องการใช้งานอดิเรกเพื่อเป็นอิฐในการก่อสร้างบ้านที่เรียกว่าบุคลิกลักษณะเฉพาะอีกต่อไป การที่จะใส่รองเท้าประเภทไหนนั้นเป็นปัญหาสำคัญ แต่โยะมิโรไม่ได้เลือกรองเท้าเพื่อแสดงออกถึงตัวตนอีกต่อไป

จากฉากนี้จะเห็นได้ว่าตัวละครเอกโยะมิโรสูญเสียความปรารถนาที่จะสร้างเอกลักษณ์หรือบุคลิกลักษณะเฉพาะของตน แม้ว่าในอดีตจะเคยมั่นใจในรสนิยมของตน แต่ในปัจจุบันนี้เขาไม่รู้สึกรับรองการสร้างบุคลิกลักษณะความเป็นตัวตนของตนเองอีกต่อไป สภาพแวดล้อมที่ทำให้ตัวละครเอกสูญเสียเสรีภาพทางการแสดงออกทั้งการพูด การเขียน และความเป็นตัวตนเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของสังคมแบบดิสโทเปียอย่างแท้จริง

2. การใช้ความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามในนวนิยาย เรื่อง *เค็นโทมิ*

กลวิธีการสร้างความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามในนวนิยายเรื่องนี้มีส่วนสำคัญในการขบเน้นความเป็นดิสโทเปียของตัวบท ในบทความวิจัยนี้ผู้วิจัยจะแบ่งประเด็นการใช้คู่ตรงข้ามในการสร้างองค์ประกอบของเรื่องออกเป็นสองประเด็นหลัก คือ องค์ประกอบของเรื่องด้านตัวละคร อันได้แก่ คู่ตรงข้ามของตัวละครคนขรา-เด็กหนุ่มสาว ตัวละครหญิง-ชาย และ องค์ประกอบของเรื่องด้านฉาก อันได้แก่ เมืองชายขอบ-เมืองใหญ่ สังคมเทคโนโลยี-สังคมเกษตร

⁴ เมืองมัทราส (Madras) ปัจจุบันคือเมืองเจนไน (Chennai)

ความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามนี้เป็นไปในลักษณะที่แตกต่างจากสังคมยุคปัจจุบันที่มักทำให้มนุษย์เกิดทัศนคติหรือภาพเหมารวมต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และพิจารณาว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคุณลักษณะบางประการที่พิเศษกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น เด็กมีความแข็งแรงกว่าคนชรา ชายเป็นฝ่ายทำงานนอกบ้านหญิงเป็นผู้เลี้ยงดูบุตร แต่ในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* ผู้เขียนได้สร้างองค์ประกอบของเรื่องด้านตัวละครและฉากให้มีลักษณะเป็นคู่ตรงข้ามที่แตกต่างจากภาพของตัวละครและฉากโดยทั่วไปในโลกและสังคมปัจจุบันดังนี้

2.1 ตัวละคร

ตัวละครเอกของเรื่องประกอบด้วยชายชรา “โยะมิโร” และตัวละครเหลนซึ่งเป็นเด็กที่ชื่อ “มุเมะอิ” เรื่องราวถูกถ่ายทอดผ่านมุมมองแบบที่ชนะจำกดขอบเขตของบุคคลที่สาม อย่างไรก็ตามผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านมุมมองของตัวละครหลักสามตัว คือ ตัวละครเอกโยะมิโร ตัวละครภรรยาของโยะมิโร “มะริกะ” (鞠華) และตัวละครมุเมะอิ โดยเรื่องราวถูกถ่ายทอดผ่านสายตาของตัวละครเอกโยะมิโรเป็นหลัก คู่ตรงข้ามในความสัมพันธ์ประเด็นแรกที่จะอภิปรายนี้คือคู่ตรงข้ามในองค์ประกอบด้านตัวละคร โดยจะกล่าวถึงคู่ตรงข้ามที่เป็นตัวละครหลักของเรื่อง คือ คนชรา-เด็กและหนุ่มสาว และหญิง-ชาย

2.1.1 คนชรา-เด็กและหนุ่มสาว

คู่ความสัมพันธ์ชุดแรกที่จะกล่าวถึงคือคู่ตรงข้ามระหว่างคนชรา กับเด็กและหนุ่มสาว งานวิจัยจำนวนมากได้ชี้ให้เห็นว่าสำหรับคนหนุ่มสาวแล้วผู้สูงอายุมักมีภาพลักษณ์ในเชิงลบ เช่น ป่วยง่าย ร่างกายเสื่อมโทรม อ่อนแอไร้ประโยชน์ (โอะทะนิ และ มะทซึกิ 1995,25) โดยตัวแทนของคนชรา คือ ตัวละครเอกโยะมิโร ส่วนตัวละครเด็กคือ ตัวละครมุเมะอิ โดยผู้ประพันธ์ได้สร้างให้ตัวละครเอกโยะมิโรเป็นชายชราอายุ 108 ปี ซึ่งคนชราในเรื่องนั้นจะประกอบด้วย “คนชราวัยเยาว์” (若い老人) เช่น ตัวละครคนทำขนมปัง ซึ่งมีอายุราว 70 กว่าปี “คนชราวัยกลางคน” (中年の老人) ซึ่งเป็นคนชราที่อายุก้าวเข้าสู่ช่วงวัย 90 ปี (ทะวะตะ 2017,17) ส่วนโยะมิโรนั้นถูกเรียกว่าเป็น “คนชรา” ไม่มีคำคุณศัพท์ขยายเนื่องจากเข้าสู่วัยเกิน 100 ปี คนชราในเรื่องนั้นถูกสร้างให้เป็นตัวละครที่มีสุขภาพแข็งแรงยิ่งแก่ชราเท่าใดก็ดูเหมือนจะยิ่งมีสุขภาพแข็งแรงและเป็นแรงงานหลักในสังคม นอกจากนี้ตัวละครคนชราอื่น เช่น มะริกะ ผู้เป็นทวดหญิงของมุเมะอิก็มีสุขภาพแข็งแรงและทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสถาบันเด็กบ้านอีกหลัง” (他家の子学院) เช่นเดียวกับตัวละครคนชราอื่นๆ ในเรื่อง

ในทางกลับกันเด็กและหนุ่มสาวถูกสร้างให้เป็นตัวละครที่มีความอ่อนแอ ตัวละครมุเมะอิเป็นตัวแทนของเด็กรุ่นใหม่ที่เกิดมาพร้อมกับปัญหาสุขภาพด้วยกันทุกคน อาการทางร่างกายที่ปรากฏนั้น เช่น ฟันน้ำนมของมุเมะอิร่วงหลุดหมดปากก่อนเวลาอันสมควร (ทะวะตะ 2017,22) เมื่อโตขึ้นมาก็มีอาการท้องเสียอย่างหนัก (ทะวะตะ 2017,25) ไม่เพียงแต่การรับประทานเท่านั้น การดื่มก็เป็นเรื่องที่ทำได้อย่างยากลำบาก (ทะวะตะ 2017,42) เด็กทุกคนล้วนเกิดมาพร้อมกระดูกที่อ่อนแอและประสบกับความทรมานทางกายอยู่เสมอ

จะเห็นได้ว่าภาพของตัวละครที่มีความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามนั้นถูกสร้างให้กลับตาลปัตรและมีการเปลี่ยนแปลงไปจากคู่ความสัมพันธ์แบบเดิม คนชราซึ่งปกติแล้วต้องมีร่างกายอ่อนแอและสุขภาพเสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา กลับแข็งแรงและปราศจากความตาย เด็กซึ่งปกติแล้วต้องมีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรง กลับเจ็บป่วยและเสียชีวิตตั้งแต่อายุยังน้อยทั้งสิ้น ผู้ประพันธ์ได้บรรยายในเรื่องถึงคู่ตรงข้ามในความสัมพันธ์ที่กลับหัวกลับหางดังนี้

今の子供には体力的に難いだろう。近い将来、若い人はみな事務の仕事につき、身体を使う仕事は老人たちが引き続き行うことになるのかもしれない。(ทะวะตะ 2017,28)

มันคงเป็นเรื่องยากในทางกายภาพสำหรับเด็กสมัยนี้ ในอนาคตอันใกล้หนุ่มสาวทุกคนจะทำงานธุรการ และคนชรา ก็คงสืบทอดการทำงานที่ต้องใช้ร่างกายแทน

ในสังคมปกติทั่วไปคนหนุ่มสาวย่อมทำหน้าที่เป็นแรงงานหลักในสังคม ส่วนคนชราหากไม่เกษียณก็จะทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานธุรการที่ไม่ต้องใช้แรงกายหนัก แต่เนื่องจากตัวละครคนชรา-เด็กและหนุ่มสาวในสังคมดิสโทเปียของนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* ถูกสร้างให้มีลักษณะกลับตาลปัตรกันเช่นนี้ คนชราจึงต้องกลายเป็นผู้รับภาระในการเลี้ยงดูเด็กและเป็นแรงงานหลักให้กับสังคม คนชราซึ่งเดิมเป็นผู้ที่ต้องพึ่งพาอาศัยเด็กและหนุ่มสาว กลับกลายมาเป็นผู้ที่ทำหน้าที่อุปถัมภ์เด็กและหนุ่มสาว ตัวอย่างบทบรรยายอีกบทหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงภาพของคู่ตรงข้ามที่สลับสับเปลี่ยนจากสังคมปกติปรากฏให้เห็นในตัวอย่างต่อไปนี้

丸いテーブルを時計の目盛りのように囲んだ親戚一同は、年が若ければ若いほど猫背で髪が薄く、顔があおざめていて、箸の動かし方も遅かった。自分たちがしっかりしていなかったから子孫がこうなってしまったのだと思うと、老人たちの自責の念が祝いの席の空気を重くした。(ทะวะตะ 2017,108)

บรรดาญาติพี่น้องที่อายุน้อยกว่าซึ่งนั่งล้อมรอบโต๊ะกลมราวกับขีดหน้าปัดนาฬิกานั้น ยิ่งอายุน้อยก็ยิ่งหลังงุ้ม ผนาง หน้าซีด และคิตะเกียบอย่างเชื่องช้า เมื่อคิดว่าเพราะพวกตนไม่หนักแน่นเข้มแข็งพอลูกหลานจึงกลายเป็นเช่นนี้ ความรู้สึกสำนึกรับผิดชอบของเหล่าคนชราจึงทำให้บรรยากาศของงานเลี้ยงนั้นหนักอึ้ง

ประโยคที่บรรยายว่า “ยิ่งอายุน้อยเท่าไรหลังก็ยิ่งงุ้มและผมก็ยิ่งบาง หน้าซีด” สะท้อนให้เห็นพัฒนาการที่ถดถอยของคนรุ่นใหม่ สำหรับโยะมิโรแล้วคนรุ่นชราเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการเป็นต้นเหตุให้ลูกหลานต้องเกิดมามีสภาพเช่นนี้ และคนชรา นั้นไม่จำเป็นต้องเฉลิมฉลองวันเกิดกับการมีอายุยืนยาว หากแต่คนวัยเด็กอย่างมุเมะอิมามากกว่าที่สมควรจะฉลองวันเกิดเนื่องจากเป็นวันที่เป็นสัญลักษณ์ของการมีชีวิตอยู่ สะท้อนให้เห็นถึงสำนึกรับผิดชอบของคนรุ่นก่อนที่มีต่อคนรุ่นหลัง

ความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้าม “คนชรา-เด็กและหนุ่มสาว” ที่ถูกสร้างอย่างกลับตาลปัตรนั้นไม่ได้จำกัดเพียงประเด็นเรื่องของความแข็งแรงทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประเด็นเรื่องของจิตใจและความเข้าใจโลกในขณะที่ยะมิโรมีความกังวลต่อปัญหาสุขภาพของเหลน และมีความทุกข์ทรมานใจกับสภาพแวดล้อมที่ยากลำบาก แต่มุเมะอิมกลับถูกสร้างให้เป็นตัวละครที่มองโลกในแง่ดี เข้าใจและยอมรับในชะตากรรมของตน การที่มุเมะอิมซึ่งเป็นเด็กแต่กลับมีลักษณะนิสัยที่คิดถึงผู้อื่น ไม่คิดถึงแต่ตนเอง และรู้จักยังคิด (ทะวะตะ 2017,25) สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างตัวละครที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับภาพลักษณ์ตามปกติ กล่าวคือ โยะมิโรซึ่งเป็นตัวแทนของคนชรากลับกลายเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงแต่จิตใจอ่อนไหว ในทางตรงกันข้ามมุเมะอิมซึ่งเป็นตัวแทนของเด็กกลับมีร่างกายอ่อนแอแต่จิตใจเข้มแข็งและเข้าใจโลก สรุปได้ว่าคู่ตรงข้ามระหว่างตัวละครคนชราและเด็กในเรื่องมีภาพลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากภาพจำตามแบบเดิม คนชราซึ่งเดิมมีภาพลักษณ์ว่าอ่อนแอ เป็นภาระของสังคมและมีความด้อยกว่าในเชิงอำนาจเมื่อเทียบกับเด็กและหนุ่มสาวซึ่งเดิมที่มีภาพลักษณ์ว่าแข็งแรง เป็นแรงงานหลักในการค้าจุนสังคม ได้ถูกสร้างให้กลายเป็นตัวละครที่มีความเหนือกว่าในเชิงอำนาจและมีบทบาทในการขับเคลื่อนสังคม ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปในโลกแห่งสังคมดิสโทเปียในนวนิยายเรื่องนี้ ทั้งยังชี้ให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ต้องการชี้ให้เห็นถึงสำนึกรับผิดชอบต่อคนรุ่นหลังที่มนุษยธรรมมี

อย่างไรก็ดีเป็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งว่า ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละครเด็กอย่างมุเมะอิมมีความเป็นผู้ใหญ่ สุขุมและเข้าใจโลก ผิดไปจากตัวละครอื่น ตัวละครคนชราอย่างโยะมิโรที่สมควรจะยอมรับในชะตากรรมและเข้าใจโลกกลับมีอารมณ์ที่อ่อนไหว ต่างจากตัวละครเด็กอย่างมุเมะอิมที่เข้มแข็งและยอมรับในชะตากรรม อีกทั้งมุเมะอิมยังมี

ลักษณะนิสัยที่แตกต่างจากตัวละครโทะโมะผู้เป็นพ่อของเขาที่เป็นตัวแทนของคนหนุ่มสาว ซึ่งผู้ประพันธ์สร้างให้เป็นคนไร้ความรับผิดชอบและมักทำอะไรตามอำเภอใจของตน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างภาพลักษณ์ตัวละครให้ต่างไปจากภาพจำเดิมในสังคมปกติ อีกทั้งในตอนท้ายเรื่องมูเมะอียังกลายเป็นความหวังของการเยียวยามนุษยชาติจากการที่เขาได้รับเลือกให้เป็น “ผู้เชิญโคมไฟ” การสร้างตัวละครในลักษณะนี้เป็นการสร้างคู่ตรงข้ามคนชรา กับเด็กและหนุ่มสาวที่มีภาพลักษณ์ทั้งในเชิงกายภาพและจิตใจที่ต่างไปจากเดิม สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของผู้ประพันธ์ที่จำลองภาพสังคมดิสโทเปียเชิงวิพากษ์ โดยรังสรรค์วรรณกรรมขึ้นมิใช่เพียงเพื่อโต้กลับแนวคิดเรื่องสังคมยูโทเปีย แต่เป็นความพยายามในการจำลองภาพอนาคตที่มนุษย์ซึ่งอ่อนแอในสังคมตามแบบปกติ กลับกลายเป็นผู้มีค่าสำคัญและมีพลังการต่อรองในเชิงอำนาจ อันแสดงให้เห็นถึงความหวังของการที่มนุษย์โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เป็นผู้อ่อนแอหรือถูกกดทับทางอำนาจในเชิงโครงสร้างตามปกติ พลิกกลับมากลายเป็นผู้มีอำนาจทั้งยังกลายเป็นความหวังในการกอบกู้โลกจากความเป็นสังคมดิสโทเปียที่น่าหวาดหวั่นในอนาคต

2.1.2 หญิง-ชาย

คู่ความสัมพันธ์ชุดที่ 2 ที่จะอภิปรายคือคู่ตรงข้ามหญิง-ชาย โดยประเด็นนี้อาจใช้แนวคิดเรื่องบทบาททางเพศแบบดั้งเดิม(Traditional gender roles) ของคู่ตรงข้ามความสัมพันธ์แบบหญิง-ชายแบบดั้งเดิมมาใช้ในการวิเคราะห์ กล่าวคือ แนวคิดนี้เชื่อว่าหญิงและชายมีบทบาทหน้าที่ที่ต่างกัน และเชื่อว่าบทบาทหญิงชายถูกกำหนดเนื่องจากความแตกต่างทางเพศด้านชีววิทยา ซึ่งแนวคิดนี้นำมาซึ่งความคาดหวังและการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ของหญิงและชายในสังคม เช่น ผู้หญิงมีหน้าที่ดูแลครอบครัวและงานบ้าน ผู้ชายเป็นผู้ทำงานนอกบ้านหาเลี้ยงครอบครัว ผู้หญิงมีพลังกำลังน้อยกว่าผู้ชาย (Hurlock 1978,463) อย่างไรก็ตามผู้ประพันธ์ในนวนิยายเรื่องนี้สร้างตัวละครหญิงและชายให้มีภาพที่แตกต่างจากรูปแบบความสัมพันธ์ตามแบบเดิม ซึ่งตัวละครสำคัญที่เป็นตัวแทนของเพศหญิงในเรื่อง คือ ตัวละครมะริกะ และตัวละครอะมะโนะ ส่วนตัวละครที่เป็นตัวแทนของเพศชายคือตัวละครเอก โยะมิโร ดังจะเห็นได้ว่าตัวละครมะริกะ และอะมะโนะ ถูกสร้างให้เป็นตัวละครที่ปฏิเสธบทบาทหน้าที่ที่ถูกคาดหวังตามแนวคิดบทบาททางเพศแบบดั้งเดิม แม้ว่าแม่ของมูเมะอียังเสียชีวิตหลังคลอดมูเมะอียะและพ่อของเขาก็ก่อสร้างบ้านบ่าบัต แต่มะริกะซึ่งเป็นทวดหญิงของมูเมะอียะก็ปฏิเสธที่จะเป็นผู้ทำหน้าที่เลี้ยงดูมูเมะอียะ และ “เลือก” ที่จะทำงานเพื่อสร้างบทบาทหน้าที่ของตนต่อไปในฐานะผู้อำนวยความสะดวก “สถาบันบ้านอีกหลัง” ซึ่งก็คือสถานเลี้ยงดูเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ส่วนตัวละครอะมะโนะผู้เป็นย่าของมูเมะอียะก็ปฏิเสธที่จะเดินทางกลับมาจากโอะกินะวะเพื่อดูแลมูเมะอียะ ในทางกลับกัน โยะมิโร “เลือก” ที่จะอยู่กับบ้านและทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเลี้ยงดูโยะมิโร

「おばあちゃん」という言葉には馴染みがないし、天南のことを無理に思い出そうとしても、せいぜい前回送られてきた絵はがきのあぶりだしが思い浮かぶくらいだった。「おじいちゃん」という言葉を口にした記憶もない。無名は「曾」を「おじいちゃん」から切り離して考えてみたことがない。昔の子供にとっての「ママ」が無名にとっては「曾おじいちゃん」で、それ以外の家族はいないに等しいのだ。生きるのに必要なものはすべて「曾おじいちゃん」が与えてくれる。(ทะวะดะ 2017,74)

มูเมะอียะไม่คุ้นเคยกับคำว่า "คุณย่า" และถึงแม้จะพยายามฝืนนึกถึงอะมะโนะ มูเมะอียะก็ออกเพียงหมึกล่องหนในไปรษณียบัตรภาพที่ส่งมาครั้งล่าสุด ไม่มีความทรงจำว่าเคยเรียกคำว่า "ปู่" มูเมะอียะไม่เคยลองนึกแยกคำว่า ทวด" จาก "ปู่" เลย "แม่" สำหรับเด็กสมัยก่อนก็คือ "ปู่ทวด" ของมูเมะอียะ และเท่ากับว่าไม่มีสมาชิกคนอื่นในครอบครัวสำหรับมูเมะอียะอีกแล้ว "ปู่ทวด" คือคนมอบทุกสิ่งที่เป็นในการดำรงชีวิตให้ทั้งหมด

จะเห็นได้ว่าโยะมิโรซึ่งเป็นตัวละครชายกลับถูกสร้างให้มีภาพลักษณ์ของความเป็นแม่ โดยตัวละครเอก

โยะมิโรมิได้ยึดติดกับบทบาทหน้าที่แบบดั้งเดิม โยะมิโรรับหน้าที่เลี้ยงดูตั้งแต่เมะอิถือกำเนิดและเป็นผู้จัดหาทุกสิ่ง ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตให้กับเมะอิ สรุปได้ว่าบทบาทหน้าที่ของคู่ตรงข้ามหญิง-ชายในเรื่องถูกสลับบทบาท และ ปรากฏลักษณะของคู่ตรงข้ามหญิง-ชายในเรื่องกลับพลิกผันมิได้เป็นไปตามแนวคิดเรื่องบทบาททางเพศแบบดั้งเดิม ตามที่สังคมคาดหวัง

ประเด็นเรื่องเพศหญิง-ชายนี้มีข้อสังเกตที่ควรอภิปรายเพิ่มเติม กล่าวคือผู้ประพันธ์ได้บรรยายว่าเด็กในยุค โลกดิสโทเปียนั้นล้วนแล้วแต่ก็ต้องประสบกับการเปลี่ยนเพศหนึ่งถึงสองครั้งในชีวิต แนวคิดเรื่องเพศที่สามารถ สับเปลี่ยนได้ นับเป็นการได้กลับในเรื่องความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามเชิงอำนาจที่มักเชิดชูเพศชายว่ามีสถานะ เหนือกว่า หรือมีคุณค่ากว่า กล่าวคือ ชายและหญิง เป็นความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามนับตั้งแต่สังคมปิตาธิปไตยก่อร่าง สร้างขึ้น ซึ่งคู่ตรงข้ามนี้ถูกตั้งคำถามโดยทฤษฎีและการเมืองแนวสตรีนิยมอยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งคู่ตรงข้ามเชิงเพศสภาวะ นี้ยังจำกัดเสรีภาพของสตรีอีกด้วย (Napier 2006,1-2) การสร้างให้ชายหญิงในเรื่องต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้าน เพศสรีระเด็กที่เกิดเป็นหญิงอาจกลายเป็นชาย เด็กที่เกิดเป็นชายอาจกลายเป็นหญิงนับเป็นการสร้างวาทกรรม ได้กลับเชิงอำนาจที่สั่นคลอนแนวคิดเรื่องความเหนือกว่าของเพศชาย ดังปรากฏในบทบรรยายต่อไปนี้

お腹の子が女の子だとわかると中絶してしまうような文化圏では、バランスを壊された自然が怒り狂って、いろいろなトリ ックを使い始めた。生まれた時の性が持続することはなく、誰でも人生のうち必ず一度か二度は性の転換が起こるようになったの も自然の策略の一つだろう。(ทะวะตะ 2017,107)

ในเขตวัฒนธรรมที่การทำแท้งเกิดขึ้นเมื่อทราบว่าบุตรในครรภ์เป็นหญิง ธรรมชาติที่ถูกทำลายความสมดุล จึงโกรธและเริ่มใช้กลอุบายต่างๆ เป็นกลวิธีทางธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เพศในตอนแรกเกิดไม่ดำรงคงอยู่ และไม่ว่าใครก็จะ มีการเปลี่ยนแปลงทางเพศครั้งหรือสองครั้งในชีวิต

จากบทบรรยายที่ว่า “ในเขตวัฒนธรรมที่เมื่อทราบว่าบุตรในครรภ์เป็นหญิงก็จะทำแท้ง” นั้นชี้ให้เห็นถึงค่านิยม แบบเก่าในบางวัฒนธรรมที่สังคมปิตาธิปไตยมีบทบาทควบคุมความคิดความเชื่อ โดยเฉพาะแนวคิดที่ว่าเพศชายนั้น เหนือกว่าและดีกว่า การสร้างให้เด็กในเรื่อง “ไม่ว่าใครก็ต้องมีการเปลี่ยนเพศหนึ่งถึงสองครั้งในชีวิต” นับเป็นการปะทะ และสั่นคลอนความเชื่อเรื่องความเหนือกว่าของเพศชายโดยตรง นอกจากนี้การสร้างให้ตัวละครหญิงมีบทบาทและ ปรากฏลักษณะสลับกับตัวละครชายดังที่ได้อภิปรายในตอนต้น ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าแท้จริงแล้วเพศภาวะหรือ เพศสภาพมีความลื่นไหล ความเป็นเพศหญิงหรือเพศชายไม่อาจกำหนดได้ตามเพศสรีระที่เป็นในตอนถือกำเนิด นับเป็นท่าทีที่ท้าทายเชิงสนับสนุนแนวคิดเพศทางเลือก อาจกล่าวได้ว่าผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอแนวคิดที่จะทลาย กรอบกำแพงเรื่องเพศมิให้ยึดติดอยู่กับความเชื่อ ประเพณี และค่านิยมตามแบบเดิม ด้วยเหตุนี้การใช้คู่ตรงข้ามแบบ หญิง-ชายที่สลับบทบาทปรากฏลักษณะโดยไม่ยึดตามกรอบแนวคิดเดิมในเรื่องจึงไม่เป็นเพียงการสะท้อนและจำลองภาพ ให้เห็นโลกดิสโทเปียในอนาคต แต่ยังเป็นการแสดงท่าทีที่ท้าทายต่ออำนาจที่เหนือกว่า ทั้งยังท้าทายค่านิยม ประเพณี ความเชื่อและกรอบแนวคิดตามแบบเดิม

2.2 ฉาก

องค์ประกอบด้านฉากเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขบขันให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามที่เปลี่ยนไป จากรูปแบบดั้งเดิม ผู้ประพันธ์ได้สร้างฉากหลัก คือ กรุงโตเกียวซึ่งตามความเป็นจริงในโลกปัจจุบันคือมหานคร เมืองหลวงที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย เศรษฐกิจรุ่งเรือง ให้กลายเป็นเมืองยากจนเจ็บเหงาในโลกดิสโทเปียของนวนิยาย เรื่องนี้ และในขณะที่กรุงโตเกียวและเกาะฮอนชูคือเขตอันตรายเต็มไปด้วยสารพิษปนเปื้อนและแทบไม่อาจทำการ

เกษตรได้ เมืองชายขอบอย่างฮอกไกโด คิวชู และโอะกินะวะกลับกลายเป็นเมืองสำคัญที่ผู้คนต่างปรารถนาที่จะได้ ย้ายถิ่นฐานไปอาศัย อีกทั้งประเทศที่กำลังพัฒนาและมีความก้าวหน้าน้อยกว่าอย่างอินเดียและแอฟริกาใต้กลับกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการแพทย์แทนประเทศญี่ปุ่นที่เป็นประเทศพัฒนาแล้ว

2.2.1 เมืองศูนย์กลางและเมืองชายขอบ

ประเทศญี่ปุ่นโดยเฉพาะกรุงโตเกียวถูกสร้างให้เป็นเมืองดิสโทเปียที่ผู้คนต่างปรารถนาที่จะหนีออกไป บทบรรยายในเรื่องสะท้อนให้เห็นสภาพบ้านเมืองที่ทรุดโทรมถูกทิ้งร้างและไร้ผู้คน ดังนี้

もう何年も足を踏み入れたことのない新宿の町は今どうなっているのだろう。廃墟というには賑やかすぎる看板たち、自動車など一台も走っていないのに律儀に赤くなったり青くなったりしている信号機、社員のいない会社の入口の自動ドアが開いたり閉まったりするのは風で街路樹の大枝がしなうからか。(ทะวะตะ 2017,34)

เมืองชินจูกุที่ไม่ได้ไปเหยียบย่างมาหลายปีแล้วบ้านนี้จะเป็นอย่างไรหนอ ป้ายที่ดูมีชีวิตชีวาเกินกว่าจะเป็นฉากปรักหักพัง สัญญาณไฟจราจรที่เป็นสีแดงหรือสีน้ำเงินอย่างถูกต้องตามกฎหมายจราจรทั้งๆ ที่ไม่มีรถวิ่ง ประตูอัตโนมัติที่ทางเข้าของบริษัทที่ไม่มีพนักงานนั้นเปิดๆ ปิดๆ เพราะกึ่งก้านของต้นไม้ริมทางที่พัดตามแรงลมอย่างนั้นหรือ

จากการบรรยายจะพบว่าถนนหนทางของกรุงโตเกียวซึ่งเดิมเป็นศูนย์กลางการค้าและเศรษฐกิจแห่งหนึ่งของญี่ปุ่นกลับถูกทิ้งร้าง บริษัทห้างร้านไร้ซึ่งพนักงาน เศรษฐกิจตกต่ำและแทบไม่มีการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพอนาคตอันน่าหวาดหวั่นของกรุงโตเกียวที่กลายเป็นเมืองที่ถูกทิ้งร้าง บริเวณเขตทั้ง 23 เขตในกรุงโตเกียวที่เดิมเคยเป็นท่าเลทองที่มีมูลค่ามหาศาล กลับถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เสี่ยงอันตรายหากอยู่อาศัยเป็นเวลานาน กรุงโตเกียวกลายเป็นดินแดนที่ผู้คนต้องการที่จะย้ายถิ่นฐานออกไป

本州から沖縄へたくさんの男女が移住した。農業が栄えている土地とえば沖縄の他に北海道が挙げられるが、沖縄と違って北海道は移民を受け入れない政策をとっている。(ทะวะตะ 2017,57)

ชายหญิงจำนวนมากอพยพจากเกาะฮอนชูไปยังโอะกินะวะ ถ้าพูดถึงดินแดนที่เกษตรกรรมมั่งคั่งนอกจากโอะกินะวะแล้วก็มีฮอกไกโด แต่ฮอกไกโดต่างจากโอะกินะวะตรงที่ว่ามีนโยบายไม่รับผู้อพยพ

ในขณะที่กรุงโตเกียวกลายเป็นเมืองที่ผู้คนไม่ปรารถนาจะอาศัยอยู่ แต่ฮอกไกโดและโอะกินะวะ กลับกลายเป็นเมืองที่หนุ่มสาวต่างพากันย้ายถิ่นฐานไปทำงานและอยู่อาศัย จะเห็นได้ว่ากรุงโตเกียวที่เดิมเป็นเมืองศูนย์กลางทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองกลับถูกลดความสำคัญและเมืองชายขอบอย่างฮอกไกโดและโอะกินะวะกลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นดินแดนแห่งความหวังในการมีชีวิตรอดของผู้คนในเรื่อง

ทศุรุซุอิวิเคราะห์ว่าแม้ประเทศญี่ปุ่นจะมีประวัติศาสตร์ที่มีความเฉพาะตัวในประเด็นเรื่องของความเจ็บปวดจากระเบิดนิวเคลียร์ช่วงสงครามโลก แต่การพังทลายของกรุงโตเกียวก็มักจะถูกนำเสนอในฐานะเป็นภาพแทนของการล่มสลายของประเทศญี่ปุ่นโดยรวมเนื่องจากกรุงโตเกียวเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจรัฐ (Tsutsui 2010,122) การที่ฉากของกรุงโตเกียวซึ่งเดิมเป็นศูนย์กลางของอำนาจถูกสร้างให้เมืองที่ถูกทำลายและผู้คนต่างพากันหนีออกไป สะท้อนให้เห็นแนวคิดเรื่องดิสโทเปียและความกังวลต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติและความกังวลที่ผู้ประพันธ์มีต่อประเทศญี่ปุ่นโดยรวม การใช้คู่ตรงข้ามกรุงโตเกียวที่เดิมเป็นเมืองศูนย์กลางกับฮอกไกโดและโอะกินะวะซึ่งเดิมเป็นเมืองชายขอบ โดยเปลี่ยนผลัดศูนย์กลางอำนาจให้ฮอกไกโดและโอะกินะวะเป็นเมืองศูนย์กลางสำคัญและกรุงโตเกียว

กลายเป็นประหนึ่งเมืองชายขอบ สะท้อนให้เห็นถึงกลวิธีการสร้างคู่ตรงข้ามในความสัมพันธ์ให้มีอำนาจและ
ภาพลักษณ์ที่ต่างไปจากความคิด ความเชื่อ และการรับรู้ตามแบบเดิม

2.2.2 ประเทศกำลังพัฒนา-ประเทศพัฒนาแล้ว

ประเด็นเรื่องเมืองชายขอบและศูนย์กลางนี้ยังมีตัวอย่างให้เห็นในเรื่องจากการที่ผู้ประพันธ์สร้างให้ประเทศ
อินเดียและแอฟริกาได้กลายเป็นศูนย์กลางความเจริญ และประเทศทั้งสองต่างก็มีเศรษฐกิจร่ำรวยมากขึ้นเรื่อยๆ
ต่างจากประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากทั้งสองประเทศต่างก็เปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจจากการส่งออกทรัพยากรได้ดิน
มาเป็นการส่งออกภาษาในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นไม่มีภาษาที่ส่งออกได้ (ทะวะตะ 2017, 111-112) อีกทั้งประเทศ
อินเดียยังกลายเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ที่เป็นสถานที่แห่งความหวังของเด็กรุ่นใหม่ที่เกิดมาพร้อมร่างกาย
ที่อ่อนแออย่างมูเมะอิ ผู้ประพันธ์ได้สร้างความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามในแบบที่แตกต่างไปจากภาพในปัจจุบัน กล่าว
คือ ประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีภาพลักษณ์เป็นประเทศศูนย์กลางของทวีปเอเชียทั้งในด้านเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ กลับกลายเป็น
ประเทศที่ไร้ความสำคัญ ในขณะที่ประเทศอินเดียซึ่งมีเทคโนโลยีและฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่าประเทศญี่ปุ่น
กลับกลายเป็นประเทศศูนย์กลางทั้งในเชิงเศรษฐกิจและเทคโนโลยี รวมถึงวิทยาศาสตร์ด้านการแพทย์ การสร้าง
ลักษณะคู่ตรงข้ามในความสัมพันธ์ที่มีความพลิกผันเชิงอำนาจนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงท่าทีของผู้ประพันธ์
ที่พิจารณาว่าเมืองและประเทศที่เดิมเป็นชายขอบอาจกลับกลายเป็นเมืองและประเทศที่มีบทบาทสำคัญในอนาคต
ทั้งยังเป็นการเสนอแนวคิดที่ว่าประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างประเทศญี่ปุ่นเองควรที่จะให้ความสำคัญกับเมือง
และประเทศชายขอบทั้งยังควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาในด้านอื่นเช่นภาษาและวัฒนธรรม มิใช่จำกัดอยู่เพียง
การพัฒนาทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเท่านั้น อาจวิเคราะห์ได้ว่าผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิด
เรื่องความสัมพันธ์ในแบบคู่ตรงข้ามที่ไม่มีความจำเป็นที่ต้องเป็นการขัดแย้งและช่วงชิงอำนาจกัน แต่ควรที่จะเป็น
คู่ตรงข้ามที่มีความสัมพันธ์ในเชิงสนับสนุน โดยการสลับและเปลี่ยนผลัดกันในเชิงอำนาจจนสามารถประสานเป็น
การพึ่งพาอาศัยกันได้

สรุปได้ว่ากลวิธีการสร้างคู่ตรงข้ามโดยสลับบทบาทและภาพลักษณ์ของคู่ตรงข้ามในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ*
ของทะวะตะ โยโกะ ได้ชัดเจนให้เห็นถึงโลกดิสโทเปียที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านรูปธรรม (เมืองเสื่อมโทรม) และ
นามธรรม (การจัดลำดับอำนาจในสังคม และความคิดความเชื่อแบบใหม่) กลวิธีการสร้างคู่ตรงข้ามนี้จึงมิได้เป็น
เพียงการทำลายต่ออำนาจตามค่านิยมและความเชื่อตามแบบเดิม แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสองสิ่ง
ที่ต้องคงอยู่คู่กัน เช่น คนชราคู่กับเด็กและหนุ่มสาว ชายคู่กับหญิง เมืองชายขอบคู่กับเมืองศูนย์กลาง ประเทศกำลัง
พัฒนาคู่กับประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากคู่ตรงข้ามนั้นแม้จะมีความแตกต่างกันและมีภาพลักษณ์ที่ดูขัดแย้งกัน แต่
ในความเป็นจริงแล้วคู่ตรงข้ามในความสัมพันธ์นั้นต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยกันของการยืนยันอัตลักษณ์ บทบาท
ของตน และยังมีบทบาทเกื้อหนุนคู่ตรงข้ามให้อยู่รอดได้ในโลกแห่งสังคมดิสโทเปียในเรื่อง การประสานความสัมพันธ์
ของคู่ตรงข้ามนั้นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงอยู่ของมนุษยชาติและความสมดุลของธรรมชาติและสังคม

3. ปัญหาสังคมญี่ปุ่นที่สะท้อนจากนวนิยาย เรื่อง *เค็นโทมิ*

ผู้ประพันธ์ได้จำลองภาพของสังคมดิสโทเปียโดยการสร้างคู่ตรงข้ามในความสัมพันธ์แบบกลับข้างดังที่ได้
อภิปรายมาแล้วข้างต้นเพื่อชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาทางสังคมของญี่ปุ่น คือ ปัญหาเรื่องสังคมสูงวัย และ ปัญหา
ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ดังนี้

3.1 ปัญหาสังคมผู้สูงอายุ

จากเรื่องจะเห็นได้ว่าตัวละครผู้สูงอายุกลายเป็นตัวละครหลักและถูกสร้างให้มีบทบาทสำคัญต่อการมีชีวิตรอดของตัวละครหนุ่มสาวและเด็ก แรงงานหลักในสังคมดิสโทเปียของนวนิยายเรื่องนี้คือคนชรา อีกทั้งผู้ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กในเรื่องโดยส่วนใหญ่ก็คือคนชราซึ่งเป็นปู่ย่าหรือทวดของเด็กๆ เหล่านั้น การสร้างตัวละครคนชราให้มีสุขภาพแข็งแรงแต่ตัวละครเด็กมีสุขภาพอ่อนแอเช่นนี้เป็นการจำลองภาพอนาคตของสังคมผู้สูงวัยที่มีอัตราการเกิดต่ำซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ประเทศญี่ปุ่นต้องเผชิญในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาจากข้อมูลประชากรศาสตร์จะพบว่าจำนวนประชากรใน ค.ศ.2010 ที่เดิมมีจำนวน 35.62 ล้านคน จะลดลงเหลือ 32.31 ล้านคนใน ค.ศ.2040 และอัตราผู้สูงวัยจะเพิ่มขึ้นจาก 20.5% ใน ค.ศ. 2010 เป็น 34.6 % ในค.ศ.2040 โดยมีการคาดการณ์ว่าแม้จำนวนประชากรที่ลดลงและสังคมผู้สูงวัยจะเกิดขึ้นก่อนในพื้นที่ชนบท แต่ปัญหาจำนวนประชากรที่ลดลงและสังคมผู้สูงวัยจะก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในเขตมหานคร โดยเฉพาะในเขตกรุงโตเกียวซึ่งมีประชากรกระจุกตัวหนาแน่น และอาจนำไปสู่สถานการณ์ที่ผู้สูงอายุจำนวนมากมีรายได้และทรัพย์สิน แต่กลับไม่สามารถรับการรักษายาบาลได้ (Cabinet Office 2021) ปัญหาสังคมญี่ปุ่นที่มีอัตราการเกิดต่ำแต่มีจำนวนประชากรผู้สูงวัยเป็นจำนวนมากส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ระบบสวัสดิการสังคม ตลอดจนความยั่งยืนของงบประมาณแผ่นดินของญี่ปุ่น ทั้งยังส่งผลให้ธุรกิจการศึกษาภายในประเทศมีความจำเป็นต้องปิดตัวลง และคุณภาพของบัณฑิตก็ลดถอยตามไปด้วยเช่นกัน (นรินุช 2562,360) ผู้ประพันธ์ได้ใช้กลวิธีการประพันธ์แบบเสียดสี (satire) เพื่อนำเสนอปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาเรื่องการศึกษาในสังคมผู้สูงวัยของเมืองดิสโทเปียในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* เช่น ในฉากที่บรรยายว่าเมื่อระบบเศรษฐกิจล่มสลายทำให้ธนาคารต่างก็ต้องล้มละลายและปิดตัวลง มีเพียงชายสวมชุดสูทยืนเรียงแถวหน้าธนาคารคอยก้มศีรษะขอโทษลูกค้าธนาคารที่โกรธเกรี้ยวเนื่องจากต้องสูญเสียเงินฝากของตนไปทั้งหมด (ทะวะดะ 2017,49-50) ผู้ประพันธ์ได้บรรยายเหตุการณ์นี้ด้วยกลวิธีเสียดสีและสร้างฉากให้ดูน่าขบขัน กล่าวคือ ชายสวมชุดสูทที่น่าจะเป็นพนักงานธนาคารนั้น แท้จริงแล้วกลับเป็น “ชายขอโทษ” ที่ได้รับการว่าจ้างมาเพื่อทำงาน “ขอโทษ” โดยเฉพาะ มิใช่เป็นการขอโทษที่กระทำด้วยความจริงใจจากธนาคารแต่อย่างใด ฉากนี้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาเศรษฐกิจและการกระทำที่เอารัดเอาเปรียบและไร้ซึ่งการตระหนักรู้ในความรับผิดชอบของกลุ่มธนาคารที่เป็นตัวแทนของผู้ถืออำนาจและมีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจ ซึ่งแม้แต่การขอโทษก็เป็นการกระทำที่เป็นเพียงภาพลวงตา อีกทั้งคุณภาพของระบบการศึกษาที่เสื่อมถอยเนื่องจากการโรงเรียนต่างก็เอารัดเอาเปรียบโดยการหาประโยชน์จากพ่อแม่และเด็กที่เพียงปรารถนาจะจ่ายค่าเล่าเรียน เนื่องจากยิ่งจ่ายแพงก็ยิ่งรู้สึกว่าตนเองมีค่า (ทะวะดะ 2017,50) ทั้งที่ผู้มีการศึกษานั้นอาจไม่ช่วยให้เกิดรายได้ในอนาคตก็ตาม ปัญหาต่างๆ ที่ปรากฏในบทบรรยายข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสังคมญี่ปุ่นที่มีอัตราการเกิดต่ำแต่มีจำนวนประชากรผู้สูงวัยเป็นจำนวนมากซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ระบบสวัสดิการสังคมและระบบการศึกษาของญี่ปุ่น โดยผู้ประพันธ์ได้ขบขันปัญหานี้โดยใช้กลวิธีการประพันธ์แบบเสียดสีเพื่อจำลองสภาพสังคมผู้สูงอายุในเมืองดิสโทเปียแห่งนี้

อย่างไรก็ดีปัญหาสังคมผู้สูงอายุในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* นี้มีประเด็นที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติมต่อไปว่าผู้ประพันธ์มิได้นำเสนอปัญหาสังคมผู้สูงอายุอย่างตรงไปตรงมา แต่ใช้กลวิธีการสร้างความสัมพันธ์คู่ตรงข้ามแบบกลับด้าน ดังที่ได้อภิปรายมาแล้วในข้างต้นว่าตัวละครคนชราในเรื่องนี้ได้มีภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุที่อ่อนแอและสร้างปัญหาให้สังคมแต่กลับเป็นผู้ที่ทำประโยชน์และเป็นกำลังหลักให้กับสังคม ในทางตรงกันข้ามตัวละครเด็กกลับเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของผู้ที่อ่อนแอและสร้างปัญหาในสังคมเนื่องจากต้องพึ่งพาผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิต

ทุกอย่าง โทะตะจึงเสนอว่าประเด็นเรื่องสังคมผู้สูงวัยอาจมิใช่ประเด็นสำคัญเท่ากับปัญหาเรื่องผลกระทบของมนุษย์ที่ได้รับจากสารกัมมันตภาพรังสี (โทะตะ 2019,50-51) อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่าเราอาจวิเคราะห์เพิ่มเติมในประเด็นปัญหาเรื่องสังคมผู้สูงวัยได้ว่า การที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจที่จะสร้างตัวละครคนชราให้มีบทบาทสำคัญในเรื่องนั้น นอกจากจะเป็นการขบขันให้เห็นถึงสังคมแบบดิสโทเปียและจำลองให้เห็นภาพอนาคตของประเทศญี่ปุ่นที่กลายเป็นสังคมผู้สูงวัยโดยสมบูรณ์แล้ว ยังอาจเป็นความพยายามของผู้ประพันธ์ที่ต้องการจะชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุที่มักถูกพิจารณาตามภาพเหมารวมว่าเป็นภาระของสังคม

เนื่องจากนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* เป็นผลงานที่แสดงออกถึงท่าทีตอบสนองของผู้ประพันธ์ที่มีต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในเขตโทโฮกุ ใน ค.ศ.2011 มุระมะทซุและอะกิยามะเสนอว่าเหตุการณ์แผ่นดินไหวใน ค.ศ.2011 ได้ย้าเตือนชาวญี่ปุ่นให้ตระหนักถึงจุดแข็งทางสังคมดั้งเดิม กล่าวคือจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวในเขตโทโฮคุครั้งนั้น ผู้สูงอายุได้ใช้ภูมิปัญญาและความรู้ดั้งเดิมในการช่วยชีวิตผู้คนไว้มากมาย โดยผู้สูงอายุได้เตือนให้ชาวบ้านวิ่งขึ้นไปยังที่สูงทันทีหลังจากเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่เพื่อหนีจากคลื่นสึนามิที่คาดการณ์ไว้ว่าจะเกิด อีกทั้งความสามารถในการปรับตัวของผู้สูงอายุที่ได้เคยประสบภัยธรรมชาติและผ่านประสบการณ์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง มาก่อน ได้สร้างความประทับใจและเป็นแรงบันดาลใจทั่วประเทศญี่ปุ่นและทั่วโลก โดยสื่อได้เผยแพร่ภาพผู้สูงอายุที่ยังเคลื่อนไหวอย่างแคล่วคล่องในการทำเกษตรกรรมและประมงซึ่งเดิมคืออุตสาหกรรมหลักของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประเพณีที่ให้ความสำคัญกับการทำงานและชี้ให้เห็นว่าประเทศญี่ปุ่นมีอัตราการมีส่วนร่วมของแรงงานผู้สูงอายุเป็นตัวเลขที่สูงโดยเฉพาะผู้ประกอบอาชีพอิสระ อีกทั้งภัยพิบัติในครั้งนี้เปรียบเสมือนเสียงเตือนคนเมืองในชุมชนโดยเฉพาะในเขตมหานครโตเกียวว่า มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดแผ่นดินไหวรุนแรงในอนาคตอันใกล้ และมีความเปราะบางของชุมชนเมือง ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับผู้สูงอายุที่โดดเดี่ยว และการให้กำลังใจในการมีส่วนร่วมของแรงงานผู้สูงอายุนับเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับชุมชนเมืองที่เกิดความชราภาพอย่างรวดเร็ว (Muramatsu and Akiyama 2011,430-431) การเสนอภาพผู้สูงอายุในเรื่องให้เป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงและมีบทบาทสำคัญในการค้าจุนครอบครัวและเลี้ยงดูเด็กและหนุ่มสาวที่อ่อนแอจึงอาจเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงท่าทีความพยายามในการรับมือกับสังคมผู้สูงอายุและการประนีประนอมกับปัญหาดังกล่าวโดยการส่งเสริมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมญี่ปุ่น

3.2 ปัญหาความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นประเด็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ปรากฏในนวนิยายแนวดิสโทเปีย บิวแชมป็อกิปรายว่านวนิยายดิสโทเปียได้หลอมรวมความกลัวสองสิ่ง คือ ความกลัวโลกยูโทเปียที่เป็นสังคมแบบคงที่ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและการควบคุมทางทหารหรือมีการจัดระเบียบทั้งหมด กับความกลัวเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน (Beauchamp 1986,53) ในขณะที่นวนิยายร่วมสมัยบางเรื่อง เช่น *เดอะอิน คัมเปียวิก* ของ อะเบะ โคโเบ เสนอภาพโลกอนาคตที่เทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตมนุษย์จนตัวละครกลายเป็นเหมือนเครื่องจักรเพื่อนำเสนอแนวคิดเรื่องโลกดิสโทเปียที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ นวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* นำเสนอโลกดิสโทเปียที่มีความดั้งเดิมทางเทคโนโลยี (technologically primitive) เพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาความหวาดกลัวโลกอนาคตที่วิทยาศาสตร์ย้อนกลับมาทำลายมนุษย์ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าทวะตะ โยโกะรังสรรค์นวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* ขึ้นเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ อุบัติเหตุเรื่องนิวเคลียร์ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมญี่ปุ่นหลังแผ่นดินไหว ซึ่ง"การตอบสนอง" ในที่นี้หมายถึงนวนิยายของทวะตะ โยโกะ

มิได้พรรณนาเกี่ยวกับผู้คนและสังคมยุคหลังแผ่นดินไหวเท่านั้น แต่ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของมนุษย์ที่ดิ้นรนเพื่อตอบสนองต่อพลังอันท่วมท้นของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและความพยายามในการเอาชีวิตรอด ความพยายามในการฟื้นฟูเมือง ความพยายามในการปกป้องตัวเอง ปกป้องสิ่งแวดล้อม และความพยายามในการกู้คืนสิ่งที่ได้เคยสูญเสีย ทั้งยังพยายามจดจำสิ่งที่ตนได้สูญเสียหลังเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัตินั้น (ฮิบิ 2020,2) ซึ่งการตอบสนองที่ฮิบิเสนอนั้นมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความหวาดกลัวเรื่องอุบัติเหตุที่เกิดจากเหตุการณ์เตาปฏิกรณ์โรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์รั่วไหลหลังเหตุการณ์แผ่นดินไหว และคลื่นที่ซุนะมิถล่มใน ค.ศ.2011 อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่านวนิยายเรื่องนี้ได้เป็นผลงานที่ตอบสนองต่อเหตุการณ์อุบัติเหตุนิวเคลียร์รั่วไหลบนเกาะฟูกูชิมะเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับความกังวลของผู้ประพันธ์ที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนาทางเทคโนโลยี อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ โดยเมื่อย้อนเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ก็จะพบว่าปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อมเป็นพิษที่เกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเริ่มปรากฏชัดเจนในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 ซึ่งเป็นช่วงมหัศจรรย์ทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น (อาทิตย 2523,6) โรคภัยต่าง ๆ เช่น โรคมินะมะตะ (水俣病) โรคอิตะอิอิตะอิ (イタイイタイ病) ล้วนแล้วแต่เป็นความเจ็บป่วยที่เกิดจากความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ของญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเพื่อเร่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ มิยะจิมะเสนอว่าโรคมินะมะตะเป็นชื่อของความเจ็บป่วยที่ทำให้ดินแดนมินะมะตะมีภาพลักษณ์ของโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเชื่อมโยงถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งหมดของมินะมะตะ และยังแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติผ่านกิจกรรมอาหาร ด้วยเหตุนี้การปกป้องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจึงถือเป็นการปกป้องมนุษย์ (มิยะจิมะ 2013,71) และแม้ว่าเหตุการณ์ที่มินะมะตะและที่ฟูกูชิมะจะเกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านที่อยู่อาศัยของคนในท้องถิ่นเหมือนๆ กัน แต่อย่างไรก็ตามโรคมินะมะตะมีความเชื่อมโยงกับประเด็นเรื่องการส่งเสริมความทันสมัยและอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่นในช่วงเวลาที่โลกยังอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ทว่าในช่วง ค.ศ.2011 ที่เกิดเหตุการณ์เตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์รั่วไหลที่ฟูกูชิมะนั้นโลกได้เปลี่ยนไป (มิยะจิมะ 2013,74) ซึ่งหมายความว่าเหตุการณ์การรั่วไหลของสารกัมมันตภาพรังสีบนเกาะฟูกูชิมะนั้น แม้อาจเชื่อมโยงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้น้อยกว่าเหตุการณ์มินะมะตะ แต่ก็มีเชื่อมโยงกับความกังวลเรื่องวิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงอาจวิเคราะห์ได้ว่าการรังสรรค์นวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* ของผู้ประพันธ์มิได้หมายรวม เพียงความหวาดกลัวในประเด็นเรื่องเหตุการณ์การรั่วไหลของสารกัมมันตภาพรังสี ใน ค.ศ.2011 เท่านั้นแต่ยังหมายรวมถึงความหวาดกลัวที่มีต่อความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์โดยรวมที่ดำเนินมาตั้งแต่ทศวรรษที่1970

จากการศึกษาแนวคิดข้างต้นพร้อมวิเคราะห์ด้วยบทจะพบว่าผู้ประพันธ์ได้เชื่อมโยงประเด็นเรื่องการปนเปื้อนของสารพิษในอาหารและสภาพแวดล้อมโดยตลอดเรื่อง เช่น แม้โยะมิโรจะอยากใช้ผักทะเลในการปรุงอาหารคู่กับปลาอยู่ให้กับมุเมะอิ แต่เนื่องจากปลาอะบูมีสารปนเปื้อนสูงจึงหลีกเลี่ยงที่จะให้มุเมะอิกินปลานั้น (ทะวะตะ 2017,65) หรือในตอนที่ยะมิโรและมะริกะรับประทานเบะหม้อดินร่วมกับมุเมะอิก็จะสลัดความทรงจำที่เป็นลางร้ายเกี่ยวกับการปนเปื้อนออกไปและใช้แห กวาดความทรงจำที่สนุกสนานเข้ามาแทน (ทะวะตะ 2017,99) การใช้ความเชื่อมโยงในประเด็นเรื่องอาหารการกินกับสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายจากการพัฒนาทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้น จึงเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติผ่านกิจกรรมอาหาร และการปกป้องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจึงถือเป็นการปกป้องมนุษย์ ดังนั้นกลวิธีการสร้างคู่ตรงข้ามในความสัมพันธ์ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องเมืองชายขอบ-เมืองศูนย์กลาง จึงไม่เพียงเป็นการจำลองภาพเมืองดิสโทเปีย

ในอนาคตเท่านั้น แต่ยังเป็นการจัดตั้งคำถามต่อการจัดการของรัฐบาลและท่าทีของชาวญี่ปุ่นที่มีต่อการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนย้อนกลับมาทำลายมนุษย์ จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้สร้างให้เมืองชายขอบอย่างคิวชู ฮอกไกโด โอซากะกลายเป็นศูนย์กลางและมีบทบาทในการผลิตอาหารให้กับมหานครโตเกียว รวมถึงเกาะฮอนชูซึ่งไม่สามารถทำการเกษตรด้วยตนเองได้เนื่องจากสภาพแวดล้อมถูกทำลายลงจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การสร้างคูตรงข้ามในลักษณะนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความกังวลต่ออนาคตของประเทศญี่ปุ่น รวมถึงเป็นการแสดงออกถึงท่าทีที่ผู้ประพันธ์ให้ความสำคัญกับเมืองชายขอบที่มีความเป็นสังคมเกษตรมากกว่าเมืองศูนย์กลางที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเชื่อว่าเมืองชายขอบที่ยังคงรักษารัฐธรรมนูญและสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดีนั้นจะกลายเป็นที่พึ่งพิงสำคัญให้กับมนุษย์ ทั้งยังเป็นเมืองที่ช่วยค้ำจุนมหานครโตเกียวและเกาะฮอนชูที่กลายเป็นเมืองดิสโทเปียอันเป็นสถานที่ที่ไม่พึงปรารถนาในอนาคต

การเชื่อมโยงประเด็นเรื่องความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นปัญหาเรื่องสังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประเทศญี่ปุ่นมีอัตราส่วนของผู้สูงอายุในสังคมเป็นจำนวนมาก ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์นี้จึงเปรียบเสมือนเป็นดาบสองคม เนื่องจากในขณะที่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีชีวิตยืนยาว แต่ในทางตรงกันข้ามการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์นี้ก็กลับทำลายวัฏจักรของความเป็นมนุษย์ ดังที่ผู้ประพันธ์ได้บรรยายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเรื่องความก้าวหน้าทางการแพทย์ดังนี้

医学の最終目的は決して死なない永遠の身体をつくることだと子供の頃は思い込んでいたが、死なないことの苦痛については考えてみたことがなかった。(ทะวะตะ 2017,66)

เมื่อตอนยังเป็นเด็ก โยะมิโรคิดว่าเป้าหมายสูงสุดของการแพทย์คือการสร้างร่างกายที่เป็นนิรันดร์ไม่มีวันตาย แต่เขากลับไม่เคยลองคิดเกี่ยวกับความเจ็บปวดของการไม่สามารถตายได้

ความก้าวหน้าทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์ที่มนุษย์ในยุคปัจจุบันปรารถนานั้นไม่เพียงส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อวัฏจักรของชีวิตและความสมดุลของประชากรในสังคมเท่านั้น แต่การพัฒนาอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมยังส่งผลกระทบใหญ่หลวงต่อคนรุ่นหลังที่ต้องประสบกับปัญหาความเจ็บป่วยดังที่สะท้อนให้เห็นในนวนิยายเรื่อง *เคนโทมิ* ด้วยเหตุนี้แม้ผู้ประพันธ์จะจำลองภาพเมืองดิสโทเปียที่มีความล้าหลังและถดถอยทางเทคโนโลยีอันเนื่องมาจากภัยพิบัติและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม แต่น้ำเสียงของผู้ประพันธ์นั้นเจือปนความรู้สึกหววนค่านึง (nostalgia) ถึงโลกยุคเก่าที่แม้จะไร้ความทันสมัยและเทคโนโลยีถดถอยและกลายเป็นเมืองดิสโทเปียที่มีความดั้งเดิมทางเทคโนโลยี (technologically primitive) แต่กลับสร้างความรู้สึกอิสระและผ่อนคลายให้กับตัวละครเอกโดยเฉพาะในกรณีเรื่องเครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า โทรศัพท์ ดังที่โยมิโรหววนรำลึกถึงเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ และ คิดว่าตนนึกขอบคุณที่เครื่องดูดฝุ่นหายไป บ้านพักชั่วคราวที่ถูกสร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ก็ทำให้การปิดกวาดเช็ดถูเป็นไปได้อย่างสะดวก และเมื่อไร้ซึ่งเครื่องซักผ้า จึงต้องกลับมาซักผ้าด้วยมือ อีกทั้งบางอาชีพที่หายไปเช่นร้านคลีนนิ่ง ก็กลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง (ทะวะตะ 2017,61-62) หรือ ฉากที่ตัวละครเอกโยมิโรพิจารณาว่าการที่โทรศัพท์หายไปเป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากในอดีตไม่ว่าคุณโทรศัพท์กับอะมะโนะบุตรสาวเมื่อไหร่เป็นต้องทะเลาะกันทุกที (ทะวะตะ 2017,73) แต่ในตอนนี้เมื่อต้องติดต่อกันด้วยโปรเซสเซอร์ก็ทำให้ไม่มีการทะเลาะเนื่องจากไม่สามารถตอบโต้กลับได้ทันที ทำให้ความโกรธเจือจางลง สรุปได้ว่าปัญหาสังคมเรื่องความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดผ่านโลกดิสโทเปียในนวนิยายเรื่อง *เคนโทมิ* นั้นมิได้มีสำเนียงของการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาแต่เพียง

อย่างเดียว แต่ยังเจือสำเนียงของการหวนรำลึกถึงอดีตที่สังคมญี่ปุ่นยังไม่มีการพัฒนาทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีจนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพสังคมจนยากเกินจะเยียวยาเช่นนี้ การสร้างคู่ตรงข้ามเมือง ชายขอบ-เมืองศูนย์กลางในลักษณะเช่นนี้จึงเป็นการตั้งคำถามต่อการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ที่มีได้จนถึงสภาพแวดล้อมของมนุษยชาติ ทั้งยังเป็นการแสดงความหวนรำลึกถึงเมืองในยุคอดีตที่แม้จะไม่สะดวกสบายเท่าปัจจุบันแต่ก็มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติซึ่งมีความสำคัญต่อการมีชีวิตรอดของมนุษย์มากกว่าเมืองที่เต็มไปด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่าทะวะตะ โยโกะได้ใช้แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามในนวนิยายเรื่อง *เค็นโทมิ* เพื่อเสนอภาพเมืองดิสโทเปียที่เลวร้าย โดยคู่ตรงข้ามนี้มีลักษณะความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่แตกต่างไปจากสังคมปกติ ผู้ประพันธ์ได้ใช้แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามที่มีความสัมพันธ์แบบกลับด้านเพื่อโต้กลับแนวคิด ค่านิยม ประเพณีและความเชื่อเดิม โดยลดความสำคัญของข้อตรงข้ามที่มีความเหนือกว่าในเชิงอำนาจตามแบบเก่าและเชิดชูข้อตรงข้ามที่มีความด้อยกว่าแทน โดยคู่ตรงข้ามที่ได้รับการสร้างสรรค์ในนวนิยายเรื่องนี้ประกอบด้วยคู่ตรงข้ามหลักที่เป็นองค์ประกอบของเรื่องด้านตัวละคร คือ คนชรา-เด็กและหนุ่มสาว หญิง-ชาย รวมถึงคู่ตรงข้ามที่เป็นองค์ประกอบของเรื่องด้านฉาก คือ เมืองชายขอบ-เมืองศูนย์กลาง ประเทศกำลังพัฒนา-ประเทศพัฒนาแล้ว เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพเมืองดิสโทเปียที่มีการสลับสับเปลี่ยนข้ออำนาจของคู่ตรงข้ามตามความสัมพันธ์แบบเดิม แนวคิดเรื่องดิสโทเปียและกลวิธีการประพันธ์เช่นนี้ได้นำเสนอประเด็นปัญหาสำคัญที่ดำรงอยู่ในสังคมร่วมสมัยสองประการ คือ ปัญหาเรื่องสังคมผู้สูงอายุ และ ปัญหาเรื่องความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยผู้ประพันธ์เชื่อว่าคู่ตรงข้ามนั้นแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่ก็ต้องอยู่ร่วมกันและมีบทบาทเกี่ยวพันกันและกัน เช่นเดียวกับมนุษย์และธรรมชาติที่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อความอยู่รอดของมนุษยชาติและโลกใบนี้ ในบทความชิ้นนี้ผู้วิจัยศึกษาประเด็นเรื่องคู่ตรงข้ามในผลงานแนวดิสโทเปียของทะวะตะ โยโกะ ผู้วิจัยจึงหวังว่าบทความชิ้นนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาวรรณกรรมสมัยใหม่ วรรณกรรมร่วมสมัยและวรรณกรรมยุคปัจจุบันชิ้นอื่นๆ และจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในประเด็นเรื่องดิสโทเปียในวรรณกรรมญี่ปุ่นต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยเองก็มุ่งที่จะศึกษาประเด็นเรื่องวรรณกรรมแนวดิสโทเปียในผลงานวรรณกรรมญี่ปุ่นเรื่องอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- นรินุช ดำรงชัย. (2562). *ญี่ปุ่นยุคร่วมสมัย: การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม*. สำนักพิมพ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปราง ศรีอรุณและทองแสง เชาวสุติ. (2561). มหานครดิศโทเปียในอาชญาวิทยาญี่ปุ่นเรื่อง “ราตรีสีเลือด”. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, ปีที่ 37(1). สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อาทิตย์ บริบูรณ์ธรรม. (2523). *ญี่ปุ่นมีด*. สำนักพิมพ์ดวงตะวัน.
- อิรวดี ไตรังคะ. (2542). แนวทางวรรณกรรมวิจารณ์ตะวันตกเพื่อแง่มุมการวิจารณ์ที่หลากหลาย. *วารสารมนุษยศาสตร์*, เล่มที่ 7, 77-88. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ภัยพิบัติ Fukushima: เกิดอะไรขึ้นกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ (11 มีนาคม 2021). <https://www.bbc.com/thai/international-56344107>
- Sutherland, J. (แปลโดย สุเดช โชติอุดมพันธ์). (2561). *วรรณกรรม ประวัติศาสตร์เรื่องเล่าแห่งจินตนาการ*. Bookscape.
- Atwood, M. (2021). What is Dystopian Fiction? Learn About the 5 Characteristics of Dystopian Fiction With Examples. <https://www.masterclass.com/articles/what-is-dystopian-fiction-learn-about-the-5-characteristics-of-dystopian-fiction-with-examples#characteristics-of-dystopian-fiction-loss-of-individualism>
- Beauchamp, G. (1986). Technology in the Dystopian Novel. *Modern Fiction Studies*, Vol. 32(1), Special Issue: Science and Fantasy Fiction, 53-63.
- Horan, T. (2019). *Desire and Empathy in Twentieth-Century Dystopian Fiction*. Palgrave Macmillan.
- Hurlock, E. B. (1978). *Child Psychology*. Auckland. McGraw-Hill.
- Moichi, Yoriko. (1999). Japanese Utopian Literature from the 1870s to the Present and the Influence of Western Utopianism. *Utopian Studies*, Vol.10 (2). Penn State University Press, 89-97.
- Muramatsu, Naoko / Akiyama,Hiroko. (2011). “Japan: Super-Aging Society Preparing for the Future”, *The Gerontological Society of America*. Vol. 51, No. 4. Oxford University Press. 425-432. <https://doi.org/10.1093/geront/gnr067>
- Napier, R. A. (2006). Active Submission: The Subversion of Gendered Binary Oppositions in Three Post-War Novels Authored by International Women. Master's Thesis, University of Tennessee. https://trace.tennessee.edu/utk_gradthes/1750
- Prakash Gyan (edited). (2010). *Noir Urbanisms-Dystopic Images of the Modern City*. Princeton University Press.
- Tamas, M. (2019). Tales of an Improbable Reality and Its Consequences. Yoko Tawada’s The Emissary. *Acta Iassyensia Comparationis*, Issue no. 24, 117-127.
- Tsutsui, William M. (2010). “Oh No, There Goes Tokyo-Recreational Apocalypse and the City in Postwar Japanese Popular Culture”, *Noir Urbanisms-Dystopic Images of the Modern City*. Princeton University Press. 104-126.
- Cabinet Office. (2021). https://www5.cao.go.jp/keizai-shimon/kaigi/special/future/sentaku/s2_3.html
- คิมูระ ซะเอะโกะ 木村朗子(2019). 「放射能災の想像力: 多和田葉子『献灯使』のかたること」『2018年度フェリス学院大学学内共同研究: ポピュリズムとアート』 103-108.
- โคโนะซุ ยูกิโกะ 鴻巣友李子(2014). 「恐怖と笑いの『反・反ユートピア』小説」『毎日新聞』(11月9日付) .
- ทะวะดะ โยโกะ 多和田葉子(2017). 『献灯使』. 講談社.
- โทะดะ คะสุยะซุ 戸田一廉(2019). 「多和田葉子の『献灯使』—その主題と日本社会の風潮—」『台湾日本語文学報:46期』,

45-68.[https://doi.org/10.6205/jpllat.201912\(46\).0003](https://doi.org/10.6205/jpllat.201912(46).0003)

มิยะจิมะ ฌุนอิจิ 宮嶋俊一(2013).「環境問題として水俣病事件と福島放射能汚染問題を考えるための予備的考察」『国際経営論集』No.46,69-80.

โอะตะนิ เอะอิโกะ และ มะทซูกิ มิทซึโกะ 大谷英子・松本光子.(1995).「老人イメージと形成要因に関する調査研究: (1)大学生の老人イメージと生活経験の関連」『日本看護研究学会雑誌18 (4)』, 25-38.

ฮิชิ โยะฉิทะกะ 日比嘉高 (2020).「環境と身体をめぐるポスト・ヒューマンな想像力— 環境批評としての多和田葉子の震災後文学 —」 *The Journal of Korea Association of Japanology*, Vol. 125, 1-19. <https://doi.org/10.15532/kaja.2020.11.125.1>

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Affiliation: Faculty of Arts, Chulalongkorn University

Corresponding email: Duanthem.K@chula.ac.th

Received: 2021/12/31

Revised: 2021/12/31

Accepted: 2022/02/20

นัยยะของเซนริวในสถานการณ์ปัจจุบัน: กรณีศึกษาธาราริมันเซนริว

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสัดส่วนของคำศัพท์และเนื้อหาที่ปรากฏในเซนริว (川柳) ในช่วงปีพ.ศ.2563 และศึกษารูปแบบการสร้างมุกตลกที่ปรากฏในเซนริว กลุ่มเป้าหมายเป็นเซนริว จำนวน 100 บท จากการประกวด第一生命サラリーマン川柳コンクール ครั้งที่ 34 งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเรื่องความเกี่ยวเนื่อง (Relevance theory) มาใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบการสร้างมุกตลก จากผลการศึกษาพบว่า คำศัพท์ที่มีสัดส่วนการใช้มากที่สุดเป็น 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) 妻 (2) マスク (3) 上司 (4) 密 (5) テレワーク (6) リモート (7) 俺 (8) 仕事 (9) 飲み会 และ (10) 今 ซึ่งมีทั้งคำที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และคำศัพท์ที่เป็นคำสมัยนิยมในช่วงต้นปีพ.ศ.2563 ด้านเนื้อหาพบว่าจากเซนริวที่ได้รับเลือกทั้งหมด 100 บท มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับเรื่องในบริษัทและครอบครัวจำนวน 10 บท โดยเป็นเนื้อหาที่พูดถึงการทำงานที่บ้าน ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตั้งแต่ช่วงต้นปีพ.ศ.2563 จนถึงปัจจุบัน ทำให้มนุษย์เงินเดือนชาวญี่ปุ่นต้องปรับรูปแบบการใช้ชีวิตทั้งด้านการทำงานและครอบครัว จนเกิดวิถีชีวิตใหม่และสะท้อนออกมาในการประพันธ์เซนริว นอกจากนี้ในด้านรูปแบบการสร้างมุกตลกพบว่าการใช้มุกตลกที่สื่อสารโดยนัยมีมากกว่ามุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรง

คำ

สำคัญ

เซนริว, ทฤษฎีความเกี่ยวเนื่อง, การสื่อสารโดยตรง, การสื่อสารโดยนัย

The implications of Senryu in Current Situation: A Case study of Salaryman Senryu

Abstract

The objectives of this research were to study the proportion of vocabulary and content of Japanese words used in senryu (川柳) during the year 2020 and to investigate the creation of jokes in senryu. The research samples were 100 senryu from the 34th 第一生命サラリーマン川柳コンクール. The creation of jokes in this study was analyzed based on the relevance theory. According to the research results, the top ten words with the highest proportion of usage are (1) 妻 (2) マスク (3) 上司 (4) 密 (5) テレワーク (6) リモート (7) 俺 (8) 仕事 (9) 飲み会 and (10) 今. Out of these ten words are associated with COVID-19 and vogue words invented in early 2020. Considering the content of the 100 senryu, 10 of them is related to the company and family themes, which were written about work from home. Due to the long period of COVID-19 that covered from year 2020 to 2021, the Japanese salaryman must adjust their balance of work-life status, which shown in New normal work styles and the occurrence of senryu compositions. In addition, the creation of jokes in senryu, there are more implicit jokes than explicit jokes.

Key words

senryu, relevance theory, expliciture, implicature

1. บทนำ

เซนริว (川柳) เป็นงานประพันธ์ประเภทหนึ่งของญี่ปุ่น ถือกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณ 250 ปีก่อน โดยมีโครงสร้างการแบ่งวรรคเป็น 5-7-5 (5 พยางค์ 7 พยางค์ และ 5 พยางค์) เมื่อเปรียบเทียบกับงานประพันธ์ประเภทไฮกุ (俳句) หรือวะกะ (和歌) เซนริวถือว่ามีประวัติศาสตร์ที่สั้นกว่า ภาษาที่ใช้จะค่อนข้างไปทางภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน และเนื้อหาจะเน้นในเรื่องของความตลกขบขัน เสียดสีสังคม ซึ่งต่างจากไฮกุที่จะบรรยายถึงธรรมชาติ ฤดูกาลและวะกะที่พรรณนาเกี่ยวกับเรื่องของความรัก (歌人2015) เนื่องจากเซนริวมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปในสังคมและมีการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ จึงทำให้เป็นที่นิยมมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่สะท้อนแนวคิดทางสังคมในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี

ในทุกๆ ปีประเทศญี่ปุ่นจะมีการจัดการประกวดเซนริวโดยหน่วยงานต่างๆ หนึ่งในงานที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง ได้แก่ การจัดการประกวด サラリーマン川柳 จัดขึ้นโดยบริษัท 第一生命 ซึ่งจัดขึ้นครั้งแรกในปีพ.ศ. 2528 และในปัจจุบันนับเป็นครั้งที่ 34

การประกวด サラリーマン川柳 ในครั้งที่ 34 ประจำปีพ.ศ. 2563 ทางผู้จัดได้เปิดรับส่งบทประพันธ์ระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม 2563 มีการประกาศผลเซนริวที่ได้รับเลือก 100 บท ในเดือนมกราคม 2564 จากนั้นทางผู้จัดงานได้นำเซนริว 100 บท ที่ได้รับคัดเลือกมาเปิดให้ประชาชนทั่วไปลงคะแนนเสียง (ผู้ร่วมลงคะแนนเสียงเป็นชาวญี่ปุ่นไม่จำกัดเพศและอายุ จำนวน 101,149 คน) และประกาศผลลงคะแนนเสียงในเดือนพฤษภาคม 2564 จากผลการลงคะแนนเสียงพบว่า เซนริวที่ได้รับการลงคะแนนเสียงเป็น 100 อันดับแรก มีเนื้อหาและคำศัพท์ที่สะท้อนถึงชีวิตในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิ リモートマスク เป็นต้น ซึ่งต่างจากบทประพันธ์ในปีก่อนหน้าที่เนื้อหาจะปะปนกันไป¹ งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาสัดส่วนของคำศัพท์และเนื้อหาที่ปรากฏในเซนริวที่ได้รับคัดเลือกในการประกวด サラリーマン川柳 ครั้งที่ 34 อีกทั้งศึกษาโครงสร้างในการนำคำหรือเรื่องราวเหล่านั้นมาสร้างให้เกิดมุกตลก ซึ่งการศึกษาโครงสร้างมุกตลกที่ปรากฏในเซนริวในงานวิจัยนี้ จะช่วยให้เข้าใจมุมมองและวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น

2. ทบทวนวรรณกรรม

ในงานวิจัยนี้ได้แบ่งการทบทวนวรรณกรรมออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเซนริว และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีความเกี่ยวเนื่อง (Relevance theory)²

2.1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเซนริว

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับเซนริว (川柳) มีจำนวนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับงานประพันธ์ประเภทอื่น

งานวิจัยเกี่ยวกับเซนริวในเชิงงานปฏิบัติศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ 小泉(1999) ที่วิจัยเกี่ยวกับเซนริวโดยกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของเซนริวและวิเคราะห์เกี่ยวกับกลวิธีการสร้างมุกตลกกว่า เซนริวมีความแตกต่างจากมุกตลกジョークตรงที่มุกตลกジョークเป็นมุกตลกที่เรียกเสียงหัวเราะโดยตรง (明示的笑い) ดังตัวอย่างที่ (01) ส่วนเซนริว

¹ เซนริวที่ได้รับการลงคะแนนมากที่สุด 10 ลำดับแรก ในการประกวดครั้งที่ 33 ได้แก่ 「我が家では 最強スクラム 妻・娘」「バブリカを 食べない我が子が 踊ってる」「話し聞け！スマホいじるな！『メモですが』」「おじさんは スマホ使えずキャッシュです」「たばこ辞め それでも妻に 煙たがれ」「足りないの？ そもそも無いよ 2000万」「登録がストレスだらけの キャッシュレス」「ジジババも 子育て参加 ワンチーム」「ギガバイト 自給いくらか 孫に聞く」「『早よ、帰れ！』言ってる上司が 帰らない」

² คำว่า "ทฤษฎีความเกี่ยวเนื่อง" ใช้ตาม บุชบา สุธีธร (2558)

เป็นมุกตลกที่เรียกเสียงหัวเราะโดยแฝง (潜在的笑い)³ ดังตัวอย่างที่ (02)

(01) 医者が夫人を呼んで「ご主人は絶対安静が必要です。ここに睡眠薬があります。」と言った。

夫人が「いつ主人に飲ませたらいいのでしょうか。」と尋ねると、医者は「ご主人ではなく、あなたが飲むのです。」(ラスキン 例24ii)

(02) 子が出来て川の字形りに寝る夫婦 (『柳多留』初篇)

ลักษณะเด่นของมุกตลกจ๊อคที่小泉 (1999) ได้อธิบายไว้คือ การหักมุมจากเรื่องปกติทั่วไป (正常) ไปสู่เรื่องที่ผิดปกติ (異常) โดยทั้งเรื่องปกติทั่วไปและเรื่องผิดปกติมีปรากฏอยู่ในตัวบทอย่างชัดเจน จึงเรียกว่า มุกตลกที่เรียกเสียงหัวเราะโดยตรง (明示的笑い) อย่างในตัวอย่างที่ (01) แนวคิดโดยปกติทั่วไปคือผู้ป่วยจะต้องทานยาซึ่งปรากฏอยู่ในประโยค “ご主人は絶対安静が必要です。ここに睡眠薬があります” และ “いつ主人に飲ませたらいいのでしょうか” แต่แพทย์กลับบอกว่า “ให้คุณภรรยาทานเอง (ご主人ではなく、あなたが飲むのです)” การหักมุมนี้จึงทำให้เกิดความตลก

ส่วนเซนริวในภาษาญี่ปุ่นจะแสดงเพียงเรื่องที่ผิดปกติ (異常) ด้านเดียว โดยนำจุดอ่อนของมนุษย์หรือความจริงทั่วไปมาเป็นหัวข้อในการแต่ง กล่าวได้ว่าเซนริวจะพูดถึงเรื่องที่คนทั่วไปคิดอยู่ในใจ (ホンネ) ซึ่งตรงข้ามกับสิ่งที่แสดงออกมาหรือสิ่งที่เปิดเผยทั่วไป (タテマエ)⁴ ในตัวอย่างที่ (02) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของคู่สามีภรรยาผู้อ่านต้องตั้งสมมติฐานเองว่าโดยปกติคู่สามีภรรยาจะนอนด้วยกัน ส่วนตัวบทกล่าวว่าเมื่อมีลูก สามีภรรยาก็นอนเป็นตัวอักษรคันจิ 川 จึงคาดเดาได้ว่าสามีภรรยาต้องแยกกันนอนเมื่อมีลูก จากเรื่องผิดปกตินี้เองจึงก่อให้เกิดความขบขันในตัวบทขึ้นมา

งานวิจัยเกี่ยวกับเซนริวช่วงหลังปีค.ศ. 2010 จะเน้นศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเซนริวกับวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่นในแต่ละกลุ่ม อาทิ 高橋 (2012) ได้วิจัยเกี่ยวกับการนำเซนริวไปใช้ในการทำกิจกรรมเพื่อผู้ประสบภัยพิบัติจากเหตุแผ่นดินไหวในพื้นที่ภาคตะวันออกของญี่ปุ่น จากผลการวิจัยพบว่าการนำเซนริวไปทำกิจกรรมส่งผลให้ผู้คนรู้สึกกระเริงมากขึ้น เนื่องจากการแต่งเซนริวค่อนข้างมีความอิสระ ไม่ซับซ้อน และมีเนื้อหาเชิงตลกขบขัน จึงทำให้ผู้อ่านรู้สึกมีความสุข ต่อมา 伊藤 (2014) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะเด่นของคำและกลวิธีในการใช้คำมุกตลกของเซนริว โดยใช้ตัวอย่างจากผลการประกวดサラリーマン川柳 ครั้งที่ 1-26 จำนวนรวม 3,197 บท พบว่าคำที่นิยมใช้ในการแต่งมากที่สุด 10 อันดับ ได้แก่ (1) 妻 (2) 子 (3) 上司 (4) 俺 (5) 我が家 (6) 部下 (7) 父 (8) 会社 (9) 昔 และ (10) 娘 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเซนริวที่แต่งโดยเลือกคำที่มีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของมนุษย์เงินเดือนนั้นได้รับความนิยมมากกว่าเซนริวที่กล่าวถึงปัญหาสังคมหรือการเมือง ด้านกลวิธีการใช้คำ นิยมใช้คำที่มีความหมายคล้ายกัน (類義性) และคำที่มีความหมายตรงกันข้าม (対照性) มาใช้ในการสร้างมุกตลก นอกจากนี้ 伊藤・白 (2014) และ 伊藤 (2019) มีการศึกษาเซนริวของกลุ่มผู้สูงวัยและคนไร้บ้าน พบว่าคำที่นิยมเลือกมาใช้มีความแตกต่างจากサラリーマン川柳 ซึ่งคำที่มีความถี่ในการใช้สูงสุดมีความเชื่อมโยงกับชีวิตของคนกลุ่มนั้นๆ อย่างชัดเจน

2.2. วรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องทฤษฎีความเกี่ยวเนื่อง (Relevance theory)

ทฤษฎีความเกี่ยวเนื่อง (Relevance theory) เป็นทฤษฎีของ Sperber & Wilson ที่อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการรับรู้และการตีความหมายของสาร ซึ่งถ้อยคำที่ผู้ส่งสารกล่าวออกมา ผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะกำหนดให้ มี

³ จ๊อคที่明示的な笑いを求めているのに対し、川柳は潜在的笑いをねらっていると言える。(小泉1999, 6)

⁴ 「正常」から「異常」へというジョークの落ちに対して、川柳では「異常」の方だけが提示されるのである。ただし、異常と言っても、人間の弱点や平凡な現実がテーマとされている。要するに、「ホンネ」と「タテマエ」という対立からすれば、川柳は常にホンネを附句の下位項として表現したものである。(小泉1999, 7)

เพียงความหมายเดียว แต่ผู้รับสารอาจตีความหมายถ้อยคำนั้นแตกต่างกันออกไป ตามความรู้และประสบการณ์ของตน

Sperber & Wilson (1986) ได้แบ่งการสื่อสารออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. การสื่อสารแบบตรงตามตัวอักษร (expliciture 明意/表意) หมายถึง การสื่อสารที่ผู้รับสารสามารถตีความและเข้าใจสารที่ส่งมาได้ทันที และ 2. การสื่อสารแบบโดยนัย (implicature 暗意) หมายถึง การสื่อสารที่ผู้รับสารจะต้องอาศัยบริบทและความรู้ในการตั้งสมมติฐานเพื่อใช้ในการตีความ

東森 (2011) ได้ใช้กรอบแนวคิดเรื่องทฤษฎีความเกี่ยวข้อง (Relevance theory) ของ Sperber & Wilson (1986) มาวิเคราะห์ประเภทของมุกตลกในภาษาอังกฤษ และได้แบ่งประเภทของการสร้างมุกตลกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. มุกตลกที่สื่อสารโดยตรง (表意に基づくジョーク) และ 2. มุกตลกที่สื่อสารโดยนัย (推意に基づくジョーク) ซึ่งในแต่ละประเภทมีการแบ่งประเภทย่อย ดังนี้

1) มุกตลกที่สื่อสารโดยตรง (表意に基づくジョーク) คือมุกตลกที่เกิดจากการตีความความหมายของคำนั้นๆ ไปมากกว่าความหมายตามตัวอักษร แบ่งออกเป็น

1.1) การสื่อสารโดยตรงแบบทั่วไป (基本レベル表意) มี 4 รูปแบบ ได้แก่

a. Disambiguation (あいまい性の除去) ความตลกที่เกิดจากความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ดังตัวอย่างที่ (03) ที่เกิดจากความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในคำว่า “big” ซึ่งสำหรับผู้พูดหมายถึง “เมื่อโตขึ้น อายุมากขึ้น” แต่สำหรับผู้ฟังหมายถึง “ตัวใหญ่ อ้วนขึ้น”

(03) “Rita, what will you do when you get as big as your mother?” “Go on a diet, miss”

b. Saturation (飽和) ความตลกที่เกิดจากความไม่สมบูรณ์ของประโยค เช่น ไม่มีการระบุประธานของประโยคให้ชัดเจน จึงทำให้ผู้พูดและผู้ฟังเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน (ตัวอย่างที่ 04)

(04) Dad: Why did you get such a low score in that test?

Kid : Absence.

Dad: You were absent on the day of the test?

Kid : No, but the boy who sits next to me was.

c. Free enrichment (自由な語用論的拡充) ความตลกที่เกิดจากการเสริมความอย่างอิสระ ในตัวอย่างที่ (05) ผู้แต่งใช้การเล่นเสียงระหว่างคำว่า rest in peace และ rest in pieces เพื่อให้เกิดความขบขัน

(05) Did you hear about the explosive expert died (yesterday) (in London)?

Yes, may he rest in pieces.

d. Ad hoc concept construction (アドホック概念形成) ความตลกที่เกิดจากการที่ผู้รับสารเข้าใจความหมายของคำนั้นๆ ให้กว้างขึ้นหรือแคบลง ดังตัวอย่างที่ (06) ตัวอย่างนี้เป็นความตลกที่เกิดจากการเล่นคำคำว่า “The Big Apple” ซึ่งเป็นชื่อเล่นของเมืองนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา กับความหมายตามตัวอักษรคือ แอปเปิลผลใหญ่

(06) Q: What is worm’s favorite city? A: The Big Apple.

1.2) การสื่อสารโดยตรงชั้นสูง (高次レベル表意) คือ การคาดเดาสารของผู้พูดจากสิ่งที่กล่าวออกมา แต่ไม่ได้

อยู่ในรูปแบบของการส่งสารโดยตรงแบบทั่วไป กล่าวคือผู้รับสารคาดเดาความต้องการของผู้ส่งสารจากประโยคที่กล่าวมาตามตัวอักษร ทั้งๆ ที่ผู้ส่งสารไม่ได้ต้องการสื่อเช่นนั้น (ตัวอย่างที่ 07)

(07) Diner : Waiter! There's a fly in my soup!

Waiter: Please, don't shout so loudly. Everyone will want one.

- 2) มุกตลกที่สื่อสารโดยนัย (推意に基づくジョーク) เป็นมุกตลกที่ประกอบไปด้วยสมมติฐานในการคาดคะเน (implicated premise) และผลจากการคาดคะเน (implicated conclusion) สามารถแบ่งย่อยได้เป็น 10 ประเภท ดังนี้

a. สมมติฐาน (= ถ้า P ก็จะมี Q), สิ่งที่แสดงออกมา (=P), เพราะฉะนั้นความหมายโดยนัย(=Q) (想定 (=pならばQ), 表意 (=P), それゆえ推意 (=Q))

b. สมมติฐาน (= ถ้า P ก็จะมี Q), สิ่งที่กล่าวออกมา (=NOT Q), เพราะฉะนั้นความหมายโดยนัย (=ถ้า NOT Q ก็จะมี NOT P) (想定(=pならばQ), 発話 (=NOT Q), それゆえ推意 (=NOT QならばNOT P))

c. ความรู้= (ความหมายโดยนัย) และมุกตลก (知識(=想定)とジョーク) ดังตัวอย่างที่ (08) ที่จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจว่า ถ้าไม่อยู่บ้านก็จะมีคนรับสายโทรศัพท์ ดังนั้นจึงไม่เสียเงิน ถือเป็นวิธีที่ถูกต้องที่สุด

(08) “What is the cheapest time to call my friends?” “When they are out”

d. มุกตลกที่เกิดจากความหมายโดยนัยที่ขัดแย้งกัน (矛盾した推意により生じるジョーク) ดังตัวอย่างที่ (09) ที่ผู้พูดบอกว่าโทรศัพท์ที่บ้านมีปัญหา สามารถดูได้แค่ 2 ช่อง ซึ่งเข้าใจได้ว่าจะสามารถดูได้ 2 สถานี โทรศัพท์ แต่ในประโยคต่อมาผู้พูดกลับบอกว่า 2 ช่องนั้นคือ เปิดกับปิด มีความหมายโดยนัยคือ “ดูได้แค่ช่องเดียว” จากความหมายที่ขัดแย้งกันนี้จึงทำให้เกิดความตลก

(09) Gert: The TV reception at our house is terrible.

Bert: How bad is it?

Gert: It's so bad, we get only two channels – on and off.

e. มุกตลกที่เกิดจากการใช้การสมมติที่ไร้เหตุผล (ばかげた想定を用いて生じるジョーク) เช่น

(10) Clerk: This computer will cut your work in half.

Customer: Good. I'll take two of them.

f. มุกตลกที่อิงจากความหมายโดยนัยที่ไร้เหตุผล (ばかげた推意に基づくジョークタイプ1) เช่น

(11) When I bought this car you guaranteed you'd fix anything that broke.

Yes, sir

Then I want a new garage.

g. มุกตลกที่อิงจากความหมายโดยนัยที่ไร้เหตุผล2: การแสดงถ้อยคำเกินจริง (ばかげた推意に基づくジョークタイプ2: おおげさな表現) เช่น

(12) Principal: Dennis, why must you lie all the time?

Dennis : How do you know I'm lying?

Principal: Your lips move.

h. มุกตลกที่อิงจากสองสมมติฐานที่ขัดแย้งกัน (二つの矛盾する想定に基づくジョーク)

(13) Peter: Who was that gentleman I saw you with last night?

Mary: That was no gentleman. That was a senator.

i. มุกตลกที่อิงจากการตีความคู่ขนาน (平行処理に基づくジョーク)

(14) Hotel Owner: I won't charge you for the breakfast because you didn't eat it.

Guest : Thanks. By the way, I didn't sleep last night.

j. คำถาม (=ความแตกต่างของ A and B คืออะไร?), คำตอบ (=B+ α), ความหมายโดยนัย (=A- α)
(質問(=A and Bの違いは?) 答え(=Bは+ α), 推意(=Aは- α))

(15) What's the different between school and a mental hospital?

You have to show improvement to get out of the hospital.

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยที่ผ่านมาทำการศึกษาแค่ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ที่ปรากฏในเซนรียกับวิถีชีวิตของคนแต่ละกลุ่มว่ามีการเลือกใช้คำต่างกันอย่างไร แต่ไม่พบงานวิจัยใดที่แสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์และเนื้อหาที่ปรากฏในเซนรียกับเหตุการณ์สำคัญในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง และยังไม่มีการวิเคราะห์การสร้างมุกตลกในเซนรียโดยแบ่งมุกตลกที่สื่อสารโดยตรงและโดยนัยโดยใช้ทฤษฎีความเกี่ยวเนื่อง (Relevance theory) ซึ่งเมื่อศึกษาเซนรียจำนวน 100 บท ที่ผ่านเข้ารอบจากการประกวด第一生命サラリーマン川柳コンクール ครั้งที่34 พบว่ามีเซนรียที่ผู้อ่านไม่จำเป็นต้องตั้งสมมติฐานเองอยู่ด้วย เช่น 「YOASOBI が大好きと言い父あせる」 เป็นต้น ซึ่งต่างจากที่小泉(1999) กล่าวว่าเซนรียในภาษาญี่ปุ่นจะแสดงเพียงเรื่องที่ผิดปกติ (異常) ด้านเดียวและผู้อ่านต้องตั้งสมมติฐานเอง

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 3.1. เพื่อศึกษาสัดส่วนและลักษณะเด่นของคำศัพท์ที่ปรากฏในเซนรีย ช่วงปี พ.ศ.2563
- 3.2. เพื่อศึกษาสัดส่วนของเนื้อหาที่ปรากฏในเซนรีย ช่วงปี พ.ศ.2563
- 3.3. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างมุกตลกที่ปรากฏในเซนรีย ช่วงปี พ.ศ.2563

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูล เซนรีย จำนวน 100 บท จากการประกวด第一生命サラリーマン川柳コンクール ครั้งที่ 34 มาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งทั้ง 100 บทนี้ เป็นบทประพันธ์ที่ได้รับการคัดเลือกจากผลงานที่ส่งเข้าประกวดทั้งหมด 62,542 ผลงาน และ10 ผลงานที่ได้รับการลงคะแนนเสียงสูงสุดในการประกวดครั้งนี้ มีตัวบทและจำนวนการลงคะแนนเสียงดังตารางที่ 1

ลำดับที่	ตัวบท	จำนวนลงคะแนนเสียง (คะแนน)
1	会社へは来るなと上司行けと妻	4322
2	十万円見る事もなく妻のもの	3446
3	リモートで便利な言葉 “聞こえませんか！”	3315
4	嫁の呼吸五感で感じろ！全集中	2885
5	じいちゃんにJ. Y. Parkの場所聞かれ	2681
6	我が部署は次世代おらず5爺（ファイブジイ）	2528
7	お父さんマスクも会話もよくずれる	2451
8	YOASOBIが大好きと言い父あせる	2385
9	お若いと言われマスクを外せない	2368
10	抱き上げた孫が一言密ですよ。	2226

ตารางที่ 1 เซนริวที่ได้รับรางวัล 第一生命サラリーマン川柳コンクール ครั้งที่ 34

4.2. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสาน ระหว่างเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยแบ่งวิธีวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

4.2.1. นำเซนริวจำนวน 100 บท ที่ผ่านเข้ารอบจากการประกวด 第一生命サラリーマン川柳コンクール ครั้งที่34 มานับความถี่ของจำนวนคำที่ปรากฏ เพื่อศึกษาสัดส่วนและลักษณะเด่นของคำศัพท์ที่ปรากฏในเซนริว ในช่วงปี พ.ศ.2563 โดยในการนับความถี่ของจำนวนคำจะไม่นับคำช่วย (助詞) ที่ปรากฏในตัวบท

4.2.2. นำเซนริวจำนวน 100 บท ที่ผ่านเข้ารอบจากการประกวด 第一生命サラリーマン川柳コンクール ครั้งที่34 มาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อศึกษาสัดส่วนของเนื้อหาที่ปรากฏในเซนริว ในช่วงปี พ.ศ.2563 โดยอิงกรอบแนวคิดของ 伊藤 (2014) ที่กล่าวว่าในサラリーマン川柳 มีแนวโน้มในการเลือกคำที่มีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของมนุษย์เงินเดือน และเมื่อดูจากคำศัพท์ 10 อันดับแรก จะสามารถแบ่งได้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและครอบครัวในงานวิจัยจึงจะอิงจากกรอบแนวคิดดังกล่าวโดยดูว่ามีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทำงานหรือครอบครัวในสัดส่วนเท่าใดจากคำและเนื้อหา

4.2.3. นำเซนริวจำนวน 100 บท ที่ผ่านเข้ารอบจากการประกวด 第一生命サラリーマン川柳コンクール ครั้งที่34 มาวิเคราะห์การสร้างมุกตลกในเซนริว โดยใช้กรอบแนวคิดเช่นเดียวกับ 東森 (2011) ซึ่งในงานวิจัยนี้จะดูความหมายของคำศัพท์ที่ปรากฏในตัวบทเซนริว หากคำในตัวบทนั้นสามารถสื่อความได้โดยตรงหรือมี 2 ความหมายใน 1 คำและไม่จำเป็นต้องใช้การตั้งสมมติฐานในงานวิจัยนี้จะจำกัดความว่าเป็น “มุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรง(表意に基づくジ

ョーク)” แต่หากไม่สามารถสื่อความได้โดยตรง ต้องใช้การตั้งสมมติฐาน การคาดคะเน จะจำกัดความว่าเป็น “มุกตลกที่สื่อสารโดยนัย (推意に基づくジョーク)”

5. ผลการวิจัย

5.1. สัตว์ส่วนและลักษณะเด่นของคำศัพท์ที่ปรากฏในเซนริว (川柳) ในช่วงปีพ.ศ.2563

จากการนับความถี่ของจำนวนคำที่ปรากฏในเซนริวที่ผ่านเข้ารอบทั้งหมด 100 บท พบว่ามีการใช้คำทั้งหมด 209 คำ คำที่มีสัดส่วนมากที่สุด ได้แก่ 妻(ภรรยา) จำนวน 15 ครั้ง รองลงมา คือマスク(หน้ากากอนามัย) จำนวน 10 ครั้ง ดังตารางที่ 2

ลำดับที่	คำศัพท์ที่ปรากฏ	จำนวนครั้งที่ปรากฏ ในเซนริว	ลำดับที่	คำศัพท์ที่ปรากฏ	จำนวนครั้งที่ปรากฏ ในเซนริว
1	妻	15	6	リモート	6
2	マスク	10	7	俺	5
3	上司	7	7	仕事	5
3	密	7	7	飲み・飲み会	5
3	テレワーク	7	7	今	5

ตารางที่ 2 จำนวนคำที่ปรากฏใน 第一生命サラリーマン川柳コンクール ครั้งที่ 34 มากที่สุด 10 อันดับ

จากตารางที่ 2 พบว่า มีสัดส่วนของคำที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจำนวน 5 คำ ได้แก่ 上司 (หัวหน้า) リモート (remote work) テレワーク (telework) 仕事 (งาน) 飲み会 (การดื่มหลังเลิกงาน) นอกจากคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานแล้ว ยังมีคำศัพท์ที่เป็นคำสมัยนิยมในช่วงต้นปีพ.ศ.2563 อีก 2 คำ ได้แก่ 密飲み会 ซึ่งทั้งสองคำเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อาจกล่าวได้ว่าผลสืบเนื่องจากสถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลต่อการใช้ชีวิตของชาวญี่ปุ่นและสะท้อนออกมาทางการเลือกคำประพันธ์ในเซนริว

5.2. สัตว์ส่วนของเนื้อหาที่ปรากฏในเซนริว (川柳) ช่วงปี พ.ศ.2563

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของเซนริวที่ผ่านเข้ารอบทั้งหมด 100 บท พบว่าเซนริวที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำงาน มีทั้งหมด 53 บท และเกี่ยวข้องกับครอบครัวทั้งหมด 34 บท ซึ่งเมื่อดูในเนื้อหาดังกล่าวพบว่ามี 10 บท ที่มีความสัมพันธ์ทั้งเนื้อหาด้านการงานและครอบครัว ดังตัวอย่างที่ (16) – (20)

- (16) 「テレワーク いつもと違う父を知る (การทำงานที่บ้าน ช่างแตกต่างจากทุกที ทำให้รู้จักพ่อ)」
- (17) 「テレワーク 妻へ感謝の 倍返し (การทำงานที่บ้าน รู้สึกขอบคุณภรรยา มากเป็นเท่าตัว)」
- (18) 「テレワーク 子供の参入 場が和み (การทำงานที่บ้าน ลูกโผล่เข้าร่วมงาน บรรยากาศผ่อนคลาย)」
- (19) 「遊ぼうよ！ 息子よ、パパは 工作中 (มาเล่นกันเถอะ นีลูก ตอนนีพ่อกำลังทำงานอยู่)」
- (20) 「部下を褒め 妻に気遣う テレワーク (คอยชมลูกน้อง คอยใส่ใจภรรยา การทำงานที่บ้าน)」

เมื่อวิเคราะห์บทความที่มีความสัมพันธ์ทั้งเนื้อหาด้านการงานและครอบครัว พบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะพูดถึงสภาพการทำงานที่บ้าน (work from home) แสดงให้เห็นสภาพการทำงานของมนุษย์เงินเดือนในญี่ปุ่นที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์ตัวอย่างที่ (16) – (20) จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์มีมุมมองเกี่ยวกับการทำงานที่บ้าน (work from home) ว่าทำให้ความสัมพันธ์ของคนในบ้านแน่นแฟ้นขึ้น สังเกตได้จากคำว่า 父を知る 妻へ感謝 場が和み 遊ぼうよ และ妻に気遣う อาจกล่าวได้ว่าสภาพการทำงานที่เปลี่ยนไปในสังคมญี่ปุ่น จากแต่เดิมที่พ่อแม่มีหน้าที่ออกไปทำงานนอกบ้านแต่เช้าไม่ค่อยมีเวลาให้กับครอบครัว ได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นการทำงานที่บ้าน ส่งผลให้ได้มีเวลาร่วมกับสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น ทำให้รู้จักกันมากยิ่งขึ้น

5.3. รูปแบบการสร้างมุกตลกที่ปรากฏในเซนริว (川柳) ช่วงปีพ.ศ.2563

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของเซนริวที่ผ่านเข้ารอบทั้งหมด 100 บท พบว่ามีสัดส่วนของมุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรง (表意に基づくジョーク) จำนวน 11 บท (ร้อยละ 11) และมุกตลกที่สื่อสารโดยนัย (推意に基づくジョーク) จำนวน 89 บท (ร้อยละ 89) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.3.1. มุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรง (表意に基づくジョーク)

มุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรง (表意に基づくジョーク) คือมุกตลกที่สามารถสื่อความได้โดยตรง หรือในตัวบทมีคำที่มี 2 ความหมายใน 1 คำ ทำให้ผู้อ่านสามารถตีความได้หลายแบบและไม่จำเป็นต้องใช้การตั้งสมมติฐาน เมื่อวิเคราะห์รูปแบบตามกรอบแนวคิดของ東森(2011) พบว่า มีเซนริวในลักษณะดังกล่าวจำนวนทั้งหมด 11 บท สามารถแบ่งเป็นมุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรงแต่ละประเภทได้ดังนี้

a. Disambiguation (あいまい性の除去) ความตลกที่เกิดจากความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

(21) 「じいちゃんに J.Y.Parkの 場所聞かれ」

ตัวอย่างที่ (21) เป็นมุกตลกที่เกิดจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เนื่องจาก J.Y.Park เป็นโปรดิวเซอร์และผู้บริหารค่ายเพลงชื่อดังชาวเกาหลีใต้ ซึ่งคุณตาของผู้ประพันธ์ได้ฟังชื่อแล้วเข้าใจผิดคิดว่าเป็นสวนสนุกแห่งหนึ่ง เนื่องจากมีคำว่า Park จึงได้ถามผู้พูดว่า “J.Y.Park ตั้งอยู่ที่ไหน” นับเป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนในคำว่า Park ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง จึงทำให้เกิดความขบขันในเซนริวบทนี้ ถือเป็นมุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรงประเภท Disambiguation (あいまい性の除去)

(22) 「YOASOBIが 大好きと言い 父あせる」

ตัวอย่างที่ (22) ผู้พูดต้องการบอกกับคุณพ่อว่าชอบนักร้องวงYOASOBI แต่คุณพ่อกลับเข้าใจผิดเป็นคำว่า 夜遊び(yoasobi) ที่แปลว่าเที่ยวกลางคืน จึงทำให้คุณพ่อตกใจ (父あせる) ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในคำว่า YOASOBI นับเป็นมุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรงประเภท Disambiguation (あいまい性の除去)

b. Saturation (飽和) ความตลกที่เกิดจากความไม่สมบูรณ์ของประโยค

(23) 「耳痛い 常時マスクと 妻の愚痴」

(24) 「気付かない 理由はマスクか すっぴんか」

ตัวอย่างที่ (23) (24) มีลักษณะเหมือนกันคือมีความไม่สมบูรณ์ว่าสาเหตุที่ทำให้耳痛いและ気付かない

⁵ อ้างอิงรายการคำสมัณิยมในช่วงต้นปีพ.ศ.2563 จาก ประชุมการณ์ (2564)

คืออะไร โดยในวรรคถัดมาได้กล่าวถึงเหตุผลทั่วไปว่า ที่เจ็บหูเป็นเพราะการใส่หน้ากากอนามัย (ตัวอย่างที่23) และที่ไม่รู้ตัวก็เพราะว่าใส่หน้ากากอนามัย (ตัวอย่างที่24) แต่ในวรรคถัดมาผู้แต่งได้แสดงสาเหตุที่ต่างจากปกติคือเป็นเพราะ การบ่นของภรรยา (ตัวอย่างที่23) และเป็นเพราะหน้าสด (ตัวอย่างที่24) การหักมุมระหว่างเรื่องทั่วไปและเรื่องที่ต่างจากปกตินี้เองจึงทำให้เกิดความตลกในตัวบท

(25) 「持ち帰り 昔は仕事 今はメン」

ตัวอย่างที่ (25) เป็นความตลกที่เกิดจากความไม่สมบูรณ์ในการแสดงกรรมของกริยา持ち帰り ที่ผู้พูดมาเสริมความในวรรคต่อมาว่า ถ้าเป็นสมัยก่อนสิ่งที่ถือกลับบ้านก็คืองาน แต่ปัจจุบันสิ่งที่ถือกลับบ้านคืออาหาร เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ไม่สามารถนั่งทานในร้านอาหารได้ ซึ่งการหักมุมนี้ก่อให้เกิดความขบขัน

(26) 「プツプツと 途切れる意識と 無線ラン」

ตัวอย่างที่ (26) プツプツ เป็นคำคุณศัพท์ แสดงสภาพของที่ถูกตัดออกจากกัน ในเซบริวบทนี้กล่าวถึงของ 2 สิ่ง ที่ถูกตัดแยกออกคือสติของผู้พูดกับสัญญาณอินเทอร์เน็ต สะท้อนการทำงานในลักษณะ work from home ว่าไม่เพียงแต่สัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีการขาดหาย สติของคนทำงานก็ขาดหายเช่นกัน

c. Free enrichment (自由な語用論的拡充) ความตลกที่เกิดจากการเสริมความอย่างอิสระ

(27) 「はたらきが はた楽になる 子の笑顔」

ตัวอย่างที่ (27) ผู้พูดนำคำว่า はたらく(ทำงาน) มาเสริมความอย่างอิสระด้วยการเล่นเสียงกับคำว่า 苦 (ความยากลำบาก) และ 楽(ง่ายๆ สบายๆ) โดยต้องการสื่อว่า จากงานที่ยากลำบาก ก็กลายเป็นงานที่สบาย ด้วยรอยยิ้มของลูก ซึ่งการเล่นคำในภาษาญี่ปุ่นค่อนข้างมีความโดดเด่นต่างจากภาษาอังกฤษ (ตัวอย่างที่ 05) คือ นอกจากจะใช้การเล่นเสียงของคำแล้ว ในภาษาญี่ปุ่นยังสามารถนำคำนี้มาใช้ในเรื่องของความหมายได้อีกด้วย

d. Ad hoc concept construction (アドホック概念形成) ความตลกที่เกิดจากการที่ผู้รับสารเข้าใจความหมายของคำนั้นๆ ให้กว้างขึ้นหรือแคบลง

(28) 「我が部署は 次世代おらず 5歳 (ファイブジイ)」

ตัวอย่างที่ (28) ผู้พูดได้อธิบายเกี่ยวกับสังกัดของตัวเองว่าไม่มีอนาคต (รุ่นใหม่) เนื่องจากในสังกัดมีเพื่อนร่วมงานเป็นคุณลุงจำนวน 5 คนอยู่ (5歳) เป็นการเล่นเสียงระหว่างคำว่า 5歳 และ 5G ที่หมายถึงเทคโนโลยีเครือข่ายไร้สายรุ่นใหม่ที่จะมาแทนที่ระบบ 4G ที่กำลังใช้ในปัจจุบัน ซึ่งการเล่นคำพ้องเสียงนี้ทำให้สามารถตีความคำว่า “5G” ได้หลายรูปแบบนี้ นับเป็นมุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรงประเภท Ad hoc concept construction (アドホック概念形成)

(29) 「お父さん マスクも会話も よくずれる」

ตัวอย่างที่ (29) เป็นมุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรงประเภท Ad hoc concept construction (アドホック概念形成) โดยเล่นคำพ้องเสียงระหว่างคำว่าずれる (เลื่อน) กับずれる (ไม่เข้ากัน) ว่าคุณพ่อมักจะพูดไปหน้าากอนามัยเลื่อนหล่นไป ในขณะที่ตัวบทสนทนาก็ออกนอกเรื่องด้วยเช่นกัน

(30) 「『やばいです』それはいいのか 悪いのか」

ตัวอย่างที่ (30) ผู้พูดเล่นความหมายของคำว่าやばい ซึ่งในพจนานุกรมได้ระบุความหมายไว้ว่าใช้แสดง

สถานการณ์ที่อันตรายหรือไม่สะดวก (危険や不都合な状況が予測されるさま) แต่ในปัจจุบันความหมายของやばい ได้กว้างออก สามารถใช้ในความหมายว่า เยี่ยมหรือสุดยอด ได้ด้วย ในตัวอย่างที่ (30) จึงได้บอกว่าไม่รู้คำว่าやばい นั้นดีหรือไม่ดีกันแน่

(31) 「カメラOFF 忘れて晒す OFF姿」

ตัวอย่างที่ (31) ผู้พูดเล่นความหมายของคำว่าoff โดยความหมายของoff ในカメラOFF หมายถึง “ปิด” ส่วนความหมายของoff ในOFF姿 หมายถึง สภาพพักผ่อน ไม่ได้อยู่ในสภาพพร้อมทำงาน ในบทนี้ต้องการบอกว่า ลืมปิดกล้อง(ที่ใช้ประชุมออนไลน์) ก็เลยทำให้เผยสภาพที่ไม่พร้อมทำงานออกมา

5.3.2. มุกตลกที่สื่อสารโดยนัย (推意に基づくジョーク)

มุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยนัย (推意に基づくジョーク) คือ มุกตลกที่ต้องใช้การตั้งสมมติฐาน และการคาดคะเน เมื่อวิเคราะห์รูปแบบตามกรอบแนวคิดของ東森(2011) พบว่า มีเขินริวในลักษณะดังกล่าวจำนวน ทั้งหมด 89 บท ซึ่งในวิจัยนี้จะขอยกตัวอย่างเฉพาะบทที่โดดเด่นในแต่ละประเภท⁶ ดังนี้

a. สมมติฐาน (= ถ้า P ก็จะมี Q), สิ่งที่แสดงออกมา (=P), เพราะฉะนั้นความหมายโดยนัย(=Q) (想定(=pならば Q), 表意(=P), それゆえ推意(=Q))

(32) 「お若いと 言われマスクを 外せない」

ตัวอย่างที่ (32) กล่าวถึงการใส่หน้ากากอนามัยในชีวิตประจำวัน

โดยรูปแบบของความตลกเป็นแบบความหมายโดยนัย ที่มีการตั้งสมมติฐานในลักษณะสมมติฐาน ถ้า P ก็จะมี Q ดังนี้

(32a) สมมติฐาน: ถ้าใส่หน้ากากอนามัย (=P) จะทำให้ไม่ทราบอายุจริงหรือดูอ่อนกว่าวัย (=Q)

สิ่งที่กล่าว: ไม่สามารถถอดหน้ากากอนามัยได้ (マスクを 外せない)

ความหมายโดยนัย: ผู้พูดจะถูกมองว่าดูอ่อนกว่าวัย

จากการวิเคราะห์ใน (32a) เป็นการตั้งสมมติฐานและตีความหมายโดยนัยในลักษณะสมมติฐาน ถ้า P ก็จะมี Q กล่าวคือ ถ้าไม่ผู้พูดไม่ถอดหน้ากากอนามัย ก็จะทำให้ดูเด็ก ไม่มีใครทราบอายุจริง เป็นมุกตลกที่สะท้อนวิถีชีวิตในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ผู้คนต้องใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลา

b. สมมติฐาน (= ถ้า P ก็จะมี Q), สิ่งที่กล่าวออกมา (=NOT Q), เพราะฉะนั้นความหมายโดยนัย (=ถ้า NOT Q ก็จะมี NOT P) (想定(=pならばQ), 発話(=NOT Q), それゆえ推意(=NOT QならばNOT P))

(33) 「十万円 見ることもなく 妻のもの」

ตัวอย่างที่ (33) กล่าวถึงเรื่องราวระหว่างมนุษย์เงินเดือนกับการมอบเงินให้ภรรยา โดยรูปแบบของความตลกเป็นแบบความหมายโดยนัยในลักษณะสมมติฐาน ถ้าไม่ Q ก็จะมี NOT P ดังนี้

(33a) สมมติฐาน: ถ้าเงินเดือนหรือโบนัสเป็นของตนเอง (=P) ก็จะต้องเคยเห็นเงินจำนวนนั้น (=Q)

สิ่งที่กล่าว: ไม่เคยเห็นเงินแสนเยน (十万円 見ることもなく)

⁶ จากการวิเคราะห์ ไม่พบเขินริวที่จัดอยู่ใน 5 หมวดหมู่ต่อไปนี้

- มุกตลกที่เกิดจากการใช้การสมมติที่ไร้เหตุผล (ばかげた想定を用いて生じるジョーク)
- มุกตลกที่อิงจากความหมายโดยนัยที่ไร้เหตุผล (ばかげた推意に基づくジョークタイプ1)
- มุกตลกที่อิงจากความหมายโดยนัยที่ไร้เหตุผล: การแสดงถ้อยคำเกินจริง (ばかげた推意に基づくジョークタイプ2: おおげさな表現)
- มุกตลกที่อิงจากการตีความคู่ขนาน (平行処理に基づくジョーク)
- คำถาม(=ความแตกต่างของ A and B คืออะไร?), คำตอบ(=B+α), ความหมายโดยนัย(=A- α) (質問(=A and Bの違いは?), 答え(=B+α), 推意(=A-α))

ความหมายโดยนัย: เงินไม่ใช่ของตนเอง (เป็นของภรรยา)

จากการวิเคราะห์ใน (33a) เป็นการตั้งสมมติฐานและตีความหมายโดยนัยในลักษณะสมมติฐานถ้าไม่ Q ก็จะไม่ P กล่าวคือ ถ้าไม่เคยเห็นเงินแสนเลย ก็แสดงว่าเงินเดือนหรือโบนัสทั้งหมดนั้นยกให้ภรรยาหมดเลย จึงทำให้เกิดความตกในลักษณะเสียศีลชีวิตจริงของมนุษย์เงินเดือน

c. ความรู้=(ความหมายโดยนัย)และมุกตลก (知識(=想定)とジョーク)

(34) 「リモートで 便利な言葉 “聞こえませんか!”」

ตัวอย่างที่ (34) กล่าวถึงการประชุมออนไลน์ ซึ่งการตีความความหมายโดยนัย ในเซเนริบที่จำเป็นต้องมีประสบการณ์เกี่ยวกับการประชุมออนไลน์ด้วย เนื่องจากในการประชุมออนไลน์มักมีคำถามเพื่อยืนยันกับผู้ร่วมประชุมว่า “ได้ยินไหม” การตอบกลับว่า “ไม่ได้ยิน” ของผู้ฟัง อาจเกิดจากสัญญาณที่ไม่ดีจริงๆ หรือผู้ฟังไม่ได้ตั้งใจฟังแล้วโกหกว่า “ไม่ได้ยิน” ก็ได้ ในเซเนริบที่จึงได้กล่าวว่า ในการประชุมทางไกล คำว่า “ไม่ได้ยิน” เป็นคำที่เสียดแทงซึ่งความตกของเซเนริบที่เกิดจากการมีประสบการณ์ร่วมกันระหว่างผู้ประพันธ์และผู้อ่าน

(35) 「嫁の呼吸 五感で感じろ! 全集中!!!」

ตัวอย่างที่ (35) กล่าวถึงเรื่องระหว่างสามีและภรรยา ซึ่งการตีความความหมายโดยนัยในเซเนริบที่จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวกับมังงะของผู้อ่านด้วย เนื่องจากมีการเล่นมุกโดยใช้สำนวนจากมังงะเรื่อง 鬼滅の刃 ดังนี้

(35a) ความรู้: 「全集中!! 水の呼吸」เป็นบทพูดที่ทันทิโร่ ตัวละครในเรื่องดาบพิฆาตอสูร (鬼滅の刃) พูดเมื่อจะต่อสู้ แปลเป็นไทยได้ว่า “เพ่งกระแสน้ำจิต ปราณวาริ” ซึ่งเมื่อรวมปราณทั่วร่างได้จะทำให้ควบคุมกระแสน้ำได้และมีพลังเพิ่มขึ้น

สิ่งที่กล่าว: ปราณภรรยา สัมผัสด้วยสัมผัสทั้ง5! เพ่งกระแสน้ำจิต! (嫁の呼吸 五感で感じろ! 全集中!!!)

ความหมายโดยนัย: สามีจะควบคุมภรรยาได้ หากตนเองมีพลังเพิ่มขึ้น

จากการวิเคราะห์ใน (35a) ความตกเกิดจากการที่ผู้อ่านต้องเข้าใจเกี่ยวกับสำนวนในเรื่องดาบพิฆาตอสูร (鬼滅の刃) ก่อนว่าเมื่อพูดประโยคนี้แล้วจะเกิดอะไรขึ้น ซึ่งในปีพ.ศ.2563 มังงะและอนิเมะเรื่องดาบพิฆาตอสูร (鬼滅の刃) ได้รับความนิยมอย่างมากในญี่ปุ่น จนทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและสามารถเข้าใจความหมายโดยนัยของเซเนริบนี้ได้ทันที

(36) 「抱き上げた 孫が一言 密ですよ」

ตัวอย่างที่ (36) กล่าวถึงเรื่องระหว่างคุณตาและหลาน ที่พบกันในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งการตีความความหมายโดยนัยในเซเนริบที่จำเป็นต้องใช้ความรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า 密です เนื่องจากการเล่นมุกโดยใช้สำนวนดังกล่าวร่วมอยู่ด้วย

(36a) ความรู้: 「密です」ตามพจนานุกรมหมายถึง หนาแน่น แต่ 密ですในปัจจุบันถูกใช้ในความหมายที่ต่างจากเดิม โดยมีที่มาจากคำพูดของนางโคอิเกะ ผู้ว่าการกรุงโตเกียว ที่เตือนให้ประชาชนหลีกเลี่ยงการกระทำ 3 ประเภท ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้แก่ 1) 密閉(密閉空間) สถานที่ที่อากาศไม่ถ่ายเท 2) 密集(密集場所) สถานที่ที่มีคนรวมตัวกันหนาแน่น และ 3) 密接(密接場面) สถานการณ์ที่ทำให้ต้องอยู่ใกล้ชิดกัน จึงทำให้

เกิดคำว่า 三密 หรือข้อควรหลีกเลี่ยงทั้ง3 ขึ้นมา และจากความหมายว่า “ข้อควรหลีกเลี่ยงทั้ง3” ในคำว่า 三密 นี้จึงทำให้密ใน 密です มีนัยยะถึง “ควรหลีกเลี่ยง” ด้วย (ปรัชญาภรณ์, 2564)

สิ่งที่กล่าว: หลานที่ตาอุ้มขึ้นมา บอกกับตาว่า密です (抱き上げた 孫が一言 密ですよ)

ความหมายโดยนัย: หลานบอกให้ตาหลีกเลี่ยงการอุ้มและอยู่ห่างกัน

จากการวิเคราะห์ใน (36a) ความตลกเกิดจากการที่ผู้อ่านต้องเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า密ですก่อน จึงจะเข้าใจความหมายที่หลานสื่อออกมาได้ ซึ่ง 密です เป็นคำสมัยนิยมในช่วงต้นปี 2563 จึงทำให้ชาวญี่ปุ่นส่วนมากเข้าใจในมุกตลกนี้ได้

d. มุกตลกที่เกิดจากความหมายโดยนัยที่ขัดแย้งกัน (矛盾した推意により生ずるジョーク)

(37) 「会社へは 来るなと上司 行けと妻」

ตัวอย่างที่ (37) เป็นเซนริวที่ได้รับการลงคะแนนเสียงมากที่สุดในการประกวดครั้งนี้ โดยเนื้อหากล่าวถึงสภาพของมนุษย์เงินเดือนเมื่อต้องทำงานแบบ work from home ว่าถูกหัวหน้าสั่งว่าไม่ต้องมาบริษัท และในขณะเดียวกันก็ถูกภรรยาไล่ให้ออกจากบ้าน ซึ่งความตลกของตัวอย่างที่ (37) เกิดจากความหมายโดยนัยที่มีความขัดแย้งกัน

(37a) ความหมายโดยตรง1: หัวหน้าสั่งไม่ให้มาบริษัท (会社へは 来るなと上司)

ความรู้ทั่วไป1: ถ้าหัวหน้าสั่งไม่ให้มาบริษัท ก็จะต้องทำงานที่บ้าน (work from home)

ความหมายโดยนัย1: ทำงานที่บ้าน

ความหมายโดยตรง2: ภรรยาไล่ให้ออกจากบ้าน (行けと妻)

ความรู้ทั่วไป2: ถ้าภรรยาไม่ให้ทำงานที่บ้าน ก็จะต้องไปทำงานที่บริษัท

ความหมายโดยนัย2: ทำงานที่บริษัท

จากการวิเคราะห์ใน (37a) จะเห็นว่าความหมายโดยนัย 1 และ 2 มีความขัดแย้งกันเองระหว่างการทำงานที่บ้านกับที่ทำงาน จึงทำให้เกิดความตลกว่ามนุษย์เงินเดือนประเภทนี้จะไปอยู่ที่ไหนดี

e. มุกตลกที่อิงจากสองสมมติฐานที่ขัดแย้งกัน (二つの矛盾する想定に基づくジョーク)

(38) 「どこにある ステイホームで 俺の場所」

ตัวอย่างที่ (38) กล่าวถึงสภาพการใช้ชีวิตในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ต้องอยู่บ้าน ไม่ออกไปไหน (ステイホーム) ซึ่งความตลกของตัวอย่างที่ (38) เกิดจากสมมติฐานที่มีความขัดแย้งกัน

(38a) สิ่งทีกล่าว: stay home ที่ของผมนอยู่ที่ไหน (どこにある ステイホームで 俺の場所)

สมมติฐานทั่วไป: stay home คือ การอยู่บ้าน

สมมติฐานที่ผิดปกติ: stay home อยู่ที่ไหน

จากการวิเคราะห์ใน (38a) จะเห็นว่าสมมติฐานทั่วไปและสมมติฐานที่ผิดปกติมีความขัดแย้งกันเองระหว่างการอยู่บ้านและการตั้งคำถามถึงที่อยู่ว่าอยู่ไหน จึงทำให้เกิดความตลกว่าการอยู่บ้านร่วมกับสมาชิกในบ้านหลายๆ คน ทำให้ผู้พูดกลับรู้สึกว่าจะไม่มีที่อยู่

6. สรุปผลและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า เซนริว (川柳) ที่ได้รับการคัดเลือกจากการประกวด第一生命サラリーマン川柳コンクール ครั้งที่ 34 มีสัดส่วนคำศัพท์ที่ใช้มากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) 妻 (2) マスク (3) 上司 (4) 密

(5) テレワーク (6) リモート (7) 俺 (8) 仕事 (9) 飲み会 และ (10) 今 ซึ่งมีทั้งคำที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และคำศัพท์ที่เป็นคำสมัยนิยมในช่วงต้นปีพ.ศ. 2563 ในด้านเนื้อหาพบว่าจากเซนริวที่ได้รับเลือกทั้งหมด 100 บท มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับเรื่องในบริษัทและเรื่องในครอบครัวจำนวน 10 บท โดยเป็นเนื้อหาที่พูดถึงการทำงานที่บ้าน ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ดังกล่าวมีความยาวนานตั้งแต่ช่วงต้นปี พ.ศ.2563 จนถึงปัจจุบัน ทำให้มนุษย์เงินเดือนชาวญี่ปุ่นต้องปรับรูปแบบการใช้ชีวิตทั้งด้านการงานและครอบครัว จนเกิดรูปแบบการมีชีวิตวิถีใหม่และสะท้อนออกมาในการประพันธ์เซนริว

งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นสัดส่วนของคำที่ปรากฏในเซนริว ช่วงปี พ.ศ.2563 ว่ามีคำศัพท์ที่นอกเหนือจากเรื่องของการทำงานปรากฏอยู่ในคำศัพท์ที่ใช้มากที่สุด 10 อันดับแรกอยู่ด้วย เช่น マスク密 ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จากผลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์สำคัญในช่วงระยะเวลาหนึ่งมีผลต่อการประพันธ์เซนริว ซึ่งเมื่อเทียบกับงานของ 伊藤 (2014) ที่ได้รวบรวมคำศัพท์ที่นิยมใช้ในการแต่ง サラリーマン川柳 มากที่สุด 10 อันดับ จะเห็นว่าในงานของ 伊藤 (2014) คำศัพท์ที่ใช้มากที่สุดมีเพียงคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการทำงานและครอบครัวเท่านั้น

อีกทั้งในด้านเนื้อหาพบว่าในเนื้อหาที่เกี่ยวกับเรื่องของการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ด้วย แสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์สำคัญในช่วงระยะเวลาหนึ่งมีผลต่อการประพันธ์เซนริว ซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่กล่าวถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ปรากฏในเซนริว

จากการศึกษารูปแบบการสร้างมุกตลกที่ปรากฏในเซนริว ช่วงปี พ.ศ.2563 พบว่า มีการใช้กลวิธีที่แตกต่างกันสามารถแบ่งได้เป็น 1.มุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรง (表意に基づくジョーク) จำนวน 11 บท (ร้อยละ 11) และ 2.มุกตลกที่สื่อสารโดยนัย (推意に基づくジョーク) จำนวน 89 บท (ร้อยละ 89) ซึ่งมีความแตกต่างจาก 小泉 (1999) ที่กล่าวว่าเซนริวจะเป็นมุกตลกที่เรียกเสียงหัวเราะโดยแฝง (潜在的) เท่านั้น และจะต้องมีการตั้งสมมติฐานในการทำความเข้าใจ ดังตัวอย่างที่(01) ที่ผู้อ่านต้องตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของคู่สามีภรรยา ก่อนจึงจะเข้าใจความหมายในประโยคในเซนริวได้ มิใช่ความตลกที่เกิดจากการตีความในการเล่นคำ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากบทเซนริวที่ได้เลือกมาในงานวิจัยนี้เป็นบทประพันธ์ใหม่ จึงอาจทำให้ปรากฏมุกตลกที่สื่อสารตามความหมายโดยตรง (表意に基づくジョーク) เหมือนมุกตลกในภาษาอังกฤษอยู่ด้วย นอกจากนี้ในมุกตลกที่สื่อสารโดยตรงประเภท Free enrichment (自由な語用論の拡充) ในตัวอย่างที่ (27) ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะเด่นของการใช้ตัวอักษรในภาษาญี่ปุ่น ที่สามารถนำตัวอักษรคันจิ เข้ามาเล่นเสียงและความหมายในเซนริวได้

7. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยหวังว่าผลการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้ใช้ภาษาญี่ปุ่นรู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับเซนริวมากยิ่งขึ้น รวมถึงอาจนำลักษณะการวิเคราะห์รูปแบบมุกตลกในเซนริวมาเป็นหัวข้อในชั้นเรียนสำหรับผู้เรียนชั้นกลางขึ้นไป เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ความหมายหรือตีความมุกตลกในเซนริว เช่น 「嫁の呼吸 五感で感じろ! 全集中!!!」 「YOASOBIが 大好きと言い 父あせる」 ทั้ง 2 บทนี้มีการนำมังงะและวงดนตรีที่อยู่ในการ์ตูนมาเป็นหัวข้อในการประพันธ์เซนริว ซึ่งน่าจะช่วยเพิ่มความสนใจให้กับผู้เรียนได้

อนึ่ง กลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยชิ้นนี้มีเพียงเซนริวที่ผ่านการประกวด 第一生命サラリーマン川柳コンクール ครั้งที่34 ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีสั้น เมื่อเทียบกับงานวิจัยอื่นๆ ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการศึกษาเปรียบเทียบกับ

การประกวตเซนริวในครั้งอื่นๆด้วย น่าจะทำให้เห็นลักษณะเด่นและความแตกต่างของเซนริว ในแต่ละช่วงเวลาได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้จากการนับความถี่ของจำนวนคำที่ปรากฏในเซนริวที่ผ่านเข้ารอบทั้งหมด 100 บท พบว่าในกลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกในครอบครัว นอกเหนือจากคำว่า 妻 ที่ถูกใช้มากที่สุด จำนวน15ครั้งแล้ว ก็ยังมีคำว่า 父 หรือ 父 (5ครั้ง) 子 (3ครั้ง) 嫁 (2ครั้ง) 孫 (2ครั้ง) 息子 (2ครั้ง) หากศึกษาโดยลงรายละเอียดลงในคำกลุ่มดังกล่าว อาจทำให้เห็นภาพลักษณ์หรือมุมมองของคนญี่ปุ่นต่อสมาชิกในครอบครัวก็เป็นได้

เอกสารอ้างอิง(References)

- บุบชา สุธีธร. (2558). ทฤษฎีการสื่อสารภายในบุคคลและระหว่างบุคคล. [ออนไลน์]. http://www.stou.ac.th/Thai/Schools/sca/MA_TEXT/UNIT07.txt
- ปรีชญาภรณ์ รัตนพงศ์ภิญโญ. (2564). การศึกษากลุ่มคำสมัณิยมในภาษาญี่ปุ่น: กรณีศึกษาคำสมัณิยมในช่วงต้นปีพ.ศ.2563. *วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา*, 11(1), 60-83.
- วิภากร วงศ์ไทย. (2550). การวิเคราะห์การสนทนาตามแนวของวัจนปฏิบัติศาสตร์. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 14(1), 17-31.
- Sperber, D. and Wilson, D. (1986). *Relevance: Communication and Cognition*. Blackwell, Oxford.
- 伊藤貴雄 (2014). 「現代川柳における語彙・技法・内容の一断面: 『サラリーマン川柳』に見る特徴と現代日本人の心象風景」 『日本語学研究』 39, 175-194.
- _____ (2019). 「『ホームレス川柳』に見る語彙表現と心象風景の一断面」 『日語日文学研究』 108, 129-149.
- 伊藤貴雄 • 白静姫(2014). 「『シルバー川柳』に見る日本の高齢者の心象風景」 『日本研究』 60, 181-204.
- 歌人穂村弘 (2015). 「短詩の世界によろこそ 川柳・俳句・和歌ははじめました！」 <https://www.koubo.co.jp/tokushu/201503_1.pdf>
- 小泉保 (1999). 「川柳の語用論」 『語用論研究』 1, 1-14.
- 高橋恵子ほか (2012). 「被災地において川柳が果たす役割とは」 『笑い学研究』 19, 3-17.
- 東森勲 (2011). 『英語ジョークの研究 - 関連性理論による分析 - 』 開拓社.

แหล่งข้อมูลตัวอย่างประโยค (資料の出典)

- 第一生命保険株式会社 (2021). 「第34 回『第一生命サラリーマン川柳コンクール』ベスト10 発表！」 <https://www.dai-ichi-life.co.jp/company/news/pdf/2021_013.pdf>

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Affiliation: Faculty of Humanities, Kasetsart University

Corresponding email: p.ratanapong@hotmail.com

Received: 2021/12/30

Revised: 2022/04/30

Accepted: 2022/05/06

ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative ของจีน และ ยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific ของญี่ปุ่น กับการปรับแนวทางการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา อย่างเป็นทางการ

บทคัดย่อ

การแข่งขันระหว่างยุทธศาสตร์ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ของจีน และยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific: FOIP) ของญี่ปุ่นนั้น ได้มีการใช้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance: ODA) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ซึ่งวรรณกรรมส่วนใหญ่นำเสนอการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์กับหลักการ ODA ในภาพรวม โดยไม่ได้สะท้อนว่าเป็นผลมาจากยุทธศาสตร์อย่างชัดเจน ยังไม่ครอบคลุมแนวทางการดำเนินงาน ODA พร้อมทั้งยังไม่ได้มีการเปรียบเทียบลักษณะ ODA ของจีนและญี่ปุ่นหลังจากการประกาศใช้ยุทธศาสตร์ บทความนี้ต้องการจะเติมเต็มช่องว่างวรรณกรรมด้วยการศึกษาความแตกต่างของยุทธศาสตร์ BRI ของจีน และยุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นที่ส่งผลต่อความแตกต่างของลักษณะ ODA โดยพบว่า ถึงแม้ยุทธศาสตร์ BRI ของจีนส่งผลอย่างชัดเจนต่อการเปลี่ยนแปลงในหลักการและโครงสร้างก็ตาม แต่กลับไม่เกิดการปรับเปลี่ยนเมื่อนำไปปฏิบัติ ในขณะที่ ยุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นกลับไม่ส่งผลต่อการปรับหลักการตลอดจนแนวทางการดำเนินการ ODA เท่าใดนัก ทั้งนี้ ผลจากการปรับยุทธศาสตร์ในระดับที่ต่างกัันดังกล่าวได้แสดงให้เห็นลักษณะ ODA ที่ยังคงแตกต่างกันระหว่างจีนและญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเรื่องผลประโยชน์ระหว่างประเทศผู้ให้และประเทศผู้รับ และการพิจารณาประสิทธิภาพ-ประสิทธิผลของการให้ ODA

คำ

สำคัญ

จีน, ญี่ปุ่น, ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง, ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ

China's Belt and Road Initiative and Japan's Free and Open Indo-Pacific: Their Impacts on The Official Development Assistance

Abstract

The strategic competition between “the Belt and Road Initiative” of China and “the Free and Open Indo-Pacific” of Japan sheds the lights on the role of the Official Development Assistance (ODA) as one of the core driving mechanisms. Despite that, the existing literatures merely offer the study of the changing of such strategies impacting on broad ODA principles. With this regard, the ODA implementation with the comparison of ODA characteristics between China and Japan have not been sufficiently covered. This study aims at fulfilling the literature gap by illustrating the difference between China's BRI and Japan's FOIP affecting on the difference of ODA characteristics. Although BRI has caused the explicit changes on ODA principles and institutional settings, the ODA implementation has not been realized such change. In contrast, FOIP of Japan has not produced any significant change on ODA principles, institutional settings and implementation. With such various degree of changes, the ODA characteristics of China and Japan remain different in terms of the interests of donor-recipient countries and the efficiency-effectiveness.

Key words

China, Japan, Belt and Road Initiative (BRI), Free and Open Indo-Pacific (FOIP), Official Development Assistance (ODA)

บทนำ

บทบาทของญี่ปุ่นและจีนที่ส่งผลต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังอยู่ในช่วงที่มีความท้าทายอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์และนโยบายที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ภายหลังจากการที่จีนประกาศยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ในปี ค.ศ. 2013 ซึ่งนักวิชาการในกลุ่มสภาพจริงนิยมเชิงโครงสร้าง (Structural Realism) มองว่าเป็นแรงผลักดันสำคัญให้ญี่ปุ่นประกาศยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo-Pacific: FOIP) ในปี ค.ศ. 2016 (Scott, 2019) นอกจาก FOIP แล้ว ยังพบหลายนโยบายที่สอดรับในการสะท้อนฉากทัศน์การแข่งขันกันเพื่อรักษาสถานอำนาจในภูมิภาคนี้ หรือเป็นการแก้มือเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านการค้าระหว่างประเทศ ผ่านความตกลงที่ครอบคลุมและก้าวหน้าสำหรับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Agreement of Trans-Pacific Partnership: CPTPP) ที่มีญี่ปุ่นเป็นแกน ซึ่งบ่อยครั้งมักถูกจับให้เป็น การแก้มือกับความตกลงพันธมิตรทางการค้าระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ที่จีนมีบทบาทสำคัญ ในส่วนของด้านการพัฒนานั้น การแข่งขันสามารถสะท้อนผ่านบทบาทของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ที่ญี่ปุ่นมีอิทธิพลสูงและการเกิดขึ้นของธนาคารเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank: AIIB) ที่ริเริ่มโดยจีน

ทั้งนี้ การคาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงเรื่องดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) ในภูมิภาคส่งผลให้ญี่ปุ่นปรับนโยบายเพื่อถ่วงดุล/สร้างดุลอำนาจจากภายนอก (External Balancing) ผ่านการขยายขอบข่ายพันธมิตรที่ไม่จำกัดเพียงสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และอินเดีย แต่ยังรวมถึงอาเซียน สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส พร้อมไปกับการถ่วงดุล/สร้างดุลอำนาจจากภายใน (Internal Balancing) ผ่านความพยายามของญี่ปุ่นในการเสริมสร้างอำนาจของตนเอง (Scott, 2019) ความพยายามที่หลากหลายของญี่ปุ่นนำมาสนับสนุนการกล่าวอ้างว่ายุทธศาสตร์ FOIP มีเพื่อเหตุผลทางอำนาจและอิทธิพลในภูมิภาค เช่น (1) การสร้างพันธมิตรระหว่างประเทศที่เรียกว่า กรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงของประเทศโลกเสรี (Quadrilateral Security Dialogue: Quad) ที่ประกอบไปด้วยญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อินเดีย และสหรัฐอเมริกา ซึ่งถูกมองว่าเป็นการปรับความสมดุลทางอำนาจผ่านการหาพันธมิตรทั้งในและนอกภูมิภาคเอเชีย (Jain, 2019; Satake, 2019) (2) การยึดและเผยแพร่หลักการของ FOIP ที่ไม่สอดคล้องกับแนวทางของจีน ไม่ว่าจะเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความอิสระเสรี และหลักนิติธรรมเพื่อสะท้อนการพัฒนาบทบาทการเป็นผู้สร้างบรรทัดฐาน (Norm Setting) ของญี่ปุ่น (Hosoya, 2019) และ (3) มิติด้านเศรษฐกิจนั้น มองว่า FOIP เป็นยุทธศาสตร์ทางภูมิเศรษฐกิจที่จะแข่งขันกับ BRI ของจีน โดยให้ทางเลือกในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance: ODA) ในภูมิภาค (Brewster, 2018; Maslow, 2018)

ในทางปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์หลักอย่าง BRI จีน และ FOIP ญี่ปุ่น พร้อมทั้งเป็นอีกหนึ่งภาพสะท้อนการแข่งขันเพื่อถ่วงดุล/สร้างดุลได้เช่นเดียวกัน ถึงแม้จะมีความสำคัญดังกล่าว แต่วรรณกรรมส่วนใหญ่ในปัจจุบันกลับนำเสนอการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์กับหลักการ ODA ในภาพรวม เช่น แนวคิดที่กล่าวว่ายุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นไม่ใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด เนื่องจากหลักการดำเนินงานไม่ได้แตกต่างจากในอดีตมากนัก โดยเฉพาะในประเด็น ODA เพื่อการพัฒนาสาธารณสุขโรค ซึ่งยังไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ ODA ที่เป็นการเฉพาะสำหรับ FOIP (Koga, 2019; Palit & Sano, 2018) ในขณะที่ อีกกลุ่มมองว่ายุทธศาสตร์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง

โดยนำเสนอว่ายุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นมีผลให้เกิดการปรับลดกระบวนการยื่นกู้ ลดเงื่อนไขการค้ำประกัน และการพัฒนาการให้ทุนเป็นแบบรัฐร่วมเอกชน (Public-Private Partnership) โดยยังสะท้อนรูปแบบความสัมพันธ์แบบประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (Developed Country to Developing Country) ในขณะที่ยุทธศาสตร์ BRI ของจีน ส่งผลให้มีการปรับแผนการดำเนินงาน การขับเคลื่อนผ่านรัฐวิสาหกิจ พร้อมทั้งบทบาทของธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (AIIB) แต่ยังคงสะท้อนลักษณะการให้ของจีนเสมือนความสัมพันธ์แบบประเทศกำลังพัฒนากับประเทศกำลังพัฒนา (Developing Country to Developing Country) ซึ่งเห็นได้จาก การที่มีความยืดหยุ่นเกี่ยวกับเงื่อนไขต่าง ๆ ในประเทศผู้รับ (Hong, 2018; Law & Yuen, 2018)

อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะเห็นรายละเอียดแนวทางการดำเนินงาน ODA ว่าเป็นผลจากการปรับยุทธศาสตร์หรือไม่ และยังไม่สะท้อนการเปรียบเทียบผลของการปรับยุทธศาสตร์ระหว่างจีนและญี่ปุ่น บทความนี้ต้องการแสดงผลการศึกษาความแตกต่างของยุทธศาสตร์ BRI ของจีน และยุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นที่ส่งผลต่อความแตกต่างของลักษณะ ODA โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) จีน: ยุทธศาสตร์ BRI ที่ส่งผลต่อ ODA (2) ญี่ปุ่น: ยุทธศาสตร์ FOIP ที่ส่งผลต่อ ODA โดยสะท้อนผ่านการเปลี่ยนแปลงหลักการ โครงการ การตัดสินใจ พร้อมทั้งแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งการนำเสนอในช่วงเวลาต่าง ๆ จะสามารถแสดงให้เห็นว่ามืองค์ ประกอบใดที่ยึดถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องหรือเปลี่ยนแปลงไป (3) การเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะ ODA ของจีนและญี่ปุ่น และ (4) สรุป

1. จีน: ยุทธศาสตร์ BRI ที่ส่งผลต่อ ODA

ยุทธศาสตร์ BRI ได้รับการพูดถึงในวงกว้างทั้งในแง่ของยุทธศาสตร์ของประเทศจีนที่ส่งผลต่อภูมิรัฐศาสตร์ และภูมิเศรษฐกิจศาสตร์ ซึ่งมีการนำเสนอครั้งแรกในปี ค.ศ. 2013 เมื่อครั้งที่ประธานาธิบดี Xi Jinping เดินทางเยือนประเทศคาซัคสถาน ซึ่งจีนเน้นย้ำว่าต้องเปิดกว้าง ไม่ปิดกั้น และสันติ โดยสามารถสะท้อนผ่านหลักการดำเนินการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) การเคารพอำนาจอธิปไตยซึ่งกันและกัน (2) การไม่รุกรานซึ่งกันและกัน (3) การไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน (4) ความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกัน และ (5) การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Peaceful Coexistence) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ จีนพยายามจะเน้นย้ำเพิ่มเติมว่ายุทธศาสตร์นี้เปิดรับทุกประเทศ โดยไม่กีดกันประเทศใดออกจากความร่วมมือ พร้อมเน้นในเรื่องผลประโยชน์ที่จะเกิดกับทุกฝ่าย (Win-Win Situation) โดยจีนจะไม่เข้าไปก้าวกาล่งในกิจการในประเทศแต่อย่างใด (SCC, 2015) ซึ่งหลักการนี้จะไปสะท้อนอย่างสอดคล้องกับการดำเนินนโยบายด้านการให้ ODA ต่อไป

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงความร่วมมือที่ BRI ให้ความสำคัญ 5 ด้าน ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) การประสานนโยบาย (Policy Coordination) (2) การเชื่อมต่อโครงสร้างพื้นฐาน (Facilities Connectivity) (3) การค้าอย่างไม่มีอุปสรรค (Unimpeded Trade) (4) การบูรณาการทางการเงิน (Financial Integration) และ (5) สายสัมพันธ์ของประชาชนถึงประชาชน (People-to-People Bond) (SCC, 2015) พบว่าจีนใช้ ODA เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่ 2 การเชื่อมต่อโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อบรรลุยุทธศาสตร์ BRI ทั้งนี้ มีหลายโอกาสที่ประธานาธิบดี Xi Jinping ได้กล่าวถึงบทบาทของการให้ความช่วยเหลือ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ สุนทรพจน์เปิด Belt and Road Forum ครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 2017 ที่กล่าวถึงการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของจีนที่จะให้กับประเทศและองค์กรระหว่างประเทศที่ได้เข้าร่วม เพื่อช่วยผลักดัน BRI “In the coming three years, China will provide assistance worth RMB 60 billion to developing countries and international organizations

participating in the Belt and Road Initiative to launch more projects to improve people's well-being.... China will provide relevant international organizations with US\$1 billion to implement cooperation projects that will benefit the countries along the Belt and Road.” (FMPRC, 2017)

ยุทธศาสตร์ BRI ของจีนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาในหลากหลายส่วนซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจมีน้อยแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นหลักการในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา โครงสร้าง และแนวทางการนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงของหลักการ ODA ของจีน

หลักการ ODA ของจีนถูกจัดทำให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ BRI ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากรายงานปกขาวฉบับที่ 3 ที่มีชื่อว่า China International Development Cooperation in the New Era ซึ่งเป็นเสมือนธรรมนูญแนวทางการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของจีนนั้น ได้กล่าวไว้ทั้งในส่วนของความจำเป็นของการปรับปรุงรูปแบบการให้ ODA ของจีนเพื่อการบรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ BRI “China entered a new era after the 18th National Congress of the Communist Party of China (CPC) in 2012. President Xi Jinping has considered China’s responsibilities from a global perspective, and proposed the vision of a global community of shared future and the Belt and Road Initiative.... In response to the call of the times, China has been upgrading its foreign assistance to a model of international development cooperation, taking on new initiatives and achieving greater results in this new era.” นอกจากนั้น ยังกล่าวเน้นย้ำเพิ่มเติมว่า BRI เป็นแพลตฟอร์มสำคัญสำหรับการใช้ ODA พร้อมทั้งยกตัวอย่างการให้ ODA ภายใต้กรอบ BRI ที่ผ่านมามีด้วย “Belt and Road cooperation is a major platform. The Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road are significant public goods China offers to the whole world and a major platform for international development cooperation. China has joined hands with other countries to promote policy, infrastructure, trade, financial and people-to-people connectivity, to build the Belt and Road...” (SCC, 2021)

ทั้งนี้ ในส่วนนี้จะกล่าวถึงพลวัตการปรับ ODA ในช่วงเวลาต่างๆ เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่หลักการหลังการประกาศ BRI พร้อมทั้งแสดงให้เห็นความแตกต่างของหลักการ ดังนี้

จากการที่จีนทะยานขึ้นมาเป็นผู้เล่นรายใหญ่ในการให้ ODA ผ่านยุทธศาสตร์ BRI นั้น ส่งผลให้มันักวิชาการหลายส่วนตั้งคำถามเกี่ยวกับหลักการในการดำเนินงานดังกล่าว ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าจีนไม่ได้เป็นประเทศสมาชิกในคณะกรรมการความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ภายใต้การอุปถัมภ์ขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Development Assistance Committee- Organization for Economic Co-operation and Development: DAC-OECD) ที่ถือเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดแนวทางและสร้างบรรทัดฐานการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการมาอย่างยาวนาน

แม้จีนไม่ได้เป็นสมาชิกดังกล่าว แต่ไม่ได้หมายความว่าจีนไม่มีหลักการในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแต่อย่างใด โดยเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.1964 นายกรัฐมนตรี Zhou Enlai ได้กล่าวถึงหลักการ 8 ประการสำหรับการให้ความช่วยเหลือในต่างประเทศของจีน (Eight Principles for China’s Foreign Policy) ซึ่งเน้นในประเด็นความเสมอภาค ผลประโยชน์ร่วมกัน และการไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศ (Kobayashi, 2008; Law & Yuen, 2018)

หลักการ 8 ประการดังกล่าวถูกใช้อ้างอิงเป็นหลักการพื้นฐานของจีนมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน (OECD, n.d.) ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนไปบ้าง แต่เนื้อหาสาระสำคัญยังคงเดิมคือ การเน้นย้ำถึงหลักการความเสมอภาค ผลประโยชน์ร่วมกัน และการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (Pan, 2015) ดังจะเห็นได้จากรายงานปกขาวเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศของจีนฉบับที่ 1 (The 2011 White Paper of China's Foreign Aid) ที่นำเสนอในปี ค.ศ. 2011 เนื่องในวาระโอกาสเฉลิมฉลอง 60 ปีของการให้ความช่วยเหลือของจีน ซึ่งเน้นให้เห็นว่าจีนมีรูปแบบการให้ที่มีลักษณะเฉพาะผ่านความร่วมมือแบบประเทศกำลังพัฒนากับประเทศกำลังพัฒนา (South-South Co-operation) โดยบรรจุ 5 แนวทางหลักไว้ ได้แก่ (1) การช่วยเหลือที่มุ่งเน้นให้ประเทศผู้รับสามารถพัฒนาศักยภาพได้ด้วยตนเอง (2) การไม่กำหนดเงื่อนไขทางการเมือง (3) ยึดหลักความเสมอภาค ผลประโยชน์ร่วมกัน และการพัฒนา ร่วมกัน (4) คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงโดยพยายามหาสิ่งที่ดีที่สุด และ (5) ให้ความใส่ใจกับการปฏิรูปและนวัตกรรม (Information Office of the State Council of the People's Republic of China, 2011)

ต่อมา รายงานปกขาวฉบับที่ 2 ที่ประกาศในปี ค.ศ. 2014 นอกจากจะเป็นการนำเสนอความก้าวหน้าของการดำเนินงานแล้ว ในภาพรวมยังคงเน้นถึงหลักการในการให้ความช่วยเหลือเช่นเดิม ได้แก่ การไม่มีการกำหนดเงื่อนไขทางการเมือง การไม่แทรกแซงกิจการภายใน ความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกัน (Information Office of the State Council of the People's Republic of China, 2014)

อย่างไรก็ตาม รายงานฉบับนี้ได้เพิ่มการเน้นประเด็นที่นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากรายงานฉบับปีก่อนหน้าคือปี ค.ศ. 2011 โดยรายงานปกขาวปี ค.ศ. 2011 กล่าวอย่างชัดเจนว่าหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของการให้ความช่วยเหลือมีไว้เพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ “China has been doing its best to provide foreign aid, to help recipient countries to promote their economic growth and social progress.” (Information Office of the State Council of the People's Republic of China, 2011) ในขณะที่ รายงานปกขาวฉบับที่ 2 ในปี ค.ศ. 2014 กลับเน้นความสำคัญในมิติที่ไม่ใช่ทางเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งเน้นไปที่การบรรเทาความยากจนและการพัฒนาการดำรงชีพ “It has endeavored to integrate the interests of the Chinese people with people of other countries, providing assistance to the best of its ability to other developing countries within the framework of South-South cooperation to support and help other developing countries, especially the least developed countries (LDCs), to reduce poverty and improve livelihood.” (Information Office of the State Council of the People's Republic of China, 2014; Min, 2020)

สำหรับฉบับล่าสุด รายงานปกขาวฉบับที่ 3 ที่มีชื่อว่า China International Development Cooperation in the New Era ที่นำเสนอในปี ค.ศ. 2021 นั้น ได้เน้นให้เห็นว่าการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ BRI ถึงแม้ในภาพรวมจีนยังคงยึดตามหลักการเดิมที่เคยมีมา แต่สิ่งที่จีนมีการปรับเปลี่ยนหรือเน้นขึ้นมาใหม่คือ การปรับหลักการผลประโยชน์ร่วมกันที่เน้นเรื่องการพัฒนาในประเทศผู้รับ การกล่าวอ้างถึงการมีประสิทธิภาพ-ประสิทธิผลของโครงการ รวมทั้งการเอ่ยถึงเป้าหมายที่สอดคล้องกับประชาคมโลก เช่น การบรรเทาความยากจน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น

ซึ่งถึงแม้ว่าเป้าหมายเหล่านี้นั้นเคยบรรจุไว้อยู่ในรายงานปกขาวปี ค.ศ. 2014 แต่เป็นครั้งแรกที่รายงานฉบับนี้นำไปยึดโยงกับเป้าหมายของสหประชาชาติ

โดยหลักการ 8 ข้อในรายงานปกขาวฉบับที่ 3 (SCC, 2021; UNDP, 2021) ได้แก่

- 1) Respecting each other as equals
เคารพประเทศอื่นอย่างเสมอภาค ซึ่งหลักการนี้ยังคงให้ความสำคัญกับการไม่แทรกแซงกิจการภายในและการไม่นำความแตกต่างทางการเมืองมาเป็นเงื่อนไข
- 2) Doing the best we can to help
พยายามช่วยเหลือให้ดีที่สุด ซึ่งเน้นถึงความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนากับประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นมิตรที่ดีต่อกัน
- 3) Focusing on development and improving people's lives
มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับความต้องการของประเทศผู้รับเป็นหลัก ซึ่งครอบคลุมมิติที่มากกว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็น การบรรเทาความยากจน การศึกษา การรักษาพยาบาล การเกษตร หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 4) Providing the means for independent development
จัดหาวิธีการสำหรับการพัฒนาที่เป็นอิสระ ซึ่งให้ความสำคัญกับการแบ่งปันประสบการณ์และเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการพัฒนด้วยตนเอง
- 5) Conducting effective cooperation in diverse forms
ดำเนินความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพในรูปแบบที่หลากหลาย
- 6) Ensuring delivery and sustainability
มุ่งมั่นในการส่งมอบและความยั่งยืน เพื่อช่วยในการรักษาชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของโครงการที่เงินให้ความช่วยเหลือนั้น เงินจะให้ความสำคัญตลอดโครงการ เช่น การพัฒนาทักษะการบริหารโครงการ การให้ปรึกษาเกี่ยวกับการชำระหนี้ เป็นต้น
- 7) Being open and inclusive to promote exchanges and mutual learning
เปิดกว้างและครอบคลุม เพื่อสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- 8) Advancing with the times and breaking new ground
การรุดหน้าตามกาลเวลาและค้นหาสิ่งใหม่

จากหลักการทั้ง 8 ข้อในรายงานปกขาวฉบับที่ 3 จะแสดงให้เห็นถึงหลักการที่จีนยังคงยึดถือปฏิบัติตั้งแต่เดิมไม่ว่าจะเป็นในส่วนของความเสมอภาค และการไม่แทรกแซงกิจการภายใน ดังที่ได้ปรากฏในข้อ 1 เคารพซึ่งกันและกันอย่างเท่าเทียม (Respecting each other as equals) นอกจากนั้น มีส่วนที่จีนปรับหลักการเล็กน้อยในประเด็นผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Benefits) ที่แต่เดิมประเด็นนี้ก่อให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่า การให้ความช่วยเหลือของจีนนั้นกลับส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนของจีนในประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือมากกว่าประโยชน์ที่เกิดกับประเทศผู้รับ ซึ่งประเด็นนี้พบว่า จีนได้ปรับหลักการเป็นจีนจะพยายามอย่างที่สุดในการช่วยเหลือ (Doing the best we can to help) ดังที่ปรากฏอยู่ในข้อ 2 พร้อมทั้งสะท้อนได้ชัดเจนเพิ่มขึ้นอีกครั้งในส่วนของรูปแบบการดำเนินการว่า การให้ความช่วยเหลือของจีนซึ่งจีนจะพยายามให้ดีที่สุดนั้นเป็นไปเพื่อการพัฒนาความร่วมมือกัน (Common Development) โดยไม่ได้เน้นเรื่องผลประโยชน์ตั้งแต่เดิม อย่างไรก็ตาม รูปแบบการให้ดังกล่าวยังคงดำเนินการภายใต้ความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศกำลังพัฒนากับประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) ซึ่งแตกต่างจากลักษณะของ ประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (North-South Cooperation) (SCC, 2021)

ในรายงานปกขาวฉบับที่ 3 ยังสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงจากหลักการเดิมที่ผ่านมา โดยเพิ่มในส่วน ของการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการจากจีนในข้อ 5 ที่กล่าวว่าความร่วมมือจะดำเนินการอย่าง มีประสิทธิภาพในรูปแบบที่หลากหลาย (Conducting effective cooperation in diverse forms) และข้อ 6 มุ่ง มั่นในการส่งมอบและความยั่งยืน (Ensuring delivery and sustainability) ที่สะท้อนให้เห็นว่าจีนให้ความสำคัญ กับการส่งมอบโครงการโดยคำนึงถึงประเทศผู้รับด้วย นอกจากนี้ จีนได้ขยายหลักการให้สอดคล้องกับประชาคมโลก ซึ่งเป็นส่วนที่จีนไม่ได้เคยกล่าวถึงอย่างชัดเจนมาในเอกสารก่อนหน้านี้ ดังปรากฏในข้อ 3 เน้นเรื่องการพัฒนาและ ยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ (Focusing on development and improving people's lives) ซึ่งในหลักการนี้ได้ กล่าวถึงประเด็นที่ตรงกับสิ่งที่ประชาคมโลกให้ความสนใจอยู่หลายส่วน เช่น การบรรเทาความยากจน การบรรเทา สาธารณภัย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม

โดยสรุป ยุทธศาสตร์ BRI ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลักการการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของ จีนอย่างชัดเจน ทั้งนี้ เป็นระยะเวลาเกือบ 50 ปีที่จีนยึดหลักการ 8 ประการของนายกรัฐมนตรี Zhou Enlai ในการให้ ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ เมื่อบริบทการแข่งขันด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลง ไปพร้อมกับการประกาศยุทธศาสตร์ BRI ทำให้จีนจำเป็นต้องปรับหลักการดำเนินงานตามไปด้วย

ถึงแม้ยังคงมีหลักการบางประการที่จีนยังยึดมั่นโดยไม่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ ความเสมอภาค ผลประโยชน์ ร่วมกัน และการไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของยุทธศาสตร์ FOIP ของ ญี่ปุ่นที่เน้นเรื่องคุณภาพของการพัฒนาสาธารณูปโภค ประกอบกับข้อวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการต่างๆ ถึงความ ช่วยเหลือของจีนที่ไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศผู้รับ จึงทำให้หลักการที่ถูกนำเสนอในรายงานปกขาว ฉบับล่าสุดนี้ ปรับเปลี่ยนไปโดยเพิ่มการเน้นย้ำถึงการให้ความสำคัญของประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ จากจีน การปรับหลักการผลประโยชน์ร่วมกันโดยยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา กับประเทศกำลังพัฒนา พร้อมทั้งเป็นครั้งแรกในสมุดปกขาวที่เอ่ยถึงการขยายหลักการให้สอดคล้องกับประชาคมโลก ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป้าหมายของสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ไว้ด้วย

1.2 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการดำเนินงาน ODA ของจีน

ยุทธศาสตร์ BRI นอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลักการที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของโครงการ และการเข้าร่วมกับประชาคมโลกแล้ว ยังเป็นแรงผลักดันที่ส่งผลให้เกิดการปรับโครงสร้างการดำเนินงานของ ODA อีกด้วย ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาเป็นกลไกสำคัญของ ยุทธศาสตร์ BRI โดยจากเดิมที่กระทรวงพาณิชย์ถือเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลการให้ความช่วยเหลือเพื่อ การพัฒนาแบบทวิภาคี ปรับมาสู่การจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านนี้อย่างบูรณาการเรียกว่า สำนักความร่วมมือ ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาของจีน (China International Development Cooperation Agency: CIDCA) ในปี ค.ศ. 2018 จึงทำให้โครงสร้างการให้ความช่วยเหลือแตกต่างออกไปจากเดิม

1) โครงสร้างการให้ ODA ก่อนยุทธศาสตร์ BRI

ในช่วงทศวรรษ 1990 เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง ไปพร้อมกับการทะยานขึ้นของการเติบโตเศรษฐกิจจีนนั้น

ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขยายตลาดการค้าและการลงทุนในต่างประเทศได้อย่างเต็มที่ จากบริบทดังกล่าวส่งผลให้มีการปรับโครงสร้างการดำเนินงาน ODA ของจีน ด้วยการจัดตั้งระบบประสานงานระหว่างกระทรวง (Inter-ministry Coordination System) ขึ้น ซึ่งระบบนี้ประกอบไปด้วยหลายกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา โดยกำหนดให้กระทรวงพาณิชย์เป็นแกนกลางในการเชื่อมประสานดังกล่าว (Cheng, 2019)

กระทรวงพาณิชย์ (Ministry of Commerce)¹ อยู่ในฐานะแกนกลางเชื่อมประสานของระบบนี้ เนื่องจากความสอดคล้องกับหลักการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่สนับสนุนให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Benefits) ระหว่างจีนและประเทศผู้รับ หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่งคือ ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของจีนไปพร้อมกับการขยายการค้าและการลงทุนในประเทศผู้รับด้วยนั้น จึงทำให้กระทรวงพาณิชย์ที่ดูแลรับผิดชอบในส่วนของการเศรษฐกิจเข้ามามีบทบาทหลักในเรื่องนี้ โดยมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Aid) กำหนดมาตรการหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง การจัดทำงบประมาณ การบริหารจัดการโครงการ ตลอดจนการติดตามดูแลการดำเนินโครงการ (Information Office of the State Council of the People's Republic of China, 2011; Kobayashi, 2008)

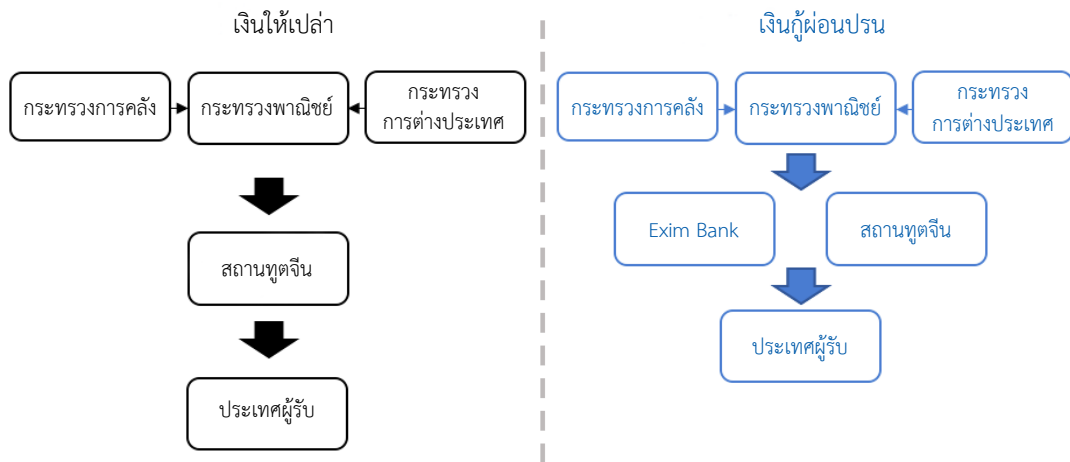
นอกจากกระทรวงพาณิชย์แล้ว ยังมีอีก 2 กระทรวงหลักที่ทำหน้าที่สำคัญในระบบนี้ ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ (Ministry of Foreign Affairs) และกระทรวงการคลัง (Ministry of Finance) โดยกระทรวงการต่างประเทศประสานงานกับกระทรวงพาณิชย์ในการกำหนดนโยบายและการจัดทำงบประมาณ ODA ให้สอดคล้องกับนโยบายการต่างประเทศของจีนในภาพรวม ในขณะที่ กระทรวงการคลังประสานงานกับกระทรวงพาณิชย์ในด้านการจัดทำงบประมาณ โดยรับผิดชอบในส่วนของการจัดสรรงบประมาณให้กับธนาคารที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานระดับพหุภาคีที่ให้ ODA (Rudyak, 2019) สำหรับการประสานงานและการบริหารจัดการในประเทศผู้รับนั้น สถานทูตและสถานกงสุลจีนในต่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานและติดตามการทำงานในพื้นที่ (Information Office of the State Council of the People's Republic of China, 2011)

ในกรณีของการให้เงินกู้แบบผ่อนปรน (Concessional Loan) ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการนั้น จะมีบทบาทของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งจีน (Export-Import Bank of China: Exim Bank) ที่จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1994 และขึ้นตรงกับคณะมนตรีรัฐกิจ/สภารัฐกิจจีน (State Council) รับผิดชอบในส่วนนี้โดยประเมินความเป็นได้ของโครงการ การเบิกจ่ายเงินกู้ การบริหารเครดิต พร้อมทั้งการเก็บเงินต้นและดอกเบี้ย (Information Office of the State Council of the People's Republic of China, 2011)

ดังรูปที่ 1 แสดงให้เห็นโครงสร้างการให้ ODA ของจีนก่อนปี ค.ศ. 2018 ที่กระทรวงพาณิชย์เป็นแกนกลาง โดยมีกลไกสถานทูตจีนในต่างประเทศช่วยบริหารในประเทศผู้รับ ในขณะที่ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งจีน เข้ามามีบทบาทในกรณีเงินกู้ผ่อนปรน

¹ ในปี ค.ศ. 2003 กระทรวงการค้าระหว่างประเทศและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation) ได้ปรับองค์กรและเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกระทรวงพาณิชย์ (Ministry of Commerce)

รูปที่ 1 โครงสร้างการให้ ODA ของจีนแบบทวิภาคีก่อน ค.ศ. 2018

ที่มา: สรุปโดยผู้เขียน

2) โครงสร้างการให้ ODA หลังยุทธศาสตร์ BRI

ยุทธศาสตร์ BRI ที่ประกาศขึ้นในปี ค.ศ. 2013 ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาธารณูปโภคในพื้นที่แถบและเส้นทางที่จีนกำหนดไว้นั้น ส่งผลอย่างชัดเจนกับนโยบาย ODA ของจีน โดยทำให้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหน่วยงานที่รับผิดชอบครั้งสำคัญผ่านการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ในปี ค.ศ. 2018 ที่มีชื่อว่าสำนักความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาแห่งจีน (China International Development Cooperation Agency: CIDCA) โดยเข้ามารับผิดชอบภาพรวม ODA ในส่วนของการประสานงานและบริหารงานแทนบทบาทกระทรวงพาณิชย์ซึ่งมีมาตั้งแต่ทศวรรษ 1990

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์การจัดตั้ง CIDCA นับเป็นอีกการสะท้อนภาพให้เห็นการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงาน ODA ของจีน เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ BRI ดังที่นาย Wang Yi มন্ত্রীแห่งรัฐ (State Councilor) ได้กล่าวไว้ในสุนทรพจน์พิธีเปิด CIDCA ในปี ค.ศ. 2018 ว่า ความรับผิดชอบหลักของ CIDCA คือ การตอบสนองต่อวาระทางการทูตและยุทธศาสตร์ BRI โดยมองว่าบทบาท CIDCA จะมีความสำคัญในการนำพา ODA ของจีนสู่เป้าหมายใหม่ในยุคใหม่ของจีน “The CIDCA’s main responsibilities include giving play to the important role of foreign aid in major country diplomacy, and better serving the country’s overall diplomacy agenda and the Belt and Road Initiative. The agency should fully implement the important remarks of President Xi Jinping, also general secretary of the CPC Central Committee, and always uphold the Party’s centralized and unified leadership over foreign aid work... We should never forget why we started, so we will be able to carry forward the fine traditions of China’s foreign aid and usher in new achievements in this field in the new era.” (CIDCA, 2018a)

CIDCA ขึ้นตรงกับหน่วยบริหารที่มีอำนาจสูงสุดของประเทศ คือ คณะมนตรีรัฐกิจ/สภารัฐกิจจีน (State Council) โดยอยู่ในสถานะกระทรวงรอง (Deputy Ministry) ซึ่งไม่เทียบเท่ากับสถานะกระทรวง (Ministry)

มีภารกิจในการกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน และนโยบายสำหรับความช่วยเหลือในต่างประเทศ การประสานและให้คำแนะนำสำหรับประเด็นความช่วยเหลือในต่างประเทศ พร้อมทั้งการบริหารและประเมินผลการดำเนินโครงการ (Cheng, 2019; CIDCA, 2018b)

ทั้งนี้ การปรับโครงสร้างโดยการจัดตั้ง CIDCA มีวัตถุประสงค์ 3 ประการหลัก ได้แก่ การแยกวัตถุประสงค์ของความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาออกจากวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์ การปรับให้สอดคล้องกับหลักการที่จีนกำลังมุ่งสู่สากลในการให้ ODA พร้อมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการให้ ODA

หนึ่ง การแยกวัตถุประสงค์ของความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาออกจากวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์: หลักการ 8 ประการสำหรับการให้ความช่วยเหลือในต่างประเทศของจีน (Eight Principles for China's Foreign Policy) ที่ยังคงถูกใช้อ้างอิงเป็นหลักการพื้นฐานของจีนมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบันนั้น (OECD, n.d.) ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา แต่เนื้อหาสาระสำคัญยังคงเดิมคือ การเน้นย้ำถึงหลักการความเสมอภาค ผลประโยชน์ร่วมกันและการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (Pan, 2015) โดยหลักการดังกล่าวทำให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ถึงการให้ความช่วยเหลือที่แอบซ่อนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการ “ผลประโยชน์ร่วมกัน” (Mutual Benefits) ที่แม้ในรายงานปกขาวฉบับล่าสุด ปี ค.ศ. 2021 ได้ปรับเปลี่ยนคำเป็นการพัฒนาร่วมกัน (Common Development) หรือความพยายามอย่างดีที่สุดของจีนในการให้ความช่วยเหลือ (Doing the best we can to help) ก็ตาม แต่จีนยังคงชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการให้เงินยังอยู่ภายใต้กรอบประเทศกำลังพัฒนากับประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งยังมีนัยยะที่แสดงให้เห็นว่าการให้ความช่วยเหลือของจีนนั้นนอกจากประเทศผู้รับจะได้ประโยชน์แล้ว จีนในฐานะประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นผู้ให้สมควรที่จะมีส่วนในการได้ประโยชน์จากการขยายการค้าและการลงทุนในประเทศผู้รับด้วยเช่นกัน การวิพากษ์วิจารณ์มีมากขึ้นจนถูกมองว่าความช่วยเหลือจากจีนไม่ได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันตามที่จีนพยายามกล่าวอ้าง แต่เป็นจีนเพียงฝ่ายเดียวที่ได้ประโยชน์ ในขณะที่ประเทศผู้รับเสียประโยชน์ เนื่องจากตกอยู่ว่วงวนของการทูตแบบกับดักหนี้ (Debt Trap Diplomacy) ที่ประเทศผู้รับไม่สามารถชดเชยคืนหนี้ได้ พร้อมทั้งอาจตกเป็นประเทศในอาณานิคมของจีนตามแนวคิดลัทธิอาณานิคมใหม่ (Neocolonialism) ได้ (Cheng, 2019)

นอกจากนี้ การที่กระทรวงพาณิชย์มีบทบาทเป็นแกนกลางในการบริหารจัดการ ODA ตลอดช่วงที่ผ่านมา ทำให้ภาพความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแยกไม่ออกจากการขยายการค้าและการลงทุน พร้อมทั้งยังทำให้เห็นว่าการผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของจีนกลายเป็นตัวหลักในการใช้สานความสัมพันธ์

การตั้ง CIDCA ขึ้นมารับผิดชอบภาพรวม ODA ในทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็น เงินให้เปล่า (Grant) เงินกู้ไม่มีดอกเบี้ย (No-interest Loan) และเงินกู้ผ่อนปรน (Concessional Loan) ในขณะที่ กระทรวงพาณิชย์ยังคงรับผิดชอบการบริหารจัดการที่เป็นความช่วยเหลือด้านการพาณิชย์ในบางรูปแบบ เช่น เครดิตผู้ซื้ออัตราพิเศษ (Preferential Buyer's Credits) หรือ การลงทุนในตราสารทุนเพื่อการพัฒนา (Equity Investment for Development Purpose) ซึ่งการปรับอำนาจหน้าที่ดังกล่าวทำให้ลดภาพความช่วยเหลือต่างประเทศเพื่อการพาณิชย์ของจีนให้น้อยลง หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่งคือเป็นความพยายามที่จะแยกภาพความช่วยเหลือที่ให้เพื่อการพัฒนาในประเทศผู้รับ ออกจากเป้าหมายทางการค้าการลงทุนของจีน (Cheng, 2019)

สอง การปรับให้สอดคล้องกับหลักการที่จีนกำลังมุ่งสู่สากลในการให้ ODA: การที่ก่อนหน้านี้จีนเรียกว่าเป็นความช่วยเหลือในต่างประเทศ (Foreign Aid) ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงพาณิชย์ ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมความช่วยเหลือสำหรับต่างประเทศ (Department of Aid to Foreign Countries) ได้สะท้อนให้เห็น

นโยบายที่ก่อให้เกิดการวิพากษ์ว่าจีนไม่ได้มองว่าความช่วยเหลือที่ให้นี้จะต้องก่อให้เกิดการพัฒนาในประเทศผู้รับ (Rudyak, 2019)

การตั้ง CIDCA ปรับชื่อเรียกหน่วยงานนี้อย่างชัดเจนว่าเป็นสำนักความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าจีนได้ปรับทัศนคติการให้ความช่วยเหลือที่มุ่งให้เกิดการพัฒนาในประเทศผู้รับด้วย พร้อมกันนี้ ยังสอดคล้องกับหลักการที่ประกาศในรายงานปกขาวฉบับที่ 3 China International Development Cooperation in the New Era ในปี ค.ศ. 2021 ที่จีนขยายหลักการ ODA ให้สอดคล้องกับประชาคมโลกต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป้าหมายของสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกด้วย

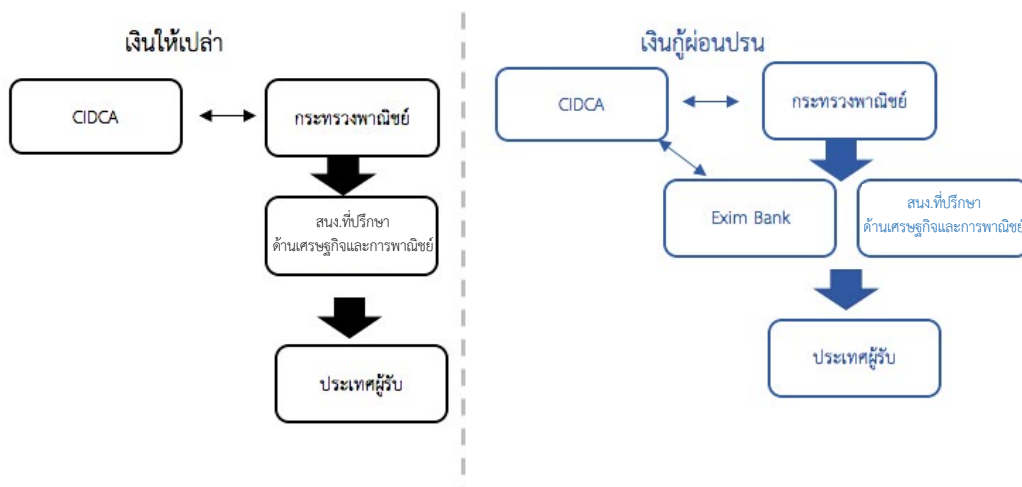
สาม การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการให้ ODA: มูลค่าการให้ ODA ของจีนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนสามารถจัดอยู่ในฐานะประเทศผู้ให้รายใหม่ (Emerging Donor) ได้ก่อนที่จะมีการประกาศยุทธศาสตร์ BRI ต่อมา เมื่อยุทธศาสตร์ BRI ส่งผลให้การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเป็นแนวทางหลัก จึงยังมีการคาดการณ์ว่างบประมาณสำหรับ ODA จะเพิ่มต่อไปในอนาคต

ความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของ ODA อาจไม่สอดคล้องกับการบริหารงานที่มีอยู่เดิม ซึ่งระบบการบริหารจัดการเป็นเพียงการประสานงานระหว่างกระทรวง โดยมีกระทรวงพาณิชย์เป็นแกนกลาง เนื่องจากความแตกต่างของเป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จการดำเนินงานของแต่ละกระทรวงไม่เหมือนกันและในบางครั้งอาจขัดแย้งกัน ดังเช่นการแข่งขันที่เกิดขึ้นระหว่างกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการต่างประเทศในอันที่จะมีบทบาทในการควบคุมการให้ ODA นี้ จึงทำให้เป้าหมายของนโยบาย ODA ไม่ชัดเจน นอกจากนี้ การที่ยุทธศาสตร์ BRI มีการจัดตั้งและประสานงานกับหน่วยงานระดับพหุภาคีใหม่ เช่น ธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (AIIB) และ ธนาคารเพื่อการพัฒนาใหม่ (New Development Bank) จึงทำให้เกิดความท้าทายต่อระบบการประสานงานแบบเดิมที่ยังไม่มีเจ้าภาพมารองรับความร่วมมือกับหน่วยงานใหม่เหล่านี้

ในการนี้ บทบาทของ CIDCA เข้ามาช่วยมองภาพรวมอย่างบูรณาการ พร้อมให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่รัฐบาล ซึ่งโครงสร้างการประสานงานแบบเดิมไม่สามารถตอบสนองได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากปัญหาในด้านการขาดการบูรณาการของการเก็บรวบรวมข้อมูล และศักยภาพในการวิจัยที่ต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะในประเด็นการให้ ODA นอกจากนี้ ภารกิจของ CIDCA ในด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงานยังสามารถช่วยให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการตรวจสอบและลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้ด้วย (Cheng, 2019; Rudyak, 2019)

ถึงแม้จะมีการจัดตั้ง CIDCA ขึ้นมาเพื่อบูรณาการการให้ ODA และจัดอุปสรรคต่างๆ ก็ตาม แต่ CIDCA เข้ามาทำหน้าที่ในส่วนของการประสานงานและการบริหารงานเป็นหลัก โดยในส่วนของการดำเนินโครงการยังคงอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ต่อไป (Lynch, Andersen, & Zhu, 2020)

รูปที่ 2 โครงสร้างการให้ ODA ของจีนแบบทวิภาคีหลัง ค.ศ. 2018

ที่มา: สรุปโดยผู้เขียน ปรับปรุงจาก Lynch, Andersen, & Zhu (2020)

รูปที่ 2 แสดงให้เห็นโครงสร้างการให้ ODA ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเกิด CIDCA โดยในส่วนของกำหนดยุทธศาสตร์และการอนุมัติโครงการนั้น CIDCA จะเป็นผู้รับผิดชอบ เมื่อโครงการได้รับการอนุมัติและนำไปดำเนินการนั้น จะรับผิดชอบโดยกระทรวงพาณิชย์ ต่อมาเมื่อสิ้นสุดโครงการ CIDCA จะเข้ามามีบทบาทอีกครั้งในการประเมินผลโครงการ ทั้งนี้ สำนักงานที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจและการพาณิชย์ที่ประจำในประเทศผู้รับ (Economic and Commercial Counselor's Office) ซึ่งสังกัดภายใต้กระทรวงพาณิชย์จะดำเนินการประสานงานและบริหารจัดการในประเทศผู้รับ เช่น การรับข้อเสนอโครงการ การเจรจา การดูแลการดำเนินโครงการ และการรายงานผลกลับไปยังกระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น ทั้งนี้ กระทรวงพาณิชย์ยังคงมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ ในขณะที่สำนักงานที่ปรึกษา เป็นเพียงหน่วยในการจัดการบริหารเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในประเทศผู้รับนั้น สำนักงานที่ปรึกษา ไม่เพียงจะต้องมีความสัมพันธ์กับกระทรวงพาณิชย์เท่านั้น แต่ยังต้องมีความสัมพันธ์กับสถานทูตซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงการต่างประเทศอีกด้วย โดยการนำเสนอรายงานต่างๆ ของสำนักงานที่ปรึกษา จำเป็นต้องผ่านสถานทูตก่อนที่จะส่งต่อไปยังกระทรวงพาณิชย์เสมอ สำหรับกรณีของเงินกู้ผ่อนปรนนั่น Exim Bank ของจีนจะเข้าร่วมในการประเมินผลโครงการรวมถึงการเบิกจ่ายเงินกู้ สำหรับบริษัทที่รับผิดชอบโครงการในประเทศผู้รับนั้น ส่วนใหญ่เป็นรัฐวิสาหกิจจีนและบริษัทจีน (Lynch, Andersen, & Zhu, 2020; Zhang & Gutman, 2015)

1.3 แนวทางการดำเนินงาน ODA ของจีน

เมื่อยุทธศาสตร์ BRI ส่งผลให้หลักการการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่โครงสร้างการดำเนินงานมีการปรับปรุงด้วยการจัดตั้งหน่วยงานใหม่อย่าง CIDCA ก็ตาม แต่เมื่อมาพิจารณาแนวทางการดำเนินงาน ODA ของจีนที่เกี่ยวข้องกับประเทศผู้รับ กลับยังไม่พบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญแต่อย่างใด ในทางปฏิบัตินั้น การให้ ODA ของจีนยังคงมีลักษณะเฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นการเน้นผลประโยชน์ร่วมกันที่จีนยังคงต้องมีส่วนได้รับ ซึ่งสะท้อนผ่านการสร้างความเป็นเจ้าของของประเทศผู้รับที่กลุ่มเครือ และการพิจารณาประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ยังประสบกับความท้าทาย ดังนี้

1) การดำเนินการในประเทศผู้รับ: การสร้างความเป็นเจ้าของของประเทศผู้รับที่คลุมเครือ

ความเป็นเจ้าของของประเทศผู้รับนั้น เป็นสิ่งที่จีนกล่าวถึงตั้งแต่การออกรายงานสรุปภาพฉบับที่ 1 ในปี ค.ศ. 2011 และ ฉบับที่ 2 ในปี ค.ศ. 2014 ซึ่งมุ่งหวังให้ความช่วยเหลือจากจีนนั้นสามารถช่วยให้ประเทศผู้รับพัฒนาตนเองได้ แนวทางนี้ได้มีการเน้นย้ำภายหลังจากการประกาศ BRI ในรายงานปกขาวฉบับที่ 3 ในปี ค.ศ. 2021 ข้อ 4 ที่กล่าวไว้ว่าจีนจะจัดหาวิธีการเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นอิสระและยั่งยืน (SCC, 2021)

อย่างไรก็ตาม การนำไปปฏิบัติของแนวทางนี้ยังคงเกิดข้อวิพากษ์ในหลายส่วนถึงผลในอันที่จะช่วยให้ประเทศผู้รับสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างอิสระ เนื่องจากการที่ ODA ของจีนยังเป็นในรูปแบบของความช่วยเหลือที่มีพันธผูกพัน (Tied Aid) ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือโดยที่มีการจำกัดให้ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างจากบริษัทของประเทศจีนเท่านั้น ความช่วยเหลือของจีนนั้นยังมีข้อกำหนดในเรื่องของกำลังแรงงานจากจีนที่ใช้ในการดำเนินโครงการ ข้อกำหนดในการใช้เทคโนโลยีจากจีนในส่วนของ การออกแบบและการให้บริการให้คำปรึกษาโครงการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ไม่ได้มีการระบุอย่างละเอียดในเอกสารทางการของโครงการ การนำเข้าสินค้าจากจีนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ไปจนถึงประเด็นการให้ความช่วยเหลือจากจีนกลับก่อให้เกิดกับดักหนี้ (Debt Trap) ซึ่งเกิดจากการที่จีนให้ความช่วยเหลือในรูปแบบเงินกู้โดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ของประเทศผู้รับ และเมื่อประเทศผู้รับไม่สามารถใช้คืนได้ จะทำให้เกิดการก่อหนี้ทับหนี้หรือให้จีนสามารถใช้หนี้ที่เพิ่มพูนนี้เป็นข้อต่อรองทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจต่อไป (Ghossein, Hoekman & Shingal, 2018; Law & Yuen, 2018; Lynch, Andersen, & Zhu, 2020)

2) ประสิทธิภาพ-ประสิทธิผล: การประเมินผลโครงการที่แม้จะไม่ซับซ้อนแต่มีความท้าทายด้านคุณภาพ

จีนให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการให้ความช่วยเหลือในต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งเป็นหลักการที่ไม่ได้มีการเน้นในรายงานปกขาว 2 ฉบับเดิม (ค.ศ. 2011 และ ค.ศ. 2014) แต่กลับพบการกล่าวถึงอย่างชัดเจนในรายงานปกขาวฉบับล่าสุด (ค.ศ. 2021) ในข้อที่ 5 ว่าดำเนินความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบที่หลากหลาย (Conducting effective cooperation in diverse forms) นอกจากนี้ บทบาทของ CIDCA ที่จัดตั้งขึ้นมานั้น ได้มีการกล่าวไว้อย่างชัดเจนในภาระหน้าที่ว่าต้องประเมินผลการนำไปปฏิบัติในโครงการต่างๆ ด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าจีนให้ความสำคัญมากขึ้นกับผลการดำเนินงาน (SCC, 2021)

ในการดำเนินโครงการนั้น ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของความช่วยเหลือจากจีนได้รับการพิจารณาจากนักวิชาการในหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขั้นตอนการอนุมัติและบริหารโครงการที่ไม่ซับซ้อน ความรวดเร็วในการอนุมัติโครงการ มูลค่าการลงทุนที่ได้เปรียบ การตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับ อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ของโครงการยังคงมีความท้าทายในเรื่องของคุณภาพ (Aroonpipat, 2018; Law & Yuen, 2018; Sato, et al., 2011)

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์ BRI ของจีนส่งผลอย่างชัดเจนทั้งการปรับหลักการโดยเน้นในเรื่องของผลประโยชน์ของประเทศผู้รับ และประสิทธิภาพ-ประสิทธิผลของการให้ ODA พร้อมทั้งการปรับโครงสร้างการดำเนินงานโดยจัดตั้ง CIDCA ขึ้น อย่างไรก็ตาม การปรับดังกล่าวยังไม่ส่งผลถึงการนำไปปฏิบัติ โดยพบว่าแนวทางการดำเนินงานของจีนยังคงเน้นถึงผลประโยชน์ที่จีนได้รับ พร้อมทั้งยังมีคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผล การดำเนินงานอยู่

2. ญี่ปุ่น: ยุทธศาสตร์ FOIP ที่ส่งผลต่อ ODA

ยุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นได้รับการประกาศอย่างเป็นทางการโดยนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ที่การประชุม

นานาชาติของโตเกียวเรื่องการพัฒนาแอฟริกาครั้งที่ 6 (The Sixth Tokyo International Conference on African Development) ในปี ค.ศ. 2016 โดยเน้นในเรื่องของหลักนิติรัฐ การค้าที่เสรีและเป็นธรรม พร้อมทั้งให้ความสำคัญอย่างชัดเจนกับการเชื่อมโยงผ่านการลงทุนเพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภคที่มีคุณภาพ (MOFA, 2020) ซึ่งการดำเนินยุทธศาสตร์ดังกล่าวของญี่ปุ่นนั้น หลายฝ่ายได้ตั้งข้อสังเกตว่าเป็นความพยายามที่จะสนองตอบต่อยุทธศาสตร์ BRI ของจีนอย่างชัดเจน ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการให้ ODA หรือไม่ อย่างไร มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การเปลี่ยนแปลงของหลักการ ODA ของญี่ปุ่น

ODA สำหรับการพัฒนาสาธารณูปโภคของญี่ปุ่นมีความสำคัญในยุทธศาสตร์ FOIP อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากการที่ญี่ปุ่นได้นำแนวคิดนี้กลับมาผลักดันอีกครั้งในช่วงการบริหารงานสมัยที่ 2 ของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ทั้งนี้ ในการบริหารงานสมัยแรกนั้น แนวคิดการไหลไปพร้อมกันของสองทะเล (Confluence of Two Seas) ที่ถึงแม้จะสะท้อนภาพอินโด-แปซิฟิกก็ตาม แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การผลักดันที่สะท้อนโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน ต่อมาเมื่อมีการบริหารงานในสมัยที่ 2 การประกาศยุทธศาสตร์ FOIP มาพร้อมกับโอกาสทางเศรษฐกิจโดยเอ่ยถึงการพัฒนาสาธารณูปโภคในต่างประเทศตามแนวนโยบายที่ที่ยุทธศาสตร์นี้ครอบคลุมอย่างเปิดเผยและชัดเจน ซึ่งในส่วนนี้เองทำให้เกิดแรงผลักดันและได้รับแรงสนับสนุนจากหลายฝ่ายในเวลาต่อมา และส่งผลให้ ODA เป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญ (Pascha, 2020)

การเริ่มต้นและวิวัฒนาการของญี่ปุ่นกับการพัฒนาสาธารณูปโภคในต่างประเทศนั้น อาจกล่าวได้ว่าเชื่อมโยงกับการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ซึ่งมีตั้งแต่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยหลักการ ODA มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาต่างๆ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการปรับเปลี่ยนนั้นเกิดขึ้นก่อนที่จะญี่ปุ่นจะประกาศยุทธศาสตร์ FOIP หรืออาจกล่าวได้ว่ายุทธศาสตร์ FOIP ไม่ได้มีส่วนในการปรับหลักการ ODA แต่อย่างใด โดยหลักการ ODA ในช่วงเวลาต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงมีเหตุปัจจัย ดังนี้

1) ธรรมนูญการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ค.ศ. 1992 (1992 ODA Charter)

ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของญี่ปุ่นก่อร่างสร้างตัวตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในรูปแบบของการจ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม การขยายตัวของ การให้ ODA ซึ่งรวมถึงการให้เพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคในต่างประเทศ ดำเนินไปจนทำให้ญี่ปุ่นขึ้นแท่นเป็นประเทศผู้ให้อันดับต้นๆ ของโลกในปี ค.ศ. 1989 อย่างไรก็ตาม การเติบโตนี้กลับมากพร้อมกับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่มีมากขึ้นถึงประโยชน์ที่เกิดจากการให้นี้กลับส่งผลต่อญี่ปุ่นมากกว่าประเทศผู้รับ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากลักษณะของการให้ความช่วยเหลือแบบมีข้อผูกพันกับญี่ปุ่น (Tied Aid) ซึ่งส่งผลต่อการขยายการค้า การลงทุน และอิทธิพลทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเองที่มีมากขึ้น (Furuoka, Lo, & Kato, 2007; Nagase, 2005)

ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ญี่ปุ่นประกาศธรรมนูญการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (ODA Charter) ขึ้นเป็นฉบับแรกในปี ค.ศ. 1992 เพื่อสะท้อนบทบาทของญี่ปุ่นในฐานะประเทศผู้ให้ที่มีความรับผิดชอบต่อประชาคมโลกโดยรวม พร้อมทั้งไม่ได้ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่นเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า หลักการทั้ง 4 ข้อ ของญี่ปุ่นในการให้ความช่วยเหลือได้เน้นอย่างชัดเจนถึงการธำรงไว้ซึ่งหลักการสากลอย่างประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด ในขณะที่คำนึงถึงมุมมองของประเทศผู้รับเป็นสำคัญ (MOFA, 1992)

2) ธรรมนูญการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ค.ศ. 2003 (2003 ODA Charter)

เมื่อญี่ปุ่นเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 90 จนทำให้เกิดการชะลอตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้เกิดมีการตัดทอนงบประมาณในส่วนของการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาออกอย่างมาก ในขณะเดียวกัน ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาโดยให้น้ำหนักเรื่องประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับบริบทที่ปริมาณหรืองบประมาณสนับสนุนในส่วนนี้ลดลง

การปรับเปลี่ยนดังกล่าวสะท้อนในธรรมนูญการให้ความช่วยเหลือ ค.ศ. 2003 ที่เน้นในวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนว่า การให้ ODA มีไว้เพื่อความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองของญี่ปุ่นเอง ซึ่งแตกต่างไปจากธรรมนูญฉบับก่อนหน้านี้ที่ให้ความสำคัญกับความมั่นคงและความเจริญของโลก รวมทั้งการพัฒนาตนเองของประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นผู้รับ (Furuoka, Lo, & Kato, 2007; Nagase, 2005)

“The objectives of Japan's ODA are to contribute to the peace and development of the international community, and thereby to help ensure Japan's own security and prosperity.” (MOFA, 2003)

ถึงแม้วัตถุประสงค์จะมีการเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม แต่หลักการการพิจารณาให้ ODA ในโครงการพัฒนาสาธารณูปโภคญี่ปุ่นยังคงหลักการไว้คงเดิมทั้ง 4 หลักการ ได้แก่ (1) การรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม (2) การไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการทหารหรือเพิ่มความขัดแย้งระหว่างประเทศ (3) การติดตามประเทศผู้รับที่นำไปใช้เกี่ยวกับการทหาร และ (4) การสนับสนุนประชาธิปไตย เศรษฐกิจแบบกลไกตลาด สิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ การดำเนินงานยังคงยึดรูปแบบเดิมที่มีการหารือกับประเทศผู้รับ (Policy Dialogue) ในการริเริ่มและดำเนินโครงการ

3) ธรรมนูญการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ค.ศ. 2015 (Development Cooperation Charter 2015)

ญี่ปุ่นได้มีการปรับธรรมนูญเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลืออีกครั้งในปี ค.ศ. 2015 เนื่องจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 2011 ที่ส่งผลต่อข้อจำกัดทางงบประมาณที่มีมากขึ้นไปจากเดิม นอกจากนั้น ยังมีกระแสทางเศรษฐกิจใหม่เกิดขึ้นในญี่ปุ่นตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 2010 โดยผู้ประกอบการในภาคการผลิตขนาดเล็กและขนาดกลาง (Small and Medium Enterprise) แสดงความสนใจในการออกไปแสวงหาโอกาสและตลาดใหม่ในต่างประเทศ โดยผู้ประกอบการเหล่านี้ยินดีที่จะรับความเสี่ยงและประสงค์ที่จะเริ่มการผลิตในต่างประเทศ โดยปราศจากการสนับสนุนจากกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ (Conglomerate) ด้วย ซึ่งการออกไปในลักษณะนี้แทบจะไม่เคยเกิดขึ้นเลยในอดีตที่ผ่านมา กระแสนี้เองเปิดโอกาสให้รัฐบาลญี่ปุ่นมองเห็นความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยง ODA พร้อมกับการสนับสนุนผู้ประกอบการเหล่านี้ให้มีโอกาสขยายธุรกิจในประเทศ ทั้งนี้ ในช่วงการบริหารงานของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe จึงได้เห็นความสำคัญของ ODA และการพัฒนาสาธารณูปโภคทั้งในนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบอาเบะโนมิกส์ และยุทธศาสตร์ FOIP (Furuoka, Lo, & Kato, 2007; Law & Yuen, 2018)

ถึงแม้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปจะส่งผลให้มีการปรับหลักการ ODA ของญี่ปุ่นบางส่วนก็ตาม แต่ยังมีวัตถุประสงค์และหลักการบางส่วนที่ญี่ปุ่นยังคงยึดถือปฏิบัติตามเดิมไม่แตกต่างจากธรรมนูญก่อนหน้านี้ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการให้ ODA เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่นและประชาคมโลก “a peaceful, stable and prosperous international community is increasingly intertwined with the national interests of Japan.” นอกจากนั้น หลักการ 4 ประการยังคงถูกเอ่ยถึงเช่นเดิม ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ (1) การรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม (2) หลีกเลี่ยงการใช้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการทหารหรือเพิ่มความขัดแย้งระหว่างประเทศ (3) การติดตามประเทศผู้รับที่นำไปใช้เกี่ยวกับการทหาร และ (4) การสนับสนุนประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน

ในส่วนที่ธรรมนูญมีการปรับเปลี่ยนจากฉบับก่อนหน้าอย่างชัดเจนใน 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การกล่าวเน้นถึงหลักความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ซึ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามของญี่ปุ่นในอันที่จะดำเนินนโยบายให้เป็นไปตามหลักการสากลที่ประชาคมโลกอย่างองค์กรสหประชาชาติให้ความสำคัญ โดยความมั่นคงของมนุษย์นี้ขยายขอบเขตจากภาพกว้างที่เน้นความมั่นคงอันเกิดจากการพัฒนาผ่านโครงการสาธารณสุขไปสู่มั่นคงของชุมชนและท้องถิ่นด้วย (JCN, 2008) และ (2) การเน้นในเรื่องของคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างมีรายละเอียดมากขึ้น (Jain, 2019) ซึ่งในส่วนนี้เองสะท้อนให้เห็นภาพที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ FOIP ที่ถูกนำเสนอในเวลาต่อมาหลังจากการประกาศใช้ธรรมนูญปี ค.ศ. 2015 โดยเฉพาะในประเด็นการพัฒนาสาธารณสุขที่มีคุณภาพเป็นอย่างดี ทั้งนี้ จะเห็นได้จากการให้ความสำคัญกับการเติบโตที่มีคุณภาพในประเทศผู้รับ (Quality of Growth) ซึ่งถูกจัดลำดับอยู่เป็นอันดับแรกของการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ นอกจากนั้น ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของความร่วมมือเพื่อพัฒนาถูกยกระดับมาเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินงาน (Principles for Effective and Efficient Development Cooperation) โดยญี่ปุ่นให้ความสำคัญในทุกกระบวนการดำเนินงานตลอดจนการติดตามผลงาน

โดยสรุป ถึงแม้หลักการ ODA จะมีการปรับเปลี่ยนไปก็ตาม แต่การเปลี่ยนนั้นไม่ได้เกิดจากยุทธศาสตร์ FOIP แต่อย่างใด แต่กลับเกิดจากเหตุและปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมของญี่ปุ่นในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งธรรมนูญฉบับล่าสุดในปี ค.ศ. 2015 ที่เน้นประสิทธิภาพ ODA และการพัฒนาในประเทศผู้รับนั้น เป็นผลจากความต้องการในการใช้ ODA ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของญี่ปุ่นและความพร้อมของ SMEs ในการออกสู่ต่างประเทศเป็นหลัก ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าจุดเด่นและความพร้อมของ ODA ญี่ปุ่นถูกดึงไปใช้ในการออกแบบยุทธศาสตร์ FOIP มากกว่าการที่ยุทธศาสตร์ FOIP จะส่งผลต่อการปรับหลักการ ODA

2.2 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการดำเนินงาน ODA ของญี่ปุ่น

ยุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นนั้น แม้ว่าจะไม่ได้ส่งผลให้เกิดการปรับโครงสร้างการให้ ODA ครั้งใหญ่ก็ตาม แต่ทำให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินการที่น่าสนใจบางส่วนมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของการร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข (Public-Private Partnership: PPP) ทั้งนี้ โครงสร้างการบริหาร ODA นั้นได้รับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญไปเมื่อปี ค.ศ. 2008 โดยเป็นการรวมอำนาจหน้าที่บางส่วนของ JICA (Japan International Cooperation Agency) เข้ากับ JBIC (Japan Bank for International Cooperation) จึงทำให้เมื่อมีการประกาศยุทธศาสตร์ FOIP ได้ใช้โครงสร้างการบริหารดังกล่าว และส่งผลให้เกิดการปรับกระบวนการให้ ODA ที่อาศัยความร่วมมือกับเอกชน โดยแต่ละช่วงเวลามีโครงสร้าง ดังนี้

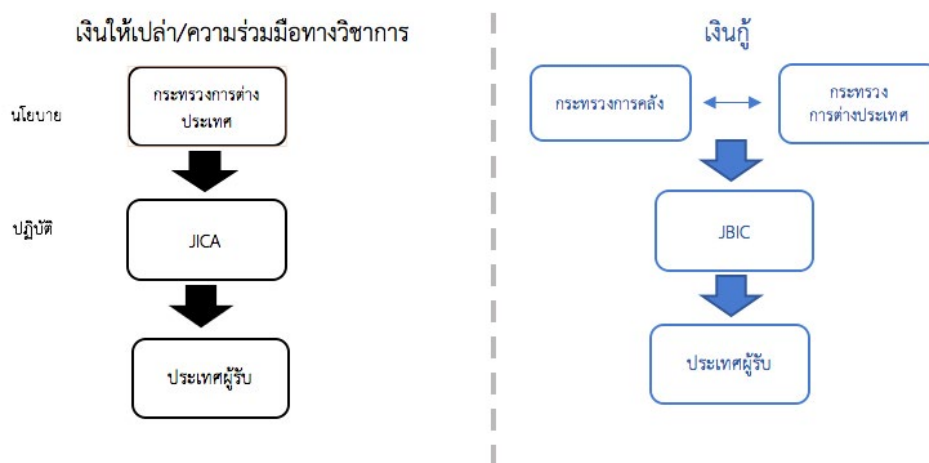
1) โครงสร้างการให้ ODA ก่อนปี ค.ศ. 2008

ODA ของญี่ปุ่นที่ดำเนินมาตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1954 นั้น ได้มีการก่อร่างความเป็นสถาบันอย่างชัดเจนเมื่อมีการจัดตั้งองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น หรือ JICA ขึ้นในปี ค.ศ. 1974 ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงการต่างประเทศ ต่อมา JICA ได้ออกมาเป็นองค์กรอิสระ โดยยังอยู่ในการกำกับและติดตามของกระทรวงการต่างประเทศ ในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการบริหารราชการของญี่ปุ่น เพื่อหวังจะเพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นของการบริหารงานให้มากขึ้น (JICA, 2003)

ดังรูปที่ 3 ในระดับนโยบายนั้น กระทรวงการต่างประเทศเป็นแกนกลางในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ ODA โดยประสานงานกับกระทรวงที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ซึ่ง JICA เป็นหน่วยปฏิบัติงานการให้ ODA ในรูปแบบของ

เงินให้เปล่า (Grant) และความร่วมมือทางวิชาการ (Technical Cooperation) สำหรับกรณีของเงินกู้ (Loan) นั้น จะมีกระทรวงการคลังเข้ามาดูแลงบประมาณในระดับนโยบาย ในขณะที่ JBIC ทำหน้าที่ในระดับปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือในรูปแบบเงินกู้ (Nagase, 2005)

รูปที่ 3 โครงสร้างการให้ ODA ของญี่ปุ่นแบบทวิภาคีก่อน ค.ศ. 2008

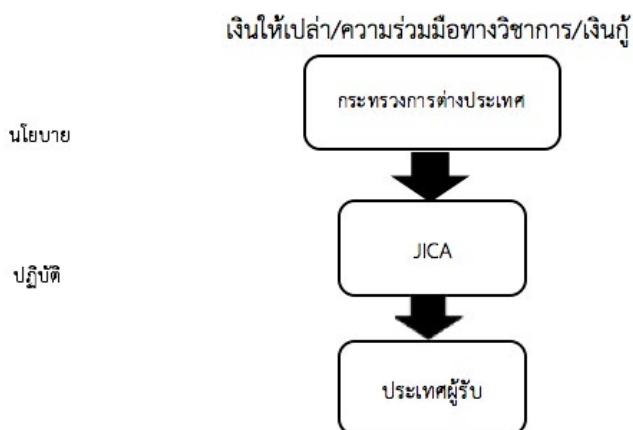
ที่มา: สรุปโดยผู้เขียน

2) โครงสร้างการให้ ODA หลังปี ค.ศ. 2008

โครงสร้างการบริหารการให้ ODA ของญี่ปุ่นเกิดขึ้นก่อนจะมีการประกาศยุทธศาสตร์ FOIP โดยมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในปี ค.ศ. 2008 เนื่องจากการดำเนินงานที่มีหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะบทบาทของ JICA และ JBIC ที่แม้จะมีการแบ่งบทบาทหน้าที่จากรูปแบบการให้ทุนที่แตกต่างกันก็ตาม แต่กลับก่อให้เกิดปัญหาการขาดการบูรณาการและกระจัดกระจายของทิศทางและการดำเนินงาน จึงทำให้มีการควมรวมส่วนที่เกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือแบบเงินกู้ (Loan) ของ JBIC เข้ามาอยู่ภายใต้ JICA ในปี ค.ศ. 2008 ทั้งนี้ทำให้ JICA รับผิดชอบทั้ง 3 รูปแบบหลักของการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ได้แก่ เงินให้เปล่า เงินกู้ และความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างบูรณาการได้มากขึ้น เช่น การให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าหรือเงินกู้เพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานสามารถดำเนินการต่อเนื่องได้ด้วยการให้ความร่วมมือทางวิชาการในระยะถัดไปอย่างเป็นระบบ (Furuoka, Lo, & Kato, 2007; JICA, 2008)

ดังรูปที่ 4 ในระดับนโยบายนั้นกระทรวงการต่างประเทศยังคงเป็นแกนกลางในการพิจารณาภาพรวมการให้ ODA ของญี่ปุ่น ซึ่งแน่นอนว่ากระทรวงการต่างประเทศต้องประสานกับกระทรวงการคลังในเรื่องการจัดการงบประมาณ และกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (METI) ในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจด้วย สำหรับในทางปฏิบัติ JICA เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือทั้ง 3 รูปแบบ (JICA, 2008)

รูปที่ 4 โครงสร้างการให้ ODA ของญี่ปุ่นแบบทวิภาคีหลัง ค.ศ. 2018

ที่มา: สรุปโดยผู้เขียน

นอกจากโครงสร้างการบริหารการให้ ODA จะเปลี่ยนแปลงแล้ว รูปแบบการดำเนินการมีการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญอีกด้วย โดยเฉพาะความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภคในต่างประเทศ (Public-Private Partnership: PPP) ซึ่งสะท้อนได้จากการที่ JICA จัดตั้งสำนักงานสำหรับความร่วมมือกับภาคเอกชน (Office for Private Sector Partnership) ในปี ค.ศ. 2008 ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการให้ความช่วยเหลือกับภาคเอกชนโดยตรงเพื่อสนับสนุนกิจกรรมในต่างประเทศนี้ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้เลยเมื่อพิจารณาจากอดีตการดำเนินงานที่ผ่านมาของ JICA แต่เนื่องจากศักยภาพ SMEs ของญี่ปุ่นที่พร้อมขยายสู่ตลาดต่างประเทศ พร้อมทั้งพบว่ามูลค่าการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศกำลังพัฒนามาจากภาคเอกชนกว่าร้อยละ 70 จึงทำให้ญี่ปุ่นเห็นโอกาสขยายการให้ ODA ในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากการให้ความช่วยเหลือระหว่างรัฐกับรัฐ (ประเทศผู้ให้-ประเทศผู้รับ) ตามที่เคยเป็นมาในอดีต (JICA, n.d.; Law & Yuen, 2018)

ในปี ค.ศ. 2012 สำนักงานดังกล่าวได้ยกระดับเป็นกองความร่วมมือและการเงินกับภาคเอกชน (Private Sector Partnership and Finance Department) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สอดคล้องกับรัฐบาลญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนการดำเนินธุรกิจ SMEs ในต่างประเทศ พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาสาธารณูปโภคที่มีคุณภาพ ซึ่งการนำเสนออย่างชัดเจนไว้ในนโยบายอาเบะโนมิกส์ และกล่าวถึงในยุทธศาสตร์ FOIP ในเวลาต่อมา (Kikuchi & Unzaki, 2019)

2.3 แนวทางการดำเนินงาน ODA ของญี่ปุ่น

จากช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นมีการประกาศใช้ยุทธศาสตร์ FOIP ในปี ค.ศ. 2016 นั้น สะท้อนให้เห็นว่าการปรับหลักการและการปรับโครงสร้างที่เกี่ยวกับ ODA ได้มีการปรับมาก่อนการประกาศใช้ยุทธศาสตร์ FOIP แล้ว ซึ่งในส่วนนี้ที่แสดงแนวทางการดำเนินงาน ODA ได้สะท้อนให้เห็นเช่นเดียวกันว่า ยุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นกลับไม่ส่งผลต่อการปรับหลักการและแนวทางการดำเนินการ ODA แต่อย่างใด ดังนั้นลักษณะ ODA ของญี่ปุ่นจึงยังคงเอกลักษณ์ได้ไม่ว่าจะเป็น

การเน้นให้ประเทศผู้รับพึ่งพาตนเองได้ และประสิทธิภาพ-ประสิทธิผลของ ODA ที่พัฒนาอย่างเป็นระบบมาต่อเนื่อง ในการนี้ อาจกล่าวได้ว่าแนวทางการดำเนินงาน ODA ที่เน้นประสิทธิภาพ-ประสิทธิผลนี้ส่งผลต่อการออกแบบยุทธศาสตร์ FOIP ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาธารณูปโภคที่มีคุณภาพมากกว่าการที่ยุทธศาสตร์ FOIP ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ODA

1) การดำเนินการในประเทศผู้รับ: การพึ่งพาตนเองของประเทศผู้รับที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์

การพึ่งพาตนเองของประเทศผู้รับ (Self-reliance/Self-help) เป็นแนวทางการให้ ODA ที่ญี่ปุ่นยึดถือมาโดยตลอด ทั้งนี้ นอกจากจะได้มีการกำหนดอย่างชัดเจนในธรรมนูญการให้ ODA ค.ศ. 2015 แล้ว ยังสะท้อนผ่านการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบเงินกู้ที่ญี่ปุ่นเชื่อว่าสามารถสร้างแรงกระตุ้นให้ประเทศผู้รับช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้มากกว่าการให้ในรูปแบบเงินให้เปล่า จากสถิติพบว่าสัดส่วนการให้ในรูปแบบเงินให้เปล่าของญี่ปุ่นต่ำกว่าประเทศผู้ให้อื่นในกลุ่ม OECD โดยช่วงปี ค.ศ.1990-2000 ญี่ปุ่นมีสัดส่วนการให้เงินให้เปล่าที่เฉลี่ยร้อยละ 40 ในขณะที่เยอรมนีร้อยละ 70 และฝรั่งเศสร้อยละ 80 (Furuoka, Lo, & Kato, 2007; Law & Yuen, 2018)

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ การให้เงินกู้เพื่อหวังให้เกิดการพึ่งพาตนเองหรือบรรเทาปัญหาทางเศรษฐกิจในประเทศผู้รับนั้น กลับยังไม่ได้มีรายงานการศึกษาที่มายืนยันถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ในขณะเดียวกัน สัดส่วนการให้เงินให้เปล่าจากประเทศผู้ให้รายใหม่อย่างจีนกลับมีมากขึ้นภายใต้ยุทธศาสตร์ BRI จึงยิ่งส่งผลให้เกิดความท้าทายและการแข่งขันในรูปแบบการให้ของญี่ปุ่นต่อไป (Woods, 2008)

2) ประสิทธิภาพ-ประสิทธิผล: การประเมินผลโครงการกับภาระที่เพิ่มขึ้น

ญี่ปุ่นในฐานะสมาชิก DAC-OECD จึงมีแนวทางในการประเมินผลการดำเนินโครงการที่เป็นระบบ หรือการพิจารณาประสิทธิผลของการให้ความช่วยเหลือ (Aid Effectiveness) ที่เน้นการประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ที่สะท้อนการพัฒนาในประเทศผู้รับอย่างแท้จริง โดยประกอบไปด้วย 5 ประการ ได้แก่ (1) Ownership-ความเป็นเจ้าของของประเทศผู้รับ (2) Alignment- การประสานนโยบายและการดำเนินงานระหว่างประเทศผู้ให้และผู้รับ (3) Harmonization การกลมกลืนระหว่างประเทศผู้ให้และผู้รับ (4) Managing for Results-การจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และ (5) Mutual Accountability-การตรวจสอบร่วมกัน (MOFA, 2010) ซึ่งการดำเนินงานนี้สะท้อนการสอดคล้องกับการพัฒนาสาธารณูปโภคที่มีคุณภาพ ภายใต้ยุทธศาสตร์ FOIP

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ระบบนี้อาจก่อให้เกิดภาระกับประเทศผู้รับ ซึ่งมาพร้อมกับค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการที่เพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้ เนื่องจากเงื่อนไขและตัวชี้วัดที่ถูกกำหนดขึ้นให้ประเทศผู้รับต้องดำเนินการตามพร้อมทั้งกระบวนการที่เน้นการหารือและการมีส่วนร่วมที่มากขึ้นเพื่อให้ประเทศผู้ให้สามารถติดตามการดำเนินงานให้บรรลุประสิทธิผลของการให้ความช่วยเหลือนั้น กลับส่งผลให้เกิดขั้นตอน ค่าใช้จ่าย และภาระที่มากขึ้นจนทำให้ความช่วยเหลือจากประเทศผู้ให้รายใหม่น่าดึงดูดมากกว่าของญี่ปุ่น (Woods, 2008)

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นไม่ได้มีผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนหลักการ โครงสร้างการบริหารงาน และแนวทางการดำเนินงาน ODA เท่าใดนัก โดยพบว่าการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญที่เกี่ยวข้องนั้นกลับเกิดก่อนที่จะมีการประกาศใช้ยุทธศาสตร์ FOIP ในทางตรงข้าม จุดเด่นของ ODA ญี่ปุ่นกลับมีสิ่งที่ทำให้รัฐบาลออกแบบยุทธศาสตร์ FOIP โดยดึงจุดเด่นดังกล่าวไปใช้ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการเน้นให้ประเทศผู้รับพึ่งพาตนเอง และการเน้น ODA ที่มีประสิทธิภาพ-ประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องอย่างชัดเจนกับแนวทางการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศเพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภคอย่างมีคุณภาพ ภายใต้ยุทธศาสตร์ FOIP

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะ ODA ของจีนและญี่ปุ่น

จากผลการศึกษาข้างต้นถึงยุทธศาสตร์ BRI ของจีน และยุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่น นั้นพบว่าการปรับยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น ส่งผลต่อเนื่องแตกต่างกัน โดยยุทธศาสตร์ BRI ของจีนส่งผลอย่างชัดเจนต่อการเปลี่ยนแปลงหลักการและโครงสร้างการบริหาร ODA แต่ในแนวทางการดำเนินงานกลับยังไม่เห็นผลการเปลี่ยนแปลงชัดเจนนัก ในขณะที่ ยุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่นกลับไม่ส่งผลต่อการปรับหลักการไปจนถึงแนวทางการดำเนินการ ODA เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนของการหลักการ โครงสร้าง และแนวทางการให้ ODA ที่มีคุณภาพนั้น เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการประกาศยุทธศาสตร์ FOIP

ทั้งนี้ จึงส่งผลให้ลักษณะ ODA ยังคงความเฉพาะตัวที่สะท้อนความแตกต่างกันระหว่างจีนและญี่ปุ่น โดยเฉพาะมุมมองการดำเนินการในประเทศผู้รับที่จีนยังคงเน้นผลประโยชน์ร่วมกัน ในขณะที่ญี่ปุ่นยังคงให้ความสำคัญกับการพึ่งพิงตนเองของผู้รับ นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จีนมีความยืดหยุ่นในการพิจารณา ในขณะที่ญี่ปุ่นมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ยุทธศาสตร์ BRI และ FOIP กับการเปลี่ยนแปลง ODA

ประเด็น	BRI จีน	FOIP ญี่ปุ่น
หลักการ	- ในส่วนหลักการที่เปลี่ยนไปนั้น มีเพิ่มเรื่องความสอดคล้องกับหลักการของประชาคมโลก และประเด็นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้ความช่วยเหลือ	- ในส่วนหลักการที่เปลี่ยนไปนั้นเกิดก่อนการประกาศยุทธศาสตร์ FOIP โดยเน้นในเรื่องคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการให้ความช่วยเหลือ
โครงสร้าง	- การจัดตั้ง CIDCA เพื่อเป็นศูนย์รวมในการบริหารจัดการการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา	- การปรับโครงสร้างนั้น เกิดก่อนการประกาศยุทธศาสตร์ FOIP ได้แก่ การปรับ JICA เพื่อบูรณาการการให้ความช่วยเหลือในทุกรูปแบบและการจัดตั้งกองความร่วมมือและการเงินกับภาคเอกชน เพื่อให้การสนับสนุนภาคเอกชนในการพัฒนาสาธารณูปโภคในต่างประเทศ
การดำเนินการในประเทศผู้รับ	- มีความพยายามในการสร้างเป็นเจ้าของให้กับประเทศผู้รับ - แต่ยังคงมีคลุมเครือในการปฏิบัติที่ยังไม่ได้มีการกำหนดถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการมีส่วนร่วมของประเทศผู้รับอย่างชัดเจน	- มุ่งให้ประเทศผู้รับสามารถพึ่งพาตนเองได้ (Self-help) - อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องนี้ยังไม่ได้มีการพิสูจน์หาความสัมพันธ์อย่างกว้างขวางว่าก่อให้เกิดผลดังกล่าวได้มากนักน้อยเพียงใด
ประสิทธิภาพ-ประสิทธิผล	- การประเมินผลโครงการที่ไม่ซับซ้อนและรวดเร็ว - แต่ยังคงมีข้อวิพากษ์ในเรื่องคุณภาพการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ด้านสาธารณูปโภค	- การประเมินผลโครงการที่เป็นระบบและรอบด้านโดยยึดหลักสากล - แต่ยังมีข้อวิพากษ์ในเรื่องภาระของประเทศผู้รับที่เพิ่มขึ้น

ที่มา: สรุปรโดยผู้เขียน

4. สรุป

การประกาศยุทธศาสตร์ BRI ของจีน ในปี ค.ศ. 2013 ส่งผลให้เกิดฉกัทัศน์การแข่งขันจากญี่ปุ่นเพื่อสร้างและรักษาดุลแห่งอำนาจในภูมิภาค โดยสะท้อนอย่างชัดเจนผ่านการประกาศยุทธศาสตร์ FOIP ในปี ค.ศ.2016 ความพยายามในเรื่องดุลแห่งอำนาจดังกล่าวดำเนินการผ่านหลายรูปแบบทั้งจากนโยบายเพื่อถ่วงดุลจากภายในและภายนอก ที่ดำเนินการในหลากหลายมิติไม่ว่าจะเป็นความมั่นคง การสร้างบรรทัดฐานทางความคิด และเศรษฐกิจ ทั้งนี้ การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (ODA) นับเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อถ่วงดุลอำนาจในภูมิภาค โดยทางเลือกในการให้ ODA ที่มีลักษณะแตกต่างกันของจีนและญี่ปุ่นสะท้อนถึงรูปแบบการดึงดูดประเทศผู้รับเพื่อสร้างพันธมิตรในภูมิภาคที่แตกต่างกันออกไป

การศึกษานี้พบว่า ถึงแม้จีนมีการปรับหลักการและโครงสร้างการบริหาร ODA ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ BRI ก็ตาม แต่ยุทธศาสตร์กลับไม่ได้ส่งผลมากนักในการปรับการนำไปปฏิบัติ ในขณะที่ ยุทธศาสตร์ FOIP ของญี่ปุ่น ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งหลักการ โครงสร้างการบริหาร ODA และการนำไปปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญแต่อย่างใด ทั้งนี้ ระดับของการปรับ ODA ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าจีนและญี่ปุ่นยังมีรูปแบบการให้ ODA ที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นในประเด็นความพยายามที่ประเทศผู้รับพึ่งพาตนเอง และระบบการประเมินประสิทธิภาพ-ประสิทธิผลของการให้ ODA ซึ่งส่งผลต่อแรงดึงดูดในการสร้างพันธมิตรกับประเทศผู้รับที่มีทางเลือกในการรับ ODA จากจีนและญี่ปุ่นต่อไป

อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้เน้นการนำเสนอรูปแบบและกระบวนการ ODA ที่ถูกปรับ เพื่อสะท้อนความพยายามในการดำเนินงานของจีนและญี่ปุ่นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ประเทศเพื่อสร้างดุลแห่งอำนาจเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงยังต้องอาศัยการศึกษาวิจัยต่อยอดเพิ่มเติมเพื่อพิจารณาถึงผลกระทบของการปรับรูปแบบ ODA ที่มีต่อการสร้างและรักษาดุลแห่งอำนาจระหว่างจีนและญี่ปุ่นผ่านมุมมองของประเทศผู้รับในอนาคต

เอกสารอ้างอิง (References)

- Aroonpipat, S. (2018). Governing Aid from China through Embedded Informality: Institutional Response to Chinese Development Aid in Laos. *China Information*, 32(1), 46-68. doi: 10.1177/0920203x17730330
- Brewster, D. (2018). A “Free and Open Indo-Pacific” and What It Means for Australia. Retrieved from <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/free-and-open-indo-pacific-and-what-it-means-australia>
- Cheng, C. (2019). The Logic Behind China’s Foreign Aid Agency. Carnegie Endowment for International Peace. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/2019/05/21/logic-behind-china-s-foreign-aid-agency-pub-79154>
- CIDCA (China International Development Cooperation Agency). (2018a). *Speech Delivered by State Councilor Wang Yi at the Inauguration Ceremony of China International Development Cooperation Agency*. Retrieved from http://en.cidca.gov.cn/2018-05/11/c_269441.htm
- CIDCA (China International Development Cooperation Agency). (2018b). *What We Do*. Retrieved from http://en.cidca.gov.cn/2018-08/01/c_259525.htm
- FMPRC (Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China). (2017). *Full Text of President Xi’s Speech at Opening of Belt and Road Forum*. Retrieved from https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/201705/t20170527_678618.html
- Furuoka, F., Lo, M., & Kato, I. (2007). Japan’s Foreign Aid Policy towards Malaysia: Case Studies of the New Miyazawa Initiative and the Kelau Dam Construction. *Electronic Journal of Contemporary Japanese Studies*. Retrieved from <http://www.japanesestudies.org.uk/articles/2007/FuruokaLoKato.html>
- Ghossein, T., Hoekman, B. & Shingal, A. (2018). Public Procurement in the Belt and Road Initiative. Retrieved from <https://blogs.worldbank.org/trade/public-procurement-belt-and-road-initiative>
- Hong, Z. (2018). Chinese and Japanese Infrastructure Investment in Southeast Asia: From Rivalry to Cooperation?. *IDE Discussion Paper No. 689* (pp. 1-31). doi:10.20561/00050160
- Hosoya, Y. (2019). FOIP 2.0: The Evolution of Japan’s Free and Open Indo-Pacific Strategy. *Asia-Pacific Review*, 26(1), 18-28. doi:10.1080/13439006.2019.162286
- Information Office of the State Council of the People’s Republic of China. (2011). *China’s Foreign Aid 2011*. Retrieved from http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284620.htm
- Information Office of the State Council of the People’s Republic of China. (2014). *China’s Foreign Aid 2014*. Retrieved from http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm
- Jain, P. (2019). Japan’s Foreign Aid and Quality Infrastructure Projects: The Case of Bullet Train in India. *JICA - RI Working Paper, No. 184*. Retrieved from https://www.jica.go.jp/jica-ri/publication/workingpaper/wp_184.html
- JCN.(2008). *New JICA is Born. The Challenges Ahead for Japan’s Development Assistance*. Retrieved from <https://www.thefreelibrary.com/New+JICA+is+Born.+The+Challenges+Ahead+for+Japan%27s+Development...-a0186347690>
- JICA (Japan International Cooperation Agency). (n.d.). *Public-Private Partnerships*. Retrieved from [https://www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/partnership/index.html#:~:text=JICA's%20efforts%20that%20promote%20public,Public%2DPrivate%20Partnership\)%20in%20which](https://www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/partnership/index.html#:~:text=JICA's%20efforts%20that%20promote%20public,Public%2DPrivate%20Partnership)%20in%20which)

- JICA (Japan International Cooperation Agency). (2003). *Overview of the JICA Annual Report 2003*. Retrieved from <https://www.jica.go.jp/english/publications/reports/annual/2003/summary.htm>
- JICA (Japan International Cooperation Agency). (2008). *Japan's Official Development Assistance White Paper 2008*. Retrieved from <https://www.mofa.go.jp/policy/oda/white/2008/html/ODA2008/html/box/bx03004.htm#:~:text=On%20October%201%2C%202008%2C%20Japan,promotion%20of%20grant%20aid%20disbursement>
- Kikuchi, T., & Unzaki, S. (2019). Japan's Strategy of Overseas Infrastructure Investment. In *Japanese Infrastructure Investment in Southeast Asia* (pp. 6–10). S. Rajaratnam School of International Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep20020.6>
- Kobayashi, T. (2008). Evolution of China's Aid Policy. *JBICI Working Paper*, 27. JBIC Institute. Retrieved from https://www.jica.go.jp/jica-ri/IFIC_and_JBICI-Studies/jica-ri/english/publication/archives/jbic/report/working/pdf/wp27_e.pdf
- Koga, K. (2019). Japan's "Free and Open Indo-Pacific" Strategy: Tokyo's Tactical Hedging and the Implications for ASEAN. *Contemporary Southeast Asia*, 41(2), 286-313.
- Law, C., & Yuen, D. (2018). A Comparison of Investment Strategies of China and Japan in Infrastructure Projects in ASEAN. In *Regional Connection under the Belt and Road Initiative*, 81-111. doi:10.4324/9780429467172-4
- Lynch, L., Andersen, S., & Zhu, T. (2020). China's Foreign Aid: A Primer for Recipient Countries, Donors, and Aid Providers. Center for Global Development (CGD). Retrieved from <https://www.cgdev.org/publication/chinas-foreign-aid-primer-recipient-countries-donors-and-aid-providers>
- Maslow, S. (2018). Japan's "Pivot to Asia": Tokyo Discovers the Indo-Pacific. Retrieved from <https://www.policyforum.net/japans-pivot-asia>
- Min, H. (2020). *Decoding Foreign Aid with Chinese Characteristics: Path Dependence of China's Foreign Aid Policy* (Master's Degree Thesis). Republic of Korea: Seoul National University. Retrieved from <https://dcollection.snu.ac.kr/common/orgView/00000016069>
- MOFA (Ministry of Foreign Affairs). (1992). *ODA Charter 1992*. Retrieved from <https://www.mofa.go.jp/policy/oda/summary/1997/09.htm>
- MOFA (Ministry of Foreign Affairs). (2003). *ODA Charter 2003*. Retrieved from <https://www.mofa.go.jp/policy/oda/reform/revision0308.pdf>
- MOFA (Ministry of Foreign Affairs). (2010). *Evaluation of the Implementation of the Paris Declaration: Case Study of Japan*. Retrieved from https://www.mofa.go.jp/policy/oda/evaluation/FY2010/text-pdf/paris_declaration.pdf
- MOFA (Ministry of Foreign Affairs). (2020). *Diplomatic Bluebook 2020*. Retrieved from https://www.mofa.go.jp/fp/pp/page22e_000932.html
- Nagase, R. (2005). Basic Information on Japan's ODA for the Last 50 years. Retrieved from https://www.realityofaid.org/wp-content/uploads/2013/02/ROA_Asia_2005_Full_sml1.pdf
- OECD. (n.d.). *Development Co-operation of the People's Republic of China*. Retrieved from <https://www.oecd.org/china/chinas-development-co-operation.htm>
- Palit, A., & Sano, S. (2018). The Free and Open Indo-Pacific Strategy and Uncertainties for India & Japan. Retrieved from https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/10125/59174/1/apb%20no.442_0.pdf

- Pan, Y. (2015). China's Foreign Assistance and Its Implications for the International Aid Architecture. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 01(02), 283-304. doi:10.1142/s2377740015500141
- Pascha, W. (2020). Belts, Roads, and Regions: The Dynamics of Chinese and Japanese Infrastructure Connectivity Initiatives and Europe's Responses. *ADB Working Paper Series, No. 1114*. Retrieved from <https://www.adb.org/publications/belts-roads-regions-dynamics-infrastructure-connectivity-initiatives>
- Rudyak, M. (2019). The Ins and Outs of China's International Development Agency. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/2019/09/02/ins-and-outs-of-china-s-international-development-agency-pub-79739>
- Satake, T. (2019). Japan's "Free and Open Indo - Pacific Strategy" and Its Implication to ASEAN. *Southeast Asian Affairs 2019*, 69-82. Retrieved from <https://muse.jhu.edu/article/72267>
- Sato, J., Shika, H., Kobayashi, T., & Kondoh, H. (2011). "Emerging Donors" from a Recipient Perspective: An Institutional Analysis of Foreign Aid in Cambodia. *World Development*, 39(12), 2091-2104. doi:<https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2011.04.014>
- SCC (State Council of the People's Republic of China). (2015). *Action Plan on the Belt and Road Initiative*. Retrieved from http://english.www.gov.cn/archive/publications/2015/03/30_content_281475080249035.htm
- SCC (State Council of the People's Republic of China). (2021). *China's International Development Cooperation in the New Era*. Retrieved from http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202101/10/content_WS5ffa6bbbc6d0f72576943922.html
- Scott, D. (2019). The Geoeconomics and Geopolitics of Japan's Indo-Pacific Strategy. *Journal of Asian Security and International Affairs*, 6(2), 136-161.
- UNDP. (2021). *Issue Brief - Brief on White Paper on China's International Development Cooperation in the New Era*. Retrieved from <https://www.cn.undp.org/content/china/en/home/library/south-south-cooperation/issue-brief---brief-on-white-paper-on-china-s-international-deve.html>
- Woods, N. (2008). Whose Aid? Whose Influence? China, Emerging Donors and the Silent Revolution in Development Assistance. *International Affairs*, 84(6), 1205-1221. doi:10.1111/j.1468 2346.2008.00765.x
- Zhang, C., & Gutman, J. (2015). Aid Procurement and the Development of Local Industry: A Question for Africa. Retrieved from <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/aid-procurement-africa-zhang-gutman.pdf>

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Affiliation: Faculty of Political Science, Thammasat University

Corresponding email: sunida0102@gmail.com

Received: 2021/12/22

Revised: 2022/03/09

Accepted: 2022/03/23

การจัดกลุ่มชาวญี่ปุ่นและการศึกษาความต้องการ ที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกลุ่มของชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มต้องการเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย และเพื่อศึกษาความต้องการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเพื่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวรวมทั้งเปรียบเทียบความต้องการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องจำแนกตามกลุ่มของชาวญี่ปุ่น กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวญี่ปุ่นที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป และมีแนวโน้มต้องการเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทยทั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง และประเทศญี่ปุ่น จำนวน 151 คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามออนไลน์ ช่วงเดือนสิงหาคม 2561 – กุมภาพันธ์ 2562 วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา และการจัดกลุ่ม (cluster analysis) แบบเชิงชั้น (hierarchical clustering) ผลการศึกษาพบว่า การจัดกลุ่มชาวญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคนโสด/ไม่มีภาระต้องดูแลครอบครัว (กลุ่ม A) (ร้อยละ 27.15) กลุ่มชายชาวญี่ปุ่นมีครอบครัว/มีภาระต้องดูแลครอบครัว (กลุ่ม B) (ร้อยละ 62.25) และกลุ่มหญิงชาวญี่ปุ่นมีครอบครัว/มีภาระต้องดูแลครอบครัว (กลุ่ม C) (ร้อยละ 10.60) โดยพบว่า ปัจจัยดึงดูดที่ต้องการเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทยในกลุ่ม A ให้ความสำคัญกับอากาศมากที่สุด กลุ่ม B และ C ให้ความสำคัญกับค่าครองชีพมากที่สุด และกลุ่ม A เป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มอาศัยอยู่ในประเทศไทยนานกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับความต้องการที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว พบว่า ทั้ง 3 กลุ่ม ต้องการใช้บริการโรงพยาบาลรัฐมากที่สุด กลุ่ม A และ B คาดว่าจะมาพำนักในคอนโดมิเนียมมากที่สุด ส่วนกลุ่ม C คาดว่าจะมาพำนักใน Serviced apartment มากที่สุด สำหรับปัจจัยที่คำนึงถึงในการเลือกที่พักอาศัย กลุ่ม A และ B ให้ความสำคัญกับราคา/ค่าเช่ามากที่สุด ส่วนกลุ่ม C ให้ความสำคัญกับความสะอาดและเรียบร้อยมากที่สุด โดยทั้ง 3 กลุ่ม เลือกสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่อยู่ในเมืองมากที่สุด และต้องการอาศัยอยู่ใกล้โรงพยาบาลโดยสามารถใช้เวลาในการเดินทางไปสถานประกอบการแพทย์ภายใน 15-30 นาที ส่วนบริการ/การอำนวยความสะดวกที่ต้องการเพิ่มเติมพบว่า กลุ่ม A ต้องการบริการประกันสุขภาพมากที่สุด กลุ่ม B และ C ต้องการล่ามมากที่สุด

คำ

สำคัญ

การจัดกลุ่มชาวญี่ปุ่น, ความต้องการของชาวญี่ปุ่น, การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวเพื่อรองรับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย” โครงการวิจัยประเภทงบประมาณเงินรายได้ (เงินอุดหนุนจากรัฐบาล) มหาวิทยาลัยบูรพา

Japanese Clustering and Needs of Japanese toward Long-stay Tourism in Thailand**

Abstract

This research aims to categorize the Japanese clustering that tends to have a long stay in Thailand, to investigate the needs and factors related to the decision-making process of long-stay tourism, and to compare the needs and factors that are related to the categorization of Japanese clustering. The Japanese people aged over 50 years old living in Chonburi province, Rayong province in Thailand and living in Japan were used as samples, with 151 subjects. They tend to visit Thailand with the purpose of having a long stay in Thailand. A total of samples were carried out between August 2018 and February 2019. The research instrument used in this research project is an online questionnaire. Descriptive statistics were used to analyze the data. Clustering analysis and hierarchical clustering were also used for data analysis. The results of the study show that the Japanese clustering was categorized into three groups: Group A, the single Japanese people (counted as 27.15%); Group B, the Japanese men with duties of taking care of their family (counted as 62.25%); and Group C, the Japanese women with duties of taking care of their family (counted as 10.60%). It was found that there were factors which attracted the Japanese people to have a long stay in Thailand. Group A people considered the weather the most important thing. Group B and C people considered the cost of living the most important factor. People in Group A were more likely to live in Thailand than people in Groups B and C. Regarding their needs, it was found that three groups of people needed medical service from public hospitals the most. Concerning accommodation, Group A and B people were expected to live in condominiums, whereas Group C people were expected to live in serviced apartments. The rent was the most important factor for people in Groups A and B when choosing a place to live. Group C people considered cleanliness and tidiness as the most important. All three groups of people considered the city environment the most important thing, and they needed to live near the hospital to reach the hospitals within 15–30 minutes. Regarding additional facilities, it was found that Group A people needed health assurance as the most important thing, while Group B and C people needed an interpreter as the most important thing.

Key

words

Japanese clustering, needs of Japanese, long-stay tourism

** This is a part of the research project titled "Long-stay tourism in Thailand for Japanese Elders", granted by Burapha University.

1. บทนำ

ในช่วงครึ่งแรกของปี 2562 แม้ว่าภาวะเศรษฐกิจโลกชะลอตัวจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย อย่างไรก็ตามภาคการท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย โดยรายได้จากการท่องเที่ยวของชาวไทยและต่างชาติคิดเป็น 17% ของ GDP ซึ่งมีระดับใกล้เคียงกับปี 2561 อีกทั้งภาคการท่องเที่ยวของไทยยังเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีศักยภาพ สะท้อนจากอันดับในดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวปี 2562 โดย World Economic Forum ไทยติดอันดับ 31 จาก 140 ประเทศทั่วโลก และเป็นอันดับ 3 ของอาเซียนรองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย โดยรัฐบาลได้พยายามส่งเสริมภาคการท่องเที่ยวโดยการออก “มาตรการด้านการท่องเที่ยว” (นิชาภัทร สุรวุฒนานนท์, ม.ป.ป) เพื่อกระตุ้นรายได้ทั้งจากนักท่องเที่ยวต่างชาติและชาวไทย และส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวมีอัตราการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

สำหรับรูปแบบของการท่องเที่ยวตามที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (The World Tourism Organization) กำหนดไว้มี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based tourism) 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) และ 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) (วาริษฐ์ มัชฌมบุรุษ, 2556) ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษกำลังเป็นที่นิยมมากขึ้น เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่ผสมผสาน นั่นคือ นอกจากท่องเที่ยวแล้วยังผนวกกับความต้องการอื่นตามความสนใจของนักท่องเที่ยวด้วย เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ฟาร์มสเตย์ และการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long stay tourism) เป็นต้น (วาริษฐ์ มัชฌมบุรุษ, 2556)

การท่องเที่ยวพำนักระยะยาวเป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวตั้งแต่ปี 2544 โดยจุดประสงค์ของการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวของประเทศไทยในช่วงแรก มีอยู่ 5 ประการ คือ 1) เพื่อส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นสถานที่พำนักระยะยาวของนักท่องเที่ยวที่มีกำลังการใช้จ่ายสูง 2) เพื่อนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาเสริมสร้างความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจไทย 3) เพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการที่เกี่ยวข้อง อันจะทำให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจ 4) เพื่อขยายกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และ 5) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ทางเลือกอื่น คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวแห่งชาติได้กำหนดนิยามของการพำนักระยะยาวไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีวันพักตั้งแต่ 1 เดือน ขึ้นไปซึ่งมี 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยวในฤดูหนาว รวมถึงผู้ที่มารักษาสุขภาพเป็นครั้งคราว 2) นักท่องเที่ยวกลุ่มหลังเกษียณที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป โดยเน้นกลุ่มที่มีสุขภาพดีและช่วยเหลือตนเองได้ 3) กลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่มาศึกษาภายในประเทศไทย และ 4) กลุ่มนักกีฬาที่เข้ามาเก็บตัวฝึกซ้อมในประเทศไทย โดยในระยะแรกจะเน้นตามโครงสร้างของสังคมประชากรโลกที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) นั่นคือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เกษียณอายุการทำงานแล้วต้องการเดินทางมาใช้ชีวิตแบบพักผ่อนหย่อนใจ

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศลำดับต้น ๆ ที่ได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) กระทั่งประเทศญี่ปุ่นเกิดปัญหาสังคมจากการเป็นสังคมผู้สูงอายุ เช่น ค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณเงินบำนาญ แต่เนื่องจากรายได้ที่จำกัดและค่าครองชีพที่สูงกว่าหลายประเทศจึงเป็นปัจจัยผลักดันให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเดินทางไปพำนักระยะยาวในต่างประเทศ และการส่งเสริมโดยรัฐให้ใช้ชีวิตหลังเกษียณในประเทศที่มีค่าครองชีพต่ำกว่าญี่ปุ่นจึงเป็นยุทธศาสตร์ทางเลือกที่สำคัญในการสร้างหลักประกันที่มั่นคงแก่ผู้เกษียณอายุ (Mayumi Ono, 2008: 152) แม้ในที่สุดแล้วพบว่าผู้สูงอายุจำนวนเล็กน้อยเท่านั้นที่ให้ความสนใจย้ายไปอยู่ยังประเทศที่มีค่าครองชีพต่ำกว่า

ก็ตาม (Research Institute for Senior Life, 2005: 107 cited in Mayumi Ono, 2008: 152) แต่เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและต้นทุนการดูแลสุขภาพยังเป็นปัจจัยสำคัญในการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวภายนอกประเทศของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น รวมทั้งมีการจัดตั้งองค์การไม่แสวงหากำไรเพื่อส่งเสริมการยอมรับการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในต่างประเทศ และส่งเสริมการใช้ชีวิตหลังเกษียณอย่างมั่นคงปลอดภัยอย่างยิ่งยวด (Mayumi Ono, 2008: 153, 160)

ดังนั้น ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีค่าครองชีพค่อนข้างถูก เมื่อเทียบกับประเทศญี่ปุ่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกหลายด้าน และเป็นสังคมที่เคารพต่อผู้สูงอายุ จึงทำให้ประเทศไทยได้รับความนิยมสูง และมีแนวโน้มว่าจะได้รับความนิยมในการพำนักระยะยาวมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ยังได้รับการคัดเลือกภายใต้โครงการ Visit World Campaign (WVC) ให้เป็น 1 ใน 9 ประเทศอันดับแรกที่ชาวญี่ปุ่นควรเดินทางมาท่องเที่ยวมาตั้งแต่ปี 2551 (วารสารการท่องเที่ยว และ ดวงพร ภิญญะพันธ์, 2552) ทำให้ประเทศไทยสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจคุณลักษณะของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น ซึ่งมีความต้องการที่หลากหลาย ยังเป็นประเด็นที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคการผลิต และภาคบริการในธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จำเป็นต้องเข้าใจเพื่อให้สามารถวางแผนการดำเนินงานให้ประเทศไทยเป็นตัวเลือกที่น่าสนใจและมีความพร้อมทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเตรียมการให้บริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นกลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการเดินทางออกนอกประเทศภายหลังจากเกษียณจากการทำงานได้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการดังนี้

- 2.1 เพื่อจัดกลุ่มของชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มต้องการเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเพื่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทยและเปรียบเทียบความแตกต่างจำแนกตามกลุ่มของชาวญี่ปุ่น
- 2.3 เพื่อศึกษาความต้องการและเปรียบเทียบความต้องการที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทยจำแนกตามกลุ่มของชาวญี่ปุ่น

3. ทบทวนวรรณกรรม

3.1 แนวคิดการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว

การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว (Long stay Tourism) เป็นรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรโลกสู่สังคมผู้สูงอายุโดยมีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนและฟื้นฟูสภาพร่างกายไปพร้อมกัน (พนิดา อนันตนาคม, 2557) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดการพำนักระยะยาวเป็นการพำนักในประเทศไทยที่ใช้เวลามากกว่า 30 วันขึ้นไป โดยตีความตามการถือเอกสารการเดินทางตามประเภทของวีซ่า O-A โดยเป็นการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้เกษียณอายุหรือผู้ที่มีฐานะดีมีอำนาจในการจ่ายสูง โดยการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวเป็นอีกทางเลือกเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ (วารินทร์ มัธยมบุรุษ, 2554) สำหรับการพำนักระยะยาว (Long stay) คือ การเดินทางรูปแบบหนึ่งที่อยู่ ณ สถานที่เดียวกันเป็นเวลานานและสัมผัสกับคนท้องถิ่นวัฒนธรรมและประเพณีผ่านชีวิตประจำวัน แม้ว่า

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดระยะเวลาตามการถือเอกสารการเดินทางตามประเภทของวีซ่า แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีคำจำกัดความของระยะเวลาการเข้าพักที่ชัดเจน ซึ่งอาจหมายถึงระยะเวลาดังตั้ง 2 สัปดาห์ จนถึง 2-3 เดือน หรือ 2-3 ปี (กมลรัฐ อินทรทัศน์ และคณะ, 2549)

สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay Tourism) ของมูลนิธิลองสเตย์ (Long stay Foundation) ของประเทศญี่ปุ่น ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง การพักผ่อนระยะเวลานานในต่างประเทศซึ่งไม่ใช่การอพยพย้ายถิ่นหรือไปมีถิ่นฐานที่ถาวรในต่างประเทศ (อึ้งโน สุตปรารณา ดวงแก้ว, 2558: 61) ของคนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ได้ปลดเกษียณจากการทำงาน ดังนั้น การท่องเที่ยวระยะยาวสำหรับชาวญี่ปุ่น จึงหมายถึงการพักผ่อนเป็นระยะเวลานานโดยมีพื้นฐานวิถีชีวิตอยู่ที่ญี่ปุ่น และการพักผ่อนนั้นต้องได้สัมผัสกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่แตกต่างด้วย (ศรีสุตา โสภา, 2556: 10) ทั้งนี้ เดิมการพำนักระยะยาวในต่างประเทศได้รับความสนใจเนื่องจากมีค่าครองชีพที่ต่ำ แต่ปัจจุบันได้รับความสนใจในฐานะที่เป็นรูปแบบการเดินทางใหม่ นับตั้งแต่เกษียณอายุของบุคคลกลุ่ม baby boomer ในญี่ปุ่นแต่ละภูมิภาคได้มุ่งเน้นการดึงดูดเรื่องการเดินทางระยะยาวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูเมืองด้วย (JTB Tourism Research & Consulting Co., Online, 2019) สำหรับลักษณะของการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นประกอบด้วย (1) เป็นการอาศัยอยู่ระยะเวลานานไม่ได้เป็นการพำนัถาวรโดยมีระยะเวลาดังตั้ง 2 สัปดาห์ขึ้นไป แล้วเดินทางกลับญี่ปุ่น (2) มีการครอบครองหรือเช่าที่อยู่อาศัยในต่างประเทศ และมีอุปกรณ์จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน ไม่ได้อยู่ชั่วคราวในที่พักในระยะเวลาสั้น ๆ ในโรงแรม (3) มีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เช่น การเสริมสร้างคุณค่าให้กับชีวิต อาทิ การเรียนภาษา การร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม หรือการเป็นอาสาสมัคร รวมทั้งการติดต่อสื่อสารและคบหากับคนในท้องถิ่น (4) เน้นการดำเนินชีวิตประจำวันมากกว่าการท่องเที่ยว (5) มีเงินทุนหลักในการพำนักจากเงินเดือน บำนาญ ดอกเบี้ยธนาคารที่ประเทศญี่ปุ่นไม่ใช่จากการทำงาน (พินดา อนันตนาคม, 2557) ซึ่งทำให้องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (2551) ได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการจัดการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวให้มีมาตรฐานประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ 1) สถานที่ตั้ง สภาพแวดล้อม สิ่งก่อสร้าง ที่จอดรถ 2) โถงต้อนรับ ลิฟต์ 3) ห้องพัก 4) ห้องอาหาร บริเวณประกอบอาหารและรับประทานอาหาร 5) บริการเสริมอื่น ๆ 6) บุคลากร 7) ระบบความปลอดภัย 8) ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ชุมชน และ 9) ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ ราคาและการระบุบริการต่าง ๆ

3.2 นโยบายเกี่ยวกับการพำนักระยะยาวของรัฐบาลญี่ปุ่น

การสนับสนุนการพำนักระยะยาวในต่างประเทศโดยรัฐบาลญี่ปุ่น สืบเนื่องจากประเทศญี่ปุ่นประสบปัญหาด้านการเงินจากการกระจายสวัสดิการเป็นจำนวนมากแก่ผู้สูงอายุ กลุ่ม baby boomer เป็นประชากรที่เกิดในช่วงที่รัฐบาลญี่ปุ่นส่งเสริมให้เพิ่มจำนวนประชากร หลังจากที่สูงวัยเสียประชากรในสงครามเป็นจำนวนมาก ประกอบกับอายุเฉลี่ยของคนญี่ปุ่นก็มีแนวโน้มสูงขึ้น ปี พ.ศ. 2550 กลุ่ม baby boomer มีอายุครบ 60 ปี และเริ่มเกษียณอายุการทำงาน ทำให้บุคลากรที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญหายไปจากภาคธุรกิจเป็นจำนวนมาก ในขณะที่จำนวนเด็กเกิดใหม่กลับมีแนวโน้มลดลง ปรากฏการณ์ประชากรมีชีวิตรุนยาวแต่จำนวนเด็กเกิดใหม่ลดลงทำให้ฐานประชากรที่จะต้องจ่ายเงินภาษีเพื่อดูแลผู้สูงอายุลดลงด้วย จนทำให้เงินบำนาญลดลง สวนทางกับค่าครองชีพในญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มสูงขึ้น (พินดา อนันตนาคม, 2557) จนในปี 2551 ประเทศญี่ปุ่นโดย Japan Association of Travel Agents (JATA) มีนโยบายส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นเดินทางออกนอกประเทศภายใต้โครงการ Visit World Campaign (WVC)

(พ.ศ. 2551 - 2553) โดยจะส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นจำนวน 20 ล้านคน เดินทางออกนอกประเทศ ทั้งนี้ ประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลญี่ปุ่นให้เป็น 1 ใน 9 ประเทศ คือ เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย ไต้หวัน กวม ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และฮาวาย และฝรั่งเศส ที่รัฐบาลญี่ปุ่นสนับสนุนให้ชาวญี่ปุ่นเดินทางมาท่องเที่ยว (วรารณา ก่อเกียรติพิทักษ์ และดวงพร ภิญญะพันธ์, 2553: 55) ภายใต้แคมเปญ Visit World Campaign (VWC 20 Million Travelers) ที่กำหนดเป้าหมายการส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกของนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นไว้ที่ 20 ล้านคน โดยมีการวางแผนทางการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ช่วง (เบญจรัตน์ มรรยาทอ่อน, ม.ป.ป. และ Carolin Funck and Malcolm Coope, 2015: 50) คือ

1) ปี 2551-2552: มีการกำหนด/เลือกกลุ่มเป้าหมาย และจัดทำโครงสร้างธุรกิจแบบใหม่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกไว้

2) ปี 2553: การดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย (20 ล้านคน) กลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเยาวชน รวมทั้งกลุ่มผู้มีอายุในช่วง 20- 29 ปี และ 30-39 ปี กลุ่มครอบครัว และกลุ่มผู้สูงอายุ

จากการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวอย่างต่อเนื่องของรัฐบาลญี่ปุ่น และผลจากบริบททางสังคมของประเทศญี่ปุ่นที่กลายเป็นสังคมสูงอายุ ตลอดจนการผลักดันเชิงนโยบายที่ต่อเนื่องซึ่งสามารถสรุปได้ตามตาราง 1

ทำให้การพำนักระยะยาวถูกทำให้กลายเป็นสินค้า ตลอดจนความร่วมมือของภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งในรูปแบบของการประกันสุขภาพของญี่ปุ่น เงินบำนาญของญี่ปุ่น และการพำนักระยะยาวในประเทศ จนส่งผลให้การพำนักระยะยาวกลายเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของผู้เกษียณอายุที่สามารถเลือกทำกิจกรรมในเวลาพักผ่อนได้หลากหลาย ทั้งกีฬาและกิจกรรมนันทนาการ รวมทั้งมีการส่งเสริมการพำนักระยะยาวของภาคเอกชนและองค์กรไม่แสวงหากำไรต่าง ๆ โดยใช้ การวิจัย เพื่อหาแนวทางส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวเพื่อรองรับประชากรกลุ่ม baby boomers ที่กำลังอยู่ในช่วงวัยเกษียณอายุ ทั้งนี้ เป้าหมายประการหนึ่งของการใช้ชีวิตในช่วงวัยเกษียณอายุของชาวญี่ปุ่นคือ “ikigai” ซึ่งเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตของชาวญี่ปุ่นที่ต้องการแสวงหาว่าอะไรคือสิ่งที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า (what makes a life worth living) ซึ่งมูลนิธิลองสเตย์ (Long Stay Foundation) เชื่อว่าการพำนักระยะยาวจะทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมายของตนเอง (self-actualization) และ สร้าง “ikigai” ได้ วิถีชีวิตการย้ายถิ่นไปยังต่างประเทศของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นจึงเชื่อว่าจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ในหลากหลายมิติ (Mayumi ONO, 2010: 96-99)

ตารางที่ 1 พัฒนาการของการสนับสนุนการพำนักระยะยาวของประเทศญี่ปุ่น

ค.ศ.	การดำเนินงาน
1986	กระทรวงการค้าและอุตสาหกรรม (MITI) ประกาศแผนซิลเวอร์โคลัมเบีย (Silver Columbia Plan 92: SCP92)
1987	จัดตั้งกลุ่มศึกษาเพื่อการพักผ่อนในต่างประเทศ
1988	ประกาศ “LONG STAY PLAN90W” (กลุ่มเรียนรู้เพื่อการพักอาศัยในต่างประเทศ)
1989	ก่อตั้ง Long Stay foundation (LSF) และรายงานผลการสำรวจสถานที่ที่เหมาะสมจะไปพำนักระยะยาวในต่างประเทศ
1992	LSF จัดทำข้อมูลกฎระเบียบเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการรีสอร์ทในต่างประเทศและข้อมูลเกี่ยวกับการขออนุมัติก่อสร้างหรือพัฒนาที่ดินในต่างประเทศ
1993	วิจัยสำรวจเกี่ยวกับการให้บริการแก่ผู้พำนักระยะยาวในต่างประเทศ
1994	LSF จัดทัวร์ลองสเตย์ครั้งที่ 1 ณ ประเทศออสเตรเลีย จัดทำคู่มือไปลองสเตย์ในต่างประเทศ
1995	LSF สำรวจเพื่อจัดทำระบบการให้บริการเรื่องลองสเตย์ จัดทัวร์ครั้งที่ 1 ที่ประเทศสเปน จัดทำวารสารให้ข้อมูลเกี่ยวกับลองสเตย์แก่สมาชิก
1996	LSF ให้บริการด้านข้อมูลและให้คำแนะนำเรื่องลองสเตย์ แนะนำการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ 33 เมือง สำหรับผู้ที่ต้องการไปลองสเตย์
1997	บริษัทนำเที่ยวของเอกชน (JTB) เริ่มให้บริการข้อมูลทางแพ็คเกจ
1998-9	LSF จัดทำคู่มือแนะนำเมืองใหญ่ที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับไป ลองสเตย์ในต่างประเทศ
2000	LSF สำรวจทัศนคติและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องการเมื่อไปลองสเตย์ในต่างประเทศ
2001	LSF จัดสัมมนาเกี่ยวกับลองสเตย์

ที่มา: 一般財団法人 ロングステイ財団 (Long stay Foundation) (2019)

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมเพื่อศึกษาจัดการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวเพื่อรองรับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด และสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด

Weaver and Lawton (2002 อ้างใน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2551: 17-18) อธิบายว่า ปัจจัยคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางที่เป็นปัจจัยดึงดูด (Pull factor) นักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ระยะทางจากต้นทางถึงจุดหมายปลายทาง และความเติบโตทางเศรษฐกิจของต้นทาง 2) การเข้าถึง โดยมีการคมนาคมที่สะดวกสบาย ในหลายช่องทาง (ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ) ซึ่งเชื่อมต่อกันได้โดยสะดวก รวมถึงมีระเบียบวีซ่าและการตรวจค้นการเข้าเมืองที่สะดวก 3) สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมทั้งในเชิง คุณภาพ ปริมาณ หลากหลาย น่าสนใจ มีเอกลักษณ์ และเดินทางไปได้โดยสะดวก และ 4) ความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม

การศึกษาปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่ทำให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นมาพำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่ของสุดปรารถนา ดวงแก้ว (2558, 67) พบว่า ปัจจัยผลักดัน ได้แก่ 1) ญี่ปุ่นหนาวเกินไป 2) ค่าครองชีพที่ญี่ปุ่นสูง 3) เป้าหมายญี่ปุ่นจึงอยากจะทำสักที 4) เพื่อสุขภาพ 5) สนใจวัฒนธรรมอื่น ส่วนปัจจัยดึงดูด ได้แก่ 1) ค่าครองชีพ

ถูก 2) อากาศดี 3) สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยดี 4) อยากรับกับคนไทยท้องถิ่น 5) เป็นความต้องการของสมาชิกในครอบครัว

สิ่งอำนวยความสะดวก

การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวจึงต่างจากการท่องเที่ยวแบบทั่วไป คือ การมีที่พักอาศัยที่ได้มาตรฐานและมียาราคาไม่แพง การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการดูแลสุขภาพ มีกิจกรรมการพักผ่อนและสร้างสรรค์ทางจิตใจ ร่างกาย และจิตวิญญาณ มีกลไกสนับสนุนการท่องเที่ยวระยะยาว เช่น การสื่อสาร การขอวีซ่า ธนาคาร การซื้อของใช้ที่จำเป็น เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549 อ้างใน ศรีสุตา โสภะ, 2556: 10) องค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการท่องเที่ยวระยะยาวคือ ที่พัก (คอนโดมิเนียม รีสอร์ท โครงการที่อยู่อาศัยเฉพาะ บ้าน เป็นต้น) สินค้าหลักด้านการท่องเที่ยว (สถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก) และสินค้าด้านสุขภาพ (บริการสุขภาพ สาธารณสุข ความงาม) รวมถึงการจัดบริการด้านการท่องเที่ยวที่น่าสนใจต่าง ๆ

การศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจต่อบรรยากาศการตลาดกับความตั้งใจในการมาซ้ำของผู้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่ ของ อรชร มณีสงฆ์ และพัชรา ตันติประภา (2561) ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากตัวอย่างผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ (attraction) ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในระดับมากต่อข้อความ เมื่อมาอยู่เชียงใหม่แล้วรู้สึกถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่แพง และเมื่อมาอยู่เชียงใหม่แล้วรู้สึกคุ้มค่าเงิน ด้านการคมนาคมขนส่งและความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (access) ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อข้อความ การมีเที่ยวบินให้เลือกมาก ราคาไม่แพง และมีรถเช่าหลายประเภทและระดับราคาให้เลือก ด้านความพร้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านที่พักอาศัย (accommodation) ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในระดับมากต่อที่พักมีหลายรูปแบบและระดับราคาให้เลือก ด้านกิจกรรมสันทนาการพบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวและมีเครือข่ายชาวญี่ปุ่นที่มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องมากกว่าประเด็นอื่น ๆ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (destination amenities) พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่ออาหารมีความหลากหลาย แหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าที่ต้องการมีมากมาย ซื้อหาอาหารและเครื่องปรุงอาหารญี่ปุ่นได้ง่าย และอาหารไทยสามารถทานได้ มากกว่าข้ออื่น ๆ ขณะที่ความพึงพอใจระดับน้อยต่อบ้านเมืองมีทางเดินเท้าที่สะดวก ปลอดภัย มีความสะดวกด้านเอกสารการลงตราและวีซ่า และห้องน้ำสาธารณะมีความเพียงพอและสะอาด ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์กับการตัดสินใจกลับมาซ้ำ พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจมาซ้ำคือ สถานที่ท่องเที่ยวสวยงาม สถานที่ท่องเที่ยวมีความหลากหลายทั้งวัฒนธรรม ธรรมชาติ และกีฬา ที่พักมีหลากหลายรูปแบบและราคาให้เลือก สงบและเป็นส่วนตัว ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการสุขภาพมีคุณภาพและราคาเหมาะสม แหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าที่ต้องการมีมากมาย อาหารมีความหลากหลาย อาหารและเครื่องปรุงอาหารญี่ปุ่นสามารถหาได้ง่าย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ามีช่องว่างขององค์ความรู้ที่งานวิจัยชิ้นนี้สามารถเพิ่มเติมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย เนื่องจากงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มีมุมมองกับความเป็นชาวญี่ปุ่นในมิติใดมิติหนึ่ง เช่น การศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุ แต่งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งให้ความสำคัญกับกลุ่มที่กำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุในอนาคต และยังพยายามมองความหลากหลายของกลุ่มดังกล่าว เนื่องจากคาดว่าคนแต่ละกลุ่มจะมีแนวโน้มความต้องการที่หลากหลายเช่นกัน

4. ขอบเขตการวิจัยและวิธีการวิจัย

4.1 ขอบเขตการวิจัย

การจัดกลุ่มจัดกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มต้องการเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทยโดยนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุม 3 มิติ คือ มิติประชากรศาสตร์ มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติครอบครัว การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเพื่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว ครอบคลุมปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) และปัจจัยผลักดัน (Push Factors) ให้ตัดสินใจเพื่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว ส่วนการศึกษาความต้องการที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการดูแลด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วมเชิงสังคมและกลไกการสนับสนุนเพื่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

4.2 วิธีการวิจัย

4.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้คือ ชาวญี่ปุ่นที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชาวญี่ปุ่นอาศัยอยู่เป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ รวมทั้งชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่นและมีแนวโน้มต้องการเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างและสุ่มตัวอย่างแบบโควตา โดยเก็บข้อมูลจากชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยองจำนวน 100 คน และ ชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่น จำนวน 50 คน

4.2.2 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการจัดส่งแบบสอบถามออนไลน์ให้กับชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่น โดยประสานงานผ่านมหาวิทยาลัยนิชิคิว ซึ่ง เป็นเครือข่ายที่มีบันทึกข้อตกลงความร่วมมือร่วมกับมหาวิทยาลัยบูรพา และจัดส่งแบบสอบถามออนไลน์ผ่านเครือข่ายชาวญี่ปุ่นกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยอง รวมระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูล 190 วัน โดยเก็บรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากโควตาที่กำหนดไว้ร้อยละ 10 ในแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้สามารถเก็บข้อมูลจากชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยองจำนวน 101 คน และ ชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่น จำนวน 50 คน รวมกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 151 ราย ทั้งนี้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ประสานงานชาวญี่ปุ่นใช้คำถามคัดกรองกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับแนวโน้มจะเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทยในอนาคตก่อนที่จะจัดส่งแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูล ช่วงเดือนสิงหาคม 2561 – กุมภาพันธ์ 2562 ระยะเวลา 7 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นเครื่องมือการวิจัยภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวเพื่อรองรับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คุณลักษณะของชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล ลักษณะครอบครัว และที่อยู่อาศัย คุณลักษณะด้านสุขภาพและความจำเป็นในการดูแลด้านสุขภาพ และส่วนที่ 2 ความต้องการของชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย ประกอบด้วย ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวก ความต้องการการดูแลด้านสุขภาพ ความต้องการด้านจิตใจและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการด้านการมีส่วนร่วมเชิงสังคมและกลไกการสนับสนุนเพื่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรมสันทนาการ โดยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านได้ทำการตรวจสอบ

ความตรง (validity) งานวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา หมายเลขใบรับรองที่ 87/2561

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์การจัดกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มต้องการเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์ สามารถแบ่งกลุ่มการจัดกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มต้องการเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวออกเป็น 3 กลุ่ม (ตาราง 2)

ตาราง 2 องค์ประกอบการจัดกลุ่ม จำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย

(n=151)				
องค์ประกอบ	รวม	กลุ่ม A	กลุ่ม B	กลุ่ม C
จำนวนตัวอย่าง (คน)	151 (100.00)	41 (27.15)	94 (62.25)	16 (10.60)
มิติประชากรศาสตร์				
เพศ	19.21	21.95 (9)	5.32 (5)	93.75 (15)
หญิง	80.79	78.05 (32)	94.68 (89)	6.25 (1)
ชาย	58.68	58.07	59.05	58.00
อายุเฉลี่ย (ปี)				
สถานภาพสมรส				
โสด/อยู่คนเดียว/หย่า/หม้าย	31.13 (47)	92.68 (38)	8.51 (8)	93.75 (15)
แต่งงานและมีคู่สมรส	68.87 (104)	7.32 (3)	91.49 (86)	93.75 (15)
มิติด้านเศรษฐกิจ				
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน				
ไม่เกิน 5 ล้านบาท	55.63 (84)	87.80 (36)	37.23 (35)	81.25 (13)
มากกว่า 5 ล้านบาท	44.37 (67)	12.20 (5)	62.77 (59)	18.75 (3)
รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน				
ไม่เกิน 10 ล้านบาท	73.51 (111)	95.12 (39)	35.11(33)	31.25(5)
มากกว่า 10 ล้านบาท	26.49 (40)	4.88 (2)	35.11 (33)	31.25 (5)
เงินออมทั้งหมดสำหรับการเกษียณอายุ (ล้านบาท)*	15.98	10.14	19.13	12.38
เงินบำนาญรายเดือนเมื่อเกษียณอายุ (แสนบาท)*	2.29	1.49	2.62	2.43

องค์ประกอบ	รวม	กลุ่ม A	กลุ่ม B	กลุ่ม C
มิติด้านครอบครัว				
จำนวนบุตรที่ยังมีชีวิต (คน)	1.56	0.73	1.85	2.00
จำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือน (คน)	2.44	1.46	2.78	3.00
ความรับผิดชอบต่อครอบครัว				
ไม่ต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกในครัวเรือน	11.92 (18)	0.00 (0)	2.13 (2)	100.00 (16)
ต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกในครัวเรือน	88.08 (133)	100.0 (41)	97.87 (92)	0.00 (0)
ความรับผิดชอบต่อครอบครัวในอีก 10 ปี				
ไม่ต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกในครัวเรือน	10.60 (16)	0.00 (0)	3.19 (3)	81.25 (13)
ต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกในครัวเรือน	89.40 (135)	100.0 (41)	96.81 (91)	18.75 (3)

(1 JPY = 0.28 บาท ข้อมูล ณ วันที่ 17 มีนาคม 2565, ธนาคารแห่งประเทศไทย)

กลุ่มคนโสด/ไม่มีภาระต้องดูแลครอบครัว (กลุ่ม A) พบว่ามี 41 คน (ร้อยละ 27.15) ส่วนใหญ่เป็นชาวญี่ปุ่นชาย มีอายุเฉลี่ย 58 ปี และมีสถานภาพโสด/อยู่คนเดียว/หย่า/หม้าย สำหรับมิติด้านเศรษฐกิจ พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 5 ล้านเยนต่อเดือน และครอบครัวมีรายได้ไม่เกิน 10 ล้านเยนต่อเดือน (ไม่เกิน 2,800,000 บาท ต่อเดือน) โดยมีเงินออมสำหรับการเกษียณอายุประมาณ 10.14 ล้านเยน (ประมาณ 2,840,082 บาท) และคาดว่าจะมีเงินบำนาญรายเดือน 1.49 แสนเยน (ประมาณ 41,732 บาทต่อเดือน) ส่วนมิตีครอบครัว พบว่ามีบุตรที่ยังมีชีวิต 0-1 คน และมีสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คน โดยเป็นกลุ่มที่ปัจจุบันและในอนาคตอีก 10 ปี ไม่ต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกในครัวเรือน ดังนั้น ลักษณะของชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย คือ **กลุ่มคนโสดมีรายได้มีเงินออมพอประมาณ ไม่มีภาระที่ต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกในครัวเรือน**

กลุ่มชายชาวญี่ปุ่นมีครอบครัว/มีภาระต้องดูแลครอบครัว (กลุ่ม B) มี 94 คน (ร้อยละ 62.25) กลุ่มชาวญี่ปุ่นชาย มีอายุเฉลี่ย 59 ปี และมีสถานภาพแต่งงานและมีคู่สมรส สำหรับมิติด้านเศรษฐกิจ พบว่า 3 ใน 5 มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 5 ล้านเยนต่อเดือน และครอบครัวมีรายได้ไม่เกิน 10 ล้านเยนต่อเดือน โดยมีเงินออมสำหรับการเกษียณอายุประมาณ 19.13 ล้านเยน (ประมาณ 5,358,065 บาท) และคาดว่าจะมีเงินบำนาญรายเดือน 2.62 แสนเยน (ประมาณ 73,387 บาทต่อเดือน) ส่วนมิตีครอบครัว พบว่ามีบุตรที่ยังมีชีวิต 1-2 คน และมีสมาชิกในครัวเรือน 2-3 คน โดยเป็นกลุ่มที่ปัจจุบันและในอนาคตอีก 10 ปี ยังมีการต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกในครัวเรือน ดังนั้น ลักษณะของชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย คือ **กลุ่มชายชาวญี่ปุ่นมีครอบครัว มีรายได้มีเงินออมสูง แต่มีภาระที่ต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกในครัวเรือน**

กลุ่มหญิงชาวญี่ปุ่นมีครอบครัว/มีภาระต้องดูแลครอบครัว (กลุ่ม C) มี 16 คน (ร้อยละ 10.60) ส่วนใหญ่เป็นหญิงชาวญี่ปุ่น มีอายุเฉลี่ย 58 ปี และมีสถานภาพแต่งงานและมีคู่สมรส สำหรับมิติด้านเศรษฐกิจ พบว่า 4 ใน 5 มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 5 ล้านเยนต่อเดือน อย่างไรก็ตาม พบว่ามากกว่า 2 ใน 5 ครอบครัวมีรายได้เกิน 10 ล้านเยนต่อเดือน (มากกว่า 2,800,000 บาท ต่อเดือน) โดยมีเงินออมสำหรับการเกษียณอายุประมาณ 12.38 ล้านเยน (ประมาณ 3,467,718 บาท) และคาดว่าจะมีเงินบำนาญรายเดือน 2.43 แสนเยน (ประมาณ 68,065 บาทต่อเดือน) ส่วนมิตีครอบครัว พบว่ามีบุตรที่ยังมีชีวิต 2 คน และมีสมาชิกในครัวเรือน 3 คน โดยเป็นกลุ่มที่ปัจจุบันและในอนาคตอีก 10 ปี ยังมีการต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกในครัวเรือน ดังนั้น ลักษณะของชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย คือ **กลุ่มคนมีครอบครัว มีรายได้จากครอบครัวสนับสนุน และมีการที่ต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกในครัวเรือน**

5.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเพื่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย และเปรียบเทียบจำแนกตามกลุ่มของชาวญี่ปุ่น

ตาราง 3 ร้อยละของปัจจัยหลักต้นและปัจจัยดึงดูดในการตัดสินใจเพื่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย จำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่น (n=151)

ปัจจัยหลักต้นและปัจจัยดึงดูดในการตัดสินใจ เพื่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย	จำนวน	%	กลุ่ม		
			กลุ่ม A (41)	กลุ่ม B (92)	กลุ่ม C (16)
ปัจจัยหลักต้นที่ต้องการออกจากประเทศญี่ปุ่น*					
- ค่าครองชีพ	102	67.55	53.66	72.83	81.25
- อากาศ	76	50.33	46.34	50.00	68.75
- ที่ตั้งของที่อยู่อาศัย	20	13.25	9.76	13.04	25.00
- ภัยพิบัติทางธรรมชาติ	13	8.61	7.32	7.61	18.75
- เพื่อนบ้าน	5	3.31	2.44	2.17	12.50
- สุขภาพ	3	1.99	2.44	2.17	0.00
- อื่น ๆ	11	7.28	9.76	7.61	0.00
ปัจจัยดึงดูดที่ต้องการเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย*					
- ค่าครองชีพ	65	44.22	42.50	44.57	46.67
- อากาศ	55	37.41	45.00	32.61	46.67
- มนุษยสัมพันธ์ของคนไทย	26	17.69	25.00	16.30	6.67
- สิ่งแวดล้อม	13	8.84	7.50	9.78	6.67
- ที่ตั้งของที่อยู่อาศัย	10	6.80	5.00	6.52	13.33
- ชุมชนชาวญี่ปุ่นบริเวณใกล้เคียง	7	4.76	7.50	3.26	6.67
- อาหาร	5	3.40	5.00	3.26	0.00
- ภัยพิบัติทางธรรมชาติ	3	2.04	5.00	1.09	0.00
- กีฬา	3	2.04	0.00	3.26	0.00
- อื่น ๆ เช่น การรักษาพยาบาล สุขภาพ กิจกรรมทางวัฒนธรรมไทย เป็นต้น	8	5.44	5.00	6.53	0.00

* หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

จากตาราง 3 การวิเคราะห์ปัจจัยหลักต้นและปัจจัยดึงดูดในการตัดสินใจเพื่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า

ปัจจัยหลักต้นที่ต้องการออกจากประเทศญี่ปุ่น พบว่าทั้งกลุ่ม A กลุ่ม B และกลุ่ม C ปัจจัยที่หลักต้นที่ต้องการออกจากประเทศญี่ปุ่นมากที่สุด คือ ค่าครองชีพ รองลงมาคือ อากาศ และที่ตั้งของที่อยู่อาศัย

ปัจจัยดึงดูดที่ต้องการเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า กลุ่ม A ให้ความสำคัญกับอากาศมากที่สุด รองลงมาคือ ค่าครองชีพ และมนุษยสัมพันธ์ของคนไทย กลุ่ม B ให้ความสำคัญกับค่าครองชีพมากที่สุด รองลงมาคือ อากาศ และมนุษยสัมพันธ์ของคนไทย ส่วนกลุ่ม C ให้ความสำคัญกับค่าครองชีพ และอากาศ มากที่สุด รองลงมาคือ ที่ตั้งของที่อยู่อาศัย

ตาราง 4 ร้อยละของลักษณะการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทยจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่น

ลักษณะการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย	จำนวน	%	กลุ่ม		
			กลุ่ม A (41)	กลุ่ม B (94)	กลุ่ม C (16)
ช่วงเวลาที่คาดว่าจะพำนักระยะยาวในประเทศไทย					
- พำนักรถตลอดปี	95	62.91	63.41	62.77	62.50
- พำนักรถเฉพาะช่วงที่ญี่ปุ่นอากาศหนาว	15	9.93	4.88	12.77	6.25
- ไม่แน่ใจ	39	25.83	31.71	22.34	31.25
- อื่น ๆ	2	1.32	0.00	2.13	0.00
ระยะเวลาที่อยู่ประเทศไทยใน 1 ปี					
- ไม่เกิน 1 เดือน	14	9.27	2.44	8.51	31.25
- 1 เดือน - 3 เดือน	13	8.61	9.76	9.57	0.00
- 3 - 6 เดือน	15	9.93	7.32	11.70	6.25
- 6 - 9 เดือน	18	11.92	7.32	10.64	31.25
- 9 เดือน - 1 ปี	91	60.26	73.17	59.57	31.25

* หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

จากตาราง 4 การวิเคราะห์ลักษณะการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า

ช่วงเวลา คาดว่าจะพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า ทั้งกลุ่ม A กลุ่ม B และกลุ่ม C คาดว่าจะพำนักระยะยาวในประเทศไทยตลอดปีมากที่สุด รองลงมาคือ ไม่แน่ใจ และพำนักรถเฉพาะช่วงที่ญี่ปุ่นอากาศหนาว

ระยะเวลาที่อยู่ประเทศไทยใน 1 ปี พบว่า กลุ่ม A มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย 9 เดือน - 1 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ 1 - 3 เดือน และ 6 - 9 เดือน กลุ่ม B มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย 9 เดือน - 1 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ 3 - 6 เดือน และ 6 - 9 เดือน ส่วนกลุ่ม C มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย 9 เดือน - 1 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ 6 - 9 เดือน และไม่เกิน 1 เดือน

5.3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการและเปรียบเทียบความต้องการที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศไทยจำแนกตามกลุ่มของชาวญี่ปุ่น

ผลการศึกษาความต้องการและเปรียบเทียบความต้องการที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการดูแลสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วมเชิงสังคม และกลไกการสนับสนุนเพื่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ผลการวิเคราะห์จำแนกความต้องการที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว

5.3.1 ความต้องการด้านการดูแลด้านสุขภาพ

ตาราง 5 ร้อยละของความต้องการด้านการดูแลด้านสุขภาพจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย

ด้านการดูแลด้านสุขภาพ	จำนวน	%	กลุ่ม		
			กลุ่ม A (41)	กลุ่ม B (92)	กลุ่ม C (16)
ประเภทของสถาบันทางการแพทย์ที่ต้องการ					
- โรงพยาบาลรัฐ	126	83.44	80.00	84.95	93.75
- คลินิกทั่วไป	22	14.57	22.50	11.83	12.50
- โรงพยาบาลเฉพาะทาง	21	13.91	15.00	13.98	12.50
- โรงพยาบาลเอกชน	19	12.58	22.50	9.68	6.25
- ศูนย์การให้คำปรึกษาทางสุขภาพร่างกาย	6	3.97	2.50	5.38	0.00
- คลินิกเฉพาะทาง	3	1.99	2.50	2.15	0.00
- ศูนย์การให้คำปรึกษาทางสุขภาพจิต	3	1.99	7.50	0.00	0.00
เวลาในการเดินทางไปสถาบันทางการแพทย์					
- ภายใน 15 นาที	51	33.77	48.78	25.53	43.75
- ภายใน 30 นาที	66	43.71	34.15	48.94	37.50
- ภายใน 1 ชั่วโมง	25	16.56	9.76	20.21	12.50
- ภายใน 2 ชั่วโมง	9	5.96	7.32	5.32	6.25
ความต้องการล้ามแปลงเวลาที่เข้ารับการรักษา					
- ต้องการ	102	67.55	53.66	71.28	81.25
- ไม่ต้องการ	24	15.89	21.95	13.83	12.50
- ไม่มีก็ได้ แต่ถ้ามีจะทำให้อุ่นใจ	25	16.56	24.39	14.89	6.25
ลักษณะของกิจกรรมทางสุขภาพที่ต้องการใช้บริการ					
- เดิน	67	44.37	53.85	41.76	50.00
- กอล์ฟ	66	43.71	20.51	61.54	12.50
- รีด	30	19.87	17.95	21.98	18.75
- สปา	29	19.21	23.08	13.19	50.00
- บริหารร่างกาย	27	17.88	33.33	12.09	18.75
- อื่นๆ เช่น แอโรบิค	6	3.97	2.56	3.3	12.5

* หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

จากตาราง 5 ความต้องการด้านการดูแลด้านสุขภาพจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า

ประเภทของสถาบันทางการแพทย์ พบว่า กลุ่ม A B และ C ต้องการใช้บริการโรงพยาบาลรัฐมากที่สุด โดยลำดับรองลงมา กลุ่ม A ต้องการใช้บริการโรงพยาบาลเฉพาะทาง และคลินิกทั่วไป ส่วนกลุ่ม B และ C ต้องการใช้บริการ โรงพยาบาลเอกชน และโรงพยาบาลเฉพาะทาง

เวลาในการเดินทางไปสถาบันทางการแพทย์ พบว่า กลุ่ม A และกลุ่ม C ต้องการใช้เวลาในการเดินทางไปสถาบันทางการแพทย์ภายใน 15 นาที เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ภายใน 30 นาที และภายใน 1 ชั่วโมง ส่วนกลุ่ม B ต้องการใช้เวลาในการเดินทางไปสถาบันทางการแพทย์ภายใน 30 นาที เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ภายใน 15 นาที และภายใน 1 ชั่วโมง

ความต้องการล่ามแปลเวลาที่เข้ารับการรักษา พบว่า กลุ่ม A B และ C ต้องการล่ามแปลเวลาที่เข้ารับการรักษามากที่สุด โดยลำดับรองลงมา กลุ่ม A และกลุ่ม B ไม่มีก็ได้แต่ถ้ามีจะช่วยให้เข้าใจ และไม่ต้องการ ส่วนกลุ่ม C ไม่ต้องการ และไม่มีก็ได้แต่ถ้ามีจะช่วยให้เข้าใจ

ลักษณะของกิจกรรมทางสุขภาพที่ต้องการใช้บริการ พบว่า กลุ่ม A ต้องการเดินมากที่สุด รองลงมาคือ บริหารร่างกาย และสปา กลุ่ม B ต้องการเล่นกอล์ฟมากที่สุด รองลงมาคือ เดิน และวิ่ง ส่วนกลุ่ม C ต้องการเดิน และสปามากที่สุด รองลงมาคือ วิ่ง และบริหารร่างกาย

5.3.2 ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย

ตาราง 6 ร้อยละของความ ต้องการด้านที่อยู่อาศัยจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย

ด้านการดูแลด้านสุขภาพ	จำนวน	%	กลุ่ม		
			กลุ่ม A (41)	กลุ่ม B (94)	กลุ่ม C (16)
ประเภทที่อยู่อาศัยที่คาดว่าจะเลือกมาพำนักระยะยาว					
- คอนโดมิเนียม	67	44.37	53.66	41.49	37.50
- Serviced apartment	46	30.46	14.63	32.98	56.25
- ทาวน์เฮ้าส์	18	11.92	24.39	8.51	0.00
- บ้านเดี่ยว	16	10.60	4.88	13.83	6.25
- บ้านเช่า	4	2.65	2.44	3.19	0.00
ปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงในการเลือกพักอาศัย					
- ราคา/ ค่าเช่า	115	76.16	82.93	76.34	62.50
- ความสะอาดและเรียบร้อย	83	54.97	46.34	56.99	68.75
- ความปลอดภัยในการพักอาศัย	58	38.41	36.59	37.63	50.00
- ความสวยงามของที่พัก	55	36.42	19.51	40.86	56.25
- ความสะดวกในการเดินทาง	48	31.79	34.1	32.3	25.0
- การได้พักอาศัยใกล้กับชาวญี่ปุ่น	20	13.25	14.63	12.90	12.50
- การได้พักอาศัยร่วมกับชุมชนชาวไทย	8	5.30	4.88	6.45	0.00
- ระบบรักษาความปลอดภัย	8	5.30	2.44	6.45	6.25
- การได้อยู่ใกล้ธรรมชาติ	5	3.31	7.32	2.15	0.00
- อื่น ๆ	1	0.66	0.00	1.08	0.00

ด้านการดูแลด้านสุขภาพ	จำนวน	%	กลุ่ม		
			กลุ่ม A (41)	กลุ่ม B (94)	กลุ่ม C (16)
สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย					
- ในเมือง	70	46.36	37.50	50.00	56.25
- ใกล้ทะเล	36	23.84	35.00	20.65	18.75
- ใกล้ห้างสรรพสินค้า	27	17.88	17.50	19.57	12.50
- ใกล้ตลาดสด	18	11.92	10.00	11.96	18.75
- ใกล้โรงพยาบาล	11	7.28	7.50	6.52	12.50
- ใกล้สถานศึกษา	4	2.65	2.50	2.17	6.25
- ใกล้ภูเขา	2	1.32	0.00	2.17	0.00
- อื่น ๆ	3	1.99	2.50	2.17	0.00

ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย (ตาราง 6) พบว่า

ประเภทที่อยู่อาศัย พบว่า กลุ่ม A คาดว่าจะมาพำนักในคอนโดมิเนียมมากที่สุด รองลงมาคือ ทาวน์เฮ้าส์ และ Serviced apartment กลุ่ม B คาดว่าจะมาพำนักในคอนโดมิเนียมมากที่สุด รองลงมาคือ Serviced apartment และ บ้านเดี่ยว ส่วนกลุ่ม C คาดว่าจะมาพำนักใน Serviced apartment มากที่สุด รองลงมาคือ คอนโดมิเนียม และบ้านเดี่ยว

ปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงในการเลือกพักอาศัย พบว่า กลุ่ม A ให้ความสำคัญกับราคา/ ค่าเช่ามากที่สุด รองลงมาคือ ความสะอาดและเรียบร้อย และความปลอดภัยในการพักอาศัย กลุ่ม B ให้ความสำคัญกับราคา/ ค่าเช่ามากที่สุด รองลงมาคือ ความสะอาดและเรียบร้อย และความสวยงามของที่พัก ส่วนกลุ่ม C ให้ความสำคัญกับความสะอาด และเรียบร้อยมากที่สุด รองลงมาคือ ราคา/ ค่าเช่า และความสวยงามของที่พัก

สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย พบว่า กลุ่ม A และ B ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่อยู่ในเมืองมากที่สุด รองลงมาคือ ใกล้ทะเล และใกล้ห้างสรรพสินค้า ส่วนกลุ่ม C ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่อยู่ในเมืองมากที่สุด รองลงมาคือ ใกล้ทะเล และใกล้ตลาดสด

สำหรับค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัยโดยประมาณ (ต่อเดือน) พบว่า กลุ่ม B มีค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัยโดยประมาณ (ต่อเดือน) มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่ม C และ A ส่วนระยะทางจากที่พักอาศัยถึงแหล่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ยอมรับได้ พบว่า กลุ่ม B มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงแหล่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ยอมรับได้มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่ม A และ C (ตาราง 7)

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัยโดยประมาณ (ต่อเดือน) และระยะทางจากที่พักอาศัยถึงแหล่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ยอมรับได้จำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย

ประเด็น	ค่าเฉลี่ยรวม	กลุ่ม		
		กลุ่ม A (41)	กลุ่ม B (94)	กลุ่ม C (16)
ค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัยโดยประมาณ (ต่อเดือน)	68,542.95	41,731.66	78,702.01	77,562.44
ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงแหล่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ยอมรับได้ (กิโลเมตร)	3.66	3.26	4.32	1.11

5.3.3 ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ตาราง 8 ร้อยละของความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย

ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	จำนวน	%	กลุ่ม		
			กลุ่ม A (39)	กลุ่ม B (91)	กลุ่ม C (16)
สิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณที่อยู่อาศัย					
- โรงพยาบาล	79	52.32	43.90	52.69	75.00
- ซูเปอร์มาร์เก็ตอาหารญี่ปุ่น	66	43.71	43.90	41.94	56.25
- ร้านอาหารญี่ปุ่น	57	37.75	29.27	46.24	12.50
- ห้างสรรพสินค้า	55	36.42	31.71	34.41	62.50
- นวด	30	19.87	24.39	20.43	6.25
- ตลาด	30	19.87	19.51	18.28	31.25
- ร้านเหล้า	25	16.56	14.63	20.43	0.00
- ร้านกาแฟ	16	10.60	9.76	10.75	12.50
- สถานีตำรวจ	10	6.62	4.88	6.45	12.50
- คาราโอเกะ	10	6.62	0.00	10.75	0.00
- ฟิตเนส	9	5.96	9.76	5.38	0.00
- สวนสาธารณะ	9	5.96	7.32	4.30	12.50
- ที่ทำการไปรษณีย์	5	3.31	7.32	2.15	0.00
- ร้านซักรีด	5	3.31	4.88	3.23	0.00
- ร้านสะดวกซื้อ	5	3.31	4.88	3.23	0.00
- กองตรวจคนเข้าเมือง	4	2.65	2.44	3.23	0.00
- ร้านเสริมสวย/ร้านตัดผม	4	2.65	4.88	1.08	6.25
- อื่น ๆ เช่น สปา โรงภาพยนตร์	5	3.31	4.88	1.08	12.5
ระบบความปลอดภัยที่ต้องการในบริเวณที่พักอาศัย					
- สถานีตำรวจประจำหมู่บ้าน	53	35.10	36.59	31.91	50.00
- จุดบริการของฝ่ายรักษาความปลอดภัย	18	11.92	12.20	12.77	6.25
- กล้องวงจรปิด	57	37.75	34.15	40.43	31.25
- สัญญาณเตือนภัยเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน	10	6.62	4.88	6.38	12.50
- ระบบการสื่อสารแบบอัตโนมัติเพื่อขอความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน	9	5.96	12.20	4.26	0.00
- สัญญาณกันขโมย	4	2.65	0.00	4.26	0.00
การบริการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเมืองไทย					
- ไม่ต้องการ	108	71.52	78.05	68.09	75.00
- ต้องการ	43	28.48	21.95	31.91	25.00
o บริการให้คำปรึกษาออนไลน์	22	51.16	33.33	56.67	50.00
o บริการให้คำปรึกษาแบบคอลเซ็นเตอร์	15	34.88	66.67	26.67	25.00
o บริการให้คำปรึกษาในลักษณะจุดบริการ	7	16.28	0.00	20.00	25.00

ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	จำนวน	%	กลุ่ม		
			กลุ่ม A (39)	กลุ่ม B (91)	กลุ่ม C (16)
บริการ/ การอำนวยความสะดวกที่ต้องการเพิ่มเติม					
- บริการประกันสุขภาพ	44	29.14	42.11	27.47	20.00
- ล่าม	42	27.81	21.05	30.77	40.00
- ห้องเรียนภาษาไทย	36	23.84	26.32	23.08	33.33
- บริการเรื่องวีซ่า	35	23.18	23.68	28.57	0.00
- การให้บริการทางกฎหมาย	26	17.22	10.53	21.98	13.33
- สิทธิการซื้อที่ดิน	20	13.25	23.68	12.09	0.00
- สิทธิการซื้อที่พักอาศัย	17	11.26	13.16	12.09	6.67
- การรับส่ง	15	9.93	5.26	10.99	20.00
- บริษัทท่องเที่ยว	12	7.95	2.63	12.09	0.00
- ทุนยาความ	10	6.62	10.53	6.59	0.00
- อื่น ๆ	1	0.66	2.63	0.00	0.00

* หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

จากตาราง 8 ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า

สิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณใกล้พื้นที่ที่อยู่อาศัย พบว่า กลุ่ม A B และ C ต้องการพื้นที่ที่อยู่อาศัยใกล้โรงพยาบาลมากที่สุด โดยอันดับรองลงมาพบว่า กลุ่ม A ต้องการพื้นที่ที่อยู่ใกล้ซูเปอร์มาร์เก็ตอาหารญี่ปุ่น และห้างสรรพสินค้า กลุ่ม B ต้องการพื้นที่ที่อยู่อาศัยใกล้ร้านอาหารญี่ปุ่น และซูเปอร์มาร์เก็ตอาหารญี่ปุ่น ส่วนกลุ่ม C ต้องการพื้นที่ที่อยู่อาศัยใกล้ห้างสรรพสินค้า และซูเปอร์มาร์เก็ตอาหารญี่ปุ่น

ระบบความปลอดภัยที่ต้องการในบริเวณที่พักอาศัย พบว่า กลุ่ม A ต้องการสถานีตำรวจประจำหมู่บ้านมากที่สุด รองลงมาคือ กล้องวงจรปิด และจุดบริการของฝ่ายรักษาความปลอดภัย กลุ่ม B ต้องการกล้องวงจรปิดมากที่สุด รองลงมาคือ สถานีตำรวจประจำหมู่บ้าน และจุดบริการของฝ่ายรักษาความปลอดภัย ส่วนกลุ่ม C ต้องการสถานีตำรวจประจำหมู่บ้านมากที่สุด รองลงมาคือ กล้องวงจรปิด และสัญญาณเตือนภัยเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน

การบริการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเมืองไทย พบว่า ทั้งกลุ่ม A B และ C ไม่ต้องการบริการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในเมืองไทย โดยพบว่า กลุ่ม A มีความต้องการบริการให้คำปรึกษาแบบคอลเซ็นเตอร์มากที่สุด รองลงมาคือ บริการให้คำปรึกษาออนไลน์ และบริการให้คำปรึกษาในลักษณะจุดบริการส่วนกลุ่ม B และ C มีความต้องการบริการให้คำปรึกษาออนไลน์มากที่สุด รองลงมาคือบริการให้คำปรึกษาแบบคอลเซ็นเตอร์และบริการให้คำปรึกษาในลักษณะจุดบริการ

บริการ/ การอำนวยความสะดวกที่ต้องการเพิ่มเติม พบว่า กลุ่ม A ต้องการบริการประกันสุขภาพมากที่สุด รองลงมาคือ ห้องเรียนภาษาไทยและบริการเรื่องวีซ่า กลุ่ม B ต้องการล่ามมากที่สุด รองลงมาคือ บริการเรื่องวีซ่า และบริการประกันสุขภาพ ส่วนกลุ่ม C ต้องการล่ามมากที่สุด รองลงมาคือ ห้องเรียนภาษาไทย และบริการประกันสุขภาพ

5.3.4 ด้านการมีส่วนร่วมเชิงสังคมและกลไกการสนับสนุนเพื่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

ตาราง 9 ร้อยละของความต้องการด้านการมีส่วนร่วมเชิงสังคมและกลไกการสนับสนุนเพื่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม จำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย

ความต้องการด้านการมีส่วนร่วมเชิงสังคม และกลไกการสนับสนุนเพื่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม	จำนวน	%	กลุ่ม		
			กลุ่ม A (39)	กลุ่ม B (90)	กลุ่ม C (15)
ความถี่ในการพบกับชุมชนญี่ปุ่นและเพื่อน ๆ					
- ทุกวัน	24	15.89	7.32	17.02	31.25
- ทุก ๆ 2-3 วัน	47	31.13	31.71	26.60	56.25
- สัปดาห์ละครั้ง	49	32.45	41.46	31.91	12.50
- 2 สัปดาห์ 1 ครั้ง	3	1.99	0.00	3.19	0.00
- เดือนละ 1 ครั้ง	13	8.61	7.32	10.64	0.00
- 3 เดือน 1 ครั้ง	1	0.66	2.44	0.00	0.00
- ครึ่งปีละ 1 ครั้ง	3	1.99	2.44	2.13	0.00
- ปีละครั้ง	4	2.65	4.88	2.13	0.00
- ไม่ต้องการเกี่ยวข้อง	7	4.64	2.44	6.38	0.00
ขนาดของชุมชนที่ต้องการในขณะที่ใช้ชีวิตที่เมืองไทย					
- 2-3 คน	43	28.48	26.83	29.79	25.00
- 5-6 คน	47	31.13	26.83	34.04	25.00
- 10 คนขึ้นไป	36	23.84	31.71	19.15	31.25
- 20 คนขึ้นไป	20	13.25	12.20	12.77	18.75
- 50 คนขึ้นไป	3	1.99	2.44	2.13	0.00
- 100 คนขึ้นไป	1	0.66	0.00	1.06	0.00
- ไม่ตอบ	1	0.66	0.00	1.06	0.00
กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ต้องการเข้าร่วมเมื่อมาพำนักระยะยาว					
- ห้องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในท้องถิ่น	69	45.70	53.85	47.78	33.33
- ร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น	52	34.44	25.64	37.78	53.33
- มีสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น	34	22.52	28.21	21.11	26.67
- อื่น ๆ	4	2.65	2.56	3.33	0.00
ลักษณะความต้องการให้มีบุคลากรเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม					
- มีบุคลากรแนะนำกิจกรรม/ แหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม	82	54.30	46.15	58.89	73.33
- มีบุคลากรพาเยี่ยมชมและเข้าร่วมกิจกรรม/ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	49	32.45	41.03	32.22	26.67
- มีบุคลากรเพื่อให้คำปรึกษาสำหรับการปรับตัว ทางวัฒนธรรม	13	8.61	10.26	10.00	0.00
- อื่น ๆ	1	0.66	2.56	0.00	0.00

ความต้องการด้านการมีส่วนร่วมเชิงสังคม และกลไกการสนับสนุนเพื่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม	จำนวน	%	กลุ่ม		
			กลุ่ม A (39)	กลุ่ม B (90)	กลุ่ม C (15)
ความถี่ในการพบกับชุมชนญี่ปุ่นและเพื่อน ๆ					
กีฬา					
- ปีนเขา	15	9.93	5.26	14.77	0.00
- มวยไทย	11	7.28	18.42	4.55	0.00
- หมากรุกญี่ปุ่น	9	5.96	10.53	5.68	0.00
- แบดมินตัน	3	1.99	0.00	2.27	6.25
- เซปักตะกร้อ	1	0.66	2.63	0.00	0.00
งานฝีมือ					
- ร้อยมาลัย	13	8.61	2.63	3.41	56.25
- แกะสลัก	7	4.64	5.26	5.68	0.00
- งานศิลปะ		0.00			
- วาดรูป	13	8.61	7.89	5.68	31.25
- จัดดอกไม้	9	5.96	5.26	1.14	37.50
วัฒนธรรมไทย					
- อาหารไทย	41	27.15	28.95	23.86	56.25
- นวดไทย	18	11.92	15.79	7.95	31.25
- ดนตรีไทย	9	5.96	7.89	4.55	12.50
- รำไทย	7	4.64	2.63	3.41	18.75
- สงกรานต์	7	4.64	7.89	4.55	0.00
- ลอยกระทง	6	3.97	7.89	3.41	0.00
- ทำบุญตักบาตร	5	3.31	5.26	3.41	0.00
ภาษา					
- ภาษาไทย	114	75.50	84.21	80.68	68.75
- ภาษาอังกฤษ	19	12.58	7.89	15.91	12.50
- อื่น ๆ	3	1.99	0.00	3.41	0.00

* หมายเหตุ ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

จากตาราง 9 ความต้องการด้านการมีส่วนร่วมเชิงสังคมและกลไกการสนับสนุนเพื่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม จำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า

ความถี่ในการพบกับชุมชนญี่ปุ่นและเพื่อน ๆ พบว่า กลุ่ม A และกลุ่ม B พบกับชุมชนญี่ปุ่นและเพื่อน ๆ สัปดาห์ละครั้ง มากที่สุด รองลงมาคือ ทุก ๆ 2-3 วัน และทุกวัน ส่วนกลุ่ม C พบกับชุมชนญี่ปุ่นและเพื่อน ๆ ทุก ๆ 2-3 วัน มากที่สุด รองลงมาคือ ทุกวัน และสัปดาห์ละครั้ง

ขนาดของชุมชนที่ต้องการในขณะที่ใช้ชีวิตที่เมืองไทย พบว่า กลุ่ม A ต้องการจำนวนชุมชนในขณะที่ใช้ชีวิตที่เมืองไทยเป็นอันดับแรก คือ 10 คนขึ้นไป รองลงมาคือ 5-6 คน และ 2-3 คน กลุ่ม B ต้องการจำนวนชุมชนในขณะที่ใช้ชีวิตที่เมืองไทยเป็นอันดับแรก คือ 5-6 คน รองลงมาคือ 2-3 คน และ 10 คนขึ้นไป ส่วนกลุ่ม C ต้องการจำนวนชุมชนในขณะที่ใช้ชีวิตที่เมืองไทยเป็นอันดับแรก คือ 10 คนขึ้นไป รองลงมาคือ 5-6 คน และ 2-3 คน

กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ต้องการเข้าร่วมเมื่อมาพำนักระยะยาว พบว่า กลุ่ม A ต้องการท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาคือ มีสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น และร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น กลุ่ม B ต้องการท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น และมีสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น ส่วนกลุ่ม C ต้องการร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาคือ ท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และมีสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น

ลักษณะความต้องการให้มีบุคลากรเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม พบว่า กลุ่ม A B และ C ต้องการบุคลากรแนะนำกิจกรรม/ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากที่สุด รองลงมาคือ มีบุคลากรพาเยี่ยมชมและเข้าร่วมกิจกรรม/ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กิจกรรมที่อยากเรียนในประเทศไทย: กิจกรรมกีฬา พบว่า กลุ่ม A ต้องการเล่นมวยไทยมากที่สุด รองลงมาคือ หมากรุกญี่ปุ่น และปิงปอง กลุ่ม B ต้องการปิงปองมากที่สุด รองลงมาคือ หมากรุกญี่ปุ่น และมวยไทย ส่วนกลุ่ม C ต้องการเล่นแบดมินตันเท่านั้น กิจกรรมงานฝีมือจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า กลุ่ม A และ B ต้องการแกะสลักมากที่สุด รองลงมาคือ ร้อยมาลัย ส่วนกลุ่ม C ต้องการร้อยมาลัยเท่านั้น กิจกรรมงานศิลปะจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า กลุ่ม A และ B ต้องการวาดรูปมากที่สุด รองลงมาคือ จัดดอกไม้ ส่วนกลุ่ม C ต้องการจัดดอกไม้มากที่สุด รองลงมาคือ วาดรูป ส่วนวัฒนธรรมไทยจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า กลุ่ม A และ B ต้องการทำอาหารไทยมากที่สุด รองลงมาคือ นวดไทย และดนตรีไทย ส่วนกลุ่ม C ต้องการทำอาหารไทยมากที่สุด รองลงมาคือ นวดไทย และรำไทย สำหรับภาษาจำแนกตามกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่มีแนวโน้มจะเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย พบว่า ทั้งกลุ่ม A B และ C ต้องการเรียนภาษาไทยมากที่สุด รองลงมาคือ ภาษาอังกฤษ

6. สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดกลุ่มชาวญี่ปุ่นโดยนำปัจจัย 3 มิติ คือ มิติประชากรศาสตร์ มิติด้านเศรษฐกิจและมิติครอบครัว พบว่า สามารถจัดกลุ่มชาวญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคนโสด/ไม่มีภาระต้องดูแลครอบครัว (กลุ่ม A) (ร้อยละ 27.15) กลุ่มชายชาวญี่ปุ่นมีครอบครัว/มีภาระต้องดูแลครอบครัว (กลุ่ม B) และกลุ่มหญิงชาวญี่ปุ่นมีครอบครัว/มีภาระต้องดูแลครอบครัว (กลุ่ม C) โดยพบว่าปัจจัยดึงดูดที่ต้องการเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทยในกลุ่ม A ให้ความสำคัญกับอากาศมากที่สุด กลุ่ม B และ C ให้ความสำคัญกับค่าครองชีพมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่ทำให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นมาพำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่ โดยสุดปรารถนา ดวงแก้ว (2558)

สำหรับการวิเคราะห์เกี่ยวกับความต้องการที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในด้านการดูแลสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วมเชิงสังคมและกลไกการสนับสนุนเพื่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม พบว่า ชาวญี่ปุ่นทั้ง 3 กลุ่ม ต้องการใช้บริการโรงพยาบาลรัฐมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องจากโรงพยาบาลของรัฐมีค่ารักษาพยาบาลที่ถูกกว่าโรงพยาบาลเอกชน ซึ่งสะท้อนจากงานของ Elisa Nishikito (2020) พบว่า โรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ แม้ว่าจะมีบริการล่ามภาษาญี่ปุ่นและบริการรวดเร็ว แต่ภาระค่าใช้จ่ายสูง เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์บางอย่างไม่เพียงพอ ส่วนโรงพยาบาลภาครัฐยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถในการสื่อสารภาษาญี่ปุ่น และประสบปัญหาเรื่องผู้ป่วยชาวญี่ปุ่นไม่มีเงินจ่ายค่ารักษาพยาบาล

ถึงแม้ว่าค่าใช้จ่ายจะถูกกว่าโรงพยาบาลเอกชนก็ตาม อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาแตกต่างจากงานของ พิษณุลักษณ์ พิษณุกุล และอดิศักดิ์ ธีรานุพัฒนา (2561) ซึ่งพบว่า ชาวญี่ปุ่นในจังหวัดเชียงใหม่รู้สึกว่าคุณภาพการรักษาพยาบาลดีกว่าที่เคยคิดไว้ และจะแนะนำชาวญี่ปุ่นให้ไปโรงพยาบาลเอกชนที่มีสามภาษาญี่ปุ่น และโรงพยาบาลเอกชนจะได้รับความสะดวกมากกว่าโรงพยาบาลของรัฐซึ่งจะต้องรอคิวนาน

สำหรับด้านที่พักอาศัยกลุ่ม A และ B คาดว่าจะมาพำนักในคอนโดมิเนียมมากที่สุด ส่วนกลุ่ม C คาดว่าจะมาพำนักใน Serviced apartment มากที่สุด สำหรับปัจจัยที่คำนึงถึงในการเลือกพักอาศัย กลุ่ม A และ B ให้ความสำคัญกับราคา/ ค่าเช่ามากที่สุด ส่วนกลุ่ม C ให้ความสำคัญกับความสะอาดและเรียบร้อยมากที่สุด โดยทั้ง 3 กลุ่ม เลือกสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่อยู่ในเมืองมากที่สุด และต้องการอาศัยอยู่ใกล้โรงพยาบาล ส่วนบริการ/ การอำนวยความสะดวกที่ต้องการเพิ่มเติม พบว่า กลุ่ม A ต้องการบริการประกันสุขภาพมากที่สุด กลุ่ม B และ C ต้องการล่ามมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2549 อ้างใน ศรีสุตา โสภา, 2556: 10) ที่กล่าวว่าการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวต่างจากการท่องเที่ยวแบบทั่วไป คือ การมีที่พักอาศัยที่ได้มาตรฐานและมีราคาไม่แพง การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการดูแลสุขภาพ มีกิจกรรมการพักผ่อนและสร้างสรรค์ทางจิตใจ ร่างกาย และจิตวิญญาณ มีกลไกสนับสนุนการท่องเที่ยวระยะยาว เช่น การสื่อสาร การขอวีซ่า ธนาคาร การซื้อของใช้ที่จำเป็น เป็นต้น และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ อรชร มณีสงษ์ และพัชรา ดันติประภา (2561) ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากตัวอย่างผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ (attraction) ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในระดับมากกว่าเมื่อมาอยู่เชียงใหม่แล้วรู้สึกถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่แพง และเมื่อมาอยู่เชียงใหม่แล้วรู้สึกคุ้มค่าเงิน ด้านความพร้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านที่พักอาศัย (accommodation) ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดที่พักมีหลายรูปแบบและระดับราคาให้เลือก ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (destination amenities) พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อการมีอาหารที่หลากหลาย แหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าที่ต้องการมีมากมาย ซื้อหาอาหารและเครื่องปรุงอาหารญี่ปุ่นได้ง่าย และอาหารไทยสามารถทานได้ มากกว่าข้ออื่น ๆ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์กับการตัดสินใจกลับมาซ้ำ พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจมาซ้ำคือ สถานที่ท่องเที่ยวสวยงาม สถานที่ท่องเที่ยวมีความหลากหลายทั้งวัฒนธรรม ธรรมชาติ และกีฬา ที่พักมีหลากหลายรูปแบบและราคาให้เลือก สงบและเป็นส่วนตัว ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการสุขภาพมีคุณภาพและราคาเหมาะสม แหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าที่ต้องการมีมากมาย อาหารมีความหลากหลายอาหารและเครื่องปรุงอาหารญี่ปุ่นสามารถหาได้ง่าย

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นความต้องการของชาวญี่ปุ่นที่ต้องการเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทยว่ามีความหลากหลาย บางประเด็นมีความคล้ายคลึงกันทุกกลุ่ม แต่บางประเด็นแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม ดังนั้น ผู้ประกอบการจำเป็นต้องกำหนดกลุ่มลูกค้าให้ชัดเจนว่ามีลักษณะอย่างไร เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับนำเสนอให้กับลูกค้าที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ สิ่งที่ผู้ประกอบการต้องคำนึงถึงเพื่อพัฒนาการบริการรองรับการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น คือ การปรับปรุงบริการโดยคำนึงถึงการให้บริการที่ทำให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นรู้สึกและสามารถดำเนินวิถีชีวิตแบบชาวญี่ปุ่นได้ เช่น ออกแบบที่พักอาศัยโดยตกแต่งเลียนแบบบ้านที่พักอาศัยในญี่ปุ่น ปูรองอาหารโดยใช้วัตถุดิบสำคัญจากญี่ปุ่น มีผู้ให้บริการ

ที่สามารถใช้ภาษาญี่ปุ่นได้ เป็นต้น การออกแบบบริการเพื่อรองรับความต้องการของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นโดยคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีเพศต่างกัน และการออกแบบบริการใหม่เพื่อให้บริการด้านข้อมูลและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย เช่น ศูนย์บริการข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว หรือข้อมูลเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี ศูนย์บริการล่ามไทย-ญี่ปุ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแสดงบทบาทนำการพัฒนาเมืองสู่เมืองที่มีความเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุควบคู่กับส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวสำหรับชาวญี่ปุ่น และร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งภาคเอกชนเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนออกแบบ และสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวระยะยาวที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ทั้งค่าครองชีพ ที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อม ระยะเวลาและวิธีการเดินทางไปยังจุดสำคัญ เช่น โรงพยาบาล ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร โรงเรียน การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อสร้างปัจจัยดึงดูดให้ชาวญี่ปุ่นเลือกมาพำนักระยะยาวในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง(References)

- กมลรัฐ อินทรทัศน์ และคณะ. (2549). *ศักยภาพของไทยต่อการดำเนินการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- ณิชภัทร สุวัฒนานนท์. (ม.ป.ป.). การท่องเที่ยวเกี่ยวกับบทบาทขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ฮีโร่จำเป็นหรือ ฮีโร่ตัวจริง?. https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_29Oct2019.aspx
- เบญจรัตน์ มรรยาทอ่อน. (ม.ป.ป.). Visit world campaign-meeting the 2010 challenge. *จุลสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์* การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. http://www.etatjournal.com/upload/260/Visit_World_Campagine.pdf
- พนิดา อนันตนาคม. (2557, กรกฎาคม-กันยายน). ข้อเสนอยุทธศาสตร์ตลาดท่องเที่ยว: การศึกษาภูมิหลังทางวัฒนธรรมและการใช้ชีวิตของกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น. *วารสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (3)*. <http://www.etatjournal.com/web/menu-read-web-etatjournal/menu-2014/menu-2014-jul-sep/606-32557-longstay>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (2551). รายงานเรื่องรูปแบบที่พักแบบพำนักระยะยาวที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- วรางคณา ก่อเกียรติพิทักษ์ และดวงพร ภิญญะพันธ์. (2553). ข้อเสนอแนะบางประการต่อผลทางเศรษฐกิจและสังคมจากการพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย. *วารสารญี่ปุ่นศึกษา*, 26(2), 53-70.
- วาริชต์ มัชฌิมบุรุษ. (2554). ส่วนประสมตลาดการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่. *Naresuan University Journal*, 2011. Special Issue, 80-88.
- วาริชต์ มัชฌิมบุรุษ. (2556). การตลาดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 8(2), 48-61.
- ศรีสุตา โสภ. (2556). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของชาวญี่ปุ่นที่มาพำนักระยะยาว (Long stay) ในจังหวัดเชียงใหม่*. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุตปรารณา ดวงแก้ว. (2558). การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของคนญี่ปุ่นวัยหลังเกษียณที่พำนักระยะยาวในเชียงใหม่ ประเทศไทย. *วารสารญี่ปุ่นศึกษา*, 57-75
- อรชร มณีสงฆ์ และพัชรา ดันติประภา. (2561, มกราคม-มิถุนายน). ความพึงพอใจต่อบรรยากาศการตลาดกับความตั้งใจในการมาซ้ำของผู้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ*, 14(1), 59 -76.
- Elisa Nishikito. (2020). The Current Situation of Aging Japanese Retirees and Their Impacts on Medical Services in Chiang Mai Province, Thailand. *jsn journal*, 10 (2), 100-118.
- Funck, Carolin and Coope, Malcolm. (2015). *Japanese tourism: Spaces, places and structures*. New York: Berghahn.
- JTB Tourism Research & Consulting Co. (2019). *ロングステイ (long stay)*. Retrieved from [https://www.tourism.jp/tourism-database/glossary/long stay/](https://www.tourism.jp/tourism-database/glossary/long%20stay/)
- Ono, Mayumi. (2008). Long-stay tourism and international retirement migration: Japanese retirees in Malaysia. Yamashita et al., eds. *Transnational Migration in East Asia Senri Ethnological Reports*, 77, 151-162.
- Ono, Mayumi. (2010). Long-stay tourism: Elderly Japanese tourists in the Cameron Highlands, Malaysia. *Senri Ethnological Studies*, 76, 95-110.
- 一般財団法人ロングステイ財団 (Long Stay Foundation). (2019). *ロングステイ財団について*. [https://www.longstay.or.jp/about/history/\(in Japanese\)](https://www.longstay.or.jp/about/history/(in%20Japanese))

หน่วยงานผู้แต่ง: 1. คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา
2. สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
3. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
4. โรงเรียนสาธิตพิบูลบำเพ็ญ มหาวิทยาลัยบูรพา

Affiliation: 1. Faculty of Management and Tourism, Burapha University
2. School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University
3. Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University
4. Piboonbumpen Demonstration School, Burapha University

Corresponding email: 1. tienkaew@go.buu.ac.th,
2. kanjana_gspa@hotmail.com
3. pansekying@hotmail.com
4. s.o.shohei@gmail.com

Received: 2021/12/30

Revised: 2022/04/30

Accepted: 2022/05/06

ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎี CMM และ แนวคิด RT ที่มีต่อความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีการจัดการความสัมพันธ์ระหว่าง
ความหมายร่วมกัน (CMM) และแนวคิดการอ่านบทละคร (RT) ที่มีต่อความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น (共話
หรือ Kyouwa) ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นระดับต้น กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มการเรียนรู้
ศิลปภาษาญี่ปุ่น ณ โรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) กิจกรรมการ
เรียนรู้ และ 2) แบบวัดความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นร่วมกับเกณฑ์รูบรีคส์ที่พัฒนาขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูล
ใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติทดสอบ Wilcoxon signed - rank test ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลความสามารถ
ในการสนทนาแบบญี่ปุ่นหลังจากเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 ($z = 2.956$, $p\text{-value} = 0.003$)
ซึ่งความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นในบทบาทผู้พูดอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 โดยพฤติกรรมที่พัฒนาขึ้น ได้แก่
1) การพูดไม่จบประโยคเพื่อแสดงความเกรงใจ 2) การถามคู่สนทนาเพื่อสลับบทบาทเป็นผู้ฟัง ตามลำดับความสามารถ
ในการสนทนาแบบญี่ปุ่นในบทบาทผู้ฟังมีคะแนนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 โดยพฤติกรรมที่พัฒนาขึ้น ได้แก่
1) การตอบรับแสดงความรู้สึกร่วม 2) การตอบรับเสริมการสนทนาด้วยเสียงสั้นๆ หรือท่าทาง ตามลำดับ

คำ

สำคัญ

ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาต่างประเทศ, การสนทนาแบบญี่ปุ่น, ทฤษฎีการจัดการความสัมพันธ์ระหว่าง
ความหมายร่วมกัน, แนวคิดการอ่านบทละคร

Effects of Learning Activity Based on CMM and RT on Japanese Conversation Style

Abstract

This research aimed to study the effects of the learning activity based on Coordinated Management of Meaning (CMM) and Reader's Theatre (RT) on Japanese Conversation Style (共話 or Kyouwa). The sample of this study was 11 students who were eleventh-grade students majoring in Japanese from a secondary school in Bangkok. The research instruments were 1) a learning activity based on CMM and RT 2) an evaluation form to analyze students' Japanese conversation style with rubrics scores. Descriptive statistics and Wilcoxon signed - rank test were used to compare the data. The findings revealed that the students' Japanese conversation style of the post-test were significantly higher than the pre-test at .01 level ($z = 2.956$, $p\text{-value} = 0.003$). Japanese Conversation Style in Speaker Role's were significantly higher at .01 level in which 1) indirect disagreement and 2) turn-taking were higher respectively. Listener role's data were significantly higher at .01 which 1) reaction phrase and 2) backchannels signals were higher respectively.

Key words
Japanese as a foreign language, Japanese conversation style, coordinated management of meaning, reader's theatre

1. บทนำ

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม ดังที่ Markova (2011) กล่าวว่า วัฒนธรรมญี่ปุ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเฉพาะค่านิยมเรื่องความสามัคคี ความปรองดอง ความใส่ใจ และความเกรงใจผู้อื่น ซึ่งจากวัฒนธรรมดังกล่าวส่งผลต่อพฤติกรรมการสนทนาและการใช้ภาษาญี่ปุ่น (จันทร์เพ็ญ ศักดิ์ชัยเจริญกุล, 2018) นอกจากนี้จากงานวิจัยของ Iwasaki & Horie (1998) และ Aoki (2010) พบว่า ชาวญี่ปุ่นให้คุณค่าความสำคัญกับความเป็นกลุ่ม (Group Oriented Culture) ส่งผลให้รูปแบบการสนทนามีลักษณะเด่นคือ ผู้พูดและผู้ฟังจะสร้างบทสนทนาร่วมกัน ซึ่งตรงกับลักษณะการสนทนาที่ 水谷 (1980) เรียกว่า 共話 (kyouwa) โดย 水谷 (1993) และ 田所 (2015) ให้นิยามไว้ว่า เป็นการสนทนาที่ผู้พูดและผู้ฟังต่างฝ่ายต่างร่วมกันสร้างขึ้น มีลักษณะการใช้ภาษา เช่น ผู้พูดจะพูดไม่จบประโยคเพื่อให้ผู้ฟังมีโอกาสได้พูดต่อให้การสนทนาสมบูรณ์ ผู้ฟังเติมเต็มการสนทนาโดยใช้คำตอบรับที่มีความถี่สูง หรือใช้คำที่แสดงความรู้สึกที่มีร่วมกับผู้พูดตลอดการสนทนา เพื่อให้การสนทนาดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จตามแบบญี่ปุ่น

จากการศึกษาและวิเคราะห์สังเคราะห์งานวิจัยต่างๆ ของ 伊藤・矢野 (1998) 笹川 (2007) 劉 (2009) ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 共話 (kyouwa) หรือ การสนทนาแบบญี่ปุ่น หมายถึง รูปแบบการสนทนาที่มีความเป็นเอกภาพ มีความใส่ใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้สนทนา สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 บทบาท ได้แก่ 1) บทบาทของผู้พูดแบบญี่ปุ่น หมายถึงการที่ผู้พูดเชื่อมต่อการสนทนากับผู้ฟัง โดยใช้ประโยค คำ น้ำเสียงที่แสดงถึงความรู้สึกที่มีร่วมกันในเรื่องที่สนทนา มีการสลับบทบาทเปิดโอกาสให้ผู้ฟังเป็นผู้พูดและเป็นผู้ยกหัวเรื่องในการสนทนา และ 2) บทบาทของผู้ฟังแบบญี่ปุ่น หมายถึง การที่ผู้ฟังแสดงถึงความรู้สึกที่มีร่วมกับผู้พูด โดยการใช้คำตอบรับ และพูดเสริมการสนทนาในระยะเวลาการพูดที่ใกล้เคียงกับผู้พูด

อย่างไรก็ตามจากการศึกษางานวิจัยพบว่า การสนทนาแบบไทยมีลักษณะที่แตกต่างจากการสนทนาแบบญี่ปุ่น โดย Iwasaki & Horie (1998) และ Aoki (2010) พบว่า ชาวไทยให้คุณค่าความสำคัญกับความเป็นตัวของตัวเอง ความเป็นอิสระ (Self-oriented Culture) ส่งผลให้รูปแบบการสนทนามีลักษณะเด่นคือ ผู้พูดและผู้ฟังจะสนทนาอย่างเป็นอิสระต่อกัน เช่น ผู้พูดจะมีบทบาทในการพูดยาว ผู้ฟังจะไม่ใช้คำตอบรับขัดจังหวะระหว่างการฟัง ผู้พูดและผู้ฟังเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาอย่างรวดเร็ว บางครั้งมีการพูดซ้อนทับกัน เป็นต้น ซึ่งตรงกับลักษณะการสนทนาที่ 水谷 (1980) เรียกว่า 対話 (taiwa) โดย 伊藤・矢野 (1998) ให้นิยามไว้ว่า เป็นการสนทนาที่มีผู้พูดจะพูดสิ่งที่ตนเองต้องการเป็นหลักโดยไม่ยึดติดกับการพูดของคู่สนทนาและไม่ยึดติดกับบริบทรอบด้าน

ความแตกต่างทางวัฒนธรรมไทยและญี่ปุ่นส่งผลต่อการใช้ภาษา กระทรวงศึกษาธิการ (2551) จึงกำหนดสาระสำคัญและตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นระดับต้น โดยระบุให้มีการศึกษาวัฒนธรรมญี่ปุ่นเพื่อให้สามารถสื่อสารภาษาญี่ปุ่นได้เหมาะสม ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาสื่อสารสนทนาอย่างเข้าใจวัฒนธรรมภาษาญี่ปุ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังที่ ทศนีย์ เมธาพิสิฐ (2004) กล่าวว่า กุญแจสำคัญที่ทำให้สื่อสารกับชาวญี่ปุ่นได้อย่างราบรื่นนั้นจะต้องเกิดจากความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของชาวญี่ปุ่นและรูปแบบทางวัฒนธรรมหรือแนวคิดที่ซ่อนอยู่ในภาษาญี่ปุ่นทั้งนี้การให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจวัฒนธรรมภายใต้ภาษานั้นควรเริ่มตั้งแต่ในระดับต้น ดังที่ ไพลิน เจริญผล (2555) เสนอไว้ว่า ผู้สอนควรอธิบายและชี้จุดการใช้ภาษาญี่ปุ่นในบริบทต่างๆ ให้กับผู้เรียนตั้งแต่ระดับต้นหรือมัธยมศึกษา เพื่อป้องกันมิให้ผู้เรียนใช้ภาษาที่ผิดติดตัวไปในระดับสูงและสามารถสื่อสารกับชาวญี่ปุ่นได้อย่างราบรื่นในอนาคต กระนั้นจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า มีงานวิจัยที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา

ความสามารถภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนระดับต้น เช่น กิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน (ดวงใจ จงธนากร, 2557) การสอนแบบห้องเรียนกลับทาง (นะโอะโกะ โยะมิตะ และ ทนพร ตรีรัตนสกุลชัย, 2016) แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค TGT (สุมาลี วัชรทายทอง, 2560) เป็นต้น แต่ยังไม่มีงานวิจัยใดที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสนทนาแบบญี่ปุ่นได้ราบรื่นโดยเริ่มจากการทำความเข้าใจวัฒนธรรมภาษาญี่ปุ่น

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาในข้างต้น พบว่า ทฤษฎีการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างความหมายร่วมกัน (Coordinated management of meaning หรือ CMM) ของ Pearce & Cronen (1980) เป็นทฤษฎีหนึ่งที่ว่ากระบวนการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ และการที่จะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ดีต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ความหมายจากการสนทนา 5 มิติ (A Hierarchy Model of Actor's Meanings) ได้แก่ 1) คำพูด 2) ลักษณะการพูด 3) ความสัมพันธ์กับคู่สนทนา 4) สถานการณ์ 5) เบื้องหลังทางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดการอ่านบทละคร (Reader's Theatre หรือ RT) เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพูดสนทนาได้อย่างถูกต้องและคล่องแคล่วเป็นธรรมชาติ โดย Sloyer (1982) และ Adams (2003) กล่าวถึงหลักการของแนวคิดที่ว่า เมื่อผู้เรียนได้สัมผัสภาษาที่มีการใช้จริง ฟังพูดออกเสียงซ้ำๆ และได้พูดตามบทละครอย่างสมบทบาท ผ่านกระบวนการกลุ่มช่วยกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนคิดการเรียนรู้ร่วมกัน จะทำให้ผู้เรียนสามารถพูดสนทนาได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้อินเมชันและมังงะญี่ปุ่นมาประยุกต์ใช้เป็นบทละครเป็นสื่อการเรียนรู้ในกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะอินเมชันและมังงะญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่ผู้เรียนในยุคปัจจุบันชื่นชอบ สามารถเข้าถึงสื่อได้ตลอดเวลาด้วยตนเอง และสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมความคิดค่านิยมของชาวญี่ปุ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังงานวิจัยของ สุริรัตน์ เรื่องประยูร และ ปญญ์ วัฒนานนท์ (2017) ที่กล่าวว่า อินเมชันและมังงะเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนใช้เข้าถึงตัวตนของชาวญี่ปุ่นได้ง่ายและเหมาะสมกับพฤติกรรมของวัยรุ่นทุกยุคทุกสมัยมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสื่ออื่นๆ เช่น เพลง ภาพยนตร์ หรือ เกมจากประเทศญี่ปุ่น ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีและแนวคิดในข้างต้นมาใช้ร่วมกันเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นของผู้เรียนระดับต้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎี CMM และแนวคิด RT ที่ส่งผลต่อความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นของผู้เรียนระดับต้น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยใน 5 ประเด็น ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มการเรียนรู้ศิลปะภาษาญี่ปุ่น จำนวน 11 คน มีประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นประมาณ 200 ชั่วโมง นักเรียนมีความสามารถภาษาญี่ปุ่นคล่องกัน การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มตามความสะดวก (Convenience Sampling)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น มีลักษณะเป็นสถานการณ์จำลอง ให้นักเรียนสนทนากันเป็นกลุ่ม 2-3 คน ตามสถานการณ์ กำหนดให้สนทนามากกว่า 1 นาที โดยมีผู้ประเมิน คือ ผู้วิจัย และอาจารย์ชาวญี่ปุ่นที่มีประสบการณ์

ในการสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทยมาระยะเวลา 10 ปี ซึ่งจากการทดสอบความสอดคล้องของผู้ตรวจ (Inter-Rater Reliability) ได้ผลค่าความเชื่อมั่นในแบบวัดความสามารถนับก่อนการทดลองที่ 0.93 และฉบับหลังการทดลองที่ 0.87 แสดงให้เห็นว่าการประเมินของผู้ประเมินทั้ง 2 มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ทั้งฉบับก่อนและหลังการทดลอง

2.1 หัวข้อการประเมิน ได้แก่ ความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นในบทบาทผู้พูด ประเมินจาก 2 พฤติกรรม ได้แก่ 1) การพูดไม่จบประโยคเพื่อแสดงความเกรงใจ 2) การถามคู่สนทนาเพื่อสลับบทบาทเป็นผู้ฟัง และบทบาทของผู้ฟังแบบญี่ปุ่นประเมินจาก 2 พฤติกรรม ได้แก่ 1) การตอบรับเสริมการสนทนาด้วยเสียงสั้นๆ หรือท่าทาง 2) การตอบรับแสดงความรู้สึกร่วม

2.2 เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินมีลักษณะเป็นแบบรูบริคส์ แบ่งการประเมินเป็น 4 ระดับ (4-point rubric) โดย 0 คะแนน หมายถึง ไม่พูด 1 คะแนน หมายถึง พูดแต่ไม่เหมาะสมเลย 2 คะแนน หมายถึง พูดแต่ขาดความเหมาะสมบางส่วน 3 คะแนน หมายถึง พูดอย่างเหมาะสมเกือบทั้งหมด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ กิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างความหมายร่วมกัน (CMM) และแนวคิดการอ่านบทละคร (RT) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 กิจกรรมการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสนทนาแบบญี่ปุ่นในบทบาทผู้พูดและในบทบาทผู้ฟังได้ โดยมีพฤติกรรมคือ 1) พูดไม่จบประโยคเพื่อแสดงความเกรงใจได้ 2) พูดถามคู่สนทนาเพื่อสลับบทบาทเป็นผู้ฟังได้ 3) พูดตอบรับเสริมการสนทนาด้วยเสียงสั้นๆ หรือท่าทางได้ 4) พูดตอบรับแสดงความรู้สึกร่วมได้

3.2 การกำหนดเนื้อหาสาระสำคัญที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้มาจากเนื้อหาตามหลักสูตรการศึกษาแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งตรงกับภาษาญี่ปุ่นในระดับต้น A1 ตามเกณฑ์ระดับความสามารถทางภาษาญี่ปุ่น JF Standard ซึ่งมีเงื่อนไขคือ นักเรียนสามารถพูดสนทนาเรื่องเกี่ยวกับตนเองและเรื่องรอบตัวในชีวิตประจำวันได้ โดยใช้คำศัพท์และรูปประโยคพื้นฐาน โดยในกิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎี CMM และแนวคิด RT

ขั้นเตรียมเข้าสู่บทเรียน	ครูคัดเลือกบทละครจากแหล่งต่างๆ เช่น การสนทนาภาษาญี่ปุ่นบางฉากในอนิเมะหรือคลิปขนาดสั้น บทสนทนาจากมังงะภาษาญี่ปุ่นหรือการ์ตูนจากหนังสือแบบเรียน เป็นต้น
ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน	ครูนำเข้าสู่บทเรียนด้วยอนิเมะหรือมังงะฉากสั้นๆ ให้นักเรียนฟังหรือดู และใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนเดาเหตุการณ์ หรือ ยกประสบการณ์ตนเองที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น
ขั้นสอน	- ครูให้นักเรียนวิเคราะห์บทสนทนาต่างๆ จากบทละครในอนิเมะหรือมังงะในขั้นนำ 5 มิติ ได้แก่ 1) คำพูด 2) ลักษณะการพูด 3) ความสัมพันธ์กับคู่สนทนา 4) สถานการณ์ 5) เบื้องหลังทางสังคมและวัฒนธรรม โดยไม่ต้องเรียงลำดับ และให้นักเรียนหาความเชื่อมโยงระหว่างภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นในบทละคร - ครูให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่นักเรียนวิเคราะห์ได้จากบทละคร โดยใช้กิจกรรมหลากหลายกระตุ้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น Think-pair-share หรือ Brainstorming เป็นต้น - ครูสอดแทรกเนื้อหาคำศัพท์ รูปประโยคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทละครที่นักเรียนวิเคราะห์ - ครูให้นักเรียนช่วยกันอ่านออกเสียงบทสนทนา หรือพากย์เสียงตามบทละครที่ได้ยิน และให้นักเรียนลองคิดแต่งเติมบทสนทนาเพิ่มเติมจากบทละครเดิม และให้นักเรียนช่วยกันอ่านบทละครที่แต่งเติมขึ้น โดยทำเสียงอย่างสมจริง ใส่อารมณ์ได้สมบทบาท นำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
ขั้นสรุป	ครูให้นักเรียนสะท้อนคิดการเรียนรู้จากมุมมองตนเอง มุมมองจากเพื่อน และมุมมองจากผู้สอน โดยใช้กิจกรรมให้นักเรียนโพสต์ข้อความออนไลน์ โดยไม่มีการลงชื่อเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่างๆ เน้นบรรยากาศการให้กำลังใจ เสนอแนะเพื่อการพัฒนา และเน้นการเชื่อมโยงการใช้ภาษาสู่บริบทการใช้จริงต่อไป

3.3 การวางแผนการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ใช้ประกอบในการเรียนการสอนรายวิชาภาษาญี่ปุ่น 3 ต่อเนื่อง 8 สัปดาห์ ผ่านช่องทางออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทุกชิ้นผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนและผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาต่างประเทศ จำนวน 5 ท่าน นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence หรือ IOC) ปรับแก้ไขตามคำแนะนำ และทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายแผนการเรียนภาษาญี่ปุ่นของโรงเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาปรับแก้ไขอีกครั้ง ก่อนนำไปใช้ทดลองจริง ผลการตรวจสอบคุณภาพ พบว่า มีค่า IOC มีค่าระหว่าง 0.80-0.50 ในทุกองค์ประกอบ แสดงว่ามีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยนำแบบวัดความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นฉบับก่อนการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ (Pre-test) วัดความสามารถของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยจัดการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎี CMM และแนวคิด RT ในช่องทางออนไลน์ผ่านโปรแกรม Zoom

4.3 ผู้วิจัยนำแบบวัดความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นฉบับหลังการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ (Post-test) ไปใช้วัดความสามารถของกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลผลคะแนนความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นของกลุ่มตัวอย่างโดยเปรียบเทียบผลคะแนนระหว่างก่อนทดลองและหลังการทดลอง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติทดสอบ Wilcoxon signed - rank test ที่ระดับนัยสำคัญ .01

4. ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎี CMM และแนวคิด RT เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติทดสอบ Wilcoxon signed - rank test พบว่า หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 39.09 สูงกว่าก่อนเรียนที่มีค่าเฉลี่ย 15.91 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($z = 2.956$, $p\text{-value} = 0.003$) ดังในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นก่อนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้

ความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น	n	คะแนนเต็ม	Mean	SD	T	Z	p-value
หลังการทดลอง	11	60	39.09	8.893	66	2.956	0.003
ก่อนการทดลอง	11	60	15.91	9.954			

* $p < .01$

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นรายองค์ประกอบระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎี CMM และแนวคิด RT ได้ผลการทดลอง ดังนี้

2.1 บทบาทผู้พูดแบบญี่ปุ่น ผลการทดลองพบว่า เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ Wilcoxon signed - rank test พบว่า หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 21.36 สูงกว่าก่อนเรียนที่มีค่าเฉลี่ย 8.64 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($z = 2.971$, $p\text{-value} = 0.003$) ดังในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบผลคะแนนความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น “บทบาทผู้พูด” ก่อนและหลังการทดลองด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ ($n=11$)

ความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น บทบาทผู้พูด	คะแนน เต็ม	หลังการทดลอง		ก่อนการทดลอง		T	Z	p-value
		Mean	SD	Mean	SD			
1) การพูดไม่จบประโยคเพื่อแสดงความเกรงใจ	15	10.91	3.015	3.64	3.931	55	2.859	0.004*
2) การถามคู่สนทนาเพื่อสลับบทบาทเป็นผู้ฟัง	15	4.156	4.156	3.873	3.873	55	2.972	0.003*
รวม	30	21.36	5.954	8.64	7.103	66	2.971	0.003*

* $p < .01$

2.2 บทบาทผู้ฟังแบบญี่ปุ่น ผลการทดลองพบว่า เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ Wilcoxon signed- rank test พบว่า หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.73 สูงกว่าก่อนเรียนที่มีค่าเฉลี่ย 7.27 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($z = 2.971$, $p\text{-value} = 0.003$) ดังในตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบผลคะแนนความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น “บทบาทผู้ฟัง” ก่อนและหลังการทดลองด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ ($n=11$)

ความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่น บทบาทผู้ฟัง	คะแนน เต็ม	หลังการทดลอง		ก่อนการทดลอง		T	Z	p-value
		Mean	SD	Mean	SD			
1) การตอบรับเสริมการสนทนาด้วยเสียงสั้นๆ หรือท่าทาง เช่น 「はい」 (hai) 「うん」 (un) หรือการพยักหน้า	15	6.82	3.371	0.00	0.000	66	3.066	0.002*
2) การตอบรับแสดงความรู้สึกร่วม เช่น 「へえ！」 (hee!) 「ほんとう？」 (hontou?)	15	10.91	2.023	4.27	4.101	21	2.271	0.023*
รวม	30	17.73	4.671	7.27	4.101	66	2.971	0.003*

* $p < .01$

5. สรุปผลและอภิปรายผล

ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎี CMM และแนวคิด RT ส่งผลต่อความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นของผู้เรียนระดับต้น โดยพบว่า ความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า เมื่อนักเรียนได้ตระหนักเข้าใจถึงวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เชื่อมโยงกับภาษาญี่ปุ่นและได้รับโอกาสในการพูดสนทนาภาษาญี่ปุ่นอย่างเพียงพอ จะทำให้นักเรียนสามารถสนทนาแบบญี่ปุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธราภา เอื้ออมรวนิช (2560) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จะทำให้บุคคลที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสื่อสาร

ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้ และสอดคล้องกับ พระอุดมธีรคุณ และ บัณฑิตา จารุมา (2020) ที่กล่าวไว้ว่า ภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนความคิด ทักษะคิด ค่านิยมอันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ดังนั้นการเรียนการสอนภาษาจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาจึงจะทำให้สามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังอภิปรายผลการทดลองตามมิติองค์ประกอบของความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นได้ ดังนี้

5.1 ความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นในบทบาทผู้พูด

จากผลการทดลองพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านบทบาทผู้พูดแบบญี่ปุ่นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งจากการสังเกตระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้และการสะท้อนคิดหลังการเรียนรู้พบว่า ในระยะแรกนักเรียนส่วนมากไม่กล้าพูดออกเสียง นึกคำศัพท์ไม่ออก ใช้เวลาคิดนานในการแต่งประโยคให้สื่อสารได้ เมื่อผ่านไป 4 สัปดาห์ นักเรียนกล้าพูดมากขึ้น เริ่มนึกคำศัพท์มาสร้างประโยคสื่อสารได้เร็วขึ้น แต่ยังขาดความมั่นใจ โดยจากการสะท้อนคิดหลังการเรียนรู้พบว่า นักเรียนอยากพูดคล่องขึ้นกว่านี้ และนักเรียนเริ่มคำนึงถึงการใช้น้ำเสียง ความเหมาะสมในการใช้ภาษาเพิ่มขึ้น โดยสังเกตได้จากการที่นักเรียนเริ่มสามารถปฏิเสธคำชวนแบบอ้อมๆ ได้ และสะท้อนคิดหลังการเรียนรู้ไว้ว่า “อยากจะได้พูดได้สมบทบาทแบบญี่ปุ่นมากกว่านี้” เมื่อผ่านไป 6 สัปดาห์ พบว่า นักเรียนพูดเสียงดังขึ้นแสดงให้เห็นถึงความมั่นใจในการพูดสื่อสาร และจากการวิเคราะห์ 5 มิติ ช่วยทำให้นักเรียนเกิดการตระหนักถึงธรรมชาติของชาวญี่ปุ่นและเข้าใจชาวญี่ปุ่นมากขึ้น โดยนักเรียนกล่าวว่า “ชาวญี่ปุ่นดูเกรงใจผู้อื่นมาก” ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการของการสนทนาแบบญี่ปุ่นในบทบาทผู้พูดดีขึ้น มีการพยายามพูดอ้อมๆ เมื่อต้องการปฏิเสธ พยายามมีอารมณ์ร่วมไปกับบทสนทนา โดยใช้น้ำเสียง สันนุ และท่าทางเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด กล่าวได้ว่า เมื่อนักเรียนตระหนักเข้าใจและยอมรับว่า ธรรมชาติของชาวญี่ปุ่นคือ ความเกรงใจผู้อื่น และการสนทนาแบบญี่ปุ่นมีลักษณะการพูดแบบอ้อม ไม่พูดคำปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา นักเรียนก็สามารถพูดสนทนาแบบญี่ปุ่นได้ โดยสอดคล้องกับ พระอุดมธีรคุณ และ บัณฑิตา จารุมา (2020) ที่กล่าวว่า “เมื่อคนต่างภาษาสื่อสารกันจึงต้องมีความเข้าใจวัฒนธรรมการใช้ภาษาของเจ้าของภาษาจึงจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสื่อสาร” ทั้งนี้จากผลการทดลองในบทบาทผู้พูดในพฤติกรรมคำถามคู่สนทนาเพื่อสลับบทบาทเป็นผู้ฟัง พบว่า มีค่าเฉลี่ยต่ำ ซึ่งจากการสังเกตพบว่า นักเรียนพยายามจะถามคู่สนทนากลับไป แต่ยังไม่สามารถทำได้ทันที โดยนักเรียนได้สะท้อนคิดไว้ว่า “ไม่รู้ว่าจะพูดคุยเรื่องอะไรต่อดี” “ฟังแล้วนึกภาษาญี่ปุ่นไม่ทัน” ซึ่งสอดคล้องกับ ฐิ (2009) ที่กล่าวว่า เมื่อผู้เรียนยังกังวลกับการพูดของตนเองให้สื่อความหมายได้ การฝึกต่อยอดการสนทนาด้วยคำถามเพื่อให้คู่สนทนาได้มีบทบาทในการพูดจึงเป็นเรื่องยาก และหากไม่มีประสบการณ์ในเรื่องที่กำลังสนทนาร่วมกัน จะทำให้เกิดช่องว่างในการสื่อสารทำให้ต่อยอดการสนทนาได้ยาก

5.2 ความสามารถในการสนทนาแบบญี่ปุ่นในบทบาทผู้ฟัง

จากผลการทดลองพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการในด้านบทบาทผู้ฟังอย่างเห็นได้ชัด จากการสังเกตระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้และการสะท้อนคิดหลังการเรียนรู้พบว่า ในระยะแรกนักเรียนฟังผู้พูดอย่างไม่มี การตอบรับใดๆ โดยจากการสะท้อนคิดพบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่เข้าใจว่าการเป็นผู้ฟังในการสนทนาแบบญี่ปุ่นคืออะไร แตกต่างจากการสนทนาแบบไทยอย่างไร แต่เมื่อผ่านไป 4 สัปดาห์ นักเรียนตระหนักได้ว่า บทบาทของผู้ฟังแบบญี่ปุ่นแตกต่างจากวัฒนธรรมไทยที่จะให้ความสำคัญกับคู่สนทนาเป็นอย่างมากผ่านการใช้วิธีการแสดงออกผ่านทางเสียง ท่าทาง คำพูดต่างๆ และเมื่อผ่านไป 6 สัปดาห์ นักเรียนพยายามใช้คำตอบรับระหว่างการสนทนา โดยการพยักหน้าถี่ๆ และเมื่อคู่สนทนาพูดจบมีการใช้คำตอบรับ เช่น คำว่า 「はい」 (hai) 「うん」 (un) มากขึ้น และในสัปดาห์สุดท้ายพบว่า นักเรียนพยายามใช้คำตอบรับว่า 「～ですわ」 (desune) เพิ่มเติม และพยายามพูดตอบรับโดยใช้

คำแสดงความรู้สึกร่วมกับผู้พูด เช่น 「へえ！」 (heel!) 「ほんとう？」 (hontou?) ที่ใช้แสดงความประหลาดใจ และ มีการพยักหน้าระหว่างการฟังเพื่อแสดงสัญญาณว่า ตนเองกำลังฟังอยู่และเข้าใจในสิ่งที่อีกฝ่ายพูดสื่อสาร จากผล การวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า เมื่อนักเรียนเข้าใจว่า “ชาวญี่ปุ่นใส่ใจคู่สนทนามาก” นักเรียนจึงพยายามใช้กลวิธี ต่างๆ ที่แสดงความใส่ใจคู่สนทนามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ 田所 (2015) ที่กล่าวว่า การสนทนาแบบญี่ปุ่น เริ่มต้นจาก “ความใส่ใจซึ่งกันและกัน” การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงความใส่ใจซึ่งกัน และกันในการสนทนาแบบญี่ปุ่น พร้อมยกตัวอย่างการสนทนาอย่างเป็นรูปธรรม จะทำให้นักเรียนเกิดความตระหนัก และสามารถสนทนาแบบญี่ปุ่นได้ดีและประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ในการตอบรับเสริมการสนทนาด้วยเสียงสั้นๆ หรือท่าทาง ยังมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ โดยจากการสังเกตพบว่า นักเรียนหลายคนพยักหน้าโดยที่ไม่ได้ใส่ใจคู่สนทนา อย่างแท้จริง และยังไม่สามารถออกเสียงเป็นเสียงสั้นๆ ระหว่างการฟังได้ ซึ่งสอดคล้องกับ 久保田 (1994) ที่กล่าวว่า การตอบรับเสริมการสนทนาด้วยเสียงสั้นๆ หรือท่าทางเป็นเรื่องธรรมชาติของชาวญี่ปุ่น แต่เป็นเรื่องยากสำหรับผู้เรียน ชาวต่างชาติ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสนทนาแบบญี่ปุ่นได้

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในข้างต้นผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้ง ถัดไป ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ในทางปฏิบัติ

1) การเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรคำนึงถึงบทละครที่นำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคัดเลือก บทละครที่มีเรื่องราวที่นักเรียนสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ระดับภาษาญี่ปุ่นไม่ยากจนเกินไป ความยาวของบทละคร พอเหมาะกับระดับความสามารถของนักเรียน รวมถึงคำนึงถึงความหลากหลายของบทละครเพื่อกระตุ้นให้นักเรียน สนใจและมีแรงจูงใจการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2) ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) คอยช่วยเหลือและ กระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ครูควรเน้นย้ำให้นักเรียนฟังเสียงภาษาญี่ปุ่นจากเสียงชาวญี่ปุ่นต้นฉบับ หรือเสียงภาษาญี่ปุ่นจากใช้เว็บไซต์แปลงเสียงเป็นข้อความ (Text To Speech) และเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคน มีโอกาสฝึกพูดสนทนาสมมติบทอย่างเพียงพอ ทั้งนี้เสียงส่งผลต่อความหมายในการสนทนา ดังนั้นในการจัด การเรียนการสอนออนไลน์ ครูอาจจัดกิจกรรมโดยการแบ่งห้องย่อย (Breakout rooms) ในโปรแกรมต่างๆ เพื่อใ้ นักเรียนกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการทำงานเป็นทีม ทำให้นักเรียนกล้าแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และครูสามารถติดตามการทำกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างทั่วถึง

3) การสะท้อนคิดการเรียนรู้ ครูให้นักเรียนสะท้อนคิดการเรียนรู้จากมุมมองของตนเอง มุมมอง ของเพื่อน และมุมมองของครู เพื่อสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ โดยอาจกำหนดหัวข้อในการสะท้อนคิด เช่น สิ่งที่ได้ เรียนรู้ สิ่งที่ยากพัฒนา สิ่งที่คุณทำได้ สถานการณ์ที่นำไปใช้ได้ สิ่งที่ยังสับสน เป็นต้น โดยครูควรสร้างบรรยากาศ เชิงบวก เน้นการให้กำลังใจ ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา และเชื่อมโยงเนื้อหากับการนำไปใช้จริง

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ควรมีการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้คำถามต่างๆ ถามคู่สนทนา กลับ เพื่อต่อยอด การสนทนาแบบญี่ปุ่นได้ และควรมีการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถตอบรับเสริมการสนทนา ด้วยเสียงสั้นๆ หรือท่าทางระหว่างการฟังเพื่อแสดงความใส่ใจคู่สนทนาได้อย่างแท้จริงต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- จันทร์เพ็ญ ศักดิ์ชัยเจริญกุล. (2553). การศึกษารูปแบบและปัจจัยในการปรับระดับความสุภาพขณะสนทนาภาษาญี่ปุ่นของชาวไทยผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นเปรียบเทียบกับชาวญี่ปุ่น. [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดวงใจ จงนากร. (2557). Project-Based Learning กับการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น. 国際交流基金バンコク日本文化センター日本語教育紀要, (11), 13-19.
- ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ. (2004). ปัญหาการเรียนภาษาญี่ปุ่นของนักศึกษาไทย. วารสารญี่ปุ่นศึกษา, 21(2), 35-70.
- นะโอะโกะ โยะมิตะ และ ทนพร ตรีรัตน์สกุลชัย. (2016). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่อการสอนแบบห้องเรียนกลับทาง รายวิชาภาษาญี่ปุ่นพื้นฐาน 1 ของนักศึกษาที่ไม่ใช่ชาวเอกราชมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา, 6(2), 71-83.
- ไพลิน เจริญผล. (2555). รูปแบบภาษาที่ปรากฏตอนท้ายการขอร้องของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย : ผลสำรวจการใช้ภาษาของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา. [สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาต่างประเทศ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระอุดมธีรคุณ และ บัณฑิตา จารุมหา. (2020). ภาษาและวัฒนธรรม: ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างกัน. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ 7(2), 53-63.
- พัชรภา เอื้ออมรรณ. (2560). การสื่อสารภายใต้มิติความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามแนวคิด Geert Hofstede Communication through Multi-Cultural Dimensions of Geert Hofstede. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 25(4), 223-240.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นและภาษาเยอรมัน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมาลี วัชรยาทอง. (2560). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการเรียนภาษาญี่ปุ่นเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT = The development of learning activities on basic Japanese language for grade 10th students using cooperative learning team game tournament technique. [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุริรัตน์ เรืองประยูร และ ปญญภัท ธีรวานนท์. (2017). การเรียนรู้วัฒนธรรมสมัยนิยมของญี่ปุ่นผ่านอนิเมชันและมังงะของนักศึกษายุคเจนเอเรชั่น Z คณะศิลปศาสตร์ หลักสูตรสาขาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา, 7(3), 88-102.
- ยุพวรรณ โสภิตวุฒิจ. (2018). การเปิดเผยตนเองในการสนทนาระหว่างผู้ที่เพิ่งรู้จักกัน: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่น. วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา, 7(3), 1-17.
- Adams, W. (2003). Readers theatre: A practical guide for school, theater, and community. San Diego, Ca: Institute for Readers Theatre.
- Aoki, A. (2010). Rapport management in Thailand and Japanese Social Talk during Group Discussions. Pragmatics. International Pragmatics Association, 20(3), 289-313.
- Augustin, A., & Vianty, M. Zuraida. (2015). Exploring the Potential of Reader's Theatre in the EFL Classroom. Journal of English Literacy Education, 2(2), 38-47.
- Iwasaki, S., & Horie, P. I. (1998). The Northridge Earthquake' Conversations: Conversational Patterns in Japanese and Thai and their Cultural Significance. Discourse & Society, 9(4), 501-529.
- Markova, V. (2011). The Japanese Communication Style. Scientific Grant Agency of the Ministry of Education of the Slovak Republic VEGA 10(1), 213-221.

- Pearce, W. B., Cronen, V. E. (1980). *Communication, action, and meaning: The creation of social realities*. Praeger.
- Rafi, M. F. (2019). Teaching Speaking with Reader's Theatre. *Journal ELink*, 6(1), 127-133.
- Rosen, R. S., & Koziol Jr, S. M. (1990). The Relationship of Oral Reading, Dramatic Activities, and Theatrical Production to Student Communication Skills, Knowledge, Comprehension, and Attitudes. *Youth theatre journal*, 4 (3), 7-10.
- Sloyer, S. (1982). *Readers Theatre: Story Dramatization in the Classroom*. National Council of Teachers of English.
- 伊藤昭 & 矢野博之(1998). 「共話—創発的対話の対話モデル『情報処理学会研究報告音声言語情報処理 (SLP)』12, 1-8.
- 久保田真弓(1994). 「コミュニケーションとしてのあいづち—アメリカ人と日本人に見られる表現の違い—」『異文化間教育』8, 59-76.
- 笹川洋子(2007). 「異文化コミュニケーション場面にみられる共話の種類」『神戸親和女子大学言語文化研究』1, 17-40.
- 田所希佳子(2015) 「『共話』の教育において学習者の認識に注目する重要性. 『ヨーロッパ日本語教育シンポジウム (フランス)』第19回. ボルドー・モンテニユ大学 (フランス)、2015年8月27-29日, 225-230.
- 水谷信子(1980). 「「外国人の修得とコミュニケーション」『言語生活』12, 28-36.
- 水谷信子(1993). 「「共話」から「対話」へ」『日本語学』12 (4), 4-10.
- 劉佳琨(2009). 「多人数会話における共話的なインターアクションの分析—日本語母語場面と日中接触場面の対照」『ことばの科学』22, 97-116.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Affiliation: Faculty of Education, Chulalongkorn University
Corresponding email: Kavita.F@chula.ac.th
Received: 2021/11/28
Revised: 2021/12/27
Accepted: 2022/03/23

บทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูล ในชั้นเรียน: กรณีศึกษาผ่านการสำรวจการใช้สมาร์ตโฟน ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์การใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย จุดเด่นและจุดด้อยของวิธีสืบค้นดังกล่าว จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อคิดเห็นของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่มีต่อบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน จากการจำลองสถานการณ์ในรูปแบบของกิจกรรมการอ่าน และเก็บข้อมูลจากนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นชาวไทยโดยใช้แบบสอบถามพบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่สืบค้นข้อมูลโดยใช้สมาร์ตโฟนเพื่อเข้าถึงแอปพลิเคชันและเว็บไซต์มากที่สุด (ร้อยละ 79.11) ส่วนหนึ่งระบุถึงจุดเด่นของสมาร์ตโฟนที่สามารถสืบค้นความหมายคำศัพท์ได้อย่างรวดเร็วและสืบค้นข้อมูลได้เป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกัน มีการระบุถึงจุดด้อยของวิธีสืบค้นดังกล่าว เช่น ไม่ปรากฏข้อมูลที่ต้องการ มีคำอธิบายข้อมูลไม่ละเอียดเพียงพอ นอกจากนี้ พบว่ามีกลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งที่สืบค้นข้อมูลจากผู้เรียนด้วยกันมากที่สุด (ร้อยละ 17.91) เพื่อซักถามเกี่ยวกับการตีความประโยคซึ่งไม่อาจทำได้ด้วยการใช้สมาร์ตโฟน ผลการวิจัยยังบ่งชี้ว่า ผู้สอนสามารถมีบทบาทสำคัญในการช่วยสนับสนุนผู้เรียนได้ทั้งก่อนและหลังกระบวนการสืบค้นข้อมูล ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างผู้เรียนด้วยกัน

คำ

สำคัญ

บทบาทของผู้สอน, การสืบค้นข้อมูล, ชั้นเรียน, สมาร์ตโฟน, ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีงบประมาณ 2564 และได้รับหนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยแบบยกเว้น จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (COE No. COE63/202)

Instructors' Roles in Information Seeking Support in Classrooms: A Case Study through the Survey of Smartphone Usage among Thai Learners of Japanese Language**

Abstract

This research aims to survey and analyze smartphone usage for information seeking in the classroom among Thai learners of Japanese language, focusing on the advantages and disadvantages of using smartphones to seek information. In addition, Thai learners of Japanese language's views on instructors' roles in information seeking support in classrooms will also be analyzed. By simulating reading comprehension task and using questionnaires to collect data from Thai university students majoring in Japanese language, the results showed that most of the target group mostly sought information by using their smartphones to gain access to applications and websites (79.11%). Some advantages mentioned were associated with the smartphone's ability to search promptly for word meanings, and its ability to search an enormous amount of data. On the other hand, there were also some disadvantages mentioned such as the lack of data, or data with insufficient explanations. Moreover, the research found that some of the target group mostly sought information from other learners (17.91%) to inquire about the interpretations of sentences, which could not be achieved by using smartphone. The results indicated that instructors could play an important role not only in providing support for learners both before and after the information seeking process, but also in utilizing the in-class learning environment by promoting knowledge sharing through interactions among learners.

Key words

instructors' roles, information seeking, classrooms, smartphones, Thai learners of Japanese language

** This research was funded by Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, in fiscal year 2021, and has been given a Certificate of Exemption from the Kasetsart University Research Ethics Committee (COE No. COE63/202).

1. บทนำ

ประเทศไทยมีแนวโน้มของจำนวนผู้ใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน³ (ต่อไปจะเรียกว่า สมาร์ทโฟน) ที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเปรียบเทียบผลการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน⁴ พบว่าในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีประชาชนอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ใช้สมาร์ทโฟนอยู่ที่ร้อยละ 72.3 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) และในปี พ.ศ. 2564 ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 93.4 โดยกลุ่มอายุที่ใช้สมาร์ทโฟนสูงที่สุดคือ กลุ่มอายุ 15-24 ปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) เนื่องจากสมาร์ทโฟนเป็นอุปกรณ์ที่มีความสามารถเทียบเท่ากับคอมพิวเตอร์ และมีข้อได้เปรียบด้านการพกพาสะดวก (Yu, 2012) ความแพร่หลายของสมาร์ทโฟนจึงก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ รวมถึงการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ดังที่ 董 (2013) ได้กล่าวว่า สมาร์ทโฟนสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ภาษาผ่านทางแอปพลิเคชัน เว็บไซต์เผยแพร่คลิปวิดีโอ คอร์สเรียนออนไลน์ เป็นต้น

จากผลการสำรวจการใช้สื่อนอกชั้นเรียนของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติ พบว่าในระหว่างสี่สิ่งพิมพ์ สื่อภาพเคลื่อนไหว สื่อเสียง อินเทอร์เน็ต และตัวบุคคล ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยเลือกใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด อีกทั้งใช้เพื่อสืบค้นข้อมูลด้วยโปรแกรมค้นหา (search engine) มากที่สุด (三國他, 2011) ผลการสำรวจข้างต้นสามารถเชื่อมโยงได้ว่า ความแพร่หลายของสมาร์ทโฟนในประเทศไทยจะทำให้ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างทั่วถึงยิ่งขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตเท่านั้น หากยังรวมถึงข้อมูลในแอปพลิเคชันอีกด้วย นอกจากนี้ เนื่องจากสมาร์ทโฟนจัดเป็นอุปกรณ์เคลื่อนที่ (mobile device) การพกพาสมาร์ทโฟนจึงทำให้ผู้เรียนสามารถสืบค้นข้อมูลได้แทบทุกที่ รวมถึงในชั้นเรียน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเหล่านี้นำไปสู่การตั้งคำถามที่ว่า หากผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่อยู่ในชั้นเรียนสามารถใช้สมาร์ทโฟนเพื่อเข้าถึงข้อมูลจำนวนมากได้ด้วยตนเองแล้ว ผู้สอนควรมีบทบาทในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลอย่างไร

ที่ผ่านมา มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการเรียนรู้ทั้งนอกชั้นเรียน (陳他, 2016 ; 林他, 2021) และในชั้นเรียน (ธัญธัช, 2559 ; Sontirak, 2018 ; 岩崎, 2020) แต่งานวิจัยที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยยังมีน้อย นอกจากนี้ ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนจากมุมมองของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย งานวิจัยนี้จึงจำลองสถานการณ์ในรูปแบบของกิจกรรมการอ่านในชั้นเรียนให้เสมือนการเรียนการสอนจริง จากนั้นจึงใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นชาวไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์การใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน จุดเด่นและจุดด้อยของวิธีสืบค้นดังกล่าว จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อคิดเห็นของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่มีต่อบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นต่อไป

³ เปี่ยมศักดิ์และคณะ (2555) ได้ให้คำจำกัดความว่า โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟนคือ “โทรศัพท์ที่รองรับระบบการปฏิบัติการต่าง ๆ ที่ย่อเอาความสามารถในการรับส่งข้อมูล ดูหนังฟังเพลง การจัดการไฟล์ต่าง ๆ ที่เทียบได้กับคอมพิวเตอร์พื้นฐานย่อม ๆ ตัวหนึ่งมาไว้ในตัว ทำให้โทรศัพท์มือถือเพิ่มความสามารถมากกว่าโทรศัพท์พกและรับสาย” (น. 42)

⁴ การสำรวจใช้วิธีสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน และสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป

2. ทบทวนวรรณกรรม

2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของสมาร์ทโฟนในฐานะเครื่องมือการเรียนรู้

Yu (2012) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของสมาร์ทโฟนในฐานะเครื่องมือการเรียนรู้ โดยกล่าวว่าการใช้คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลมีข้อจำกัดอันเนื่องมาจากขนาดและน้ำหนักของตัวเครื่อง ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้ถูกจำกัดสถานที่ แต่การพัฒนาสมาร์ทโฟนได้เข้ามาแก้ไขปัญหานี้ กล่าวคือ นอกจากใช้เป็นโทรศัพท์และอุปกรณ์รับส่งข้อความแล้ว สมาร์ทโฟนยังมีแอปพลิเคชันที่เปรียบได้กับซอฟต์แวร์ของคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้ใช้สามารถเลือกแอปพลิเคชันให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง คุณสมบัติเหล่านี้ทำให้สมาร์ทโฟนมีความสามารถเทียบเท่ากับคอมพิวเตอร์ อีกทั้งยังพกพาได้ในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการกล่าวว่สมาร์ทโฟนเป็นอุปกรณ์ที่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนสามารถใช้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ได้ไม่ว่าจะอยู่นอกหรือในชั้นเรียน

萱 (2013) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีประยุกต์ใช้สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต เพื่ออภิปรายความเป็นไปได้ในอนาคตของการเรียนรู้ภาษา โดยกล่าวว่ก่อนหน้านี้อุปกรณ์เคลื่อนที่ที่ยังพกพาได้ยากและประมวลผลข้อมูลได้ไม่ทันก แต่เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้น อุปกรณ์เคลื่อนที่ประเภทต่าง ๆ จึงได้รับการพัฒนาและเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น ไปด้วย ทั้งนี้ คุณสมบัติพิเศษของอุปกรณ์เคลื่อนที่อย่างสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต ได้แก่ การพกพาสะดวก การใช้งานได้หลากหลาย ความคล่องตัวในการใช้งาน และความสามารถในการแบ่งปันข้อมูลร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งอุปกรณ์เหล่านี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ภาษา โดยใช้เพื่อเข้าถึงแอปพลิเคชัน เว็บไซต์เผยแพร่คลิปวิดีโอ คอร์สเรียนออนไลน์ พอดแคสต์ (podcast) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สมุดโน้ตอิเล็กทรอนิกส์และการประมวลผลระบบคลาวด์ อย่างไรก็ตาม มีการเสนอแนะว่ายังจำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีประยุกต์ใช้อุปกรณ์เหล่านี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ

青木 (2016) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กับผลกระทบต่อการเรียนการสอนภาษา โดยกล่าวว่เมื่อเทคโนโลยีเคลื่อนที่ (mobile technology) เริ่มเป็นที่แพร่หลายในกลุ่มผู้ใช้ทั่วไป การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาร์ทโฟน มีแนวโน้มที่จะมาแทนที่การใช้คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะและคอมพิวเตอร์แล็ปท็อป ทั้งนี้ การเรียนรู้ภาษาด้วยอุปกรณ์เคลื่อนที่ (mobile-assisted language learning หรือ MALL) มีจุดเด่นคือ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ในช่วงเวลาที่ตนเองสะดวกโดยไม่จำกัดสถานที่ อีกทั้งสามารถเรียนรู้ได้จากแอปพลิเคชันที่มีให้เลือกเป็นจำนวนมาก ในขณะที่จุดด้อยคือ ผู้เรียนอาจไม่สามารถใช้บางแอปพลิเคชันได้หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีสัญญาณไวไฟ (Wi-Fi) นอกจากนี้ ยังต้องมีทางเลือกสำหรับการเรียนรู้ด้วยวิธีอื่น ๆ ให้กับผู้เรียนที่ไม่มีสมาร์ทโฟน เป็นต้น

伊藤他 (2016) ได้สำรวจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้อินเทอร์เน็ต โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในต่างประเทศจำนวน 1,053 คน ผลการสำรวจบ่งชี้ว่าในทั้ง 11 พื้นที่ที่มีการสำรวจ อุปกรณ์ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นใช้มากที่สุดคือ คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล รองลงมาคือสมาร์ทโฟน และแท็บเล็ตตามลำดับ อย่างไรก็ตาม พบว่ที่กรุงเทพมหานครมีแนวโน้มของการใช้สมาร์ทโฟนสูงเกือบเทียบเท่าการใช้คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล ทั้งนี้ มีการวิเคราะห์ในภาพรวมของทุกพื้นที่ว่ เนื่องจากสมาร์ทโฟนมีคุณสมบัติพิเศษด้านการพกพาสะดวก ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นจึงมีแนวโน้มที่จะใช้สมาร์ทโฟนโดยไม่จำกัดสถานที่ ในขณะเดียวกัน

แม้แท็บเล็ตจะเป็นอุปกรณ์ที่พกพาได้ แต่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นกลับมีแนวโน้มที่จะใช้อุปกรณ์ดังกล่าวแทนคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล ทำให้ไม่พบความหลากหลายของการใช้แท็บเล็ตตามสถานที่ต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับสมาร์ทโฟน

2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการเรียนรู้

陳他 (2016) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้อุปกรณ์อัจฉริยะของผู้เรียน ซึ่งรวมถึงการใช้สมาร์ทโฟนเพื่ออภิปรายความเป็นไปได้ของการใช้อุปกรณ์เหล่านี้กับการเรียนรู้นอกชั้นเรียน โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์เพื่อเก็บข้อมูลจากนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่นจำนวน 489 คน พบว่าสถานที่ที่นักศึกษาในกลุ่มนี้ใช้สมาร์ทโฟนเป็นประจำ 3 อันดับแรกคือ ที่อยู่อาศัย ร้อยละ 91.8 รองลงมาคือ ภายในวิทยาเขต ร้อยละ 86.3 และบนรถไฟ/รถประจำทาง ร้อยละ 54.0 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่านักศึกษาเกือบร้อยละ 90 มีท่าทีเชิงบวกต่อการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการเรียนรู้นอกชั้นเรียน โดยตอบว่าตนเองสามารถใช้สมาร์ทโฟนเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาในคาบเรียน ใช้ทำการบ้าน ตลอดจนอ่านบทความเพื่อเตรียมตัวล่วงหน้า เป็นต้น

岩崎 (2020) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น เพื่อนำเสนอกรณีศึกษาของการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติจำนวน 6 คน พบว่าผู้เรียนสามารถใช้สมาร์ทโฟนเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น ใช้แอปพลิเคชันเพื่อสืบค้นคำศัพท์และสำนวน ใช้โปรแกรมค้นหาในอินเทอร์เน็ตเพื่อสืบค้นข้อมูล นอกจากนี้ ยังพบว่าการใช้สมาร์ทโฟนเป็นประจำคุ้นเคยกับอุปกรณ์เป็นอย่างดีนั้น ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถฝึกใช้แอปพลิเคชันที่ตนเองไม่เคยใช้มาก่อนได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งในงานวิจัยดังกล่าวมีการแสดงข้อคิดเห็นว่า การใช้งานที่ไม่ซับซ้อนนับเป็นข้อดีอีกประการหนึ่งของสมาร์ทโฟน

林他 (2021) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนชาวต่างชาติ เพื่อนำผลไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติในจังหวัดโอซาก้าจำนวน 64 คน พบว่านอกจากแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นยังใช้อุปกรณ์เคลื่อนที่อย่างสมาร์ทโฟนเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดประสิทธิผลการเรียนรู้ด้านการฟัง การอ่าน การสนทนา เป็นต้น ซึ่งการเรียนรู้เหล่านี้เกิดขึ้นในขณะที่ตัวผู้เรียนเองไม่ได้ตระหนักถึงกระบวนการดังกล่าวโดยตรง

สำหรับกรณีของผู้เรียนในประเทศไทย ธัญธัช (2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในชั้นเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัย เพื่อนำผลไปใช้เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากนักศึกษามหาวิทยาลัยมนุษยศาสตร์จำนวน 1,649 คน ผลปรากฏว่ามีนักศึกษาร้อยละ 50.5 ที่ตอบว่าตนเองใช้สมาร์ทโฟนในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อค้นคว้าข้อมูลในการทำกิจกรรมที่อาจารย์มอบหมาย และมีนักศึกษาร้อยละ 46.8 ที่ตอบว่าใช้สมาร์ทโฟนในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อค้นหาเนื้อหาที่ไม่เข้าใจเพิ่มเติม แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีนักศึกษาร้อยละ 47.7 ที่ตอบว่าตนเองใช้เวลาไม่ถึงครึ่งหนึ่งของคาบเรียนไปกับการแอบใช้สมาร์ทโฟนเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน

Sontirak (2018) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นในชั้นเรียนของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการใช้สมาร์ทโฟนที่พบในชั้นเรียน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นจำนวน 48 คน ผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่า หากไม่นับรวมนักศึกษา 2 คนที่ไม่ได้พกพาสมาร์ทโฟนมาด้วยในวันที่มีการเก็บข้อมูล นักศึกษาทั้ง 46 คนต่างระบุคำตอบว่า ได้ใช้สมาร์ทโฟน

เพื่อการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นในชั้นเรียน โดยรูปแบบการใช้สมาร์ทโฟนที่พบคือ การสืบค้นข้อมูลด้วยแอปพลิเคชันขณะทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ นักศึกษาบางส่วนยังตอบว่าแม้ตามปกติจะใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ นอกชั้นเรียน แต่เมื่อเป็นการทำกิจกรรมในชั้นเรียนแล้ว ตนเองได้เปลี่ยนมาใช้แอปพลิเคชันเพราะสามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว

2.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการปรับบทบาทของผู้สอน

Morphitou & Morphitis (2014) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนและความสัมพันธ์ต่อการเรียนและการเข้าถึงของนักศึกษามหาวิทยาลัยในสาธารณรัฐไซปรัส เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ที่นักศึกษาได้รับจากสมาร์ทโฟน ผลการสำรวจพบว่า นักศึกษากลุ่มนี้ได้ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อดาวน์โหลดแอปพลิเคชันด้านการศึกษาค้นคว้าอ่านบทความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในคาบเรียน ทั้งนี้ มีการเสนอแนะว่าตัวผู้สอนเองควรใช้ประโยชน์จากสมาร์ทโฟนในฐานะเครื่องมือการเรียนรู้เช่นกัน เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่มีอุปกรณ์ชนิดนี้อยู่แล้ว อีกทั้งผู้สอนควรมีบทบาทในการสนับสนุนการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการเรียนรู้ เช่น ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแอปพลิเคชันด้านการศึกษา พอดแคสต์ด้านการศึกษา รวมถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

鄭 (2002) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการประยุกต์ใช้มัลติมีเดียกับการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นเพื่ออธิบายบทบาทของผู้สอนที่พึงประสงค์ โดยได้แสดงข้อคิดเห็นว่าในขณะที่การเรียนรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์กำลังรุดหน้า ผู้สอนก็จำเป็นต้องปรับตัวเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้มัลติมีเดียกับการเรียนการสอนย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจากข้อเสียเหล่านั้น และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน เช่น เตรียมสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ให้คำชี้แนะเกี่ยวกับวิธีใช้สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม

青木 (2016) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กับผลกระทบต่อการเรียนการสอนภาษาได้เสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผู้สอนภาษาญี่ปุ่นว่า ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้สอนจำเป็นต้องเสริมความรู้และทักษะที่อาจไม่เคยใช้ในการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม เช่น การเผยแพร่ข้อมูลผ่านบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ การนำสิ่งที่ผู้เรียนได้ศึกษาจากนอกชั้นเรียนมาเชื่อมโยงกับคาบเรียน เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ที่เกิดในยุคดิจิทัล

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น กล่าวได้ว่าคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้สมาร์ทโฟนเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพคือ การพกพาสะดวก ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้โดยไม่จำกัดสถานที่ (Yu, 2012 ; 萱, 2013 ; 青木, 2016 ; 伊藤他, 2016) ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติทั้งนอกชั้นเรียน (林他, 2021) และในชั้นเรียน (Sontirak, 2018 ; 岩崎, 2020) อีกทั้งพบงานวิจัยที่เสนอแนะว่าผู้สอนจำเป็นต้องปรับบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน (鄭, 2002 ; Morphitou & Morphitis, 2014 ; 青木, 2016) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนในชั้นเรียนของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยยังมีน้อย และไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่วิเคราะห์โดยจำแนกกระหว่างแอปพลิเคชันกับเว็บไซต์ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่มีลักษณะแตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังไม่พบงานวิจัยที่เก็บข้อมูลจากผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยเพื่อวิเคราะห์ข้อคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์การใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย รวมถึงจุดเด่นและจุดด้อยของวิธีสืบค้นดังกล่าว
2. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ข้อคิดเห็นของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่มีต่อบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายคือ นักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นชาวไทยชั้นปีที่ 3 ขึ้นไปจำนวน 67 คน สัดส่วนการมี การใช้สมาร์ทโฟนคิดเป็นร้อยละ 100 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยต้องการเก็บข้อมูลโดยจำลองสถานการณ์การทำกิจกรรมในชั้นเรียนให้เสมือนการเรียนการสอนจริง จึงกำหนดให้กลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาที่เคยลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่ผู้วิจัยรับผิดชอบ และมีความคุ้นเคยกับผู้วิจัยในฐานะผู้สอนมาก่อน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม โดยก่อนแจกแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ขอให้กลุ่มเป้าหมายทำกิจกรรมในชั้นเรียนซึ่งเป็นการจำลองสถานการณ์ให้เสมือนการเรียนการสอนจริง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถตอบแบบสอบถามโดยนึกย้อนถึงขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียนข้างต้น สำหรับการจำลองสถานการณ์เสมือนจริงก่อนเก็บข้อมูลนี้ ผู้วิจัยได้ปรับจากวิธีเก็บข้อมูลในงานวิจัยของ Sontirak (2018) และงานวิจัยของ 岩崎 (2020) ซึ่งมีการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนที่ผู้เรียนสามารถใช้สมาร์ทโฟนได้ จากนั้นจึงสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวกับการทำกิจกรรมดังกล่าวในภายหลัง

กิจกรรมในชั้นเรียนเป็นรูปแบบของกิจกรรมการอ่าน โดยใช้บทอ่านภาษาญี่ปุ่นเรื่อง 「うなぎ」 ความยาว 1,075 ตัวอักษร เหตุผลที่ใช้บทอ่านนี้เป็นเพราะผู้วิจัยต้องการสำรวจและวิเคราะห์การสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน จึงเลือกบทอ่านจากตำราเรียนภาษาญี่ปุ่นชั้นกลาง 『文化中級日本語 II』 ซึ่งไม่ได้ใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตรของกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งบทอ่านดังกล่าวยังมีคำศัพท์เชิงวัฒนธรรม รวมถึงโคลงกลอนซึ่งพบเห็นได้น้อยในตำราเรียนทั่วไป

เมื่อกิจกรรมในชั้นเรียนสิ้นสุดลง จึงเข้าสู่ขั้นตอนการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิดแบบให้เลือกตอบและคำถามปลายเปิดรวมทั้งสิ้น 4 ข้อ โดยข้อที่ 1-3 เป็นคำถามเกี่ยวกับวิธีสืบค้นข้อมูลที่กลุ่มเป้าหมายใช้ขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียน และข้อที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน รายละเอียดคำถามมีดังนี้ ข้อที่ 1 “ในการทำกิจกรรมเมื่อสักครู่ ท่านใช้วิธีสืบค้นแบบใดมากที่สุด⁵ เพราะเหตุใด” ข้อที่ 2 “ในการทำกิจกรรมเมื่อสักครู่ ท่านสืบค้นข้อมูลประเภทใดมากที่สุด เพราะเหตุใด” ข้อที่ 3 “ในการทำกิจกรรมเมื่อสักครู่ ท่านคิดว่าวิธีสืบค้นข้อมูลที่ท่านใช้มากที่สุดมีจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไร” และข้อที่ 4 “เมื่อพิจารณาจากการทำกิจกรรมเมื่อสักครู่ ท่านคิดว่าผู้สอนจะช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนของท่านได้อย่างไร”

⁵ ข้อที่ 1 เป็นคำถามปลายปิดแบบให้เลือกตอบ นอกจากคำตอบที่เป็นตัวเลือกเกี่ยวกับสมาร์ทโฟนแล้ว ยังมีตัวเลือกที่อ้างอิงบางส่วนจากการจัดประเภทสื่อในงานวิจัยของ 三國他 (2011) ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต และตัวบุคคล จากนั้นจึงกำหนดคำตอบที่เป็นตัวเลือกของสื่อแต่ละประเภทต่อไป นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เพิ่มตัวเลือก “อื่น ๆ (โปรดระบุ)” เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถระบุตัวเลือกที่ตรงกับความเป็นจริงของตนเองมากที่สุด

4.3 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2563 โดยได้ชี้แจงเกี่ยวกับขั้นตอนการทำการกิจกรรม และสอบถามความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยจากกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นจึงเก็บข้อมูลผ่านการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน โดยตัวผู้วิจัยเองได้เข้าร่วมในฐานะผู้สอน พร้อมกับชี้แจงให้กลุ่มเป้าหมายทำการกิจกรรมในฐานะผู้เรียนคนหนึ่งในชั้นเรียน เพื่อจำลองสถานการณ์ให้เสมือนการเรียนการสอนจริงมากที่สุด

ลำดับแรก ผู้วิจัยได้แจกบทอ่านภาษาญี่ปุ่นให้กลุ่มเป้าหมายทุกคน จากนั้นจึงบอกให้กลุ่มเป้าหมายทำความเข้าใจเนื้อหาบทอ่านภายในเวลา 50 นาที โดยต้องเข้าใจเนื้อหาบทอ่านเพียงพอถึงระดับที่สามารถนำไปเล่าต่อเป็นภาษาไทยให้ผู้อื่นฟังได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่า เนื่องจากกิจกรรมนี้เป็นเสมือนกิจกรรมในชั้นเรียน หากมีจุดใดที่สงสัยหรือไม่เข้าใจ กลุ่มเป้าหมายสามารถสืบค้นข้อมูลได้โดยไม่จำกัดวิธี อีกทั้งสามารถซักถามผู้สอนและผู้เรียนด้วยกันได้ตามปกติ

ในระหว่างเวลา 50 นาที ผู้วิจัยได้สังเกตการทำการกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมายโดยเดินไปตามจุดต่าง ๆ ในชั้นเรียนเป็นระยะ เมื่อครบกำหนดเวลา ผู้วิจัยจึงแจกแบบสอบถาม โดยขอให้กลุ่มเป้าหมายนึกย้อนถึงขณะทำการกิจกรรมในชั้นเรียนเมื่อสักครู่ แล้วตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง โดยเลือกคำตอบสำหรับคำถามปลายปิดแบบให้เลือกตอบ และเขียนบรรยายอย่างละเอียดสำหรับคำถามปลายเปิด

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายปิดแบบให้เลือกตอบจะนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิดจะนำมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) ซึ่งเป็นการตรวจสอบชุดข้อมูลเพื่อสกัดหารูปแบบของความหมายที่ปรากฏขึ้นซ้ำ ๆ (Braun & Clarke, 2006) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยอ้างอิงกระบวนการ 6 ขั้นตอนในงานวิจัยของ Braun & Clarke (2006) เริ่มจากอ่านบทวนข้อมูลเพื่อสร้างความคุ้นเคย จัดระเบียบข้อมูลด้วยการกำหนดรหัส วิเคราะห์รหัสเพื่อสกัดหาประเด็น ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลในแต่ละประเด็น ให้คำจำกัดความพร้อมกับตั้งชื่อประเด็น แล้วจึงรายงานผล

อนึ่ง ในมุมมองของการวิเคราะห์แก่นสาระ การที่ประเด็นหนึ่ง ๆ มีจำนวนข้อมูลมากกว่าไม่ได้หมายความว่าประเด็นนั้นสำคัญมากกว่าเสมอไป เพราะความสำคัญของประเด็นไม่ได้ขึ้นอยู่กับการวัดค่าเป็นปริมาณเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับว่าประเด็นดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นจุดสำคัญซึ่งสัมพันธ์กับโจทย์วิจัยในภาพรวมได้หรือไม่ (Braun & Clarke, 2006) ผู้วิจัยจึงใช้การวิเคราะห์แก่นสาระกับข้อมูลที่ได้จากคำถามข้อที่ 3-4 ซึ่งเป็นการสำรวจข้อคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำเสนอภาพรวมของประเด็นเกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยของวิธีสืบค้น รวมถึงข้อคิดเห็นต่อบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน

5. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

5.1 ภาพรวมของการสืบค้นข้อมูลขณะทำการกิจกรรมในชั้นเรียน

สำหรับคำถามข้อที่ 1 “ในการทำการกิจกรรมเมื่อสักครู่ ท่านใช้วิธีสืบค้นแบบใดมากที่สุด เพราะเหตุใด” และข้อที่ 2 “ในการทำการกิจกรรมเมื่อสักครู่ ท่านสืบค้นข้อมูลประเภทใดมากที่สุด เพราะเหตุใด” สามารถแสดงภาพรวมของการสืบค้นข้อมูลจากคำตอบของกลุ่มเป้าหมายทั้ง 67 คนได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิธีสืบค้นข้อมูลขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียน และประเภทข้อมูลที่สืบค้น

วิธีสืบค้นข้อมูล ขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียน	จำนวน กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้วิธีสืบค้นนี้มากที่สุด	จำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ใช้วิธีสืบค้นข้อมูลดังกล่าว จำแนกตามประเภทข้อมูลที่สืบค้นมากที่สุด					
		ความหมาย คำศัพท์/ ความหมาย ตัวอักษรคันจิ	การตีความ ประโยค	เสียงอ่าน ตัวอักษร คันจิ	ข้อมูลเชิง วัฒนธรรม	คำอธิบาย ไวยากรณ์	อื่น ๆ : คำอธิบาย โคลงกลอน
ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้น ด้วยแอปพลิเคชัน	43 คน (64.18%)	39 คน (90.70%)	-	2 คน (4.65%)	1 คน (2.33%)	1 คน (2.33%)	-
ซักถามผู้เรียนด้วยกัน	12 คน (17.91%)	5 คน (41.67%)	7 คน (58.33%)	-	-	-	-
ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้น ด้วยเว็บไซต์	10 คน (14.93%)	6 คน (60.00%)	-	2 คน (20.00%)	1 คน (10.00%)	-	1 คน (10.00%)
ซักถามผู้สอน	1 คน (1.49%)	-	1 คน (100.00%)	-	-	-	-
อื่น ๆ : ฟังข้อมูลจากผู้อื่น แลกเปลี่ยนกันในชั้นเรียน	1 คน (1.49%)	1 คน (100.00%)	-	-	-	-	-
รวม	67 คน (100.00%)	51 คน (76.12%)	8 คน (11.94%)	4 คน (5.97%)	2 คน (2.99%)	1 คน (1.49%)	1 คน (1.49%)

จากผลการสำรวจ พบว่าวิธีสืบค้นข้อมูลที่กลุ่มเป้าหมายใช้ขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียนครั้งนี้มี 5 วิธี โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เลือก “ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นด้วยแอปพลิเคชัน” มากที่สุด (ร้อยละ 64.18) รองลงมาคือ “ซักถามผู้เรียนด้วยกัน” (ร้อยละ 17.91) “ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นด้วยเว็บไซต์” (ร้อยละ 14.93) “ซักถามผู้สอน” (ร้อยละ 1.49) และ “อื่น ๆ : ฟังข้อมูลจากผู้อื่นแลกเปลี่ยนกันในชั้นเรียน” (ร้อยละ 1.49) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลในตารางที่ 1 จะเห็นว่าในระหว่างวิธีสืบค้นข้อมูลทั้งหมด มีกลุ่มเป้าหมายที่ตอบว่าใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลมากที่สุด 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นด้วยแอปพลิเคชัน (ร้อยละ 64.18) และกลุ่มเป้าหมายที่ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นด้วยเว็บไซต์ (ร้อยละ 14.93) หากนำ 2 กลุ่มนี้มารวมกัน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลมากที่สุดจะมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 79.11 ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายที่สืบค้นข้อมูลมากที่สุดด้วยวิธีซักถามผู้เรียนด้วยกันหรือผู้สอน ตลอดจนฟังข้อมูลจากผู้อื่นแลกเปลี่ยนกันในชั้นเรียน มีสัดส่วนรวมกันเป็นร้อยละ 20.89 จึงกล่าวได้ว่า ในการทำกิจกรรมในชั้นเรียนครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายเกือบร้อยละ 80 เลือกใช้อุปกรณ์เคลื่อนที่อย่างสมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองมากที่สุด และกลุ่มเป้าหมายอีกประมาณร้อยละ 20 เลือกซักถามหรือฟังข้อมูลจากบุคคลด้วยกันมากที่สุด

ผลการสำรวจยังแสดงให้เห็นว่า ประเภทข้อมูลที่กลุ่มเป้าหมายสืบค้นขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียนครั้งนี้มี 6 ประเภท โดยมีการสืบค้น “ความหมายคำศัพท์/ความหมายตัวอักษรคันจิ” มากที่สุด (ร้อยละ 76.12) รองลงมาคือ “การตีความประโยค” (ร้อยละ 11.94) “เสียงอ่านตัวอักษรคันจิ” (ร้อยละ 5.97) “ข้อมูลเชิงวัฒนธรรม” (ร้อยละ 2.99) “คำอธิบายไวยากรณ์” (ร้อยละ 1.49) และ “อื่น ๆ : คำอธิบายโคลงกลอน” (ร้อยละ 1.49) ตามลำดับ

สำหรับสาเหตุที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายสืบค้นความหมายคำศัพท์และความหมายตัวอักษรคันจิมากที่สุด คาดว่าส่วนหนึ่งเป็นเพราะในกิจกรรมมีการกำหนดว่า ต้องเข้าใจเนื้อหาบทอ่านมากเพียงพอถึงระดับที่สามารถนำไป

เล่าต่อเป็นภาษาไทยให้ผู้อื่นฟังได้ กลุ่มเป้าหมายจึงไม่ใช้วิธีคาดเดาความหมายเพื่ออ่านจับใจความสำคัญโดยคร่าว แต่พยายามที่จะสืบค้นความหมายคำศัพท์และความหมายตัวอักษรคันจิอย่างละเอียด เพื่อเรียบเรียงให้เป็นเนื้อหาที่สามารถนำไปเล่าต่อได้อย่างครบถ้วน

5.2 การใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียน

สืบเนื่องจากผลการสำรวจที่แสดงให้เห็นว่า กลุ่มเป้าหมายที่ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลมากที่สุด มีสัดส่วนสูงถึงเกือบร้อยละ 80 ในหัวข้อนี้จึงจะกล่าวถึงเหตุผลที่กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเลือกใช้สมาร์ทโฟนขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียน พร้อมกับแสดงตัวอย่างคำตอบที่ได้จากแบบสอบถาม⁶

จากคำตอบของกลุ่มเป้าหมายที่ตอบว่าใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลด้วยแอปพลิเคชันมากที่สุด (ร้อยละ 64.18) พบว่าส่วนใหญ่ระบุถึงเหตุผลด้านความสะดวกรวดเร็ว (“เพราะมีความสะดวกและรวดเร็วในการค้นหาข้อมูล และไม่คอยขอรบกวนกับคนอื่นระหว่างทำงานที่ต้องใช้สมาธิจดจ่อ” (#13) / “เพราะถูกจำกัดด้วยเวลา ทำให้ต้องรีบสืบค้นด้วยวิธีการที่ใช้อย่างที่สุดและเร็วที่สุด [ย่อ]” (#26)) สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะกิจกรรมในชั้นเรียนครั้งนี้มีการจำกัดเวลาสำหรับทำความเข้าใจเนื้อหาบทอ่าน กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จึงเลือกใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นให้ได้ข้อมูลที่ต้องการอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ กลุ่มเป้าหมายบางส่วนยังให้เหตุผลว่า เป็นเพราะไม่ต้องการรบกวนกลุ่มเป้าหมายคนอื่นซึ่งกำลังทำกิจกรรมอยู่เช่นเดียวกัน (“ไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น และในตัวเอง ค่อนข้างมีอริยาบไวยุติธรรม” (#17) / “ไม่รบกวนคนอื่น ง่ายกว่าถามคนอื่นเพราะโทรศัพท์อยู่ข้างตัวอยู่แล้ว” (#54))

ประเภทข้อมูลที่กลุ่มเป้าหมายสืบค้นด้วยแอปพลิเคชันมากที่สุดคือ “ความหมายคำศัพท์/ความหมายตัวอักษรคันจิ” (ร้อยละ 90.70) (“เพราะการรู้ความหมายคำศัพท์มีผลต่อการแปลเนื้อหาในเรื่องและความเข้าใจเรื่อง” (#14) / “คำศัพท์ 1 คำมีคำแปลได้หลายความหมาย จึงต้องหาคำที่แปลได้เข้ากับบริบทแล้วเกิดความเข้าใจให้ได้มากที่สุด” (#65)) นอกจากนี้ คำตอบของกลุ่มเป้าหมายยังแสดงให้เห็นว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เลือกสืบค้นความหมายคำศัพท์และความหมายตัวอักษรคันจิมากกว่าคำอธิบายไวยากรณ์ คาดว่าสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะไวยากรณ์ที่ปรากฏในเนื้อหาบทอ่านเป็นไวยากรณ์ชั้นกลาง กลุ่มเป้าหมายจึงสามารถนำความรู้เดิมมาปรับใช้เพื่อทำความเข้าใจรูปประโยคได้ โดยไม่จำเป็นต้องสืบค้นอย่างละเอียดเมื่อเปรียบเทียบกับคำศัพท์และตัวอักษรคันจิส่วนหนึ่งที่ไม่เคยพบมาก่อน

สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ตอบว่าใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลด้วยเว็บไซต์มากที่สุด (ร้อยละ 14.93) นอกจากเหตุผลด้านความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลจำนวนมากในอินเทอร์เน็ตแล้ว ยังระบุเหตุผลว่าเป็นเพราะต้องการสืบค้นข้อมูลเชิงลึก (“รวดเร็ว ทราบความหมายภาษาญี่ปุ่น ได้รู้ที่มาของคำศัพท์ สามารถค้นรูปภาพได้ มีตัวอย่างการใช้งานให้ดู ได้รู้ประวัติศาสตร์ของคำเฉพาะนั้น ๆ (เช่น ชื่อคน, なつやせ, まんようしゅ)” (#40) / “เนื่องจากต้องการทราบคำอธิบายคำศัพท์เป็นภาษาญี่ปุ่น เนื่องจากเป็นส่วนที่สำคัญ หากเปิดจากพจนานุกรมในแอปซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษ อาจเกิดความเข้าใจผิด” (#43)) จากคำตอบของกลุ่มเป้าหมาย สามารถกล่าวได้ว่าแม้การใช้แอปพลิเคชันจะสะดวกต่อการสืบค้นข้อมูลเบื้องต้นที่เข้าใจง่าย แต่ความสะดวกดังกล่าวก็อาจกลายเป็นข้อจำกัด หากข้อมูลเบื้องต้นเหล่านั้นมีรายละเอียดไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาบทอ่าน ด้วยเหตุนี้ กลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งจึงเลือกสืบค้นข้อมูลด้วยเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ต เพื่อนำข้อมูลเชิงลึกมาเสริมสร้างความเข้าใจให้กับตนเอง

⁶ ผู้วิจัยใช้เครื่องหมายในการแสดงตัวอย่างคำตอบของกลุ่มเป้าหมายดังนี้

“ ” เพื่อแสดงคำตอบที่เขียนโดยกลุ่มเป้าหมายโดยไม่ปรับแก้การสะกดคำ (#) เพื่อแสดงรหัสประจำตัวกลุ่มเป้าหมาย / เพื่อคั่นระหว่างคำตอบของกลุ่มเป้าหมายแต่ละคน และ [ย่อ] เพื่อแสดงจุดที่ผู้วิจัยย่อคำตอบบางส่วน โดยพิจารณาแล้วว่าไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังกล่าวถึงโดยตรง

ประเภทข้อมูลที่กลุ่มเป้าหมายสืบค้นด้วยเว็บไซต์มากที่สุดคือ “ความหมายคำศัพท์/ความหมายตัวอักษรคันจิ” (ร้อยละ 60.00) ซึ่งเป็นประเภทข้อมูลที่มีกลุ่มเป้าหมายสืบค้นด้วยแอปพลิเคชันมากที่สุดเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่ามีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้เว็บไซต์เพื่อสืบค้นคำอธิบายที่เขียนโดยชาวญี่ปุ่นเกี่ยวกับโคลงกลอนที่ปรากฏในเนื้อหาบทอ่าน (“คำอธิบายในเว็บเข้าใจง่ายกว่าคำอธิบายในบทอ่าน ทำให้เข้าใจสำนวนที่บทอ่านจะสื่อ” (#47)) แม้กลุ่มเป้าหมายที่สืบค้นข้อมูลประเภทนี้มีเพียง 1 คน แต่ก็แสดงให้เห็นถึงกลวิธีในการเลือกวิธีสืบค้นให้สอดคล้องกับประเภทข้อมูลที่ต้องการ เนื่องจากข้อมูลเชิงลึกเป็นสิ่งที่ไม้อาจสืบค้นได้อย่างเจาะจงด้วยการใช้เพียงแอปพลิเคชันการสืบค้นด้วยเว็บไซต์ต่าง ๆ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้ได้ข้อมูลดังกล่าว ซึ่งใกล้เคียงกับงานวิจัยของ ฐ (2012) ที่พบว่า ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวจีนใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตเพื่อเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นผ่านทางเว็บไซต์ที่หลากหลาย โดยเลือกใช้เว็บไซต์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง

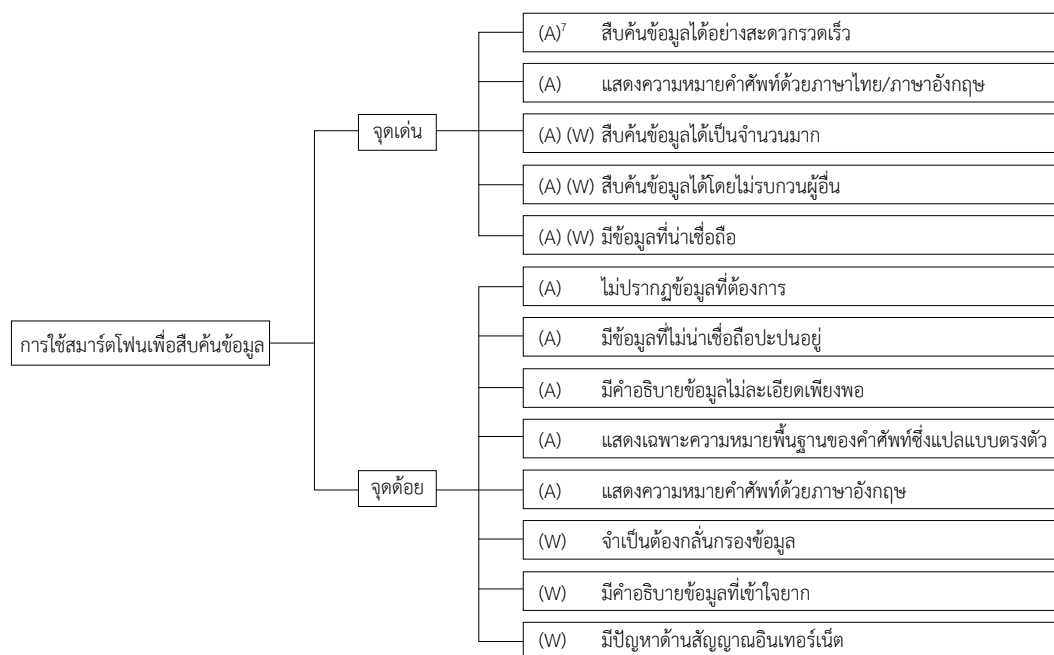
การที่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยนำสมาร์ตโฟนมาใช้เพื่อสืบค้นข้อมูลขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียนข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวถึงความสามารถของผู้เรียนในการนำสมาร์ตโฟนมาใช้ในการเรียนรู้ในชั้นเรียน (ัญชช, 2559 ; Sontirak, 2018 ; 岩崎, 2020) อย่างไรก็ตาม วิธีสืบค้นข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับการใช้สมาร์ตโฟนโดยตรง แต่มีกลุ่มเป้าหมายใช้มากที่สุดเป็นอันดับที่ 2 คือ “ซักถามผู้เรียนด้วยกัน” (ร้อยละ 17.91) และใช้วิธีนี้เพื่อสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับ “การตีความประโยค” มากที่สุด (ร้อยละ 58.33) โดยส่วนใหญ่ระบุเหตุผลว่า การตีความประโยคเป็นสิ่งที่ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งไม่สามารถสืบค้นได้ด้วยสมาร์ตโฟน (“สะดวก เพื่อนสามารถพูดโต้ตอบกับเราได้ รู้สึกมั่นใจกว่าใช้พจนานุกรม” (#30) / “เพราะสิ่งที่ได้อ่านต้องมีการวิเคราะห์และตีความ แอปพลิเคชันเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ ต้องการยืนยันสิ่งที่เข้าใจให้ตรงกับเพื่อนด้วย” (#48) / “เพราะสะดวก รวดเร็วกว่า เนื่องจากเพื่อนอ่านเรื่องเดียวกันและแลกเปลี่ยนความเห็นในจุดที่ไม่เข้าใจได้ในระดับประโยค และโดยภาพรวมของเรื่อง” (#51)) จะเห็นได้ว่า แม้กลุ่มเป้าหมายจะใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลเบื้องต้นได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังประสบปัญหาในการนำข้อมูลนั้น ๆ มาตีความในประโยคเพื่อเชื่อมโยงให้เข้ากับบริบทของเนื้อหาบทอ่าน ยิ่งไปกว่านั้น การใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลยังเป็นการรับข้อมูลจากอุปกรณ์เพียงทางเดียว นั่นหมายความว่ากลุ่มเป้าหมายไม่สามารถตรวจสอบความเข้าใจได้ทันทีในกรณีที่เกิดข้อสงสัย กลุ่มเป้าหมายจึงเลือกใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการซักถามผู้เรียนคนอื่นเพื่อคิดวิเคราะห์และตีความเนื้อหาพร้อมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของกับตนเองมากกว่าเพียงเพื่อซักถามข้อมูลเบื้องต้นเท่านั้น

อนึ่ง เป็นที่น่าสนใจว่าแม้ในการทำกิจกรรมในชั้นเรียนครั้งนี้จะมีการชี้แจงว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถซักถามผู้สอนและผู้เรียนด้วยกันได้ตามปกติ แต่กลับมีกลุ่มเป้าหมายที่เลือก “ซักถามผู้สอน” มากที่สุดเพียง 1 คน และใช้วิธีนี้เพื่อสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับ “การตีความประโยค” มากที่สุด (“สะดวก, มีความน่าเชื่อถือ, เข้าใจได้ง่าย เห็นภาพ” (#62)) หากมองในภาพรวมแล้ว จะพบว่ากลุ่มเป้าหมายที่เลือก “ซักถามผู้สอน” มากที่สุดมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 1.49 เท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า แม้จะอยู่ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในชั้นเรียน แต่กลุ่มเป้าหมายประมาณร้อยละ 98 ก็ไม่ได้พิจารณาว่าผู้สอนเป็นแหล่งข้อมูลอันดับแรก ๆ และเลือกที่จะสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้สมาร์ตโฟนหรือซักถามผู้เรียนด้วยกันมากกว่า

5.3 จุดเด่นและจุดด้อยของการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูล

สำหรับคำถามข้อที่ 3 “ในการทำกิจกรรมเมื่อสักครู่ ท่านคิดว่าวิธีสืบค้นข้อมูลที่ท่านใช้มากที่สุดมีจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไร” เมื่อนำคำตอบของกลุ่มเป้าหมายที่ตอบว่าใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลมากที่สุดมาวิเคราะห์ พบว่าการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลมีจุดเด่น 5 ประเด็น (แบ่งเป็นจุดเด่นของแอปพลิเคชัน 2 ประเด็น และจุดเด่น

ร่วมที่พบทั้งในแอปพลิเคชันและเว็บไซต์ 3 ประเด็น) และมีจุดด้อย 8 ประเด็น (แบ่งเป็นจุดด้อยของแอปพลิเคชัน 5 ประเด็น และจุดด้อยของเว็บไซต์ 3 ประเด็น) โดยสรุปได้ตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 จุดเด่นและจุดด้อยของการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูล

สำหรับการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูล พบว่าจุดเด่นของแอปพลิเคชันมี 2 ประเด็น ได้แก่ สืบค้นข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และแสดงความหมายคำศัพท์ด้วยภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ ยังมีจุดเด่นร่วมที่พบทั้งในแอปพลิเคชันและเว็บไซต์อีก 3 ประเด็น ได้แก่ สืบค้นข้อมูลได้เป็นจำนวนมาก สืบค้นข้อมูลได้โดยไม่รบกวนผู้อื่น และมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ตัวอย่างคำตอบที่ระบุถึงจุดเด่นเหล่านี้สามารถแสดงได้ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างคำตอบเกี่ยวกับจุดเด่นของการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูล

สืบค้นข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว (A)	“รวดเร็ว สะดวกสบายในการค้นหา แคร์รอกศัพท์ลงไป กดค้นหาก็สามารถทราบความหมายของคำศัพท์แล้ว” (#1) “สะดวกรวดเร็ว ได้ข้อมูลที่ต้องการในทันที ทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาคร่าว ๆ ได้อย่างรวดเร็ว” (#61)
แสดงความหมายคำศัพท์ด้วยภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ (A)	“มีคำแปลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ” (#20) “[ย่อ] ข้อมูลค่อนข้างมีความถูกต้องแม่นยำ มีภาษาอังกฤษให้เทียบ [ย่อ]” (#46)
สืบค้นข้อมูลได้เป็นจำนวนมาก (A) (W)	“สะดวกรวดเร็ว มีข้อมูลเยอะ ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ต้องการทราบก็มีอยู่ในแอปพลิเคชันเกือบทั้งหมด” (#10 ใช้แอปพลิเคชัน) “ได้ข้อมูลครอบคลุม ครบถ้วน สามารถหาข้อมูลนอกเหนือจากเสียงอ่าน ความหมายได้ หาข้อมูลได้รวดเร็ว เช่น 土用の丑の日 เสียงอ่านคืออะไร แต่พอหาไปเรื่อย ๆ ก็ทราบถึงความหมาย ที่มาคืออะไร มีบทความที่เกี่ยวข้องหรือไม่” (#40 ใช้เว็บไซต์) “ได้ข้อมูลประกอบการพิจารณาเยอะ และสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาที่สืบค้นได้หลายแง่มุม” (#63 ใช้เว็บไซต์)

⁷ (A) หมายถึง กรณีของแอปพลิเคชัน (W) หมายถึง กรณีของเว็บไซต์

สืบค้นข้อมูลได้โดย ไม่รบกวนผู้อื่น (A) (W)	“สะดวกรวดเร็ว สามารถทำได้ด้วยตนเอง ไม่รบกวนผู้อื่นมากนัก” (#3 ใช้แอปพลิเคชัน) “สามารถค้นคว้าได้ด้วยตนเองโดยไม่รบกวนผู้อื่น สะดวกในการพิมพ์ ซึ่งไม่ต้องนั่งเปิดหนังสือ” (#25 ใช้เว็บไซต์) “สะดวกในการหา ไม่ต้องรบกวนสมาธิใคร [ย่อ]” (#59 ใช้แอปพลิเคชัน)
มีข้อมูลที่นำเสนอ (A) (W)	“ได้ความหมายของคำศัพท์อย่างรวดเร็ว และมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ” (#14 ใช้แอปพลิเคชัน) “ข้อมูลมีความถูกต้อง มีความหมายครบหากมีวิธีใช้หลากหลายบริษัท” (#43 ใช้เว็บไซต์) “[ย่อ] ศัพท์ที่ไม่คิดว่าก็มี น่าเชื่อถือระดับนี้” (#53 ใช้แอปพลิเคชัน)

ในอีกด้านหนึ่ง พบว่าจุดด้อยของแอปพลิเคชันมี 5 ประเด็น ได้แก่ ไม่ปรากฏข้อมูลที่ต้องการ มีข้อมูลที่ไม่
น่าเชื่อถือปะปนอยู่ มีคำอธิบายข้อมูลไม่ละเอียดเพียงพอ แสดงเฉพาะความหมายพื้นฐานของคำศัพท์ซึ่งแปล
แบบตรงตัว และแสดงความหมายคำศัพท์ด้วยภาษาอังกฤษ ในขณะที่จุดด้อยของเว็บไซต์มี 3 ประเด็น ได้แก่ จำเป็น
ต้องกลั่นกรองข้อมูล มีคำอธิบายข้อมูลที่เข้าใจยาก และมีปัญหาด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ต ตัวอย่างคำตอบที่ระบุถึง
จุดด้อยดังกล่าวสามารถแสดงได้ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตัวอย่างคำตอบเกี่ยวกับจุดด้อยของการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูล

ไม่ปรากฏข้อมูล ที่ต้องการ (A)	“คำศัพท์บางอย่างก็ไม่ได้มีในแอปพลิเคชันนี้ จึงต้องสอบถามทางอื่นเพิ่มเติม [ย่อ]” (#15) “บางคำที่เป็นสำนวนจะไม่สามารถหาได้ หรือคำศัพท์เฉพาะ” (#23)
มีข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ ปะปนอยู่ (A)	“บางข้อมูลยังไม่ถูกต้อง มีข้อผิดพลาด แปลไม่ถูกต้องบ้าง หรือแปลแล้วยังไม่เข้าใจก็มี” (#11) “คำแปลภาษาไทยบางครั้งผิด ทำให้แปลคลาดเคลื่อน” (#57)
มีคำอธิบายข้อมูล ไม่ละเอียดเพียงพอ (A)	“ถ้าใช้แอปเดียวแล้วไม่ค้นในเว็บไซต์หรือในหนังสือต่อ ก็จะไม่รู้ว่าจะนำไปใช้ในรูปไวยากรณ์แบบไหน ได้บ้าง หรือใช้ร่วมกับคำชนิดใดได้บ้าง” (#18) “คำแปลอธิบายไม่มากพอ ทำให้บางครั้งไม่เข้าใจความหมายอย่างถ่องแท้” (#55)
แสดงเฉพาะความหมาย พื้นฐานของคำศัพท์ ซึ่งแปลแบบตรงตัว (A)	“การใช้แอปพลิเคชันในการสืบค้นความหมายของคำศัพท์ ในบางครั้งอาจจะแปลตรงตัวเกินไป ไม่ตรง กับบริบทเนื้อเรื่องที่อ่าน จึงไม่สามารถนำมาใช้ได้ทันที” (#10) “บางครั้งบางคำศัพท์ แอปพลิเคชันจะแปลให้ตรงตัว ซึ่งบางครั้งการแปลแบบตรงตัวก็จะขัดกับภาพรวม ของบทความ [ย่อ]” (#66)
แสดงความหมายคำศัพท์ ด้วยภาษาอังกฤษ (A)	“เนื่องจากแอปพลิเคชันที่ใช้ คำแปลเป็นภาษาอังกฤษ ทำให้บางครั้งก็ไม่เข้าใจความหมายที่ชัดเจน” (#4) “คำแปลเป็นภาษาอังกฤษ บางคำที่ไม่รู้ความหมายของคำแปลภาษาอังกฤษก็ต้องนำไปค้นหาความหมาย ในอีกแอปหนึ่งซึ่งค่อนข้างซับซ้อน” (#37)
จำเป็นต้องกลั่นกรอง ข้อมูล (W)	“ต้องใช้เวลาเลือกเว็บไซต์และกลั่นกรองข้อมูล บางทีต้องเปิดหลายเว็บเทียบกัน เช่น 岩麻呂 เสียงอ่าน คืออะไร ประวัติของคนคนนี้เป็นอะไร แล้วข้อมูลถูกต้องทั้งหมดหรือไม่” (#40) “เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการค้นหามีเยอะ ทำให้ต้องใช้เวลากرองข้อมูลมาก” (#63)
มีคำอธิบายข้อมูลที่เข้าใจ ยาก (W)	“ถ้าเสริมเป็นภาษาญี่ปุ่นไป จะหาคำตอบยากหน่อย เพราะเราอ่านไม่ค่อยออก [ย่อ]” (#7) “บางคำไม่สามารถอธิบายให้เข้าใจในทันทีได้ มีคำศัพท์ที่ไม่รู้จักในคำอธิบาย [ย่อ]” (#43)
มีปัญหาด้านสัญญาณ อินเทอร์เน็ต (W)	“ถ้าอินเทอร์เน็ตช้าอาจจะทำให้การค้นคว้ายาก [ย่อ]” (#25) “บางทีเน็ตหลุด ทำให้ติดค้าง ไม่สามารถค้นหอะไรต่อได้เลย” (#36)

คำตอบเกี่ยวกับจุดเด่นของการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ไม่เพียงแต่การใช้แอปพลิเคชันเพื่อสืบค้นข้อมูลอย่างรวดเร็วเท่านั้น หากกลุ่มเป้าหมายยังสามารถใช้แอปพลิเคชันและเว็บไซต์เพื่อสืบค้นข้อมูลเป็นจำนวนมาก จุดเด่นเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่กล่าวว่า คุณสมบัติพิเศษส่วนหนึ่งของสมาร์ทโฟน คือ ความคล่องตัวในการใช้งานที่ทำให้สามารถสืบค้นข้อมูลได้ในชั่วพริบตา และการใช้งานที่หลากหลายเสมือนคอมพิวเตอร์เครื่องหนึ่ง (荃, 2013) นอกจากนี้ ยังพบคำตอบที่ระบุว่า การสืบค้นข้อมูลได้โดยไม่รบกวนผู้อื่นเป็นจุดเด่นอีกประการหนึ่งของการใช้สมาร์ทโฟน เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายสามารถพึ่งพาตนเองในการสืบค้นข้อมูลและทำกิจกรรมต่อไปได้โดยไม่ต้องซักถามผู้เรียนด้วยกัน

สำหรับจุดด้อยของการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูล กล่าวได้ว่าจุดด้อยที่พบในแอปพลิเคชันหลายประการสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพของข้อมูล กล่าวคือ แม้ข้อมูลในแอปพลิเคชันจะมีปริมาณมากในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอต่อการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการ อีกทั้งมีข้อมูลที่ผิดหรือคลาดเคลื่อนปะปนอยู่ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่กล่าวว่า แม้บางแอปพลิเคชันจะได้รับการพัฒนาคุณภาพให้ดียิ่งขึ้นก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้ว แอปพลิเคชันที่ไม่ได้คุณภาพก็ยังคงมีอยู่ (荃, 2013) ในทางกลับกัน จุดด้อยที่พบในเว็บไซต์ คือ ปริมาณข้อมูลที่มากเกินไป ทำให้ต้องกลั่นกรองข้อมูลเป็นเวลานาน ซึ่งใกล้เคียงกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่บ่งชี้ว่า ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวจีนประสบปัญหาในการเลือกเว็บไซต์ที่เหมาะสมกับตนเอง เนื่องจากข้อมูลในอินเทอร์เน็ตมีเป็นจำนวนมาก (荃, 2012) ยิ่งไปกว่านั้น เว็บไซต์ยังมีจุดด้อยเกี่ยวกับการแสดงคำอธิบายข้อมูลที่ยากเกินกว่าระดับความรู้ของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงปัญหาด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ตซึ่งทำให้ไม่อาจเข้าถึงเว็บไซต์ได้ตามปกติ

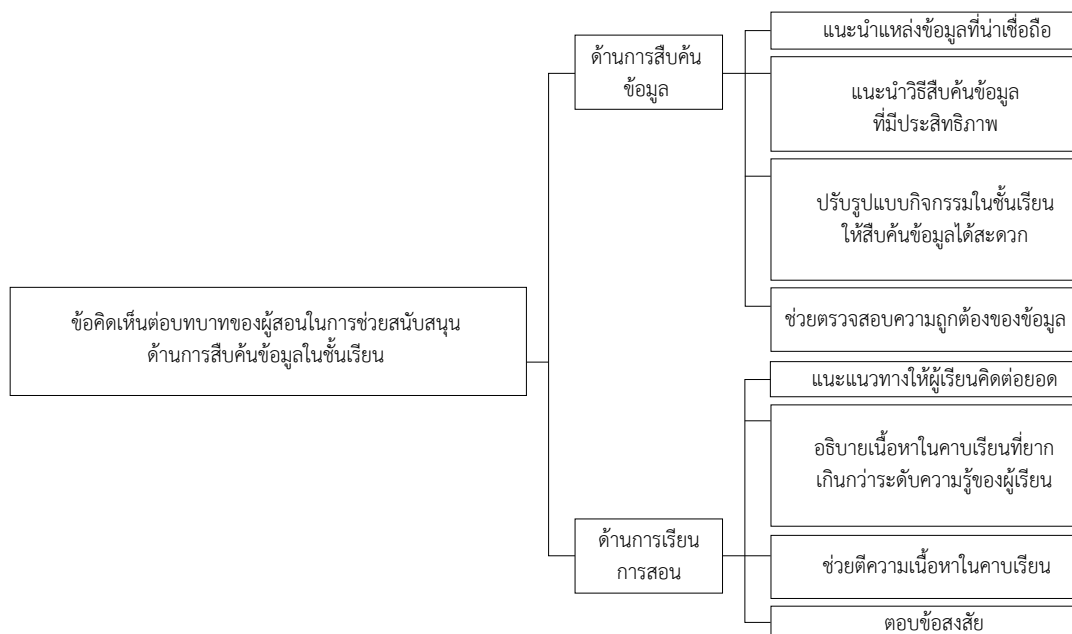
มีข้อสังเกตว่า กลุ่มเป้าหมายมีมุมมองเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของแอปพลิเคชันที่แตกต่างกัน กล่าวคือ มีคำตอบที่ระบุว่าจุดเด่นของแอปพลิเคชันคือ ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ แต่ในอีกทางหนึ่งก็มีคำตอบที่เห็นต่างว่าจุดด้อยของแอปพลิเคชันคือ ข้อมูลบางส่วนไม่น่าเชื่อถือ คาดว่าสาเหตุอาจเกิดจากการที่กลุ่มเป้าหมายสืบค้นข้อมูลด้วยแอปพลิเคชันที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ข้อมูลที่พบมีความถูกต้องแม่นยำแตกต่างกันด้วย ในกรณีที่สืบค้นแล้วพบข้อมูลที่ผิดหรือคลาดเคลื่อน ก็จะทำให้กลุ่มเป้าหมายประเมินว่าแอปพลิเคชันนั้นขาดความน่าเชื่อถือ อนึ่ง แม้กลุ่มเป้าหมายได้ให้คำตอบเกี่ยวกับจุดเด่นของเว็บไซต์ในลักษณะเดียวกันว่า มีข้อมูลที่น่าเชื่อถือ แต่กลับไม่มีการระบุว่าประเด็นดังกล่าวเป็นจุดด้อยในเวลาเดียวกันแต่อย่างใด คาดว่าสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะในอินเทอร์เน็ตมีเว็บไซต์ให้เลือกเป็นจำนวนมาก กลุ่มเป้าหมายจึงมีอิสระในการกลั่นกรองจนกระทั่งพบเว็บไซต์ที่ตนเองประเมินว่าน่าเชื่อถือ และเลือกที่จะไม่ใช่เว็บไซต์ที่ประเมินแล้วว่าขาดความน่าเชื่อถือได้

นอกจากนี้ ยังพบว่าการแสดงความหมายคำศัพท์ด้วยภาษาอังกฤษในแอปพลิเคชันเป็นทั้งจุดเด่นและจุดด้อยในเวลาเดียวกัน แม้ในคำตอบของกลุ่มเป้าหมายที่ระบุว่าเป็นจุดเด่นจะไม่พบเหตุผลที่เป็นรูปธรรม แต่เมื่อพิจารณาจากคำตอบที่ระบุว่าเป็นจุดด้อยพบว่า เหตุผลหนึ่งเป็นเพราะภาษาอังกฤษที่ใช้เพื่อแสดงความหมายคำศัพท์นั้นยากเกินกว่าระดับความรู้ของกลุ่มเป้าหมาย อาจกล่าวได้ว่า การตัดสินใจการแสดงความหมายคำศัพท์ด้วยภาษาอังกฤษของแอปพลิเคชันเป็นจุดเด่นหรือจุดด้อยนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความถนัดและระดับความรู้ด้านภาษาอังกฤษของกลุ่มเป้าหมายเช่นกัน

5.4 ข้อคิดเห็นต่อบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน

สำหรับคำถามข้อที่ 4 “เมื่อพิจารณาจากการทำกิจกรรมเมื่อสักครู๋ ท่านคิดว่าผู้สอนจะช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนของท่านได้อย่างไร” สามารถจำแนกคำตอบของกลุ่มเป้าหมายทั้ง 67 คนเกี่ยวกับข้อคิดเห็น

ตอบทบทของผู้สอนเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการสืบค้นข้อมูล (4 ประเด็น) และด้านการเรียนการสอน (4 ประเด็น) รวมทั้งสิ้น 8 ประเด็น โดยสรุปได้ตามแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ข้อคิดเห็นต่อบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน

บทบาทด้านการสืบค้นข้อมูลมี 4 ประเด็น ได้แก่ แนะนำแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ แนะนำวิธีสืบค้นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ปรับรูปแบบกิจกรรมในชั้นเรียนให้สืบค้นข้อมูลได้สะดวก และช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ตัวอย่างคำตอบสามารถแสดงได้ตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตัวอย่างคำตอบเกี่ยวกับบทบาทด้านการสืบค้นข้อมูล

แนะนำแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ	“อาจารย์อาจจะบอกแหล่งสืบค้นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือให้กับนิสิต หรือช่วยบอกคำศัพท์ ส่วนวนที่ต้องใช้เวลาในการค้นหา” (#5) “[ย่อ] แนะนำสื่อที่ใช้ค้นข้อมูล” (#42)
แนะนำวิธีสืบค้นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ	“ให้แหล่งสืบค้นที่น่าเชื่อถือ ให้คำแนะนำในการค้นหาว่าวิธีใดเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด [ย่อ]” (#1) “แนะนำเว็บสำหรับสืบค้นที่น่าเชื่อถือ รวมถึงเทคนิคในการสืบค้นเนื้อหา” (#46) “ถ้าเลืขไม่เจอความหมายของคำที่ต้องการจะค้นหา อาจารย์อาจจะช่วยบอกว่าควรพิมพ์อย่างไรเพื่อให้เจอความหมายนั้น [ย่อ]” (#54)
ปรับรูปแบบกิจกรรมในชั้นเรียนให้สืบค้นข้อมูลได้สะดวก	“แนะนำเว็บไซต์/เนื้อหาอ้างอิงที่เกี่ยวข้องมาด้วยคร่าว ๆ เพราะจะทำให้สามารถหาได้ตรงประเด็นมากขึ้น” (#17) “อยากให้อาจารย์ใส่ ぶりかな มาในคำศัพท์ยาก เพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้น” (#21) “อาจารย์ช่วยบอกเสียงอ่านแล้วให้ไปสืบค้นด้วยตนเอง จะย่นเวลาสืบค้นลงมาได้” (#64)
ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล	“ช่วยยืนยันข้อมูลได้ว่าเป็นข้อมูลเท็จหรือจริง และช่วยแนะนำแหล่งข้อมูลใหม่ ๆ ให้กับนักเรียนได้” (#28) “ช่วยตรวจเช็คความถูกต้องของข้อมูล” (#40) “[ย่อ] นอกจากนี้ อาจารย์สามารถช่วยตรวจสอบให้ได้ว่า คำศัพท์ที่ค้นหามานั้นความหมายที่เจอถูกต้องหรือไม่” (#54)

นอกจากนี้ ผู้สอนยังพึงมีบทบาทด้านการเรียนการสอนอีก 4 ประเด็น ได้แก่ แนะนำแนวทางให้ผู้เรียนคิดต่อยอด อธิบายเนื้อหาในคาบเรียนที่ยากเกินกว่าระดับความรู้ของผู้เรียน ช่วยตีความเนื้อหาในคาบเรียน และตอบข้อสงสัย ตัวอย่างคำตอบสามารถแสดงได้ตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตัวอย่างคำตอบเกี่ยวกับบทบาทด้านการเรียนการสอน

แนะนำแนวทางให้ผู้เรียน คิดต่อยอด	“[ยอ] หรือประโยคที่ไม่ทราบว่าจะเริ่มแปลจากตรงไหน อาจารย์สามารถช่วยเหลือได้” (#16) “ให้โอเดียในการแปล, ตีความ” (#40) “[ยอ] หรือช่วยแยกส่วนประกอบโครงสร้างของประโยคเพื่อให้ง่ายต่อการค้นหามากขึ้น [ยอ]” (#42)
อธิบายเนื้อหาใน คาบเรียนที่ยากเกิน กว่าระดับความรู้ ของผู้เรียน	“อาจารย์สามารถช่วยอธิบายข้อมูลไวยากรณ์ที่ไม่เข้าใจได้ เพราะบางครั้งมีไวยากรณ์ที่ไม่เข้าใจหรือไม่รู้จักมาก่อน” (#9) “[ยอ] ช่วยอธิบายความหมายของคำศัพท์หรือไวยากรณ์ที่ยากที่ค้นหาจากพจนานุกรมเองแล้วเข้าใจยาก” (#62) “[ยอ] ช่วยอธิบายขยายความคำที่ไม่เข้าใจ เช่น 土用の丑の日, บางประโยคที่ไม่เข้าใจ เช่น やせてはいても生きていなくてはしかたがない。 , ส่วนวน เช่น うなぎのぼり” (#67)
ช่วยตีความเนื้อหา ในคาบเรียน	“[ยอ] จากการทำแบบทดสอบ ด้านที่อาจารย์ช่วยได้มากที่สุดคือ การตีความประโยค ซึ่งเป็นการช่วยเหลือด้านที่ไม่สามารถหาในแอปพลิเคชันหรือในอินเทอร์เน็ตได้” (#10) “อาจารย์แก้ปัญหาให้ ในบางที่เรารู้ความหมายแล้วแต่ยังลำดับการแปลไม่ถูกต้อง ทำให้ความหมายที่เราเข้าใจอาจจะคลาดเคลื่อนได้ อาจารย์เหมือนคนช่วยเรียบเรียงความคิดให้เราเข้าใจง่ายมากขึ้นอีกที” (#26) “[ยอ] บางข้อมูลที่ไม่สามารถสืบหาได้ตรง ๆ เช่น การตีความเนื้อหา อาจารย์ก็ช่วยอธิบายขยายความให้” (#34)
ตอบข้อสงสัย	“ช่วยไขข้อข้องใจหรือข้อสงสัยในกรณีที่ไม่สามารถหาข้อมูลจากเว็บไซต์ได้ หรือข้อมูลเป็นภาษาญี่ปุ่นที่เข้าใจยาก การถามอาจารย์ผู้สอนจึงสะดวก และรวดเร็วกว่าการทำความเข้าใจข้อมูลด้วยตนเอง” (#31) “คำศัพท์/ไวยากรณ์ที่ถามว่ามาจากเว็บไซต์ หรือคุยกับเพื่อนแล้วก็ไม่เข้าใจ กล่าวคือ เป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขด้วยตนเองได้ การถามอาจารย์จะเป็นทางออกที่ดีที่สุด” (#48) “ถ้าถามอาจารย์ เราจะสามารถถามได้จนกว่าเราจะเข้าใจ ถามได้ละเอียด ตรงจุดมีความน่าเชื่อถือสูง แถมยังรวดเร็วทันใจ สามารถถามละเอียด ๆ ได้ทั้งแง่ความหมายและการใช้ไวยากรณ์” (#53)

จากข้อคิดเห็นต่อบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนทั้ง 2 ด้าน พบว่า ข้อคิดเห็นต่อบทบาทด้านการสืบค้นข้อมูลมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ 青木 (2016) ที่กล่าวว่า ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะที่แตกต่างจากที่เคยเป็นมาเพื่อให้เท่าทันกับเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน ซึ่งในที่นี้หมายถึง การมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนอย่างแพร่หลาย ในขณะเดียวกัน ข้อคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเรียนการสอนสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้ผู้สอนช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ในจุดที่ตนเองไม่อาจทำได้ด้วยการใช้สมาร์ทโฟน ข้อคิดเห็นเหล่านี้บ่งชี้ถึงความจำเป็นของการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ 鄭 (2002) ที่กล่าวว่า ในการเรียนการสอนที่ประยุกต์ใช้มัลติมีเดียนี้ ผู้สอนต้องคอยสังเกตและให้คำแนะนำตามความเหมาะสมเพื่อช่วยเหลือให้ผู้เรียนแต่ละคนสามารถแก้ไขปัญหาได้

สำหรับการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน เมื่อพิจารณาจากผลการสำรวจเกี่ยวกับข้อคิดเห็นต่อบทบาทของผู้สอนแล้ว พบว่าผู้สอนสามารถช่วยสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายได้ทั้งก่อนและหลังกระบวนการสืบค้นข้อมูล กล่าวคือ ก่อนที่กลุ่มเป้าหมายจะเริ่มใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลสำหรับการทำกิจกรรม ผู้สอนสามารถสนับสนุนด้วยการแนะนำแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ รวมถึงวิธีสืบค้นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ หลังจากกลุ่มเป้าหมายได้สืบค้นข้อมูลแล้ว ผู้สอนสามารถสนับสนุนด้วยการช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แนะนำแนวทางให้คิดต่อยอด อธิบายเนื้อหาที่ยากเกินกว่าระดับความรู้ของผู้เรียน ช่วยตีความ ตลอดจนตอบข้อสงสัย อาจกล่าวสรุปได้ว่า ผู้สอนควรพิจารณาแนวทางในการนำสมาร์ทโฟนซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่มีอยู่แล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในฐานะเครื่องมือการเรียนรู้ตามที่มีการเสนอแนะในงานวิจัยของ Morphetou & Morphetis (2014) แต่นอกจากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนแล้ว ผู้สอนควรช่วยสนับสนุนผู้เรียนทั้งก่อนและหลังกระบวนการสืบค้นข้อมูล เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ หากพิจารณาจากวิธีสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนที่กลุ่มเป้าหมายใช้มากที่สุดเป็นอันดับที่ 2 ได้แก่ “ซักถามผู้เรียนด้วยกัน” ประกอบกับคำตอบที่ระบุถึงจุดเด่นเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างผู้เรียนด้วยกัน (“สามารถถกเถียงประเด็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ อีกทั้งยังสามารถตรวจสอบความเข้าใจของตนเองได้ว่าตนเข้าใจเนื้อหาถูกไหม” (#34) / “รวดเร็ว ตอบโต้กันได้ไวต่อวิ ช่วยกันวิเคราะห์ด้วยกันได้” (#51) / “ได้ทราบในทันที แล้วยังได้ทบทวนทำความเข้าใจกับเนื้อหาไปพร้อมกันง่าย ๆ ว่าทำพร้อมเพื่อนสนุกดีค่ะ” (#58))⁸ อาจกล่าวได้ว่า หลังจากสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองแล้ว กลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งเลือกที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการคิดวิเคราะห์และตีความเนื้อหาร่วมกับผู้เรียนคนอื่น ซึ่งจะทำให้ตนเองสามารถตรวจสอบความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาในคาบเรียนได้อีกทางหนึ่ง เพราะฉะนั้น ผู้สอนจึงควรใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการจัดสรรเวลา ตลอดจนปรับรูปแบบกิจกรรมในชั้นเรียนเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันโดยมีผู้สอนคอยสังเกตการณ์และให้คำชี้แนะตามความเหมาะสม อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาในคาบเรียนซึ่งไม่อาจเกิดขึ้นได้ด้วยการรับข้อมูลจากสมาร์ทโฟนเพียงทางเดียว

6. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์การใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนของผู้เรียนภาษาไทยในชาวไทย จุดเด่นและจุดด้อยของวิธีสืบค้นดังกล่าว รวมถึงเพื่อวิเคราะห์ข้อคิดเห็นของผู้เรียนภาษาไทยในชาวไทยที่มีต่อบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน โดยจำลองสถานการณ์ในรูปแบบของกิจกรรมการอ่านในชั้นเรียนให้เสมือนการเรียนการสอนจริง จากนั้นจึงใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาวิชาเอกภาษาไทยในชาวไทย

ผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่า ขณะทำกิจกรรมในชั้นเรียนครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เลือกสืบค้นข้อมูลโดยใช้สมาร์ทโฟนมากที่สุด (ร้อยละ 79.11) โดยแบ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลด้วยแอปพลิเคชันมากที่สุด (ร้อยละ 64.18) และกลุ่มเป้าหมายที่ใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลด้วยเว็บไซต์มากที่สุด (ร้อยละ 14.93) กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ที่สืบค้นข้อมูลด้วยแอปพลิเคชันระบุถึงเหตุผลด้านความสะดวกรวดเร็ว และใช้เพื่อสืบค้น

⁸ จากคำตอบของกลุ่มเป้าหมายที่เลือก “ซักถามผู้เรียนด้วยกัน” มากที่สุด ส่วนใหญ่ระบุถึงจุดด้อยของวิธีสืบค้นนี้ในประเด็นของความไม่มั่นใจว่าข้อมูลที่รับจากผู้เรียนด้วยกันมีความถูกต้องมากน้อยเพียงใด อนึ่ง เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการสำรวจเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูล และบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน ผู้วิจัยจึงยกเว้นการนำจุดเด่นและจุดด้อยของการซักถามผู้เรียนด้วยกันมาสรุปเป็นแผนภาพ

ความหมายคำศัพท์และความหมายตัวอักษรคันจิมากที่สุด (ร้อยละ 90.70) ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ที่สืบค้นข้อมูลด้วยเว็บไซต์ระบุถึงเหตุผลด้านความสามารถในการสืบค้นข้อมูลเชิงลึก และใช้เพื่อสืบค้นความหมายคำศัพท์และความหมายตัวอักษรคันจิมากที่สุดเช่นกัน (ร้อยละ 60.00) อย่างไรก็ตาม กลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งเลือกสืบค้นข้อมูลโดยซักถามผู้เรียนด้วยกันมากที่สุด (ร้อยละ 17.91) โดยระบุเหตุผลว่า การมีปฏิสัมพันธ์ได้ตอบระหว่างผู้เรียนด้วยกันทำให้เข้าใจเนื้อหาบทอ่านได้มากกว่าการสืบค้นข้อมูลด้วยสมาร์ตโฟนเพียงอย่างเดียว และใช้วิธีนี้เพื่อสืบค้นเกี่ยวกับการตีความประโยคมากที่สุด (ร้อยละ 58.33)

เมื่อวิเคราะห์คำตอบของกลุ่มเป้าหมายในแบบสอบถาม พบว่าจุดเด่นของการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลมี 5 ประเด็น ได้แก่ สืบค้นข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว แสดงความหมายคำศัพท์ด้วยภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ สืบค้นข้อมูลได้เป็นจำนวนมาก สืบค้นข้อมูลได้โดยไม่รบกวนผู้อื่น และมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ในขณะเดียวกัน พบว่าจุดด้อยของวิธีสืบค้นนี้มี 8 ประเด็น ได้แก่ ไม่ปรากฏข้อมูลที่ต้องการ มีข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือปะปนอยู่ มีคำอธิบายข้อมูลไม่ละเอียดเพียงพอ แสดงเฉพาะความหมายพื้นฐานของคำศัพท์ซึ่งแปลแบบตรงตัว แสดงความหมายคำศัพท์ด้วยภาษาอังกฤษ จำเป็นต้องกลั่นกรองข้อมูล มีคำอธิบายข้อมูลที่เข้าใจยาก และมีปัญหาด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ต

สำหรับบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน พบว่าข้อคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายสามารถแบ่งเป็น 2 ด้าน รวมทั้งสิ้น 8 ประเด็น โดยด้านการสืบค้นข้อมูล ได้แก่ แนะนำแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ แนะนำวิธีสืบค้นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ปรับรูปแบบกิจกรรมในชั้นเรียนให้สืบค้นข้อมูลได้สะดวก และช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ แนะนำแนวทางให้ผู้เรียนคิดต่อยอด อธิบายเนื้อหาในคาบเรียนที่ยากเกินกว่าระดับความรู้ของผู้เรียน ช่วยตีความเนื้อหาในคาบเรียน และตอบข้อสงสัย ข้อคิดเห็นต่อบทบาทของผู้สอนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูล รวมถึงช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ในจุดที่ผู้เรียนไม่อาจทำได้ด้วยการใช้สมาร์ตโฟน

จากผลการวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่าแม้กลุ่มเป้าหมายมีแนวโน้มที่จะใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสืบค้นข้อมูลด้วยตนเองในชั้นเรียน เนื่องจากสามารถสืบค้นข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็วและสืบค้นได้เป็นจำนวนมาก แต่วิธีสืบค้นดังกล่าวยังมีบางจุดที่ไม่สามารถตอบโจทย์การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุม เช่น ไม่ปรากฏข้อมูลที่ต้องการ มีคำอธิบายข้อมูลไม่ละเอียดเพียงพอ ในยุคสมัยที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยไม่จำกัดสถานที่เช่นนี้ ผู้สอนสามารถเพิ่มประสิทธิผลการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการช่วยสนับสนุนผู้เรียนทั้งก่อนและหลังกระบวนการสืบค้นข้อมูล ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยสนับสนุนให้ผู้เรียนมีโอกาสดูแลเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ได้ตอบระหว่างกัน โดยมีผู้สอนคอยสังเกตการณ์และให้คำชี้แนะตามความเหมาะสม

7. ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่า สมาร์ตโฟนได้กลายเป็นอุปกรณ์ที่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียนอย่างแพร่หลาย การเปิดรับสมาร์ตโฟนในฐานะเครื่องมือการเรียนรู้ในชั้นเรียนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับบทบาทของผู้สอนในการช่วยสนับสนุนด้านการสืบค้นข้อมูลในชั้นเรียน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

1. ผู้สอนควรแนะนำและติดตามดูแลการสืบค้นข้อมูลด้วยสมาร์ตโฟนของผู้เรียน โดยแนะนำแอปพลิเคชันและเว็บไซต์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีทางเลือกในการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการ เช่น ความหมายคำศัพท์และความหมายตัวอักษรคันจิ คำอธิบายเสริมเกี่ยวกับเนื้อหาในคาบเรียน

นอกจากนี้ ผู้สอนควรแนะนำวิธีสืบค้น ตลอดจนช่วยตรวจสอบความถูกต้องของสิ่งที่ผู้เรียนได้สืบค้นมา เพื่อให้ผู้เรียนฝึกสังเกตและฝึกประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล อันเป็นการพัฒนาทักษะด้านการสืบค้นข้อมูลให้กับผู้เรียนต่อไป

2. ผู้สอนควรอธิบายเพิ่มเติม และช่วยตีความข้อมูลที่ผู้เรียนได้สืบค้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความหมายคำศัพท์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ต้องเชื่อมโยงให้เข้ากับบริบทของเนื้อหาในคาบเรียน เนื่องจากความหมายคำศัพท์ที่สืบค้นจากแอปพลิเคชันอาจปรากฏเฉพาะข้อมูลเบื้องต้นซึ่งมีรายละเอียดไม่เพียงพอ ในขณะที่ความหมายคำศัพท์ที่สืบค้นจากเว็บไซต์อาจมีข้อมูลที่หลากหลาย หรืออาจมีข้อมูลภาษาญี่ปุ่นที่ยากเกินกว่าระดับความรู้ของผู้เรียน ดังนั้น การอธิบายเพิ่มเติม และการช่วยตีความข้อมูลให้เข้ากับบริบทของเนื้อหาในคาบเรียนนั้น ๆ จึงเป็นการช่วยเหลือให้ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่ตนเองสืบค้นมาต่อยอดความรู้ได้

3. ผู้สอนควรสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างผู้เรียนด้วยกันอย่างทั่วถึง เช่น ให้ผู้เรียนอภิปรายความหมายคำศัพท์ที่สืบค้นมา ตีความเนื้อหาในคาบเรียนร่วมกัน ถามตอบเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ โดยมีผู้สอนคอยสังเกตการณ์และให้คำชี้แนะตามความเหมาะสม อันเป็นการใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ทุกคนสามารถมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างกันได้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาในคาบเรียนได้อย่างลึกซึ้งมากกว่าการรับข้อมูลจากสมาร์ทโฟนเพียงทางเดียว

อนึ่ง การเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในแต่ละทักษะย่อมมีรูปแบบของกิจกรรมที่แตกต่างกัน ความจำเป็นของการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน ตลอดจนประสิทธิผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงแตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตาม ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของสมาร์ทโฟนจะส่งผลต่อการเรียนรู้ภาษามากยิ่งขึ้นไปอีกในอนาคต การพิจารณาแนวทางในการนำสมาร์ทโฟนมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในแต่ละทักษะอย่างเหมาะสม ตลอดจนการปรับบทบาทของผู้สอนให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจึงยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2559). พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในชั้นเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 30(95), 48-58.
- เปี่ยมศักดิ์ เมณะเศวต, สันทัด ศิริอนันต์ไพบูลย์ และสมชัย บวรกิตติ. (2555). วิวัฒนาการโทรศัพท์มือถือในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 37(4), 41-51.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2560*. สืบค้นจาก http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านICT/เทคโนโลยีในครัวเรือน/2560/FullReportICT_60.pdf
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2564 (ไตรมาส 4)*. สืบค้นจาก http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านICT/เทคโนโลยีในครัวเรือน/2564/fullreport_ict_q4_64.pdf
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Morphitou, R. N., & Morphetis, A. (2014). The use of smartphones among students in relation to their education and social life. *ICICTE 2014 Proceedings*, 73-81.
- Sontirak, T. (2018). Actual usage of smartphones for Japanese language study purposes in the classroom: Case of Thai learners of the Japanese language. *Venezia ICJLE 2018 Book of Abstracts*, 270-271.
- Yu, F. (2012). Mobile/smart phone use in higher education. Retrieved from http://swdsi.org/swdsi2012/proceedings_2012/papers/Papers/PA144.pdf
- 青木直子 (2016). 「21世紀の言語教育：拡大する地平、ぼやける境界、新たな可能性」『Journal CAJLE』17, 1-22.
- 伊藤秀明・石井容子・武田素子・山下悠貴乃 (2016). 「日本語学習者のネット利用状況と学習サイトへの期待—海外拠点の調査結果から—」『国際交流基金日本語教育紀要』12, 97-104.
- 岩崎浩与司 (2020). 「日本語教育におけるスマートフォンの活用—外国人留学生を対象としたメディアクラスの事例から—」『e-Learning教育研究』14, 15-23.
- 葛茜 (2012). 「日本語学習のためのインターネットの利用と問題点について—中国の大学日本語専攻生を対象に—」『日本語学刊』15, 182-195.
- 萱忠義 (2013). 「言語学習におけるモバイル端末の新しい活用法」『学習院女子大学紀要』15, 19-29.
- 鄭起永 (2002). 「日本語教育におけるマルチメディア活用の有効性と教師の役割」『明海日本語』7, 37-45.
- 陳那森・山下泰生・窪田八洲洋 (2016). 「授業外修学におけるスマートデバイスの活用の可能性」『関西国際大学研究紀要』17, 101-108.
- 林希和子・陳静怡・李雪・義永美央子 (2021). 「JSL学習者の日本語実践におけるICTツールの使用状況—モバイル端末の利活用に関する質問紙調査報告—」『大阪大学国際教育交流センター研究論集 多文化社会と留学生交流』25, 75-83.
- 文化外国語専門学校編 (1997). 『文化中級日本語 II』. 凡人社.
- 三國喜保子・谷口美穂・岩下智彦・山崎タルつばら・張世襲・岩本尚希 (2011). 「日本語学習者の教室外におけるメディア使用の実態—6カ国におけるアンケート調査から—」『桜美林言語教育論叢』7, 147-162.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Affiliation: Faculty of Humanities, Kasetsart University

Corresponding email: tanapat.son@ku.th

Received: 2022/01/31

Revised: 2022/04/14

Accepted: 2022/04/21

อุปสรรคในการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะและกลวิธีการเรียนรู้ ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย: กรณีศึกษาผู้เรียนวิชาเอก ภาษาญี่ปุ่นระดับชั้นอุดมศึกษา

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้คำศัพท์คะตะคะนะเพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากในการเรียนรู้ รวมถึงสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนในการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่กำลังศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษา 126 คน และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ แบบสอบถามความคิดเห็นแบบปลายเปิด และแบบทดสอบความรู้คำศัพท์คะตะคะนะ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีอุปสรรคในเรื่องความเข้าใจความหมายของคำศัพท์คะตะคะนะซึ่งเป็นคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) และคำภาษาต่างประเทศ (外来語) ซึ่งเกิดจากความคุ้นชินในการใช้คำยืมภาษาอังกฤษซึ่งมีการใช้ต่างกับไโรโงะในภาษาญี่ปุ่น รวมถึงคำศัพท์บางคำมีความหมายหรือการใช้เปลี่ยนไปจากภาษาดั้งเดิม ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ภาษาอังกฤษเป็นตัวช่วยในการเรียนรู้ได้ ส่วนด้านการสำรวจความคิดเห็นกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นและการใช้กลวิธีการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับอุปสรรคในผลลัพธ์ข้างต้น รวมถึงยังชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคในด้านอื่นๆ เช่น การสะกดคำ ตลอดจนการออกเสียง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะอีกด้วย

คำ

สำคัญ

ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย, คำศัพท์คะตะคะนะ, กลวิธีการเรียนรู้, อุปสรรคการเรียนรู้

Difficulties in Learning Katakana and Learning Strategies of Thai Japanese Learners: A Case Study of Thai Undergraduate Students Majoring in Japanese

Abstract

This study aimed to analyze ability to use katakana vocabulary and the factors affecting the difficulties in learning katakana and to survey the opinions of learners about katakana learning strategies. The participants of this study were 126 Thai undergraduate students majoring in Japanese. The research instruments included the 4-point rating scale, the open-ended questionnaire, and the katakana vocabulary test. The analysis results of the katakana vocabulary test indicated that the students had difficulties in understanding katakana vocabulary composed of Japanese words (Wasei-Eigo) and foreign words (Gairaigo), possibly due to familiarity with the use of English loanwords, which is different from the use of Gairaigo. Moreover, the meaning and use of some words have changed from the original language, making the students unable to apply their English knowledge to katakana learning. Regarding the opinions about katakana learning strategies, it was found that the students' opinions and use of learning strategies were related to the difficulties in katakana learning mentioned above. The research results also suggested other learning difficulties, including unique spelling and pronunciation of katakana words.

Key words

Thai Japanese learners, katakana vocabulary, learning strategies, difficulties in Learning

1. บทนำ

การทำความเข้าใจภาษาญี่ปุ่นนั้นจำเป็นต้องรู้จักคำศัพท์ในประโยคมากกว่า 96% ขึ้นไป ซึ่งเมื่อเทียบกับภาษาอังกฤษแล้ว การทำความเข้าใจภาษาญี่ปุ่นต้องอาศัยความรู้คำศัพท์มากกว่า ด้วยเหตุนี้ หากผู้เรียนไม่รู้จักคำศัพท์มากพอ ก็ยากที่จะทำความเข้าใจและนำคำศัพท์ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (小森・三國・近藤, 2004) อีกทั้งในภาษาญี่ปุ่นยังมีการแบ่งชนิดของคำ (語種) ออกเป็นหลายประเภท อาทิ คำญี่ปุ่น (和語) คำจีน (漢語) คำภาษาต่างประเทศ (外来語) คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) เป็นต้น ซึ่งคำแต่ละชนิดใช้ตัวอักษรแตกต่างกันในการเขียน จึงส่งผลต่อความยากและเป็นภาระสำหรับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น

ชนิดของคำ (語種) ในภาษาญี่ปุ่น อาจกล่าวได้ว่า คำภาษาต่างประเทศ (外来語) และคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) เป็นหนึ่งในคำที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสับสน และไม่สามารถเข้าใจความหมายของคำศัพท์บางคำได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากคำภาษาต่างประเทศ (外来語) ที่ใช้ในภาษาญี่ปุ่นบางครั้งมีความหมายแตกต่างไปจากรากศัพท์ดั้งเดิม เช่น คำว่า Rice ในภาษาอังกฤษซึ่งมีความหมายว่า ข้าว, ต้นข้าว, เมล็ดข้าว เมื่อถูกนำมาใช้เป็นคำว่า ライス ในภาษาญี่ปุ่น จะมีความหมายแคบลง เหลือเพียงข้าวสวยที่เสิร์ฟในภาชนะประเภทจานเท่านั้น ตลอดจนคำศัพท์เหล่านี้มีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์ อาทิ การถือกำเนิดของเทคโนโลยี หรือ สื่อชนิดใหม่ อีกทั้งยังมีคำที่เกิดจากการสร้างขึ้นใหม่ของชาวญี่ปุ่นซึ่งเรียกว่า คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ซึ่งคำเหล่านี้แม้จะเกิดจากการนำคำภาษาต่างประเทศ (外来語) มาสร้างเป็นคำใหม่ แต่บางครั้งมีความหมายเปลี่ยนแปลงไปจากรากศัพท์เดิมเป็นอย่างมาก ด้วยปัจจัยดังกล่าว ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังมีความเป็นไปได้ที่ความรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียน อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดในความหมายของคำภาษาต่างประเทศ (外来語) ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นภาระสำหรับผู้เรียน และเชื่อมโยงไปสู่อุปสรรคในการเรียนรู้ จึงควรต้องมีการศึกษาวิจัยการเรียนการสอนคำศัพท์ที่เป็นคำภาษาต่างประเทศ (外来語) และคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) เพื่อให้เข้าใจถึงอุปสรรคในการเรียนของผู้เรียนอย่างถ่องแท้ และนำไปสู่การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ในงานวิจัยนี้จะเรียกคำศัพท์ทั้ง 2 ประเภทนี้ว่า คำศัพท์คะตะคะนะ เนื่องจากจตุรรมที่เขียนด้วยตัวอักษรคะตะคะนะเช่นเดียวกัน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยนี้ได้แบ่งการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ 1.อุปสรรคและทัศนคติในการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะ และ2.ความเข้าใจในความหมายของคำภาษาต่างประเทศ (外来語) และคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ของชาวต่างชาติ

2.1. อุปสรรคและทัศนคติในการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะ

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า อุปสรรคในการเรียนอาจเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย เช่น อุปสรรคจากองค์ประกอบหรือลักษณะเฉพาะของคำศัพท์คะตะคะนะ หรืออุปสรรคจากทัศนคติเชิงลบของผู้เรียน

陣内 (2008) ได้สำรวจทัศนคติในเรื่องการใช้คำศัพท์คะตะคะนะในภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติที่มาจากประเทศที่มีการใช้ตัวอักษรจีนหรือคันจิ ผลการสำรวจพบว่า ผู้เรียนในกลุ่มดังกล่าวมีทัศนคติในเชิงลบกับการใช้คำศัพท์คะตะคะนะในภาษาญี่ปุ่น ซึ่งสาเหตุเกิดจากผู้เรียนกลุ่มดังกล่าวคุ้นชินกับการใช้ตัวอักษรจีน จึงรู้สึกเป็นภาระเมื่อจำเป็นต้องเรียนคำศัพท์ที่เขียนด้วยตัวอักษรที่ตนเองไม่คุ้นชิน และคิดว่าคำศัพท์คะตะคะนะไม่ใช่องค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนภาษาญี่ปุ่น ทัศนคติเช่นนี้อาจส่งผลให้ผู้เรียนขาดความกระตือรือร้น

และแรงบันดาลใจในการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะ ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการเรียน

ด้านทัศนคติในการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะของผู้เรียนชาวไทย อัตตไทม (2020a) ได้สำรวจทัศนคติการใช้คำศัพท์คะตะคะนะของผู้เรียนชาวไทย 80 คน เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากในการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะของผู้เรียนชาวไทย ผลการสำรวจพบว่า ผู้เรียนชาวไทยส่วนมากมีทัศนคติต่อคำศัพท์คะตะคะนะในเชิงบวก เนื่องจากคำศัพท์คะตะคะนะส่วนมากเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาอังกฤษ จึงทำให้ผู้เรียนชาวไทยสามารถนำความรู้ภาษาอังกฤษซึ่งส่วนมากศึกษาในฐานะภาษาที่ 2 มาประยุกต์ใช้ในการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะได้ จึงอาจสรุปได้ว่าทัศนคติในเชิงบวกของผู้เรียนชาวไทยไม่น่าจะกลายเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะ แต่ทั้งนี้ในแบบสอบถามเกี่ยวกับความยากในการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะพบว่า ผู้เรียนมีปัญหาในเรื่องความเข้าใจความหมายของคำศัพท์คะตะคะนะ และการสะกดคำคะตะคะนะ ซึ่งในด้านความเข้าใจความหมายนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไปได้ว่า คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ซึ่งเป็นคำที่ชาวญี่ปุ่นสร้างขึ้นจากภาษาอังกฤษ รวมถึงคำยืมภาษาอังกฤษที่นำมาใช้ภาษาญี่ปุ่นบางคำซึ่งมีความหมายหรือบริบทการใช้ ตลอดจนชนิดของคำเปลี่ยนแปลงไปจากรากศัพท์ในภาษาตั้งเดิมนั้นอาจเป็นอุปสรรคในการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะของผู้เรียนชาวไทย

นอกจากนี้ อัตตไทม (2020a) ยังได้ทดลองโดยการให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้คำศัพท์อย่างง่าย โดยให้ผู้เรียนเขียนความหมายของคำภาษาต่างประเทศ (外来語) และคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ที่กำหนด ซึ่งผลการวิเคราะห์คำตอบพบว่า จำนวนการตอบถูกของคำภาษาต่างประเทศ (外来語) นั้นสูงกว่าคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ซึ่งสาเหตุมาจากคำที่เป็นส่วนประกอบของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) บางคำมีความหมายเปลี่ยนไปจากรากศัพท์ดั้งเดิม จึงทำให้ผู้เรียนไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ภาษาอังกฤษที่ตนมีในการคาดเดาความหมายได้อย่างถูกต้องอีกทั้งยังมีผู้เรียนบางส่วนให้ความเห็นว่า “สับสนกับคำยืมที่ใช้ในภาษาไทย” “ไม่สามารถจำแนกได้ว่าคำศัพท์ภาษาอังกฤษคำใดที่ถูกใช้เป็นคำศัพท์คะตะคะนะ” และ “พอเข้าใจความหมาย แต่ไม่รู้ว่าจะใช้ในบริบทไหน” ซึ่งความเห็นดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ว่า อิทธิพลจากการใช้คำยืมภาษาอังกฤษในภาษานั้นส่งผลต่อความเข้าใจความหมายของคำศัพท์คะตะคะนะ ตลอดจนปัจจุบันภาษาญี่ปุ่นมีการใช้คำภาษาอังกฤษหรือคำยืมเป็นจำนวนมากก็จริง แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าคำศัพท์ภาษาอังกฤษทุกคำจะสามารถใช้เป็นคำยืมหรือคำคะตะคะนะได้ จึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสับสน ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม แบบทดสอบของ อัตตไทม (2020a) นั้นเป็นเพียงการให้ผู้เขียนคาดเดาความหมายของคำศัพท์แต่ละคำโดยที่ไม่มีประโยคหรือบริบทอย่างอื่น ซึ่งในการสนทนาหรือสถานการณ์จริง ผู้เรียนอาจมีคำศัพท์ข้างเคียงหรือบริบทในการสนทนาเป็นเครื่องมือช่วยในการเข้าใจถึงความหมายของคำศัพท์ได้ นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยนั้นมีภูมิหลังที่แตกต่างกัน เช่น อายุ ระยะเวลาการศึกษาภาษาญี่ปุ่น ประสบการณ์การอยู่อาศัยหรือประสบการณ์การศึกษาแลกเปลี่ยนที่ประเทศญี่ปุ่น จึงเป็นการยากที่จะสรุปได้ว่า คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) เป็นอุปสรรคสำหรับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

อัตตไทม (2020b) ได้ทำการวิเคราะห์และจำแนกคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทมีความยากแตกต่างกันออกไป ตามความหมายของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ที่เปลี่ยนแปลงไปจากรากคำศัพท์เดิมมากหรือน้อยเพียงใด เช่น คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ประเภท A อาทิ コインランドリー (เครื่องซักผ้าหยอดเหรียญ) ซึ่งมีที่มาจากคำว่า Coin (เหรียญ) และ Laundry (การซักรีด) หรือアフターサービス (บริการหลังการขาย) ที่มาจาก After (ภายหลัง) และ Service (การบริการ) เป็นคำที่สร้างขึ้นโดยใช้ความหมายดั้งเดิมในภาษาอังกฤษ โดยไม่มีความหมายใดเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ประเภท A เป็นประเภทที่

ผู้เรียนน่าจะสามารถคาดเดาได้ด้วยความรู้ภาษาอังกฤษที่มี ตรงข้ามกับประเภท D ซึ่งไม่ได้ถูกสร้างขึ้นโดยใช้ความหมายของรากศัพท์ภาษาอังกฤษโดยตรง แต่อาศัยความหมายดั้งเดิมในภาษาอังกฤษเป็นตัวเชื่อมโยงไปยังความหมายใหม่ เช่นคำว่า เพอร์-ไดรเวอร์ ซึ่งจะเห็นได้ว่า คำว่า เพอร์- ในที่นี้ไม่ได้สื่อถึงกระดาด แต่หมายถึง“ใบขับซี” ที่เมื่อสมัยก่อนอาจเป็นกระดาด จึงนำคำว่า เพอร์- มาใช้ในการสร้างคำ นอกจากนี้ คำว่า ไดรเวอร์ แม้จะมีที่มาจากคำว่า Driver ซึ่งแปลว่า “คนขับรถ”หรือ“ผู้ขับซี”ในภาษาอังกฤษ แต่คำว่า ไดรเวอร์ ในภาษาญี่ปุ่นมีความหมายเพิ่มเติมว่า “ไขควง” ซึ่งมีที่มาจากคำว่า Screwdriver ในภาษาอังกฤษ ด้วยเหตุนี้จึงอาจทำให้เกิดความสับสนได้อีกด้วยว่า ไดรเวอร์ ในที่นี้ใช้ในความหมายใดกันแน่ โดยคำว่า เพอร์-ไดรเวอร์ นั้นไม่ได้หมายถึง “คนขับกระดาด” แต่หมายถึง “ผู้ที่มีใบขับซีแต่ไม่เคยขับรถอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจัง” จึงทำให้แม้ผู้เรียนจะมีความรู้ภาษาอังกฤษ แต่โอกาสที่จะไม่สามารถคาดเดาความหมายของคำศัพท์คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ในประเภท D ได้อย่างถูกต้อง

2.2. ความเข้าใจในความหมายของคำภาษาต่างประเทศ (外来語) และคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ของชาวต่างชาติ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในความหมายของคำภาษาต่างประเทศ (外来語) และคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ของชาวต่างชาติพบว่า 柴崎・玉岡・高取 (2007) ได้ศึกษาโดยรวบรวมคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) จากเอกสารอ้างอิงและเว็บไซต์ต่างๆ โดยกำหนดขอบเขตคำศัพท์ที่ศึกษา ได้แก่ 1.เป็นคำที่มีอยู่ในภาษาอังกฤษ แต่ถูกใช้ในความหมายอื่นที่ต่างไปจากภาษาอังกฤษดั้งเดิม 2.เป็นคำที่เกิดจากการสร้างขึ้นโดยการแปลงหรือยืมคำศัพท์ภาษาอังกฤษ 3.เป็นคำศัพท์ที่ไม่มีอยู่ในภาษาอังกฤษแต่มีลักษณะและให้ความรู้สึกเหมือนภาษาอังกฤษ 4.เป็นคำที่ประสมขึ้นจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษและกลายเป็นคำใหม่ จากนั้นได้นำคำศัพท์ที่ตรงกับเงื่อนไขข้างต้นไปให้ผู้ใช้อังกฤษเป็นภาษาแม่และไม่มีประสบการณ์ในการเรียนภาษาญี่ปุ่นคาดเดาความหมาย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ที่สามารถคาดเดาความหมายได้ยากคือ 1.เป็นคำที่ผิดกฎทางไวยากรณ์ของภาษาอังกฤษ 2.เป็นคำที่มีความหมายไม่ตรงหรือไม่มีอยู่ในแนวคิดของภาษาอังกฤษ ตลอดจนมีส่วนประกอบหรือโครงสร้างห่างไกลจากแนวคิดของภาษาอังกฤษ 3.คำประสมที่เมื่อนำมาประสมแล้วไม่มีความหมายหรือมีความหมายต่างออกไปจากคำดั้งเดิม ซึ่งงานวิจัยนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า แม้จะเป็นผู้ที่ใช้อังกฤษเป็นภาษาแม่ก็สามารถเข้าใจความหมายของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจความหมายของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語)

นอกจากคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) แล้วยังพบว่า ภาษาต่างประเทศ (外来語) โดยเฉพาะคำที่เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษบางคำก็ถูกใช้ในภาษาญี่ปุ่นซึ่งมีความหมายที่แตกต่างไปจากดั้งเดิม โดย 高村・永田・川崎 (2017) ได้สำรวจทิศทางการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำศัพท์ที่มาจากภาษาอังกฤษ โดยคัดเลือกคำศัพท์ 9 คำซึ่งคาดว่าจะมีความหมายเปลี่ยนแปลงไปจากความหมายดั้งเดิมในภาษาอังกฤษ จากนั้นจึงค้นหาบทความจากหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่นซึ่งมีการใช้คำดังกล่าวทั้ง 9 คำ และนำความหมายของคำศัพท์ที่ถูกใช้ในบทความวิเคราะห์ในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ภาษาต่างประเทศ (外来語) มีการใช้ในความหมายที่แตกต่างไปจากความหมายดั้งเดิมของภาษาอังกฤษจริง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการสะท้อนว่า แม้ผู้เรียนจะมีความรู้ภาษาอังกฤษ แต่ก็มีความเป็นไปได้ที่ผู้เรียนจะไม่สามารถเข้าใจความหมายของภาษาต่างประเทศ (外来語) ได้อย่างถูกต้อง เช่นเดียวกับคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ที่มีการสร้างคำขึ้นมาใหม่และมีความหมายเปลี่ยนแปลงไปจาก

คำศัพท์ภาษาอังกฤษ จึงอาจกล่าวได้ว่า คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) อาจเป็นหนึ่งในอุปสรรคสำหรับการเรียนรู้คำศัพท์ คตะคะนะของผู้เรียนชาวไทย

อย่างไรก็ตาม ในการเรียนภาษาให้ประสบความสำเร็จนั้น Oxford (1990) กล่าวว่า กลวิธีการเรียนรู้ภาษา เป็นเครื่องมือที่จะนำผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ที่ง่าย และรวดเร็ว การที่ผู้เรียนสร้างแนวทางการเรียนของตนเองเป็น สิ่งสำคัญอันนำไปสู่การพัฒนาด้านการสื่อสาร ซึ่งช่วยให้การเรียนภาษามีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วยให้ถ่ายโอน ความรู้ใหม่ได้ดีขึ้น นอกจากนี้กลวิธีการเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งที่สามารถสอนกันได้ การที่ผู้สอนแนะนำกลวิธีที่ดีให้ ผู้เรียนนั้นก็จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้ อัทไยเอ็ม (2019) ได้นำแนวคิดดังกล่าวไปศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่กำลังศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น 81 คน เพื่อสำรวจกลวิธีการเรียนรู้ คำศัพท์ภาษาญี่ปุ่นที่ผู้เรียนใช้ โดยพบว่า ผู้เรียนมีการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ อาทิ “การคัดคำศัพท์ซ้ำๆ” “ใช้ คำศัพท์ในการสนทนาและแต่งประโยค” “ออกเสียงคำศัพท์” อยู่ในระดับสูง แต่ทว่า การวิจัยนี้ไม่ได้สำรวจโดยจำแนก ชนิดของคำเป็นคำญี่ปุ่น คำจีน และคำจากภาษาต่างประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่า กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาญี่ปุ่น ดังกล่าวนั้นเป็นกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะเด่นของคำแต่ละชนิด เช่น คำจีน (漢語) ซึ่งเขียนด้วยตัวอักษรคันจิที่มีความซับซ้อน หรือภาษาต่างประเทศ (外来語) มีความหมายต่างไปจาก ภาษาอังกฤษที่ผู้เรียนรู้จัก จึงอาจคิดได้ว่า กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์แต่ละชนิดก็มีความแตกต่างกันด้วยเช่นกัน

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 3.1. เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้คำศัพท์คตะคะนะของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย
- 3.2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากและอุปสรรคในการเรียนรู้คำศัพท์คตะคะนะของผู้เรียน ภาษาญี่ปุ่นชาวไทย
- 3.3. เพื่อศึกษาวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คตะคะนะของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีกลุ่มเป้าหมายการวิจัยคือ ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่กำลังศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นอยู่ที่ มหาวิทยาลัยในประเทศไทย 2 แห่ง จำนวน 126 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling Technique)

วิธีการเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากและอุปสรรคในการเรียนรู้คำศัพท์คตะคะนะของผู้เรียน ภาษาญี่ปุ่นชาวไทย ประกอบไปด้วย

- 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้เรียน ได้แก่ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา ระยะเวลาการเรียนภาษาญี่ปุ่น ผลการสอบ วัดระดับความสามารถทางภาษาญี่ปุ่น (JLPT) ประสบการณ์ไปศึกษาแลกเปลี่ยนที่ประเทศญี่ปุ่น
- 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาญี่ปุ่น โดยแบ่งออกเป็น
 - 2.1) แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ได้แก่ “ใช้เป็นประจำ” “ใช้เป็นบางครั้ง” “ไม่ค่อยได้ใช้” “ไม่เคยใช้” เพื่อประเมินระดับการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คตะคะนะของผู้เรียน ทั้ง 23 กลวิธี

ว่ามีการใช้อยู่ในระดับใด โดยกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์อ้างอิงจาก アッタイエム (2019) และ アッタイエム (2020a) ซึ่งได้ทำการสำรวจกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนชาวไทยและพบว่า เป็นกลวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนชาวไทยกำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน

- 2.2) แบบสอบถามความคิดเห็นปลายเปิด โดยให้ผู้เรียนทำการเสนอกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะ ที่ตนเองคิดว่ามีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจเป็นกลวิธีที่ตนเองกำลังใช้อยู่จริงหรือความคิดเห็นส่วนตัวในประเด็นอื่นๆ ของผู้เรียนเองก็ได้

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบคำศัพท์คะตะคะนะเพื่อศึกษาความสามารถในการใช้คำศัพท์คะตะคะนะของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย ประกอบไปด้วย

- 1) แบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก ทั้งหมด 24 ข้อ โดยจำแนกคำตอบเป็นคำศัพท์คะตะคะนะที่เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษที่มีความหมายและชนิดของคำคงเดิม 12 ข้อ และคำศัพท์คะตะคะนะที่เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษที่มีความหมายหรือชนิดของคำเปลี่ยนไปจากรากศัพท์เดิมอีก 12 ข้อ โดยให้ผู้เรียนอ่านประโยค และเลือกคำศัพท์คะตะคะนะซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษ ที่เป็นคำตอบที่เหมาะสมที่สุด และเติมลงในช่องว่างที่กำหนด โดยคำศัพท์ 24 คำ ซึ่งเป็นคำตอบในแต่ละข้อนั้น ได้ทำการคัดเลือกเบื้องต้นจากคำศัพท์ที่ปรากฏในカール (2015), クラフト (2019), カタカナ語新辞典 (2011) และเว็บไซต์ <https://imimatome.com> หลังจากนั้น จำแนกกลุ่มคำออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ และพิจารณาว่ามีคำใดบ้างที่สามารถหาคำศัพท์คำอื่นมาเป็นตัวลวง (錯乱詞) โดยกำหนดเงื่อนไขดังต่อไปนี้
- 1.1) คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่มีการใช้เป็นคำยืมหรือพบเห็นการใช้ในภาษาไทย โดยมีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงคำศัพท์คะตะคะนะที่เป็นคำตอบ แต่ทั้งนี้อาจไม่ถูกใช้เป็นคำยืมหรือคำศัพท์คะตะคะนะในภาษาญี่ปุ่น
- 1.2) คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงรากศัพท์ดั้งเดิมของคำศัพท์คะตะคะนะที่เป็นคำตอบ รวมถึงสามารถใช้แทนกันได้บางบริบทของภาษาอังกฤษ โดยอาจถูกใช้เป็นคำยืมในภาษาไทย และในภาษาญี่ปุ่นหรือไม่ก็ได้
- 1.3) คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่สามารถใช้ในประโยคได้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ แต่อาจทำให้ความหมายของประโยคเปลี่ยนแปลง รวมถึงไม่ถูกต้องตามบริบท โดยอาจเป็นคำศัพท์ที่ถูกใช้หรือไม่ถูกใช้เป็นคำศัพท์คะตะคะนะก็ได้ ทั้งนี้กรณี คำศัพท์ตัวลวงเป็นคำที่ไม่มีการใช้ในภาษาญี่ปุ่น จะนำมาสะกดด้วยตัวอักษรคะตะคะนะ โดยให้ชาวญี่ปุ่นเป็นผู้สะกด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างแบบทดสอบคำศัพท์คะตะคะนะ)

買い物したら、後で値段を確認できるように必ず_____をもらってください。

①レシート ②ビル ③セールススリップ ④バウチャー

จากตัวอย่างคำตอบที่ถูกต้องคือ ①レシート ส่วน ②ビルหรือ บิล เป็นคำยืมที่มีการใช้ในภาษาไทย แต่ไม่ค่อยพบการใช้ในภาษาญี่ปุ่น ส่วน ③セールススリップ หรือ Sales Slip เป็นคำภาษาอังกฤษที่มี

ความหมายเหมือน ①レシート ในภาษาอังกฤษ และ ④バウチャー หรือ Voucher เป็นคำที่มีใช้เป็น คำศัพท์คะตะคะนะ แต่เป็นคำที่ไม่เหมาะสมกับบริบท ซึ่งในจำนวนคำถามทั้งหมด 24 ข้อจะทำการเฉลย ให้คำตอบเป็นคำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ รวมถึงระดับของคำศัพท์ที่ถูกลำดับไปใช้ในการสอบวัดระดับ ความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นมีความสอดคล้องกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค โดยใช้ผลคะแนนของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นผู้เรียนคนละกลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (ค่าความเชื่อมั่นยอมรับได้) อยู่ที่ 0.7

- 2) แบบทดสอบอัตนัย จำนวน 24 ข้อ โดยให้ผู้เรียนเขียนความหมายของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ที่ขีดเส้นใต้ใน ประโยคให้ถูกต้อง ซึ่งคำศัพท์คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) อ้างอิงจากคำศัพท์ที่ปรากฏใน 柴崎・玉岡・高取 (2007), カール(2015) และクラフト(2019) ทั้งนี้เพื่อพิจารณาว่าผู้เรียนชาวไทยจะสามารถคาดเดาความหมายของ คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ได้ถูกต้องหรือไม่ จึงคัดเลือกเฉพาะคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ที่เป็นการสร้างขึ้นใหม่ จากคำศัพท์ภาษาอังกฤษเช่น シルバーシート , バックミラー เป็นต้น โดยกำหนดให้ใน 24 ข้อ มีชนิดของ คำนาม คำกริยา และคำคุณศัพท์จำนวนเท่าๆ กัน โดยการตรวจให้คะแนนความถูกต้องนั้นจะนับคะแนน เฉพาะคำตอบของผู้เรียนที่สามารถแปลหรือพรรณนาถึงความหมายของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ได้อย่าง ถูกต้องเท่านั้น เช่น シルバーシート = ที่นั่งผู้สูงอายุ หรือ ที่นั่งสำหรับคนแก่อยู่บนรถไฟหรือรถเมล์ เป็นต้น และจะไม่มีกรณีนับคะแนนกรณีที่เขียนความหมายไม่ครบถ้วน หรือเว้นว่างไว้ โดยประโยคในคำถามแต่ละข้อ จะอ้างอิงบริบทการใช้หรือประโยคตัวอย่างของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) จากเว็บไซต์พจนานุกรมออนไลน์ Weblio (<https://ejje.weblio.jp/>) และเพื่อหลีกเลี่ยงโอกาสที่ผู้เรียนจะไม่เข้าใจคำศัพท์และไวยากรณ์ ในประโยค จึงใช้เฉพาะคำศัพท์และไวยากรณ์ที่ปรากฏอยู่ในการสอบวัดระดับภาษาญี่ปุ่น N3-N5 รวมถึงเขียน กำกับเสียงอ่านคันจิ (ฟูริงานะ) ทุกคำที่อยู่ในประโยค

โดยแบบสอบถามและแบบทดสอบคำศัพท์คะตะคะนะทั้งหมดจัดทำและส่งผ่านทาง Google Forms โดย ขอความร่วมมือในการให้ผู้เรียนทำแบบสอบถามในระหว่างคาบเรียนภาษาญี่ปุ่น และมีครูผู้สอนคอยสังเกตเพื่อ ไม่ให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบหรือความหมายของคำศัพท์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต

5. ผลการวิจัย

5.1 ความสามารถในการใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศ (外来語) ของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบคำศัพท์คะตะคะนะที่เป็นภาษาต่างประเทศ (外来語) จากภาษาอังกฤษทั้ง 24 ข้อของกลุ่มตัวอย่าง เป็นไปตามตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบคำศัพท์คะตะคะนะซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศ (外来語) จากภาษาอังกฤษ 24 ข้อ

หมายเลข ข้อ	รายการคำศัพท์	จำนวน ผู้ตอบถูก/ คน	ร้อยละของ ผู้ที่ตอบ ถูกต้อง	หมายเลข ข้อ	รายการคำศัพท์	จำนวน ผู้ตอบถูก/ คน	ร้อยละของ ผู้ที่ตอบ ถูกต้อง
1	ローン	37	29.37	13	リフォーム	10	7.94
2	リハビリテーション	42	33.33	14	コンプレックス	40	31.75
3	フレッシュ	31	24.60	15	クレーム	38	30.16
4	レシート	63	50.00	16	アクシデント	63	50.00
5	ユニーク	30	23.81	17	マスター	41	32.54
6	キャリア	38	30.16	18	ミス	67	53.17
7	オーバー	53	42.06	19	フォロー	35	27.78
8	エレガント	56	44.44	20	チャレンジ	39	30.95
9	ストップ	76	60.32	21	ハイウェイ	40	31.75
10	トラブル	55	43.65	22	アバウト	28	22.22
11	マフラー	49	38.89	23	มานิア	39	30.95
12	ฟรีแลนซ์	65	51.59	24	ไนิ่บ	25	19.84

เมื่อนำจำนวนร้อยละของผู้ที่ตอบถูกของแต่ละคำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยพบว่า มีค่าเฉลี่ยการตอบถูกอยู่ที่ร้อยละ 35.05 จึงอาจกล่าวได้ว่า ในภาพรวมผู้เรียนสามารถเข้าใจความหมายที่ถูกต้องของภาษาต่างประเทศ (外来語) ทั้ง 24 คำอยู่ในอัตราค่อนข้างต่ำ อย่างไรก็ตามคำศัพท์ที่ผู้เรียนตอบถูกมากที่สุด 3 คำ ได้แก่ สตั๊ปป, ฟรีแลนซ์ และ มิส ซึ่งในบรรดาคำศัพท์ทั้ง 3 คำนั้น สตั๊ปป หรือ Stop นั้นมีความหมายและการใช้ที่ไม่ต่างไปจากรากศัพท์ภาษาอังกฤษ จึงอาจเป็นสาเหตุให้มีจำนวนผู้เรียนที่ตอบถูกที่สุด เช่นเดียวกับคำว่า ฟรีแลนซ์ ที่ในภาษาไทยก็มีการนำมาใช้ในความหมายว่าอาชีพอิสระ จึงทำให้ผู้เรียนสามารถอาศัยความรู้ทั้งภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษในการเลือกคำตอบที่ถูกต้องได้ ส่วนคำว่า มิส ซึ่งเดิมมาจากคำกริยา miss ในภาษาอังกฤษ แม้ในภาษาญี่ปุ่นจะนำมาใช้เป็นอาการนาม มิสซุรุ แต่พบว่าในแง่ความหมายนั้นยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากภาษาอังกฤษ จึงน่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้มีผู้เรียนตอบถูกถึง 67 คน หรือ 53.17%

ด้านคำศัพท์ที่มีจำนวนผู้ตอบถูกน้อยที่สุดคือ รีฟอรั่ม ซึ่งมีผู้ตอบถูกจำนวน 10 คน หรือ 7.94% เมื่อพิจารณาคำตอบของผู้เรียนทั้งหมดแล้วพบว่า มีผู้เรียนกว่า 68 คน หรือ 53.97% เลือกตอบคำว่า รีโนเวรัต หรือ Renovate ซึ่งเป็นคำยืมที่พบการใช้ในภาษาไทยในความหมายว่า “การปรับปรุงหรือต่อเติมสถานที่” ซึ่งเป็นความหมายเดียวกับ รีฟอรั่ม ในภาษาญี่ปุ่น แต่ทั้งนี้คำว่า รีฟอรั่ม หรือ Reform ในภาษาอังกฤษนั้นดั้งเดิมใช้ในความหมายว่า “ปฏิรูป” แต่มีความหมายเปลี่ยนแปลงไปเมื่อนำมาใช้เป็นคำยืมภาษาอังกฤษในญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้แม้ผู้เรียนจะมีความรู้ภาษาอังกฤษก็ไม่สามารถเลือกคำตอบที่ถูกต้องได้ และเมื่อพิจารณาถึงคำศัพท์ที่มีแนวโน้มแบบเดียวกันพบว่า คำว่า ไนิ่บ ซึ่งมีการใช้ในความหมายที่เปลี่ยนไปจากคำว่า Naive ในภาษาอังกฤษ ก็มีผู้เรียนตอบถูกจำนวนเพียง 25 คน หรือ 19.84% เท่านั้น โดยคำว่า ไนิ่บ ในภาษาญี่ปุ่นนั้นใช้ในความหมายของการสื่อถึง “ผู้ที่มีจิตใจ

อ่อนไหว หรือได้รับบาดเจ็บทางใจได้ง่าย” ซึ่งต่างกับ Naïve ในรากศัพท์ภาษาอังกฤษที่มีความหมายว่า “ซื่อ หรือไร้เดียงสา” ด้วยเหตุนี้จึงอาจทำให้เป็นสาเหตุที่มีผู้เรียนกว่า 51 คนหรือ 40.48% เลือกตอบตัวเองคำว่า センシティブ ซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกับ ナイーブ ในภาษาญี่ปุ่นมากกว่า

ทั้งนี้อีก 1 ปัจจัยที่อาจส่งผลให้ผู้เรียนตอบถูกคือเรื่องความคุ้นชินในคำศัพท์ โดยเมื่อทดลองนำคำศัพท์ที่มีจำนวนผู้ตอบถูกน้อยที่สุด 3 คำ ได้แก่ リフォーム, ナイーブ และユニーク ไปทำการสืบค้นเพื่อหาระดับของคำศัพท์ในเว็บไซต์ リーディング チュウ太 (<https://chuta.cegloc.tsukuba.ac.jp/>) ซึ่งเป็นเว็บไซต์ฐานข้อมูลคำศัพท์ ผลการสืบค้นพบว่า リフォームและナイーブ ถูกจัดอยู่ในระดับ 級外กล่าวคือ เป็นคำศัพท์ที่ไม่ปรากฏในการสอบวัดระดับความสามารถภาษาญี่ปุ่น หรือ 日本語能力試験 (JLPT) ส่วนユニーク ถูกจัดอยู่ระดับ N1 หรือเป็นคำศัพท์ที่ปรากฏในการสอบวัดระดับภาษาญี่ปุ่นระดับ N1 ในทางกลับกันเมื่อนำคำศัพท์ที่ผู้เรียนตอบถูกมากที่สุด 3 คำ ได้แก่ ストップ, フリーランス และ ミス ไปสืบค้น พบว่า ทั้ง 3 คำเป็นคำศัพท์ที่ปรากฏในการสอบวัดระดับความสามารถภาษาญี่ปุ่นระดับ N2-N3 ด้วยเหตุนี้จึงอาจสรุปได้ว่า ระดับของคำศัพท์ที่ปรากฏในการสอบวัดระดับความสามารถภาษาญี่ปุ่น อาจเป็นคำศัพท์ที่ผู้เรียนมีโอกาสได้ศึกษาหรือทำความเข้าใจมาก่อนจากการเรียน หรือเตรียมตัวสอบ ซึ่งต่างจากคำศัพท์ที่ไม่ปรากฏในการสอบที่ผู้เรียนอาจมีโอกาสพบเจอได้ยาก จึงทำให้ขาดความรู้และความเข้าใจในความหมายที่ถูกต้อง และอาจเป็นอีก 1 ปัจจัยที่เชื่อมโยงไปสู่อุปสรรคในการเรียน

5.2. ความถูกต้องของการใช้คำศัพท์ญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ของกลุ่มตัวอย่าง

ต่อมาผลการวิเคราะห์แบบทดสอบคำศัพท์คะตะคะนะที่เป็นคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ทั้ง 24 ข้อของกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบคำศัพท์คะตะคะนะซึ่งเป็นคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) จากภาษาอังกฤษ 24 ข้อ

หมายเลข ข้อ	รายการคำศัพท์	จำนวน ผู้ตอบถูก/ คน	ร้อยละของ ผู้ตอบ ถูกต้อง	หมายเลข ข้อ	รายการคำศัพท์	จำนวน ผู้ตอบถูก/ คน	ร้อยละของ ผู้ตอบ ถูกต้อง
1	シルバーク	39	30.95	13	ハードスケジュー	57	45.24
2	スキンシップ	61	48.41	14	トライブ	37	29.37
3	レスクイーン	16	12.70	15	バックナンバー	15	11.90
4	ドクターストップ	24	19.05	16	ネームバリュー	40	31.75
5	オープンカー	64	50.79	17	クールビズ	5	3.97
6	ショットカット	65	51.59	18	プラスアルファ	12	9.52
7	マイペース	17	13.49	19	オーダーメイド	50	39.68
8	ゲームセンター	118	93.65	20	ボディチェック	97	76.98
9	ペア룩	40	31.75	21	ฟรีライター	90	71.43
10	バックミラー	57	45.24	22	ペーパーカンパニー	15	11.90
11	アットホーム	15	11.90	23	シェイプอัพ	36	28.57
12	パワースポ	19	15.08	24	キーホルダー	100	79.37

เมื่อนำจำนวนร้อยละของผู้ที่ตอบถูกของแต่ละคำถามคำนวณหาค่าเฉลี่ยพบว่า มีค่าเฉลี่ยการตอบถูกอยู่ที่ร้อยละ 36.01 จึงอาจกล่าวได้ว่า ในภาพรวมผู้เรียนมีความสามารถในการเข้าใจความหมายที่ถูกต้องของคำศัพท์คะตะคะนะที่เป็นคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ทั้ง 24 คำอยู่ในอัตราค่อนข้างต่ำ โดยพบว่า ゲームセンター, キーホルダー, ボディチェック เป็นคำศัพท์ที่มีผู้ตอบถูกจำนวนมากที่สุด 3 อันดับแรก โดยเมื่อพิจารณาถึงแล้วพบว่า ทั้ง 3 คำเป็นคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่โดยที่ยังมีความหมายของรากศัพท์ภาษาอังกฤษหลงเหลืออยู่ เช่น เกม = เกมセンター = ศูนย์กลางหรือจุดสำคัญ จึงทำให้เมื่อคาดเดาความหมายแล้วน่าจะหมายถึง สถานที่ที่มีเกมจำนวนมาก เช่น แพนเกมในห้างสรรพสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า คำตอบของผู้เรียนมีการเขียนทับศัพท์มาว่า “เกมเซ็นเตอร์” เป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อสืบค้นทางอินเทอร์เน็ตพบว่า มีการใช้อยู่บ้างในครั้ง จึงอาจเป็นไปได้ว่าเกิดจากความคุ้นชินของผู้เรียนที่รู้จักหรือเคยใช้คำศัพท์นี้มาก่อน ส่วนคำว่า キー = กุญแจホルダー = ด้ามหรือที่จับ, ผู้ครอบครอง ผู้เรียนสามารถคาดเดาหรือเชื่อมโยงไปถึงคำว่า “พวงกุญแจ” ได้ และสุดท้ายคำว่า ボディ = ร่างกายチェック = การตรวจสอบ ซึ่งสามารถแปลความหมายได้ตรงตัวว่า การตรวจสอบหรือตรวจค้นร่างกาย ด้วยเหตุนี้คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ทั้ง 3 คำนี้ แม้จะเป็นคำถูกสร้างขึ้นมาเป็นคำใหม่ แต่ทุกคำยังคงใช้ความหมายดั้งเดิมของภาษาอังกฤษ จึงทำให้ผู้เรียนน่าจะสามารถคาดเดาความหมายได้ถูกต้อง

อย่างไรก็ตามทางด้านของคำว่า クールビズ, プラスアルファ, アットホーム, バックナンバー ซึ่งมีจำนวนผู้ตอบถูกน้อยที่สุดนั้น พบว่า ทุกคำมีความหมายที่ต่างไปจากรากศัพท์ดั้งเดิม จึงส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถคาดเดาความหมายได้อย่างถูกต้อง เช่น クールビズ ซึ่งมาจากคำว่า Cool และ Business โดยมีความหมายสื่อถึง “การแต่งกายของพนักงานบริษัทในฤดูร้อนที่ไม่ต้องใส่สูทเต็มตัว” ซึ่งคำว่า クール ในที่นี้ไม่ได้สื่อถึง ความเย็น แต่อาศัยการเชื่อมโยงให้เห็นว่า การไม่ต้องใส่สูทเต็มตัวจะทำให้ไม่รู้สึกร้อน กล่าวคือ รู้สึกเย็นขึ้นนั่นเอง ส่วนคำอื่นๆ เช่น バックナンバー ซึ่งมีความหมายว่า นิตยสารเล่มเก่าหรือเล่มย้อนหลังจากปัจจุบัน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงคำที่เป็นส่วนประกอบคือ バック = ข้างหลัง, การย้อนกลับ และ ナンバー = หมายเลข แม้ทั้ง 2 คำจะมีความหมายที่สื่อถึงการย้อนกลับหรืออดีต แต่คำว่า バック และ ナンバー นั้นไม่มีความหมายส่วนใดที่เชื่อมโยงไปถึงคำว่า นิตยสาร จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้เรียนที่สามารถตอบถูกได้มีน้อย เนื่องจากไม่สามารถคาดเดาความหมายโดยใช้ความรู้ภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง

5.3 กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะจากแบบสอบถามของกลุ่มเป้าหมาย

ในการประเมินว่าผู้เรียนมีการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ โดยนับจำนวนคำตอบและจำแนกให้เห็นถึงคำตอบที่ผู้เรียนเลือกตอบว่ามีการกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์แต่ละรายการในระดับใดบ้าง จากนั้นจึงนำคำตอบของผู้เรียนมาแปรค่าคะแนน โดย “ใช่เป็นประจำ” = 4 คะแนน “ใช่เป็นบางครั้ง” = 3 คะแนน “ไม่ค่อยได้ใช่” = 2 คะแนน และ “ไม่เคยใช่” = 1 คะแนน เพื่อวิเคราะห์ว่าในภาพรวมผู้เรียนมีการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ใดมากที่สุด โดยผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเป็นไปตามตารางที่ 3

จากตารางที่ 3 ชี้ให้เห็นว่ากลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาญี่ปุ่นที่ผู้เรียนมีการใช้มากเป็น 5 อันดับแรกคือ อ่านซ้ำๆ กันหลายๆ ครั้ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.38 คาดเดาความหมายจากคำศัพท์ด้านข้างหรือบริบทในประโยค มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.37 ค้นหาความหมายของคำศัพท์ด้วยพจนานุกรม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.33 ออกเสียงคำศัพท์ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.32 และการใช้แอปพลิเคชันในมือถือในการเรียนคำศัพท์ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.29 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เป็นกลวิธี

ที่สอดคล้องกับลักษณะเด่นของคำศัพท์คะตะคะนะ อาทิ “การคาดเดาความหมายจากคำศัพท์ด้านข้างหรือบริบทในประโยค” เนื่องจากคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ที่เกิดจากการสร้างคำขึ้นมาใหม่ของชาวญี่ปุ่นโดยใช้คำภาษาอังกฤษ ซึ่งคำศัพท์เหล่านี้ไม่สามารถใช้ความรู้ภาษาอังกฤษเพื่อทำความเข้าใจความหมายโดยตรงได้ ดังเช่นที่ 柴崎・玉岡・高取 (2007) ได้กล่าวสรุปผลการวิจัยไว้ว่า แม้เป็นผู้เรียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ก็ไม่สามารถเข้าใจความหมายของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) บางคำได้อย่างถูกต้อง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้เรียนต้องอาศัยการคาดเดาความหมายจากคำศัพท์ข้างเคียงหรือบริบทของประโยค เช่นเดียวกับ “การค้นหาความหมายของคำศัพท์ด้วยพจนานุกรม” เองก็เป็นกลวิธีที่ผู้เรียนใช้เพื่อค้นหาความหมายที่แน่ชัดของคำศัพท์คะตะคะนะ เพราะความหมายของคำศัพท์คะตะคะนะอาจแตกต่างไปจากความหมายในภาษาอังกฤษที่ตนเองรู้ จึงต้องอาศัยการสืบค้นความหมายจากแหล่งข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงความหมายที่แน่ชัด นอกจากนี้ “การอ่านซ้ำๆ กันหลายๆ ครั้ง” และ “การออกเสียงคำศัพท์” ก็สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของคำศัพท์คะตะคะนะซึ่งมีวิธีการสะกดคำและออกเสียงต่างไปจากภาษาอังกฤษ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านการออกเสียงในภาษาญี่ปุ่น

ตารางที่ 3 กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะของผู้เรียน

หมายเลข	รายการกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์	ใช้เป็นประจำ		ใช้เป็นครั้ง		ไม่ค่อยได้ใช้		ไม่เคยใช้		n = 126	
		จำนวน/ คน	เฉลี่ย (%)	จำนวน/ คน	เฉลี่ย (%)	จำนวน/ คน	เฉลี่ย (%)	จำนวน/ คน	เฉลี่ย (%)	$\bar{x}$	S.D.
1	คัดคำศัพท์ซ้ำๆ หลายๆ ครั้ง	31	24.60	46	36.51	39	30.95	10	7.94	2.78	0.91
2	ออกเสียงคำศัพท์	59	46.83	49	38.89	17	13.49	1	0.79	3.32	0.73
3	นำคำศัพท์ไปใช้จริง เช่นการแต่งประโยค หรือใช้ในบทสนทนาต่างๆ	25	19.84	55	43.65	39	30.95	7	5.56	2.78	0.83
4	ค้นหาความหมายของคำศัพท์ด้วยพจนานุกรม	62	49.21	45	35.71	17	13.49	2	1.59	3.33	0.77
5	ทดสอบความรู้ด้วยแบบทดสอบหรือควิซที่ทำขึ้นเอง	8	6.35	35	27.78	46	36.51	37	29.37	2.11	0.91
6	คาดเดาความหมายจากคำศัพท์ด้านข้างหรือบริบทในประโยค	67	53.17	41	32.54	16	12.70	2	1.59	3.37	0.77
7	อ่านซ้ำๆกันหลายๆครั้ง	70	55.56	34	26.98	22	17.46	0	0.00	3.38	0.77
8	จัดทำเครื่องมือเพื่อใช้ในการเรียนคำศัพท์ เช่น Wordlist หรือ ตารางแผนภาพต่างๆ	10	7.94	37	29.37	50	39.68	29	23.02	2.22	0.89
9	ถามความหมายจากเพื่อนหรืออาจารย์ผู้สอน	54	42.86	49	38.89	18	14.29	5	3.97	3.21	0.83
10	วางแผนเป้าหมายในการเรียน	15	11.90	62	49.21	39	30.95	10	7.94	2.65	0.79
11	ให้กำลังใจตนเอง	57	45.24	41	32.54	23	18.25	5	3.97	3.19	0.87
12	ใช้การถาม-ตอบความหมายกับเพื่อน	25	19.84	52	41.27	35	27.78	14	11.11	2.70	0.91
13	ประเมินคะแนนหรือผลการเรียนของตนเอง	22	17.46	35	27.78	51	40.48	18	14.29	2.48	0.94
14	เรียนคำศัพท์ไปพร้อมกับการทำงานอดิเรก	39	30.95	40	31.75	28	22.22	19	15.08	2.79	1.05
15	ใช้แอปพลิเคชันในมือถือในการเรียนคำศัพท์	62	49.21	45	35.71	12	9.52	7	5.56	3.29	0.86
16	ทดลองแปลความหมายคำศัพท์ที่อยู่ในตำราเรียนหรือหนังสือ	44	34.92	54	42.86	23	18.25	5	3.97	3.09	0.83
17	เรียนคำศัพท์ในสถานที่ผ่อนคลายในแบบของตัวเอง	55	43.65	40	31.75	21	16.67	10	7.94	3.11	0.96
18	เรียนรู้คำศัพท์ด้วยอักษรคะตะคะนะโดยคิดว่าเป็นคำศัพท์ภาษาญี่ปุ่น และไม่ยึดโยงกับภาษาอังกฤษ	26	20.63	41	32.54	36	28.57	23	18.25	2.56	1.02
19	ศึกษาค้นคว้าเรื่องกฎการสร้างคำ	13	10.32	29	23.02	48	38.10	36	28.57	2.15	0.96
20	จดคำศัพท์ใหม่ที่พบเจอลงในบันทึกหรือโน้ตส่วนตัว	21	16.67	44	34.92	46	36.51	15	11.90	2.56	0.91
21	ฝึกการฟังบ่อยๆ	36	28.57	49	38.89	32	25.40	9	7.14	2.89	0.91
22	ทบทวนความรู้ที่ได้ศึกษามา	20	15.87	64	50.79	38	30.16	4	3.17	2.79	0.74
23	เรียนรู้คำศัพท์จากการบ้านหรือแบบทดสอบที่ได้รับ	39	30.95	65	51.59	19	15.08	3	2.38	3.11	0.74

ตารางที่ 4 กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะที่มีประสิทธิภาพในความคิดเห็นของผู้เรียน

หมายเลข	หมวดหมู่	จำนวนครั้งการตอบ	เฉลี่ย	ตัวอย่างกลวิธี
		N=126		
1	การอ่าน	25	19.84	อ่านซ้ำ ๆ ฝึกฝนการอ่าน
2	การเขียน	16	12.70	เขียนซ้ำ ๆ ฝึกในการเขียน
3	การนำไปใช้จริง	21	16.67	ใช้คำศัพท์ในการแต่งประโยคและสนทนา เขียนชื่อภาพยนตร์หรือชื่อเฉพาะต่างๆ ด้วยตัวอักษรคะตะคะนะ
4	สื่อและงานอดิเรก	12	9.52	เรียนรู้คำศัพท์จากสื่อที่ตัวเองสนใจ เช่น ภาพยนตร์ อนิเมชัน เกม เรียนรู้คำศัพท์ไปพร้อมกับการทำงานอดิเรก
5	การออกเสียง	7	5.56	ออกเสียงซ้ำ ๆ
6	การประยุกต์ใช้ความรู้ ภาษาอังกฤษ	16	12.70	เรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะไปพร้อมกับรากศัพท์เดิมในภาษาอังกฤษ เรียนไปพร้อมกับเปรียบเทียบรากคำศัพท์ ค้นหาความหมายหรือที่มาของคำคะตะคะนะ
7	สังคม	2	1.59	ถามความหมายจากอาจารย์หรือเพื่อน
8	การท่องจำ	8	6.35	การท่องจำซ้ำ ๆ
9	การสร้างภาพหรือแผนภูมิ	2	1.59	เรียนรู้จากแผนภูมิหรือรูปภาพที่สร้างขึ้นเอง
10	การรับรู้ในฐานะภาษาญี่ปุ่น	2	1.59	รับรู้คำศัพท์คะตะคะนะในฐานะภาษาญี่ปุ่นโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับ
11	สภาพแวดล้อมในการเรียน	2	1.59	อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ได้ใช้ภาษาญี่ปุ่นเยอะ
12	อื่น ๆ	6	4.76	คาดเดาความหมาย ค้นหาความหมาย ใช้แฟลชการ์ด ค้นหาจุดเชื่อมโยงกับคำศัพท์อื่น ๆ
13	ไม่ระบุ	7	5.56	

ผู้วิจัยได้นำกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ซึ่งเป็นคำตอบจากแบบสอบถามความคิดเห็นปลายเปิดของผู้เรียนในเรื่องกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะมาจัดหมวดหมู่ โดยการวิเคราะห์ถึงลักษณะของกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะ ซึ่งสามารถจัดออกมาเป็นหมวดหมู่ได้ตามตารางที่ 4 ในข้างต้น โดยพบว่า กลวิธีที่มีจำนวนผู้เรียนเลือกมากที่สุดคือ กลวิธีในหมวดหมู่ของ “การอ่าน” และต่อมาคือ กลวิธี “การใช้งานจริง” “การเขียน” และ “การประยุกต์ใช้ภาษาอังกฤษ” ตามลำดับ โดยกลวิธีในหมวดหมู่การอ่านนั้นสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ที่ผู้เรียนตอบว่าใช้กลวิธี “อ่านซ้ำ ๆ” จำนวนมากที่สุด เช่นกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะคำศัพท์คะตะคะนะมีวิธีการสะกดและออกเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ จึงเลือกกลวิธีในหมวดหมู่การอ่านซ้ำๆ เพื่อให้ตนเองคุ้นเคยกับการสะกดคำ ต่อมากลวิธีในหมวดหมู่ด้าน “การใช้งานจริง” เมื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนพบว่า มีหลายคนแสดงความคิดเห็นว่า “ในคำคะตะคะนะมีคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) หรือคำจากภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษปะปนอยู่ ดังนั้นการนำไปใช้จริง เช่น ลองฝึกแต่งประโยคจะช่วยเรื่องการเข้าใจความหมายได้ดีขึ้น” จึงคาดว่าผู้เรียนเลือกใช้กลวิธีนี้เพื่อช่วยเสริมความเข้าใจในด้านความหมายของคำศัพท์คะตะคะนะ ส่วนกลวิธีในหมวดหมู่ “การเขียน” และ “การประยุกต์ใช้ภาษาอังกฤษ” นั้นก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ว่า ผู้เรียนคิดว่าความรู้ภาษาอังกฤษของตนน่าจะมีส่วนช่วยในเรื่องความเข้าใจความหมายของคำศัพท์คะตะคะนะได้ ซึ่งเป็นไปตามผลลัพธ์ของ อัตตไยเอ็ม (2020) ที่อภิปรายไว้ว่าผู้เรียนมีทัศนคติต่อคำศัพท์คะตะคะนะในแง่บวก โดย

ผู้เรียนส่วนมากแสดงความคิดเห็นว่า สามารถนำความรู้ภาษาอังกฤษมาช่วยในเรื่องการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะได้ ส่วนกลวิธีในหมวดหมู่ “การเขียน” นั้นอาจกล่าวได้ว่าเนื่องจากคำศัพท์คะตะคะนะมีการสะกดคำที่เป็นเอกลักษณ์ตามข้อจำกัดของจำนวนเสียงและตัวสะกดในภาษาญี่ปุ่น จึงต้องอาศัยการเขียนซ้ำๆ เพื่อช่วยเรื่องการเรียนรู้ โดยผู้เรียนบางส่วนให้ความเห็นว่า “การเขียนซ้ำๆ ช่วยให้อ่านได้ง่ายกว่า” แต่ทั้งนี้จะเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้เรียน ซึ่งจำเป็นต้องมีการวิจัยต่อไปอีกในอนาคต

6. สรุปผลและอภิปรายผล

6.1 แนวโน้มของอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะที่เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษ

ผลการวิเคราะห์คะแนนแบบทดสอบคำศัพท์คะตะคะนะพบว่า คำศัพท์คะตะคะนะซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษมีความยากง่ายแตกต่างกัน โดยภาพรวมผู้เรียนสามารถเข้าใจความหมายที่ถูกต้องได้ในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ และมีแนวโน้มว่าคำศัพท์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในด้านความหมายและชนิดของคำอาจส่งผลกระทบต่ออุปสรรคในการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะ ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบคำศัพท์คะตะคะนะพบว่า มีความเป็นไปได้ที่ผู้เรียนสับสนระหว่างคำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทยและคำภาษาอังกฤษที่ถูกใช้เป็นคำภาษาต่างประเทศ (外来語) ในภาษาญี่ปุ่น เช่น คำว่า リフォーム มีผู้เรียนตอบถูกเพียง 10 คน หรือ 7.94% และมีผู้เรียนจำนวน 68 คน หรือคิดเป็น 53.97% เลือกตอบคำว่า リノベート หรือ Renovate ซึ่งเป็นคำยืมที่พบการใช้ในภาษาไทย สอดคล้องกับ อัตไเอ็ม (2020a) ที่ได้สรุปความคิดเห็นของผู้เรียนในเรื่องความยากของการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะไว้ว่า “สับสนกับคำยืมที่ใช้ในภาษาไทย” “ไม่สามารถจำแนกได้ว่าคำศัพท์ภาษาอังกฤษคำใดที่ถูกใช้เป็นคำศัพท์คะตะคะนะ” และ “พอเข้าใจความหมาย แต่ไม่รู้ว่าจะใช้ในบริบทไหน” ซึ่งความเห็นดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ว่า อิทธิพลจากการใช้คำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทยนั้นส่งผลต่อความเข้าใจความหมายของคำศัพท์คะตะคะนะ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่ามีความเป็นไปได้ที่อิทธิพลของการใช้คำยืมในภาษาไทยจะส่งผลการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะ

อีกทั้ง ผลการสืบค้นระดับของคำศัพท์โดยอ้างอิงจากการคำศัพท์ที่ปรากฏในสอบวัดระดับความสามารถภาษาญี่ปุ่น พบว่า คำศัพท์ที่ผู้เรียนตอบถูกมากที่สุดเป็นคำศัพท์ที่ปรากฏในการสอบวัดระดับความสามารถภาษาญี่ปุ่น ส่วนคำศัพท์ที่มีผู้เรียนตอบถูกน้อยที่สุดเป็นคำศัพท์ที่ไม่ปรากฏการสอบวัดระดับความสามารถภาษาญี่ปุ่น จึงอาจกล่าวได้ว่า ความคุ้นชิน หรือโอกาสได้พบเจอ และเรียนรู้คำศัพท์อาจเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ส่งผลการเข้าใจความหมายและบริบทของคำศัพท์ ขณะเดียวกันผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความสำคัญว่าผู้เรียนควรมีโอกาสได้พบเจอคำศัพท์ที่หลากหลายเพื่อให้สามารถเข้าใจความหมายของคำศัพท์ได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ จากการสำรวจทัศนคติเกี่ยวกับคำศัพท์ของผู้เรียนชาวไทยซึ่งอ้างอิงจาก อัตไเอ็ม (2020a) นั้น พบว่าผู้เรียนส่วนมากมีทัศนคติต่อคำศัพท์คะตะคะนะในแง่บวก เนื่องจากคิดว่าสามารถนำความรู้ภาษาอังกฤษมาใช้ในเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะได้ แต่จากผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ความรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนไม่สามารถใช้เป็นตัวช่วยในการศึกษาคำศัพท์คะตะคะนะได้เสมอไป และอาจกลายเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ได้ เนื่องจากคำศัพท์บางคำมีความหมายหรือมีบริบทการใช้ต่างไปจากรากศัพท์เดิมในภาษาอังกฤษ รวมถึงคำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทยบางคำไม่ได้ถูกใช้เป็นภาษาอังกฤษที่ถูกใช้เป็นคำภาษาต่างประเทศ (外来語) ในภาษาญี่ปุ่น ดังที่ได้สรุปไว้ในย่อหน้าแรก ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการอธิบายให้ผู้เรียนตระหนักถึงประเด็นดังกล่าว และระวังในเรื่องความคุ้นชินในการใช้คำยืมภาษาอังกฤษที่อาจส่งผลให้เข้าใจความหมายของคำศัพท์คะตะคะนะคลาดเคลื่อนได้

ด้านผลการวิเคราะห์แบบทดสอบคำศัพท์คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) พบว่า คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) แต่ละคำมีความยากแตกต่างกัน โดยภาพรวมผู้เรียนสามารถเข้าใจความหมายที่ถูกต้องได้ในอัตราที่ไม่สูงมากนัก เช่นเดียวกับไโรโระ คาคเดาได้ว่า สาเหตุหลักคือการเปลี่ยนความหมายจากรากศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยคำที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายจะมีความยากในการคาดเดาความหมายน้อยกว่าคำที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย สอดคล้องกับ อัตตไเอ็ม (2020b) ซึ่งอาศัยการวิเคราะห์ความหมายและจำแนกคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทมีความยากแตกต่างกันออกไป ตามความหมายของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ที่เปลี่ยนแปลงไปจากรากคำศัพท์เดิมมากหรือน้อยเพียงใด โดยคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ในแบบทดสอบคำศัพท์ คะตะคะนะของงานวิจัยครั้งนี้ที่มีผู้เรียนตอบถูกมากที่สุดได้แก่ ゲームセンター, キーホルダー, ボディチェック ซึ่งตรงกับประเภท A ของ อัตตไเอ็ม (2020b) ซึ่งกล่าวได้ว่ามีความยากน้อยที่สุดใน 4 ประเภท ส่วน クールビズ, プラスアルファ, アットホーム, バックナンバー นั้นตรงกับประเภท D ซึ่งเป็นประเภทที่มีความยากและอัตรา การตอบถูกต่ำ

ทั้งนี้ อัตตไเอ็ม (2020b) ได้ดำเนินวิจัยโดยให้ผู้เรียนคาดเดาความหมายของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) โดยไม่มีประโยคหรือบริบทเป็นตัวช่วยในการคาดเดาความหมาย ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้ทำการวิจัยโดยให้ผู้เรียนคาดเดาความหมายคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ที่อยู่ในประโยค ทว่าแม้จะมีประโยคและบริบทเป็นตัวช่วยในการคาดเดาความหมายของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ก็ยังพบว่า ผู้เรียนมีอุปสรรคในการคาดเดาความหมายของคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語)

นอกจากนี้คำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) นั้นมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จากสิ่งใหม่ๆ เช่น เทคโนโลยี กระแสนิยมในโลกาภิวัตน์ ในกลับกันก็อาจมีคำศัพท์บางคำที่มีการใช้น้อยลง หรือเลิกใช้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นภาระของผู้เรียน หรือกล่าวอีกนัยว่าเป็นอุปสรรคที่ผู้เรียนต้องเผชิญ เนื่องจากต้องศึกษา คำศัพท์ใหม่อยู่ตลอดเวลา รวมถึงคำศัพท์บางคำที่ไม่มีการใช้แล้วบางครั้งอาจยังปรากฏในสื่อการสอน จึงเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องหมั่นเอาใจใส่เพื่อลดภาระของผู้เรียน อีกทั้งคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) เหล่านี้แม้ถูกสร้างจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษ แต่บางครั้งมีความหมายเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง จึงชี้ให้เห็นว่า การเรียนการสอนคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) นั้นเป็นสิ่งที่ควรได้รับการใส่ใจ เนื่องจากผู้เรียนไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ภาษาอังกฤษเป็นตัวช่วยในการคาดเดาความหมายได้อย่างถูกต้อง รวมถึงอาจส่งผลต่อความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเนื่องจากความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป

6.2 กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะจากแบบสอบถามของผู้เรียน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะที่หลากหลาย แต่ทั้งนี้พบว่า กลวิธีที่มีการใช้เยอะ อาจมีแนวโน้มสอดคล้องกับลักษณะพิเศษของคำศัพท์คะตะคะนะ เช่น กลวิธีการอ่าน การออกเสียง มีการใช้ในระดั้มาก ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าเกิดจากลักษณะของคำศัพท์คะตะคะนะที่มีหลักเกณฑ์การสะกดคำที่ไม่แน่นอนและแตกต่างจากภาษาอังกฤษ ด้วยเหตุนี้จึงมีผลการวิจัยแตกต่างจาก อัตตไเอ็ม (2019) ซึ่งพบว่า ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีการใช้กลวิธีการคัดคำศัพท์ซ้ำๆ อยู่ในระดับสูง ซึ่งอาจเป็นการชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยครั้งนี้มีการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ที่สอดคล้องกับลักษณะของคำศัพท์คะตะคะนะ เช่น ในเรื่องของการออกเสียงแบบภาษาญี่ปุ่นที่แตกต่างจากภาษาอังกฤษ เนื่องจากภาษาญี่ปุ่นมีจำนวนเสียงน้อยกว่า ซึ่งหากมีการออกเสียงที่ไม่ตรงตามหลักการสะกดในภาษาญี่ปุ่น อาจส่งผลให้ไม่สามารถสื่อสารกับชาวญี่ปุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง อัตตไเอ็ม (2020b) ได้สอบถามผู้เรียนถึงปัญหาที่พบในการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะ โดยพบว่าผู้เรียนมีปัญหาในเรื่องการเข้าใจความหมาย และ การสะกดคำศัพท์คะตะคะนะ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย

ในครั้งนี้ซึ่งผู้เรียนมีการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ที่มีความเป็นไปได้ว่าจะเกี่ยวข้องกับอุปสรรคในการสะกดคำ จึงอาจต้องศึกษาถึงเรื่องอุปสรรคในการสะกดคำศัพท์คะตะคะนะของผู้เรียนชาวไทยต่อไปในอนาคต

ต่อมา ผลการสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนถึงกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะที่มีประสิทธิภาพ แม้จะพบว่าผู้เรียนมีแนวโน้มการใช้กลวิธีที่สอดคล้องกับลักษณะของคำศัพท์คะตะคะนะ แต่ก็พบว่าผู้เรียนมีการใช้กลวิธีที่หลากหลาย ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความแตกต่างในด้านวิธีการเรียน แรงจูงใจในการเรียน จึงเป็นการยากที่จะสรุปว่ากลวิธีการเรียนแบบใดที่มีประสิทธิภาพดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะ เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนอาจมีผลลัพธ์จากการใช้กลวิธีแตกต่างกันออกไป แต่ทั้งนี้ผู้สอนอาจเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือประสบการณ์ในการใช้กลวิธีของผู้เรียนแต่ละคนเพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองใช้กลวิธีการเรียนรู้ใหม่ๆ รวมถึงอาจทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะที่เหมาะสมกับตัวเอง

สุดท้าย กลวิธีการเรียนรู้ เช่น การใช้การใช้แอปพลิเคชันในมือถือนั้นสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของเทคโนโลยีที่เข้ามามีส่วนช่วยในการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ในอนาคตอาจมีกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ เกิดขึ้นจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี จึงควรต้องมีการศึกษาถึงกลวิธีการเรียนรู้ยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เป็นปัจจุบันเสมอ

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ยังเป็นเพียงการวิเคราะห์ถึงแนวโน้มที่น่าจะส่งผลต่อความยากและการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะเท่านั้น ทำให้ยังคงมีสิ่งที่ต้องวิเคราะห์และวิจัยต่อไปในอนาคต ได้แก่

1. ศึกษาปัจจัยสภาพภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างที่อาจส่งผลต่อการเรียนคำศัพท์คะตะคะนะ ได้แก่ ความสามารถทางภาษาญี่ปุ่น ความสามารถทางภาษาอังกฤษ และระยะเวลาที่ศึกษาภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียน เป็นต้น
2. พิจารณาถึงกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์คะตะคะนะที่มีประสิทธิภาพนั้นอาจต้องพิจารณาถึงปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ระดับความสามารถของผู้เรียน โดยเปรียบเทียบคะแนนสอบคำศัพท์คะตะคะนะระหว่างผู้เรียนโดยใช้ระดับความสามารถในการจำแนก และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความสามารถของผู้เรียนและกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์
3. งานวิจัยในครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความยากของคำศัพท์คะตะคะนะ ซึ่งบางจุดอาจเป็นสิ่งที่ผู้สอนไม่ได้อธิบายให้ผู้เรียนทราบดีพอ เช่น การเรียนตัวอักษรคะตะคะนะในขั้นต้น จะอธิบายเพียงว่าใช้เพื่อเขียนคำทับศัพท์หรือคำยืมจากภาษาต่างประเทศ แต่ในความเป็นจริงแล้วมีคำศัพท์บางคำที่มีความหมายต่างไปจากรากศัพท์เดิมตลอดจนคำที่ชาวญี่ปุ่นสร้างขึ้นเองอย่างคำญี่ปุ่นสร้าง (和製英語) ซึ่งบางคำมีความหมายแตกต่างไปจากรากศัพท์อย่างสิ้นเชิง จึงควรต้องอธิบายให้ผู้เรียนได้ทราบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน

เอกสารอ้างอิง (References)

- เพ็ญ เกตุกอลาก. (2549). การใช้ไวยากรณ์ของพนักงานชาวไทยในบริษัทญี่ปุ่น. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพรรณษา พิณศรี. (2554). การศึกษาความเชื่อเรื่องไวยากรณ์เปรียบเทียบนักศึกษา อาจารย์และคนทำงานที่ใช้ภาษาญี่ปุ่น. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- アッタイエム タナボン (2019). 「タイ人日本語学習者の語彙学習ストラテジー」 大阪大学修士論文.
- アッタイエム タナボン (2020a). 「タイ人日本語学習者のカタカナ表記語学習の困難点に繋がる要素についての検討」『日本語・日本文化国際フォーラム論文集』8号, 68-77.
- アッタイエム タナボン(2020b). 「タイ人日本語学習者における「和製英語」の理解」『日本語・日本文化研究』30号, 144-155.
- ギヤサリン・クラフト(2019). 『日本人が勘違いしているカタカナ英語120』中公新書ラクレ.
- 国立国語研究所編 (2005). 「現代雑誌の語彙調査：1994年発行70誌」『国立国語研究所報告』121.
- 小森和子・三國純子・近藤安月子(2004). 「文章理解を促進する語彙知識の量的側面—既知語率の閾値探索の試み—」『日本語教』125, 83-92.
- 柴崎秀子・玉岡賀津雄・高取由紀 (2007). 「アメリカ人は和製英語をどのぐらい理解できるか—英語母語話者の和製英語の知識と意味推測に関する調査—」『日本語科学』21号, 89-110.
- 高村大也・永田亮・川崎義史. 「外来語の意味変化に対する数理的解析」, 言語処理学会第23 回年次大会発表論文集, 907-910, 2017 年3 月.
- ダニエル・カール (2015). 『そのカタカナ英語、外国人には通じません』フォレスト出版.
- 張婧禕・玉岡賀津雄・早川杏子 (2014). 「和製英語の理解における英語および日本語の語彙知識の影響— 中国華東地域の日本語学習者を例に—」『日本教科教育学会誌』36号, 23-32.
- 陳内正敬 (2008). 「日本語学習者のカタカナ語意識とカタカナ語教育」『言語と文化=語言 与文化』11号, 47-60.
- Oxford, R. L. (1990). Language Learning Strategies : what every teacher should know. New York : Newbury House.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์

カタカナ語の意味まとめ

<https://imimatome.com/katakanagonoimi/>

日本語読解学習支援システムリーディング チュウ太

<https://chuta.cegloc.tsukuba.ac.jp/>

หน่วยงานผู้แต่ง: มหาวิทยาลัยโอซากา

Affiliation: Graduate School of Language and Culture, School of Foreign Studies, Osaka University

Corresponding email: a.thanapol@hotmail.com

Received: 2021/11/04

Revised: 2022/03/31

Accepted: 2022/04/30

การใชั “ใชั” (ใชั、用いる、使用する、利用する) ในภาษาญี่ปุ่น กรณัศึกษาวานเครื่องมือสับกััน คลังข้อมูลภาษาออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC

บทคัดย่อ

ในงานวิจัยนี้ศึกษาการใชัคำความหมายคล้ายัที่มีความหมายว่า “ใชั” ในภาษาญี่ปุ่นได้แก่ ใชั、用いる、使用する、利用する ผ่านคำปรากฏร่วมโดยสับกัันผ่านเครื่องมือสับกัันคลังข้อมูลภาษาออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC ของมหาวิทยาลัยชิคุบะ ผลการวิจัยพบลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่าง ใชั กับ 用いる、使用する、利用する ในรูปแบบที่ ใชั มีความหมายครอบคลุมความหมายคำกริยาความหมายคล้ายัทั้งสามคำ คำนามปรากฏร่วมกับคำกริยา ใชั แบ่งออกตามความหมายเป็น 8 กลุ่ม โดยคำความหมายคล้ายัที่มาจากภาษาจีน 使用する และ 利用する มีขอบเขตความหมายที่แคบกว่าคำในภาษาญี่ปุ่น (ใชั) โดยปรากฏร่วมกับคำนามตามความหมาย 2 กลุ่ม และ 4 กลุ่ม ตามลำดับ ส่วนคำในภาษาญี่ปุ่น 用いる ไม่มีความแตกต่างกับ ใชั ในมิติการใชัประเด้นคำปรากฏร่วม แต่มีความต่างในประเด้นการใชัในระดับภาษาทางการ

คำ

สำคัญ

การใชั, คำความหมายคล้ายั, คำปรากฏร่วม, NINJAL-LWP for TWC

The Usage of Japanese “Use” (tsukau, mochiiru, shiyōsuru, riyōsuru) : A Case Study by an Online Data Retrieval Engine NINJAL-LWP for TWC

Abstract

The present study aimed to study the usage of “use” in Japanese: tsukau, mochiiru, shiyōsuru, and riyōsuru by an online data retrieval engine NINJAL-LWP for TWC of University of Tsukuba. The results revealed that tsukau has the meanings covering over three near-synonymous verbs: mochiiru, shiyōsuru, and riyōsuru. The collocational nouns occurring with tsukau can be categorized by meanings into 8 groups. The Sino-Japanese verbs, shiyōsuru and riyōsuru, have narrower meanings than does the Native Japanese word (tsukau). There are two and four collocational nouns occurring with shiyōsuru and riyōsuru respectively. There is no difference on mochiiru and tsukau in the aspect of collocations, but there is difference in terms of the language usage in a formal level for mochiiru.

Key words

usage, near-synonymous words, collocations, NINJAL-LWP for TWC

1. บทนำ

จากการที่ญี่ปุ่นเปิดรับคำที่มาจากภาษาต่างประเทศทำให้ในภาษาญี่ปุ่นไม่ได้มีเพียงคำในภาษาญี่ปุ่น (和語, Native Japanese) เท่านั้น แต่ยังมีคำที่มาจากภาษาจีน (漢語, Sino-Japanese or Kango) คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ (外来語, foreign words) รวมถึงคำผสมชนิด (混種語, hybrid words) ด้วยเหตุนี้ประเภทคำในภาษาญี่ปุ่นจึงมีลักษณะโดดเด่น พร้อมกันนั้นก็นำมาซึ่งกลุ่มคำที่มีความสัมพันธ์แบบความหมายคล้ายเพิ่มมากขึ้น (日本語教育学会編, 2000, p.277) ทั้งนี้แม้การมีคำความหมายคล้ายจำนวนมากอาจไม่ใช่เพียงสาเหตุเดียวที่ทำให้เกิดความแตกต่างของจำนวนคำศัพท์พื้นฐานระหว่างภาษาญี่ปุ่นกับภาษาจีนและภาษาเกาหลี แต่ 佐藤 (1999, p.172) ก็ยอมรับว่าคำความหมายคล้ายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จำนวนคำศัพท์พื้นฐานในภาษาญี่ปุ่นมีมากขึ้น เช่นคำว่า “ซื้อของ” ในภาษาไทยพบทั้งคำว่า 買い物 และ ショッピング ในการเรียนภาษาญี่ปุ่นพื้นฐาน ความแตกต่าง

ระหว่างชนิดคำต่าง ๆ มีการกล่าวถึงโดยทั่วไป เช่นในงานของ 三輪 (2001) กล่าวเป็นภาพกว้าง ๆ ว่า คำในภาษาญี่ปุ่นให้ความรู้สึกด้านอารมณ์ ความรู้สึกอ่อนโยน อ่อน ให้ความรู้สึกเข้าถึงได้ง่าย ให้ความคุ้นเคย ในขณะที่คำที่มาจากภาษาจีนเป็นภาษาเชิงให้เหตุผลหลักการ ให้ความรู้สึกแข็งแกร่ง ยึดมั่น และให้ความรู้สึกเป็นระเบียบ มีความจริงจัง ส่วนคำที่มาจากภาษาต่างประเทศให้ภาพลักษณ์หรูหรา ในงานวิจัยนี้ ศึกษาการใช้คำความหมายคล้าย 使う、用いる ซึ่งเป็นชนิดคำในภาษาญี่ปุ่นและ 使用する、利用する ซึ่งเป็นชนิดคำที่มาจากภาษาจีน การศึกษาการใช้ผ่านคำปรากฏรวมของคำกริยาดังกล่าวเหล่านี้จะช่วยแสดงความแตกต่างระหว่างชนิดคำให้เด่นชัดมากขึ้น โดยคำกริยา 使う、用いる、使用する、利用する เป็นคำกริยาที่ปรากฏในการเรียนขั้นต้นและกลาง เป็นคำที่มีความถี่การใช้ค่อนข้างสูง (ข้อมูลความถี่ตามตารางที่ 2) การศึกษากลุ่มคำความหมาย “ใช้” กลุ่มนี้จะมีประโยชน์แก่ผู้เรียนในการแบ่งแยกการใช้ที่ปรากฏผ่านคำปรากฏรวม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1. คำความหมายคล้าย

คำความหมายคล้ายตรงกับภาษาญี่ปุ่นคำว่า 類義語 หรือ near-synonymous words มีการนิยามความหมายไว้ดังนี้

คำที่แสดงความหมายคล้าย เช่น おこる กับ いかる หรือ 両親 กับ 父母 และอื่น ๆ (広辞苑, 2008, p. 2973) ในขณะที่คำความหมายเหมือนคือคำว่า 同義語 หรือ synonymous words กรณีความหมายของคำสองคำเหมือนกัน ใช้แทนกันได้ทุกสถานการณ์จะเรียกว่าคำความหมายเหมือนหรือคำพ้องความหมาย กรณีมีความหมายแตกต่างกันเล็กน้อยจะเรียกว่าคำความหมายคล้าย (国広, 2002) 友繁 (2016, p. 78) อธิบายเกี่ยวกับคำนิยามของคำความหมายคล้าย (Synonym) ว่าแม้จะมีคำที่มีความหมายเหมือนกันแต่ก็มีเป็นจำนวนน้อยมากหรือกล่าวได้ว่าหายาก ดังนั้นคำที่อยู่ในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์แบบ synonym จึงควรเรียกว่า near-synonym หรือในภาษาญี่ปุ่นคือ 類義語 ในงานวิจัยนี้คำที่มีความหมายคล้ายกันไม่สามารถใช้ทดแทนกันได้ในทุกกรณีจะเรียกว่าคำความหมายคล้าย และใช้คำในภาษาอังกฤษว่า near-synonyms หรือ near-synonymous words

2.2 ลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมาย

ลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำความหมายคล้ายมีทฤษฎีที่เก่าแก่ที่อธิบายไว้ เช่น 国立国語研究所 (1965, pp. 18-21) ซึ่งแบ่งลักษณะของความหมายของคำความหมายคล้ายโดยใช้เกณฑ์ความทับซ้อนทางความหมายของคำไว้ดังนี้

การทับซ้อนทางความหมายแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ

1. ความหมายทับซ้อนในวงกว้าง เช่น くさる／腐敗する、来年／明年、ふたご／双生児
2. ความหมายครอบคลุมความหมายคำอื่น ๆ เช่น はば／幅員、うまい／おいしい、時間／時刻、木／樹木、木／材木
3. ความหมายทับซ้อนบางส่วน เช่น きれいだ／美しい、勉強する／まける

เมื่อพิจารณาชนิดของคำจะพบในกรณีคำในภาษาญี่ปุ่นกับคำที่มาจากภาษาจีนโดยคำที่มาจากภาษาญี่ปุ่นมีแนวโน้มความหมายครอบคลุมความหมายคำที่มาจากภาษาจีน ตามตัวอย่างของ 国立国語研究所 (1965) ดังนี้

なおす—修理する、訂正する、治療する

のばす—延期する

休み—休暇、休業、欠席、欠勤、欠場、休憩、休息

นอกจากลักษณะทางความหมายแล้วยังนำเสนอความแตกต่างระหว่างคำในภาษาญี่ปุ่นกับคำที่มาจากภาษาจีนโดยมีประเด็นความแตกต่างในเรื่องการแสดงความหมายที่เป็นรูปธรรมกับนามธรรมที่บางครั้งทำให้ใช้แทนที่กันไม่ได้ระหว่างคำในภาษาญี่ปุ่นกับคำที่มาจากภาษาจีน เช่น คำกริยาคำว่า くさる กับ 腐敗する

กรณีความหมายหลักและความหมายรองใช้ในความหมายเป็นรูปธรรมและนามธรรมตามตัวอย่างด้านล่างสามารถใช้แทนกันได้

(รูปธรรม) さかながくさる／さかなが腐敗する

(นามธรรม) 人心がくさる／人心が腐敗する (国立国語研究所, 1965, p. 22)

แต่กรณีคำที่มาจากภาษาญี่ปุ่นคำกริยา くさる ถูกนำไปใช้เป็นคำนาม くさり ซึ่งสื่อความหมายนามธรรมจะไม่สามารถใช้เทียบเท่าคำที่มาจากภาษาจีนได้

(รูปธรรม) 食物のくさがりが早い／食物の腐敗が早い

(นามธรรม) X (人心のくさり)／人心の腐敗

หรือกรณีคำกริยาที่มาจากภาษาญี่ปุ่น 失う กับคำกริยาที่มาจากภาษาจีน 喪失する ที่มีการใช้ที่แตกต่างกันเมื่อถูกใช้ในบริบทที่เป็นรูปธรรม

(รูปธรรม) こどもを失う／X (こどもを喪失する)

(นามธรรม) 戦意 (権利・資格) を失う／戦意 (権利・資格) を喪失する

ดังนั้นจึงสรุปลักษณะความหมายตามชนิดคำจากงานของ 国立国語研究所 (1965) ได้ว่า (1) คำที่มาจากภาษาจีนแสดงความหมายนามธรรมมากกว่าความหมายรูปธรรม (2) คำที่มาจากภาษาจีนมีความหมายในวงแคบมากกว่าคำในภาษาญี่ปุ่น

宮島 (1980) ศึกษาขอบเขตความหมายระหว่างคำในภาษาญี่ปุ่น คำที่มาจากภาษาจีนและคำที่มาจากภาษาต่างประเทศซึ่งศึกษาจากนิตยสารจำนวน 90 ประเภท สรุปได้คือ

กรณีคำกริยาที่เป็นคำในภาษาญี่ปุ่นจะแสดงกริยาอาการ หรือคำที่ปรากฏใช้เป็นคำกริยาทั้งแสดงกริยาเชิงนามธรรม เชิงความรู้สึก กริยาอาการ ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ โดยมีสัดส่วนการใช้คำในภาษาญี่ปุ่นเป็นกลุ่มคำกริยามากที่สุด กรณีคำนามที่เป็นคำที่มาจากภาษาจีนหรือคังโกะ มีแนวโน้มถูกใช้ในความหมายกิจกรรมของคนรวมถึงคำแสดงความหมายเชิงนามธรรม

นอกจากนี้คำในภาษาญี่ปุ่นมีแนวโน้มถูกใช้ในความหมายที่บ่งชี้ถึงสิ่งที่มีในธรรมชาติ หรือปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ โดย 宮島 (1980) ระบุว่าส่วนใหญ่ในคำกลุ่มนี้คือคำบ่งชี้อวัยวะ เช่น 頭、目、耳、口、手、足 ในภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นสิ่งตามธรรมชาติ ทำให้มีจำนวนมาก ส่วนคำที่มาจากภาษาต่างประเทศมีแนวโน้มถูกใช้ในความหมายบ่งชี้ถึงผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ (生産物および用具)

2.3 คำปรากฏร่วมกับคำความหมายคล้าย

Edmonds & Hirst (2002) อธิบายมิติของการวิเคราะห์คำความหมายคล้ายโดยอ้างอิงจาก Cruse (1986) แบ่งออกเป็น

1. การวิเคราะห์ผ่านความหมาย ทั้งความหมายหลักและความหมายรอง
2. การวิเคราะห์ผ่านรูปแบบการใช้ ทั้งการใช้แบบภาษาถิ่นและภาษาในสถานการณ์เฉพาะ
3. การวิเคราะห์ผ่านสำนวน ทั้งสำนวนความรู้สึกหรือทัศนคติ
4. การวิเคราะห์ผ่านโครงสร้าง ในประเด็นคำปรากฏร่วม โครงสร้างที่ปรากฏหรือคุณลักษณะทางไวยากรณ์ และการเลือกใช้คำ (เช่น pass away กับ die ซึ่ง pass away ใช้กับคนเท่านั้น เป็นต้น)

จะเห็นได้ว่ามิติโครงสร้างเป็นมิติการวิเคราะห์คำความหมายคล้ายผ่านการวิเคราะห์คำปรากฏร่วม ทั้งนี้ มิติโครงสร้างเกี่ยวข้องกับข้อจำกัดของการนำไปใช้ที่เกิดจากส่วนประกอบในข้อความ โดยข้อจำกัดของการใช้ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอิสระจากความหมายของคำ

งานวิจัยที่เสนอการประยุกต์ใช้คลังข้อมูลภาษาและคำปรากฏร่วมเพื่อการแยกแยะการใช้ที่แตกต่างของคำความหมายคล้ายในภาษาญี่ปุ่น เช่น งาน Backhouse (2003) ซึ่งศึกษาความแตกต่างระหว่างคำนามความหมายคล้ายภายในกลุ่มคำนาม 2 กลุ่ม คือกลุ่มคำนามแสดงสี ねずみ色, 灰色, グレー และกลุ่มคำนามแสดงความหมายหนังสือ 書籍、図書、書物 หรืองานของ立山 (2012) ที่ศึกษาคำนาม 結果 กับ成果 โดยใช้ข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษา 4 ประเภทเพื่อศึกษาลักษณะเด่นและความแตกต่างของคำปรากฏร่วมกับคำนามทั้งสองคำ

งานที่นำ NINJAL-LWP for TWC มาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการศึกษาคำปรากฏร่วมเช่นเดียวกับงานวิจัยนี้ได้แก่ 柴・趙 (2017) ซึ่งศึกษาคำปรากฏร่วมและรูปแบบไวยากรณ์ของคำกริยาความหมายคล้าย 見落とす、見過ごす、見逃す โดยใช้ NINJAL-LWP for TWC Ver. 1.30 ของมหาวิทยาลัยทซึคุบะเป็นเครื่องมือหลัก การวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณจากคลังข้อมูลภาษาทำให้การวิเคราะห์ภาษาละเอียดขึ้นทั้งในประเด็นข้อมูลเชิงปริมาณของคำนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาความหมายคล้ายแต่ละคำ อีกทั้งยังให้มุมมองในการสอนการนำไปใช้ในประโยคนอกเหนือจากการให้ความหมายของคำเพียงอย่างเดียว

ในการอธิบายคำความหมายคล้ายในงานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับคำนามที่ปรากฏร่วมเฉพาะคำกริยาคำใดคำหนึ่ง เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการวิเคราะห์ลักษณะความคล้ายและความแตกต่างทางความหมายของคำความหมายคล้ายแต่ละคู่คำที่ก่อให้เกิดความสับสน โดยงานวิจัยนี้ยังนำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้คลังข้อมูลภาษาให้เป็นเครื่องมือเพื่อการวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของคำที่มีความหมายคล้าย และเพื่อเสนอ

กลุ่มคำนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาแต่ละคำเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสื่อการสอนหรือพจนานุกรมคำปรากฏร่วมของคำต่อไป

2.4 คำกริยา “ใช้” ในภาษาไทย กับคำกริยา 使う、用いる、使用する、利用する

คำว่า “ใช้” ในภาษาไทยมีความหมายหลักอยู่ 5 ความหมาย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, น.393) ได้แก่ (1) ก. บังคับให้ทำ เช่น ใช้งาน (2) ก. จับจ่าย เช่น ใช้เงิน (3) ก. เอามาทำให้เกิดผลหรือประโยชน์ เช่น ใช้เวลา ใช้เรือ ใช้รถ (4) ก. ชำระ ในคำว่า ใช้หนี้ และ (5) ก. ตอบแทน, ให้ทดแทน, เช่น เราไปทำแก้วเขาแตก ต้องซื้อใช้เขา

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่าในภาษาไทยมีคำกริยาเพียง 1 คำ 1 รูปโดยมีความหมายที่จำแนกได้ 5 ความหมาย ในขณะที่ในภาษาญี่ปุ่นคำกริยาที่มีความหมายหมายถึงคำว่า “ใช้” ในภาษาไทยมีจำนวนมากโดยมีคำกริยาที่ใช้โดยทั่วไป 4 คำ คือ 使う、用いる、使用する、利用する โดยแต่ละคำมีความสัมพันธ์กันในฐานะ คำความหมายคล้ายตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความหมายของกลุ่มคำ 使うจากพจนานุกรม 広辞苑 (2008)

คำกริยา	ความหมาย	ความสัมพันธ์ทางความหมาย
使う	【使う・遣う】(他五(「仕ふ」の他動詞形)あるじの意向に添わせて、いろいろの用をさせる。①あるじとして意向に従わせる。竹取「おのが身は、この国 に生まれて侍ちばこそ・ひ給はめ」②用事をさせる。雇って働かせる。使役する。③用にあてる。役立たせる。「卵を一・った料理」「車を・って通う」④(心を)はたらかせる。「気を・う」⑤それによって用を足すための動作をする。「弁当を・う」「湯を・う」⑥あやつる。操作する。「手品を・う」⑦ついやす。消費する。「時間を有効に・う」⑧ある手段を用いる。「仮病を・う」「賄賂を・う」広く一般に は「使」を用いる。金銭をつかう、心を働かせる、技や術を巧みに操る意のとき「遣」も用いるが、動詞形では、「気遣う」以外は「使」がふうになっている。(広辞苑, 2008, p. 1857)	ความหมายของ 使う ทับซ้อนความหมายคำว่า 用いる ในความหมายที่ ⑧
用いる	①主君などが能力を認めてつかう、特に職務・地位につかせる。任用する。「営業課長に・いる」②よしとして取り上げる。採用する。「部下の意見を・いる」③役に立てて使う。使用する。「申し込みには所定の用紙を・いること」「兵を・いる」「意を・いる」。(広辞苑, 2008, p. 2787)	ความหมายของ 用いる ทับซ้อนความหมายคำว่า 使う ในความหมายที่ ① และทับซ้อนความหมายคำว่า 使用するในความหมายที่ ③
使用(する)	①つかいもちいること。つかうこと。②賃金を払い、あるいは権限で、他人を労務に服させること。(広辞苑, 2008, p. 1363)	ความหมายของ 使用(する) ทับซ้อนความหมายคำว่า 使う こと)、用いる(こと) ในความหมายที่ ①
利用(する)	①利益になるように物を用いること。役に立つように用いること。「廃品―」②方便に用いること。だしにつかうこと、「人を―する」。(広辞苑, 2008, p. 2959)	ความหมายของ 利用(する) ทับซ้อนความหมายคำว่า 用いる ในความหมายที่ ① และ ②

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าคำกริยาหลัก 使う มีความหมายทับซ้อนคำความหมายคล้าย 用いる、使用する ส่วนคำกริยา 利用する แม้ไม่มีความหมายทับซ้อนกับคำกริยาหลัก 使う แต่ก็มี ความหมายทับซ้อนกับคำกริยา ความหมายคล้ายของ 使う คือ 用いる

หากพิจารณาแค่ความหมายของคำแต่ละคำจากพจนานุกรมเพียงอย่างเดียวก็จะได้ข้อมูลความหมาย คล้ายระหว่างคำว่าคำใดคล้ายกับคำใดตามความสัมพันธ์ทางความหมายที่ปรากฏในตารางที่ 1 ซึ่งก็จะวิเคราะห์ มิติตามความหมายได้ตามที่ Edmonds & Hirst (2002) นำเสนอ แต่ยังไม่สามารถระบุถึงมิติการนำไปใช้ หรือ มิติด้านโครงสร้าง โดยในงานวิจัยนี้จะนำเสนอกระบวนการใช้เครื่องมือสืบค้นคลังข้อมูลภาษาออนไลน์เพื่อสืบค้น คำปรากฏร่วม NINJAL-LWP for TWC ของมหาวิทยาลัยทซึคุบะ ในการหาคำปรากฏร่วมเฉพาะของคำกริยา 使う、用いる、使用する、利用する โดยใช้คำกริยาพื้นฐาน 使う เป็นคำกริยาหลักในการเปรียบเทียบค้นหา การใช้ที่แตกต่างกัน และเพื่อศึกษาว่าชนิดของคำส่งผลต่อการแสดงความหมายของคำอย่างไร ทั้งนี้คำปรากฏ ร่วมเฉพาะที่ใช้ในงานวิจัยนี้หมายถึงคำปรากฏร่วมกับคำกริยา 使う หรือ 用いる หรือ 使用する หรือ 利用する เท่านั้น ไม่มีการไปปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่น

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้คำกริยาความหมายคล้าย 使う、用いる、使用する、利用する

4. ขอบเขตการวิจัย

เป้าหมายการวิเคราะห์คือคำกริยาความหมาย “ใช้” จำนวน 4 คำ ประกอบไปด้วยคำกริยาหลัก 使う และคำกริยาความหมายคล้าย 用いる、使用する、利用するได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงเนื่องจากคำกริยาหลัก 使う มีแนวโน้มการใช้ค่อนข้างสูงตามตารางที่ 2 และเป็นคำที่มีความหมายคล้าย โดยคำกริยา 用いる、使用する、利用する ที่นำมาเปรียบเทียบเป็นคำกริยาที่มีความหมายคล้ายที่ปรากฏในพจนานุกรม 広辞苑 (2008) กรณีคำกริยาอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงเช่น 使い果たす、費やす ไม่ได้เป็นเป้าหมายในการวิเคราะห์เนื่องจากไม่ ปรากฏความสัมพันธ์ทางความหมายกับคำกริยาหลัก 使う ที่ชัดเจนตามที่ปรากฏในพจนานุกรม 広辞苑 (2008) ตารางที่ 1

คู่คำที่นำมาเปรียบเทียบต่างแบ่งออกเป็น 使う—用いる、使う—使用する、使う—利用する และคู่คำ 使用する—利用する เพื่อตรวจสอบการจำกัดวงความหมายของคำกริยาหลัก 使う ที่เคลือบด้วยคำที่มาจากภาษาจีน รูปแบบในการวิเคราะห์กำหนดเป็นรูปแบบ「*を*」+VERB เนื่องจากการสืบค้นการใช้คำความหมายคล้ายทั้ง 4 คำ รูปแบบ「*を*」+VERB เป็นรูปแบบที่พบการใช้มากที่สุด มีค่าความถี่ของแต่ละคำกริยาตามตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ความถี่จากคลังข้อมูลภาษา TWC ผ่านเครื่องมือสืบค้นออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC

คำกริยา	ความถี่การใช้ (รายการ/นับซ้ำ)
使う	727,005
用いる	170,660
使用する	264,580
利用する	268,013

ตารางที่ 3 ความถี่การใช้ในรูปแบบ 「を」 + VERB เมื่อกำหนดค่าความถี่ 10 ครั้งขึ้นไปในระบบ 「2語比較」

ความถี่คำกริยาหลัก 使う เปรียบต่างกับ คำกริยาความหมายคล้าย 用いる、使用する、利用する (รายการ/ไม่นับซ้ำ)		ความถี่คำกริยาความหมายคล้ายเปรียบต่างกับคำกริยาหลัก 使う (รายการ/ไม่นับซ้ำ)	
3,396	2,924	用いる	
3,333	2,997	使用する	
3,606	3,069	利用する	
ความถี่คำกริยา 使用する เปรียบต่างกับความถี่คำกริยา 利用する (รายการ/ไม่นับซ้ำ)			
1,969	2,148		

5. วิธีดำเนินการวิจัย

1. หาคำปรากฏร่วมของคำกริยาความหมายคล้ายโดยหาจากเครื่องมือสืบค้นคลังข้อมูลภาษาออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC เพื่อสืบค้นข้อมูลในคลังข้อมูลภาษา Tsukuba Web Corpus หรือ TWC ของมหาวิทยาลัยทซึกุเบะ กำหนดรูปแบบ 「を」 + VERB ในการค้นหา กำหนดค่าความถี่ในการนำคำปรากฏร่วมมาวิเคราะห์ตั้งแต่ 10 ครั้งขึ้นไปเพื่อหลีกเลี่ยงคำปรากฏร่วมที่เกิดจากการใช้ผิดเข้ามาเป็นกลุ่มเป้าหมายการวิเคราะห์
2. วิเคราะห์ใน 3 ประเด็น คือ 1) ลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมาย 2) คำนามปรากฏร่วมเฉพาะและคำนามปรากฏร่วมกันระหว่างคำกริยาความหมายคล้าย และ 3) ชนิดคำมีผลต่อความหมายของคำกริยาความหมายคล้ายหรือไม่

ขั้นตอนการตรวจสอบคำนามปรากฏร่วมเฉพาะและคำนามปรากฏร่วมกันระหว่างคำกริยาความหมายคล้าย มีกระบวนการดำเนินการดังนี้

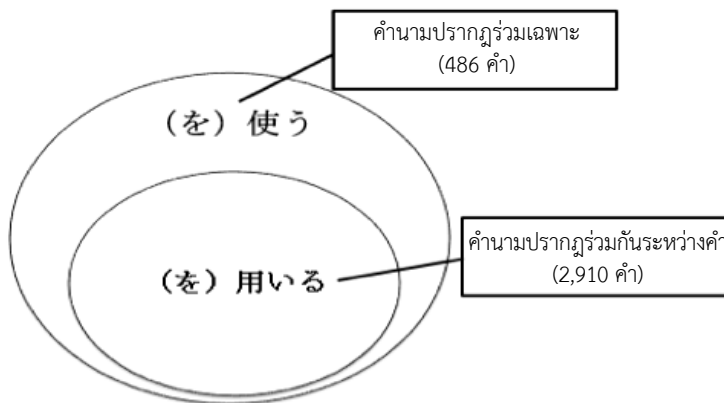
1. ค้นหาคำนามปรากฏร่วมเฉพาะกับคำกริยาทั้ง 2 คำที่นำมาเปรียบเทียบกัน แบ่งออกเป็น คำกริยา A และคำกริยา B
2. วิเคราะห์ลักษณะคำนามปรากฏร่วมเฉพาะของคำกริยาแต่ละคำ แยกออกเป็นคำนามปรากฏร่วมเฉพาะคำกริยา A และคำนามปรากฏร่วมเฉพาะคำกริยา B
3. ตั้งผลที่คาดว่าจะเกิดจากการวิเคราะห์ในข้อ 2 ดังนี้
 - 3.1 ถ้าคำนาม X เป็นคำนามปรากฏร่วมเฉพาะของคำกริยา A จะไม่ปรากฏกับคำกริยา B
 - 3.2 ถ้าคำนาม Y เป็นคำนามปรากฏร่วมเฉพาะของคำกริยา B จะไม่ปรากฏกับคำกริยา A
4. วิเคราะห์ลักษณะคำนามปรากฏร่วมทั้งคำกริยา A และคำกริยา B กำหนดเป็นกลุ่มคำนาม Z
5. พิสูจน์ผลที่คาดว่าจะเกิดจากการวิเคราะห์ในข้อ 3 โดยเปรียบเทียบคำนาม X และคำนาม Y ว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างจากคำนาม Z หรือไม่
 - 5.1 ถ้าไม่มีความแตกต่างกับคำนาม Z แสดงว่าคำนาม X หรือคำนาม Y ไม่ใช่คำปรากฏร่วมเฉพาะของคำกริยา A หรือ B
 - 5.2 ถ้ามีความแตกต่างกับคำนาม Z แสดงว่าคำนาม X หรือคำนาม Y เป็นคำปรากฏร่วมเฉพาะของคำกริยา A หรือ B

6. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายตามแนวคิดของ 国立国語研究所 (1965) นำเสนอผ่านภาพที่ 1-4 โดยการวิเคราะห์และระบุว่าคำกริยาใดมีความสัมพันธ์ทางความหมายแบบใดนั้นใช้องค์ประกอบ 2 องค์ประกอบในการพิจารณา คือ จำนวนคำนามปรากฏร่วมเฉพาะของคำกริยาที่ถูกนำมาเปรียบเทียบ และในจำนวนที่ปรากฏนั้นสามารถจัดกลุ่มคำนามตามความหมายได้หรือไม่

ลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำกริยาหลัก 使う กับคำกริยาความหมายคล้ายสามคำ 用いる、使用する、利用する อยู่ในลักษณะที่คำกริยา 使う มีความหมายครอบคลุมคำกริยาทั้งสามคำตามภาพที่ 1-3 ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความแตกต่างจึงนำเสนอลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำที่มาจากภาษาจีนด้วยกัน คือ 使用する กับ 利用する ตามภาพที่ 4 เพื่อค้นหาลักษณะเด่นทางความหมายและการใช้ของคำที่มาจากภาษาจีนเมื่อไม่ได้เปรียบเทียบการใช้กับคำกริยาหลัก 使う เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ว่าคำที่มาจากภาษาจีนมีความหมายในวงแคบมากกว่าคำในภาษาญี่ปุ่น (国立国語研究所, 1965)

6.1 กรณี (を) 使う และ (を) 用いる

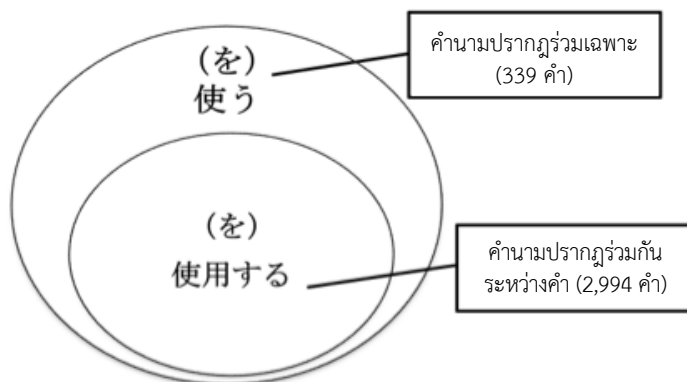

ภาพที่ 1 (を) 使う มีความหมายครอบคลุม (を) 用いる

คำกริยา (を) 使う และ (を) 用いる มีคำนามปรากฏร่วมระหว่างกันจำนวน 2910 คำ และจากการสืบค้นคำนามปรากฏร่วมเฉพาะ เปรียบเทียบระหว่างคำกริยา 使う กับ 用いる ดังภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าคำนามปรากฏร่วมเฉพาะกับคำกริยา (を) 使う มีจำนวน 486 คำ ในขณะที่ (を) 用いる พบคำนามปรากฏร่วมเฉพาะจำนวนเพียง 14 คำ (討論、錯体、原動機、偽計、価額、相、菌株、規準、口語、写像、言動、分光、散乱、白朮) และเป็นกลุ่มคำนามที่ไม่สามารถจัดกลุ่มคำนามตามความหมายได้ และเมื่อพิจารณาความถี่ของคำนามทั้ง 14 คำ มีความถี่การใช้อยู่ระหว่าง 10-119 ครั้งเท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงจัดได้ว่าคำกริยา (を) 用いる ไม่มีลักษณะการใช้ร่วมกับกลุ่มคำนามเฉพาะ ในขณะที่คำกริยา (を) 使う สามารถจัดกลุ่มคำนามปรากฏร่วมเฉพาะจำนวน 486 คำ ได้มากถึง 7 กลุ่มคำนามตามความหมาย คือ

1. คำนามสถานที่หรืออุปกรณ์ประกอบสถานที่หรือยานพาหนะ เช่น 道路、トイレ、シャワー、エスカレーター、冷房、風呂、駅、地下鉄、フェリー、キッチン、ウィンドー、プール、ホテル、マイカー、体育館、下水道、特急
2. คำนามกลวิธีหรือวิธีการที่เป็นนามธรรม เช่น 居留守、仮病、コネ、おべっか
3. คำนามเวลา เช่น 休み、連休、土日、余暇
4. คำนามอุปกรณ์เครื่องมือที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ เช่น バナー、タイマー、消しゴム、クーポン、コットン、マット、トーン、タンボン、ピック、ズーム、合鍵、拳銃
5. คำนามเกี่ยวกับเงิน ค่าใช้จ่าย ส่วนลด เช่น 大金、貯金、小遣い、有給、割り引き、給料、融資
6. คำนามอวัยวะ เช่น ひじ、からだ、左脳、肩、喉、小指、左足、上半身、お腹
7. คำนามคน องค์กร (คณะบุคคล) เช่น 部下、こいつ、派遣、アシスタント、通訳、下請け

6.2 กรณี (を) 使う และ (を) 使用する

ภาพที่ 2 (を) 使う มีความหมายครอบคลุม (を) 使用する

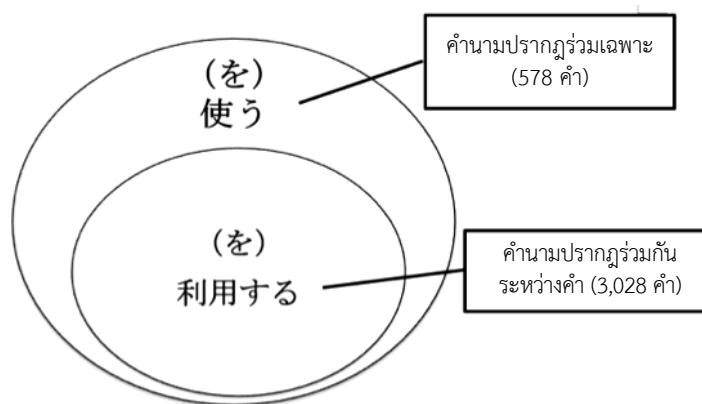
คำกริยา (を) 使う และ (を) 使用する มีคำนามปรากฏร่วมระหว่างกันจำนวน 2994 คำ และจากการสืบค้นคำนามปรากฏร่วมเฉพาะ เปรียบเทียบระหว่างคำกริยา 使う กับ 使用する ในภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าคำนามปรากฏร่วมเฉพาะกับคำกริยา (を) 使う มีจำนวน 339 คำ ในขณะที่ (を) 使用する พบคำนามปรากฏร่วมเฉพาะจำนวนเพียง 3 คำ เท่านั้น คือคำว่า 営利、肖像、貨物 ซึ่งไม่สามารถจัดกลุ่มคำนามตามความหมายได้ จึงสรุปได้ว่า (を) 使用する ไม่มีลักษณะการใช้ร่วมกับกลุ่มคำนามเฉพาะเมื่อเปรียบต่างกับคำกริยาหลัก 使う และไม่มี ความแตกต่างกับคำกริยา (を) 使う ในประเด็นการใช้กับคำนามปรากฏร่วม ส่วน (を) 使う มีคำนามปรากฏร่วมเฉพาะจำนวน 339 คำ โดยสามารถจัดกลุ่มคำนามตามความหมายได้ดังนี้

1. คำนามสถานที่ หรืออุปกรณ์ประกอบสถานที่ หรือยานพาหนะ เช่น 地下鉄、興信所、抜け道、交通、特急、
2. คำนามกลวิธีหรือวิธีการที่เป็นนามธรรม เช่น 知恵、居留守、例え、手先、手口、法律、あの手この手、仮病、コネ、おべっか、質問、科学、強み、テレバシー、詭弁、占い、レトリック、二枚舌、抜け道、知能、方便、論法、呪術

3. คำนามเวลา เช่น 休日、休み、有休、待ち時間、余暇
4. คำนามอุปกรณ์เครื่องมือที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ เช่น 金槌、ティッシュ、助動詞、産湯、声色、両用紙、一人称、キック、うちわ、例題、手水、鼻濁音、実例
5. คำนามเกี่ยวกับเงิน ค่าใช้จ่าย ส่วนลด เช่น 貯金、血税、小遣い、給料、融資
6. คำนามอวัยวะ เช่น 手首、膝、色目、からだ、あご、背筋、両足、肩、喉、脳みそ、下半身、足首、人差し指、横隔膜、薬指、爪先、お腹
7. คำนามคน องค์กร (คณะบุคคล) เช่น 俳優、自分、弁護士、こいつ、役者、男、人材、企業、下請け、警察、人手、やくざ、芸能人、探偵、通訳

ประเภทของกลุ่มคำนามลำดับ 1-7 ข้างต้นเหมือนกับประเภทของกลุ่มคำนามที่พบเมื่อเปรียบเทียบคำกริยา (を) 使う กับ (を) 用いる ในภาพที่ 1 เช่นกัน แต่ตัวอย่างคำนามมีทั้งเหมือนและต่างกัน ซึ่งการแสดงผลคำนามปรากฏร่วมผกผันไปตามคำที่เปรียบเทียบ

6.3 กรณี (を) 使う และ (を) 利用する

ภาพที่ 3 (を) 使う มีความหมายครอบคลุม (を) 利用する

คำกริยา (を) 使う และ (を) 利用するมีคำนามปรากฏร่วมระหว่างกันจำนวน 3028 คำ และจากการสืบค้นคำนามปรากฏร่วมเฉพาะ เปรียบเทียบระหว่างคำกริยา 使う กับ 利用する ดังภาพที่ 3 แสดงให้เห็นว่าคำนามปรากฏร่วมเฉพาะกับคำกริยา (を) 使う มีจำนวน 578 คำ ในขณะที่ (を) 利用する นั้นพบคำนามปรากฏร่วมเฉพาะจำนวนมากถึง 41 คำ ได้แก่ 気候、対立、成長、返済、お盆休み、申請、お互い、役務、性格、危機、職務、農閑期、夜間、外食、傾斜地、リハビリテーション、丘陵、ガソリンスタンド、支払い、人気、発酵、差異、坑道、入浴、海洋、加圧、季節風、矛盾、肖像、海岸、生態、営利、好意、干満、収集、情勢、納付、拡散、御社、日陰、会堂 แต่ทั้ง 41 คำมีความถี่การใช้อยู่ระหว่าง 10-55 ครั้งเท่านั้น และไม่สามารถจัดกลุ่มคำนามตามความหมายได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงสามารถสรุปได้ว่า (を) 利用する ไม่มีลักษณะการใช้ร่วมกับกลุ่มคำนามเฉพาะและไม่มีความแตกต่างกับคำกริยา (を) 使う ในประเด็นการใช้กับคำนามปรากฏร่วม ส่วน (を) 使う มีคำนามปรากฏร่วมเฉพาะจำนวน 578 คำ โดยสามารถจัดกลุ่มคำนามตามความหมายได้ดังนี้

1. คำนามกลวิธีหรือวิธีการที่เป็นนามธรรม เช่น 敬語、方言、偽名、居留守、例え、手先、あの手この手、仮病、おべっか、詭弁、二枚舌
2. คำนามอุปกรณ์เครื่องมือที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ เช่น メス、包丁、絵の具、ガスリン、味噌、弓、ドリル、墨、アルファベット、蜂蜜、万年筆、唐辛子、ギター、刷毛、リール、カミソリ、フライパン、綿棒、栗、松葉杖、いちご、鎌、タンポン、ピック、楊枝、もち米、画材、合鍵、そろばん、スティック、拳銃、やすり、串、つなぎ、金槌、バット、麺棒、ぬるま湯、ノミ、石臼
3. คำนามความหมายเกี่ยวกับเงิน ค่าใช้จ่าย ส่วนลด เช่น 小遣い、公金、給料
4. คำนามอวัยวะ เช่น 腹筋、左手、手先、手足、舌、色目、左脳、手のひら、心肺、背筋、両足、喉、左足、唇
5. คำนามคน องค์กร (คณะบุคคล) เช่น 俳優、役者、軍隊、職人
6. คำนามเกี่ยวกับยา สารเคมี เช่น 解熱剤、坐薬、重曹、下剤、歯磨き粉、モルヒネ、軟膏、試薬、ファンデーション、麻薬、乳液、毒ガス、ドラック、鼻薬、爆薬
7. คำนามเกี่ยวกับสัตว์ เช่น ラット、猫

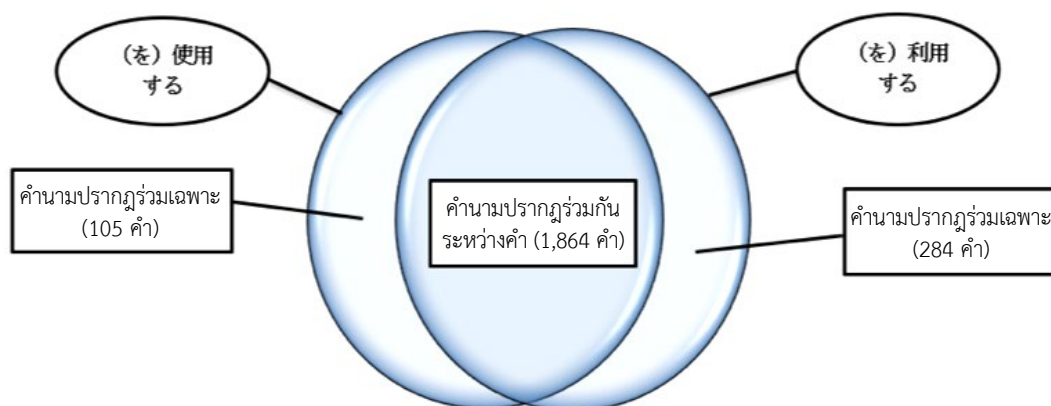
ประเภทของกลุ่มคำนามลำดับ 1-7 ข้างต้นมีความแตกต่างกับที่พบเมื่อเปรียบเทียบคำกริยา (を) 使う กับ (を) 用いる และ (を) 使用する กล่าวคือมีประเภทที่แตกต่างเพิ่มเติมมา คือ กลุ่มคำนามลำดับ 6-7 และมีกลุ่มคำนามที่ไม่ปรากฏคือ คำนามสถานที่ หรืออุปกรณ์ประกอบสถานที่ หรือยานพาหนะและคำนามเวลา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการแสดงผลคำนามปรากฏร่วมผกผันไปตามคำที่นำมาเปรียบเทียบ

คำกริยา 用いる、使用する、利用する เมื่อถูกเปรียบเทียบกับคำกริยาหลัก 使う มีลักษณะการใช้ที่ถูกครอบคลุมความหมายโดยคำกริยาหลัก 使う แม้จะมีคำนามปรากฏร่วมเฉพาะกับ 用いる、使用する、利用する จำนวนหนึ่งแต่ก็ไม่สามารถจัดกลุ่มชนิดคำนามได้ โดยจำนวนคำนามที่ปรากฏร่วมเฉพาะกับคำกริยา 用いる มีเพียง 14 คำ คำกริยา 使用する มีคำนามปรากฏร่วมเฉพาะเพียง 3 คำ และคำกริยา 利用する มีคำนามปรากฏร่วมเฉพาะ 41 คำ

จากผลการศึกษาความต่างการใช้คำกริยา 使う เทียบกับคำกริยาความหมายคล้าย 用いる、使用する、利用する ทำให้ทราบความหมายเด่นของคำ 使う ในภาษาญี่ปุ่นว่ามีความสอดคล้องกับความหมาย “ใช้” ในภาษาไทย กล่าวคือ (1) ความหมายในลักษณะการใช้งาน ซึ่งปรากฏร่วมกับคำนามสัตว์ คน องค์กร อุปกรณ์ (2) ความหมายการใช้เงิน รวมถึง (4) ความหมายใช้หนี้ ซึ่งปรากฏร่วมกับคำนามประเภทเงิน ค่าใช้จ่าย ส่วนลด (3) ความหมายการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ใช้เวลาซึ่งปรากฏร่วมกับคำนามเวลา ใช้ยานพาหนะซึ่งปรากฏร่วมกับคำนามยานแสดงพาหนะ รวมถึงคำนามสถานที่ หรืออุปกรณ์ประกอบสถานที่ และยังรวมถึงคำนามเกี่ยวกับยา สารเคมี แต่ทั้งนี้ไม่พบ (5) ความหมายตอบแทน ให้ทดแทน ในคำ 使う

จากผลการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่าคำกริยา 使う มีความหมายครอบคลุมความหมาย “ใช้” ในภาษาไทยเกือบทั้งหมด ผู้เรียนสามารถใช้คำว่า 使う ในการสื่อความหมายได้กับคำนามทุกประเภทโดยไม่จำเป็นต้องใช้ 用いる、使用する、利用する เนื่องจากการใช้ 使う ร่วมกับคำนามปรากฏร่วมครอบคลุมการใช้ของคำกริยาทั้งสามคำ แต่ในการรับรู้ภาษา ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้คำความหมายคล้ายของคำกริยา 使う ว่ามีคำในภาษาญี่ปุ่นคือ 用いる และมีคำที่มาจากภาษาจีนคือ 使用する และ 利用する

6.4 กรณี (を) 使用する และ (を) 利用する

ภาพที่ 4 (を) 使用する มีความหมายครอบคลุม (を) 利用する

ภาพที่ 4 จะแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายที่แตกต่างจากภาพ 1-3 โดยความหมายของ (を) 使用する กับ (を) 利用する มีส่วนที่มีความแตกต่างกัน จากจำนวนคำนามที่ปรากฏร่วมเฉพาะกับ (を) 使用する จำนวน 105 คำ สามารถจัดกลุ่มคำนามที่ปรากฏร่วมเฉพาะกับ (を) 使用する ตามความหมายได้ดังนี้

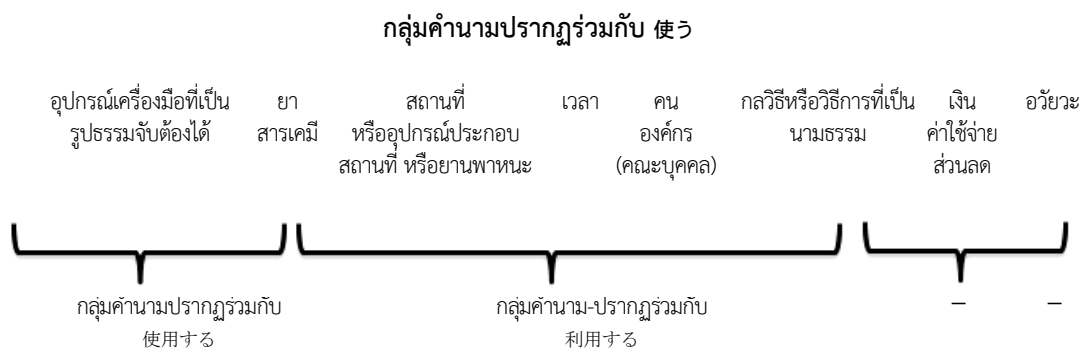
1. คำนามอุปกรณ์เครื่องมือที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ เช่น 弾、ガソリン、絵の具、コンデンサー、公印、生乳、メス、ドリル、香科、經由、蜜、アスベスト、小豆、もち米、アルファベット、ペダル、語句、味噌、抹茶、凶器、グリース、トイレットペーパー、包丁
2. คำนามเกี่ยวกับยา สารเคมี เช่น 軟膏、坐薬、麻薬、解熱剤、下剤、毒ガス、ドラック、ウレタン、モルヒネ、ポリエチレン、鼻薬、試薬、ファンデーション、ゲルマニウム、重油、オピオイド、薬莢、弾薬、カミソリ、ニガリ、グルテン

คำนามที่ปรากฏร่วมเฉพาะกับ (を) 利用する จำนวน 284 คำ สามารถจัดกลุ่มคำนามตามความหมายได้ดังนี้

1. คำนามสถานที่ หรืออุปกรณ์ประกอบสถานที่ หรือยานพาหนะ เช่น 裁判所、地下鉄、窓口、交通、予備校、スクール、休耕田、教会、保育園、廃校、寮、病床、博物館、国際線、旅館、高速、水運、特急、水田
2. คำนามเวลา เช่น 休み、休日、春休み、夏休み、待ち時間、余暇、時期、冬休み、お盆休み、ホリデー
3. คำนามคน องค์กร (คณะบุคคล) เช่น ディサービス、介護、当社、ディケア、協会、教師、看護、信託、第三者、貸し付け、当店、弁護士、ベビーシッター、エステ、レンタサイクル、グループホーム、役務、法人、団体、企業
4. คำนามกลวิธีหรือวิธีการที่เป็นนามธรรม เช่น 勾配、風力、成長、法律、つながり、科学、摩擦、干渉、本能、格差、行為、伝導、勢力、施策、合間、送迎、投票、形態、思想、研修、指導

ภาพที่ 4 แสดงผลการศึกษาที่แบ่งแยกลักษณะการใช้ระหว่าง 使用する กับ 利用する ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาจีนทั้งสองคำ ทั้งนี้ผลที่ได้คือความสัมพันธ์ทางความหมายทับซ้อนบางส่วนโดยยังคงมีความหมายเฉพาะของแต่ละคำ เห็นได้จากกลุ่มคำนามที่สามารถจัดชนิดตามความหมายคำได้โดยกลุ่มคำนามแสดงอุปกรณ์เครื่องมือที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ และคำนามแสดงความหมายเกี่ยวกับยา สารเคมีจะปรากฏร่วมกับ (を) 使用する ในขณะที่กลุ่มคำนามสถานที่ อุปกรณ์ประกอบสถานที่ ยานพาหนะ เวลา คน องค์กร (คณะบุคคล) และกลวิธีหรือเครื่องมือที่เป็นนามธรรมจะปรากฏร่วมกับ (を) 利用する

อีกประเด็นหนึ่งที่ได้จากการเปรียบเทียบคำกริยาที่มาจากภาษาจีนสองคำ คือการได้ยืนยันข้อเท็จจริงที่ว่าคำที่มาจากภาษาจีนมีคำนามปรากฏร่วมทับซ้อนกับคำในภาษาญี่ปุ่น 使う ในวงจำกัดโดยคำกริยา 使用する กับ 利用する แบ่งกันรับผิดชอบความหมายคำกริยา 使う ผ่านการใช้ร่วมกับกลุ่มคำนามที่สามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาหลัก 使う ด้วยเช่นกันดังภาพที่ 5 นี้

ภาพที่ 5 การแบ่งรับผิดชอบความหมายของคำที่มาจากภาษาจีน 使用する และ 利用する
ที่มีต่อคำในภาษาญี่ปุ่น 使う

คำนามปรากฏร่วมกับคำกริยาหลัก 使う แบ่งออกได้เป็น 8 กลุ่ม (จากการสังเคราะห์คำนามปรากฏร่วมเฉพาะกับ (を) 使う ข้อมูลตั้งแต่ ภาพที่ 1-4) โดยคำนามปรากฏร่วมทั้ง 8 กลุ่มมีความสอดคล้องกับความหมายของคำกริยา 使う ในพจนานุกรม 広辞苑 ดังในตารางที่ 1 ในความหมายการใช้คนหรือสิ่งของเพื่อผลประโยชน์ การใช้จ่าย ใช้เวลา ใช้วิธีการ และสอดคล้องกับคำอธิบายการใช้ในพจนานุกรมการใช้คำภาษาญี่ปุ่น (มาซาโยชิ ฮิโรเซะ, 2543, น. 437) ที่ระบุว่า 使う ใช้ได้กับคน สิ่งของ เวลา เงิน ฯลฯ ส่วนความหมายที่ไม่พบในคำนามปรากฏร่วมคือความหมายการใช้ความรู้สึก ซึ่งโดยทั่วไปจะใช้กับคำพ้องเสียงพ้องความหมายในรูปคันจิ 遣う

และจากภาพที่ 5 จะเห็นได้ว่า 使用する มีการใช้กับคำนาม 2 กลุ่ม 利用する มีการใช้กับคำนาม 4 กลุ่ม ส่วน 2 กลุ่มที่เหลือ คือ คำนามเกี่ยวกับเงิน ค่าใช้จ่าย และอวัยวะ คำที่มาจากภาษาจีนทั้ง 使用する และ 利用する จากการใช้ฟังก์ชันเปรียบเทียบคำ (2語比較) ของเครื่องมือสืบค้นคลังข้อมูลภาษาออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC เปรียบเทียบระหว่างคำไม่พบการใช้ร่วมกับคำนามกลุ่มนี้ ทั้งนี้กรณีคำนามอวัยวะที่ใช้ในความหมายใช้อวัยวะทำบางอย่าง เช่น ประโยค (1) และ (2) นั้นไม่สามารถนำคำความหมายคล้าย 使用する หรือ 利用する มาใช้แทนได้ ทั้งนี้มีแนวโน้มเกี่ยวข้องกับประเภทคำที่คำนามอวัยวะเป็นคำในภาษาญี่ปุ่นเป็นส่วนใหญ่ (宮島, 1980) จึงทำให้คำกริยาที่ปรากฏร่วมกับคำนามอวัยวะเป็นคำในภาษาญี่ปุ่นเช่น 使う ที่ปรากฏร่วมกับคำนามอวัยวะ

(1) 千字以上の作文は、結構、頭を使うものだ。

(2) 元気になるためには大きく体を使おう。

จากภาพที่ 1-5 และข้อมูลที่วิเคราะห์มาทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่ามิติโครงสร้างเรื่องการนำไปใช้ในประเด็นคำปรากฏร่วมสามารถสะท้อนความต่างของกลุ่มคำกริยา 使う ในเชิงการนำไปใช้กับคำนามได้ แม้ลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำกริยาหลัก 使う กับคำกริยาความหมายคล้าย 用いる、使用する、利用する จะเป็นความหมายที่ 使う ครอบคลุมความหมายคำอื่น

จากข้อมูลข้างต้น ชนิดคำ (語種) มีผลต่อการแสดงความหมายของคำเช่นกัน กล่าวคือชนิดคำในภาษาญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 3 ชนิดใหญ่ ๆ คือ คำในภาษาญี่ปุ่น คำที่มาจากภาษาจีน และคำที่มาจากภาษาต่างประเทศ โดยทั่วไป คำในภาษาญี่ปุ่นจะมีความหมายครอบคลุมการใช้คำที่มาจากภาษาจีน (国立国語研究所, 1965) ประเด็นนี้ได้รับการสนับสนุนด้วยลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่าง 使う กับ 使用する และ 利用する จากภาพที่ 2 และ 3 ทั้งนี้คำที่มาจากภาษาจีนตามภาพที่ 5 มีแนวโน้มใช้ในระดับภาษาที่เป็นทางการและใช้ในวงความหมายที่จำกัดแคบลง (日本語教育学会編, 2000, pp. 286-287)

นอกจากนี้ยังพบกรณีคำที่มาจากภาษาญี่ปุ่นด้วยกัน 使う และ 用いる มีความสัมพันธ์ทาง ความหมายแบบที่ 使う ครอบคลุมความหมาย 用いる ส่วนความแตกต่างระหว่าง 使う กับ 用いる ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาญี่ปุ่นเหมือนกัน จะเห็นได้ว่ามิติโครงสร้างเรื่องคำปรากฏร่วมไม่ได้มีความแตกต่าง แต่มีความแตกต่างในมิติรูปแบบการใช้ ซึ่งสอดคล้องกับมาซาโยชิ อิโรเซะ (2543, น. 439) ที่ระบุในพจนานุกรมการใช้คำภาษาญี่ปุ่นว่า 用いる เป็นภาษาทางการมากกว่า โดย 用いる มีแนวโน้มใช้ในภาษาทางการเช่นภาษาเขียนมากกว่า 使う โดยเมื่อลองสำรวจในประเภทแหล่งข้อมูลของ BCCWJ หรือ 『現代日本語書き言葉均衡コーパス』 (Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese) กรณีเป็นแหล่งข้อมูลประเภทภาษาเขียนทางการ เช่น 書籍、教科書、法律พบการใช้ 用いる มากกว่าโดยมีสัดส่วนความถี่ (用いる ต่อ 使う) อยู่ที่ 9,953 ต่อ 8,101, 580 ต่อ 178 และ 127 ต่อ 0 ตามลำดับ ส่วนประเภทเอกสารอื่น ๆ เช่น 雑誌, Yahoo!知恵袋, Yahoo!ブログ ซึ่งมีลักษณะภาษาที่ไม่ทางการมากพบการใช้ 使う มากกว่าโดยมีสัดส่วนความถี่ (使う ต่อ 用いる) อยู่ที่ 1,471 ต่อ 292, 3,465 ต่อ 252 และ 1,508 ต่อ 345 ตามลำดับ หรือเมื่อสืบค้นจากคลังข้อมูลภาษาพูด 名大会話コーパス จำนวน 20 บทสนทนาก็มีแนวโน้มพบ 使う มากกว่า โดยประมาณการสัดส่วนอยู่ที่ 138 ต่อ 0 ตัวอย่างประโยคที่พบการใช้ในแหล่งข้อมูลประเภท 教科書 จาก BCCWJ จะเห็นได้ว่าในหนังสือวิชาเคมีที่อธิบายขั้นตอนกระบวนการ การใช้ 用いる ให้ความรู้สึกว่าเป็นภาษาเขียนและทางการมากกว่าการใช้ 使う

(3) 注 温度計は、急熱・急冷したり、かくはん棒の代わりに用いてはいけない。(ตัวอย่างจาก BCCWJ ชื่อหนังสือ高等学校化学 I)

สรุป

กระบวนการเปรียบเทียบระหว่างคำความหมายคล้ายด้วยฟังก์ชันเปรียบเทียบคำ (2語比較) ของเครื่องมือสืบค้นคลังข้อมูลภาษาออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC ของมหาวิทยาลัยชิคุบะด้วยรูปแบบที่นำเสนอในงานวิจัยนี้เป็นรูปแบบที่ช่วยทำให้การวิเคราะห์ลักษณะการใช้ที่แตกต่างของคำความหมายคล้ายมีความชัดเจนและได้ความแตกต่างของคำความหมายคล้ายผ่านลักษณะการใช้ที่ถูกต้องแม่นยำขึ้น งานวิจัยก่อนหน้า (Backhouse, 2003; 立山, 2012) แม้จะใช้คลังข้อมูลภาษาในการวิเคราะห์ความแตกต่างเช่นเดียวกันกับงานวิจัยนี้ แต่กระบวนการ

ในงานวิจัยนี้ใช้ฟังก์ชันเปรียบเทียบคำ (2語比較) ของระบบสืบค้นคลังข้อมูลภาษาออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC หลังจากนั้นศึกษาคำนามปรากฏร่วมเฉพาะคำของคำกริยาแต่ละคำ รวมถึงคำนามปรากฏร่วมกัน โดยนำจำนวนคำนามปรากฏร่วมเฉพาะมาจัดกลุ่มคำนามตามความหมาย คำกริยาหลัก 使 5 สามารถจัดกลุ่มคำนามตามความหมายได้ ส่วน 用いる、使用する、利用する มีจำนวนคำนามปรากฏร่วมเฉพาะน้อยและไม่สามารถจัดกลุ่มคำนามตามความหมายได้ ความสัมพันธ์กับคำกริยาหลักจึงจัดอยู่ในกลุ่มความหมายที่ถูกคำกริยาหลักครอบคลุมความหมายของคำกริยาที่ถูกนำมาเปรียบเทียบ ส่วนคู่คำกริยา 使用する กับ 利用する มีความสัมพันธ์ทางความหมายแบบความหมายทับซ้อนบางส่วนโดยกลุ่มคำนามที่ปรากฏร่วมเฉพาะคำกริยา 使用する มีความแตกต่างกับกลุ่มคำนามที่ปรากฏร่วมเฉพาะคำกริยา 利用する ตามภาพที่ 4

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการศึกษาคำความหมายต่างของคำความหมายคล้ายผ่านการศึกษาคำปรากฏร่วมเป็นสิ่งที่ช่วยแยกแยะการใช้คำความหมายคล้ายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ (Backhouse, 2003; 立山, 2012; 柴・趙, 2017) โดยงานนี้นำฟังก์ชันเปรียบเทียบคำ (2語比較) ในเครื่องมือสืบค้นคลังข้อมูลภาษาออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC มาใช้เป็นเครื่องมือหลักซึ่งพบได้ในงานของ 柴・趙 (2017) เช่นกัน

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะการวิจัย

งานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาลักษณะการใช้ที่แตกต่างระหว่างคำความหมายคล้ายกลุ่มคำอื่น ๆ โดยงานวิจัยนี้นำเสนอรูปแบบการศึกษาที่ใช้ฟังก์ชันเปรียบเทียบคำ (2語比較) ของระบบสืบค้นคลังข้อมูลภาษาออนไลน์ NINJAL-LWP for TWC คล้ายกับงานวิจัยอื่น แต่ประเด็นที่มีความแตกต่างกับงานวิจัยก่อนหน้านี้คือการบูรณาการกับการแบ่งลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายของ 国立国語研究所 (1965) และการใช้จำนวนคำปรากฏร่วมเฉพาะและการจัดกลุ่มความหมายของคำนามมาเป็นเกณฑ์การศึกษา ซึ่งการศึกษาด้วยรูปแบบที่กล่าวมาทำให้การศึกษาคำความหมายแตกต่างระหว่างคำกริยาหลัก 使 5 กับกลุ่มคำกริยาความหมายคล้าย 用いる、使用する、利用する รวมถึงคู่กริยา 使用する และ 利用する ได้ลักษณะการใช้ที่แตกต่างอย่างชัดเจนและแม่นยำขึ้นจากข้อมูลเชิงปริมาณที่เป็นจำนวนค่าและความถี่ของคำปรากฏร่วมและข้อมูลเชิงคุณภาพที่เป็นกลุ่มคำนามตามความหมาย

รูปแบบการศึกษาข้างต้นสามารถนำไปใช้กับการศึกษาความแตกต่างของคำความหมายคล้ายคู่คำอื่น ๆ ผลที่ได้สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการอธิบายการใช้คำความหมายคล้ายได้ในมิติโครงสร้างเรื่องการใช้คำปรากฏร่วม รวมถึงชนิดของกลุ่มคำนามที่ปรากฏร่วมกับคำความหมายคล้ายแต่ละคำ แต่ในการใช้ก็มีข้อพึงระวังในประเด็นการกำหนดค่าสถิติในการค้นหา ค่าสถิติที่สำคัญสำหรับศึกษาคำปรากฏร่วมและใช้ฟังก์ชันเปรียบเทียบคำ (2語比較) นอกเหนือจากค่าที่ต้องกำหนด คือสถิติ LD Difference (赤瀬川ほか, 2016, p. 96) ที่ควรนำมาพิจารณาเพิ่มเติม นอกเหนือจากการกำหนดความถี่ของคำ นอกจากนี้แม้ว่าการใช้คลังข้อมูลภาษาในการสืบค้นข้อมูลจะทำได้อย่างรวดเร็วในปริมาณมาก แต่ก็ยังมีข้อจำกัดเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องตรวจสอบข้อมูลที่สืบค้นที่ละข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งใช้เวลาในการดำเนินการ

รูปแบบการศึกษาคำความหมายคล้ายครั้งนี้ศึกษาผ่านมิติโครงสร้างเรื่องการใช้คำปรากฏร่วม เน้นพิจารณาคำนามปรากฏร่วมเฉพาะของคำกริยาแต่ละคำเพื่อแสดงถึงความแตกต่างด้านการเลือกใช้กลุ่มคำนามปรากฏ

ร่วมแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ยังไม่ได้วิเคราะห์ในมิติความแตกต่างด้านอื่น ๆ ผ่านการวิเคราะห์กลุ่มคำนามที่ปรากฏร่วมกันระหว่างคำ เช่น การใช้ 使う กับ 利用する กับคำนาม 時間 ในประโยค (4)-(5) แตกต่างกันอย่างไรนั้นเป็นประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป

(4) 時間を有効に使おう。

(5) 時間を有効に利用しよう。

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้ในการเรียนการสอน

ข้อมูลที่ได้จากภาพที่ 1-5 สามารถนำไปประกอบการอธิบายความแตกต่างของการใช้กลุ่มคำกริยาความหมายคล้าย 使う、用いる、使用する และ 利用する ได้ ทั้งนี้การนำเสนอสามารถเรียงลำดับการอธิบายได้ดังนี้

1. ความหมายของคำกริยา 使う ซึ่งเป็นคำในภาษาญี่ปุ่นมีความหมายครอบคลุมการใช้คำกริยาความหมายคล้าย 用いる、使用する、และ 利用する ซึ่งเป็นคำในภาษาญี่ปุ่นและคำที่มาจากภาษาจีน
2. ความแตกต่างระหว่าง 使う กับ 用いる มีการใช้กับคำนามปรากฏร่วมเหมือนกัน มีความแตกต่างในประเด็นระดับของภาษาที่ 用いる มีแนวโน้มใช้ในภาษาทางการแบบแผนมากกว่า 使う
3. ความแตกต่างระหว่าง 使う กับ 使用する และ 利用する แม้ว่าคำในภาษาญี่ปุ่นมีความหมายครอบคลุมการใช้คำกริยาในภาษาจีน 使用する และ 利用する โดยมีคำนามปรากฏร่วมที่เหมือนกัน แต่คำที่มาจากภาษาจีนจะมีความหมายแคบมากกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นผ่านกลุ่มคำนามปรากฏร่วมเฉพาะของ 使用する และ 利用する โดยคำกริยา 使用する ปรากฏร่วมกับคำนามอุปกรณ์เครื่องมือที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ และคำนามยา สารเคมี ส่วนคำกริยา 利用する ปรากฏร่วมกับคำนามสถานที่ หรืออุปกรณ์ประกอบสถานที่ หรือยานพาหนะ คำนามเวลา คำนามคน องค์กร (คณะบุคคล) และคำนามกลวิธีหรือวิธีการที่เป็นนามธรรม ทั้งนี้ 使う ก็สามารถใช้กับกลุ่มคำนามดังกล่าวได้เช่นเดียวกันแต่มีความแตกต่างกันในประเด็นที่ 三輪 (2001) ได้กล่าวเป็นภาพกว้างไว้กล่าวคือคำในภาษาญี่ปุ่นเช่น 使う ให้ความรู้สึกอ่อนโยนของภาษามากกว่า 使用する และ 利用する ที่เป็นคำที่มาจากภาษาจีนซึ่งให้ความรู้สึกว่าเป็นภาษาเชิงเหตุผลหลักการและทางการมากกว่า

เอกสารอ้างอิง (References)

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2556, พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- มาซาโยชิ อิโรเซะ. (2543, พิมพ์ครั้งที่ 3). พจนานุกรมการใช้คำภาษาญี่ปุ่น [Effective Japanese Usage Guide] (ปราณี จงสุจิตรธรรม, แปล). กรุงเทพฯ: โรงเรียนสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- Backhouse, A. E. (2003). Collocational aspects of near-synonyms: Illustrations from a small corpus. *Journal of International Student Center, Hokkaido University*, (7), 50-68.
- Edmonds, P & Hirst, G. (2002). Near-synonymy and lexical choice. *Computational Linguistics*, 28(2), 105-144.
- 赤瀬川史郎・ブラシャント パルデン・今井新悟 (2016). 『日本語コーパス活用入門』 東京: 大修館書店.
- 国広哲弥 (2002). 「類義語・対義語の構造」 『現代日本語講座第4巻語彙』, 152-171. 東京: 明治書院.
- 国立国語研究所 (1965). 『類義語の研究』 東京: 国立国語研究所. doi.org/10.15084/00001239
- 広辞苑 (第6版) (2008). 東京: 岩波書店.
- 佐藤政光 (1999) 「日本語学習者の語彙習得に関する調査研究—(1) 基本語彙の問題 点 について」 『明治大学人文科学研究紀要』 44, 169-180. <http://hdl.handle.net/10291/4086>
- 柴宝華・趙海城 (2017). 「コーパスに基づいた類義語分析—「見落とす」「見過ごす」「見逃す」を例に—」 『明星大学研究紀要—人文学部』 53, 27-46.
- 立山智絵 (2012). 「類義語研究—「結果」と「成果」—」 『東京女子大学日本文学』 109, 111-126.
- 友繁義典 (2016). 「英語シノニム考—英和辞典においてどのようなシノニムのどのような情報が必要か—」 『研究報告』 18, 77-87.
- 日本語教育学会編 (2000). 『日本語教育事典 (縮刷版)』 東京: 大修館書店.
- 宮島達夫 (1980). 「意味分野と語種」 『研究報告集』 2, 1-16. doi/10.15084/00001068
- 三輪真之 (2001). 「建築関連語の語種による語感の相違に関する研究」 『日本建築学会計画 系論文 集』 544, 157-162.
- คลังข้อมูลภาษา**
- 国立国語研究所 『現代日本語書き言葉均衡コーパス』 (BCCWJ: Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese) Retrieved from <https://shonagon.ninjal.ac.jp/>
- 筑波大学・国立国語研究所・Lago言語研究所 『NINJAL-LWP for TWC』 Retrieved from <https://tsukubawebcorpus.jp>
- 藤村逸子・大曾美恵子・大島ディヴィッド義和 (2011) 「会話コーパスの構築によるコミュニケーション研究」 藤村逸子、滝沢直宏編 『言語研究の技法：データの収集と分析』 43-72. 東京: ひつじ書房 (名大会話コーパス).

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Affiliation: Faculty of Humanities and Social sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding email: natthira.t@psru.ac.th

Received: 2022/02/17

Revised: 2022/05/05

Accepted: 2022/05/13

ปัญหาการเกาะเกี่ยวความในเรียงความภาษาญี่ปุ่น: กรณีศึกษาผู้เรียนวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นชาวไทย*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการเกาะเกี่ยวความหรือการเชื่อมโยงทางความหมายอย่างมีเอกภาพในเรียงความภาษาญี่ปุ่น ซึ่งเขียนโดยผู้เรียนวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในระดับมหาวิทยาลัย ผู้เรียนส่วนใหญ่ผ่านการสอบ JLPT ระดับ N2 จากการวิเคราะห์โครงสร้างเรียงความและปัญหาการเกาะเกี่ยวความในเรียงความจำนวน 23 ฉบับ พบปัญหาการเกาะเกี่ยวความใน 4 ประเด็นหลัก ปัญหาที่พบมากที่สุดคือการขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหา โดยในระดับเนื้อเรื่ององค์รวม กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มการเขียนบทสรุปหรือบทนำไม่สอดคล้องกับใจความสำคัญ ส่วนในระดับย่อหน้า พบการเขียนประโยคสนับสนุนหรือประโยคสรุปกว้างกว่าประเด็นหลัก ปัญหาอันดับที่ 2 คือเนื้อเรื่องไม่สอดคล้องกับหัวข้อเรียงความ กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างบางส่วนเขียนประโยคใจความสำคัญหรือเนื้อหาที่กว้างกว่าหัวข้อเรียงความ ปัญหาอันดับที่ 3 คือการลำดับเนื้อหาไม่มีความวถนหรือซ้ำซ้อน พบปัญหา เช่น กลุ่มตัวอย่างบางส่วนเขียนเนื้อหาคล้ายบทนำซ้ำในเนื้อเรื่องหรือบทสรุป หรือเขียนประโยคสนับสนุนหลังประโยคสรุป ปัญหาอันดับที่ 4 คือ การขาดความเป็นเอกภาพในด้านการใช้คำศัพท์และรูปประโยคที่สำคัญของเรียงความ มีการใช้คำศัพท์ในย่อหน้าสรุปที่แตกต่างจากในบทนำหรือเนื้อเรื่อง และพบว่าการใช้คำสันธานแสดงลำดับที่ยังมีข้อผิดพลาดอยู่ ผู้วิจัยเห็นว่าในการเรียนการสอนการเขียนเรียงความภาษาญี่ปุ่น จำเป็นต้องให้ผู้เรียนตระหนักถึงโครงสร้างเรียงความและความสัมพันธ์ทางความหมายของทุกประโยค โดยสามารถนำรอบการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความทั้ง 4 ประเด็นข้างต้น ซึ่งได้อธิบายแนวทางการรักษาความเป็นเอกภาพไว้อย่างเป็นรูปธรรม มาประยุกต์ใช้ในการสอนได้

คำ

สำคัญ

การเกาะเกี่ยวความ, เรียงความภาษาญี่ปุ่น, โครงสร้างเรียงความ, ใจความสำคัญ, ผู้เรียนวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีงบประมาณ 2564 และได้รับหนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยแบบยกเว้น จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (COE No. COE62/078)

The problems of Coherence in Japanese Composition: A Case Study of Thai Students Majoring in Japanese*

Abstract

The objective of this research was to study the problems of coherence in Japanese compositions written by Thai undergraduate students majoring in Japanese. Most participants passed JLPT N2. After analyzing the structure and coherence of 23 Japanese compositions, four main problems were identified. The most common problem is the lack of unified content. At the overall structure, the participants tended to write a summary or introduction that was not consistent with the main idea. At the paragraph structure, the supporting sentence or concluding sentence was broader than the topic sentence. The second problem is the lack of consistency between the content and topic. Some participants wrote main idea or detailed content that was broader than the topic. The third problem is poorly organized content or redundancy. For example, some participants wrote details that were mentioned in the introduction again in a body or wrote the supporting sentence after the concluding sentence in the same paragraph. The fourth problem is the lack of unity in terms of word use and sentence structure. Some words in a summary were different from ones used in an introduction or body. Besides, the wrong usages in sequence connectors were identified. The researcher found that, it is vital to make learners understand the structure of a composition and the relationships between the meanings of all the sentences. The analysis framework of the four problems of coherence above explains a practical way to maintain the unity of content and can be used to develop guidelines for teaching Japanese composition.

Key

words

coherence, Japanese composition, structure of composition, main idea,
Thai students majoring in Japanese

* This research was funded by Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, in fiscal year 2021, and has been given a Certificate of Exemption from the Kasetsart University Research Ethics Committee (COE No. COE62/078).

1. บทนำ

เรียงความคืองานเขียนที่ผู้เขียนถ่ายทอดเรื่องราว ความคิด หรือทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเนื้อหา มีความถูกต้องและเขียนด้วยสำนวนภาษาที่เรียบเรียงอย่างมีลำดับขั้นตอน (สมเกียรติ เขวงกิจฉนิชและชิซูกุ ยานาจิฮาระ, 2560: 12) ในการเขียนเรียงความ ผู้เขียนจำเป็นต้องคำนึงถึงความเข้าใจของผู้อ่าน ใจความสำคัญ และ ความเป็นเอกภาพของเนื้อเรื่องทั้งหมด¹ (田中・阿部, 2014) ดังนั้นทักษะการเขียนเรียงความจึงถือเป็นทักษะสำคัญ ที่จำเป็นจะต้องฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการเขียนโดยคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าว

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ปัญหาในงานเขียนของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น เช่น เรียงความ ภาษาญี่ปุ่น รายงานภาษาญี่ปุ่น พบว่ามีประเด็นศึกษาหลัก 2 ระดับ คือ 1. การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในระดับคำหรือ ระดับประโยคที่ผู้เรียนใช้ เช่นงานวิจัยของ浅井 (2002), Pattarawan (2005), 森本 (2016) และ 2. การวิเคราะห์ ในระดับตัวบทหรือเนื้อหาที่ต่อเนื่องตลอดกันทั้งเรื่อง ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็นการวิเคราะห์การเชื่อมโยงความหรือ การเชื่อมโยงทางไวยากรณ์และคำศัพท์ (Cohesion) เช่นงานวิจัยของ藤森 (2005), 張 (2012) และการวิเคราะห์ การเกาะเกี่ยวความหรือการเชื่อมโยงทางความหมายอย่างเป็นเอกภาพ (Coherence) เช่นงานวิจัยของ小森・内藤 (2015), (2016)

เรียงความของผู้เรียนมักถูกประเมินด้านความถูกต้องทางไวยากรณ์หรือการใช้สำนวนภาษามากกว่าด้าน การเชื่อมโยงทางความหมายอย่างเป็นเอกภาพ แต่งานวิจัยด้านการประเมินเรียงความจากมุมมองของผู้อ่าน หลายงานพบว่าการเชื่อมโยงทางความหมายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ายเรียงความเรื่องนั้นๆ เข้าใจง่าย หรือยากมากกว่าปัญหาระดับคำศัพท์หรือปัญหาไวยากรณ์ในประโยค (田中・坪根, 1998 ; 田代, 2009 ; 長谷川・堤, 2012) จะเห็นได้ว่าเนื่องจากเรียงความเกิดจากการร้อยเรียงประโยคหลายประโยคเข้าด้วยกันเพื่อสะท้อนใจ ความสำคัญของเรื่อง ดังนั้นการวิเคราะห์เรียงความจากมุมมองของการเกาะเกี่ยวความหรือการเชื่อมโยงทาง ความหมายจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นต่อไป

นอกจากนี้ ทักษะการเขียนเรียงความโดยคำนึงถึงความเป็นเอกภาพของเนื้อเรื่องยังเป็นพื้นฐานสำคัญ ประการหนึ่งของการเขียนเพื่อวัตถุประสงค์เชิงวิชาการ (Academic writing) (田中・阿部, 2014) ดังนั้นการเรียน การสอนการเขียนเรียงความภาษาญี่ปุ่นในระดับมหาวิทยาลัยที่มีวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นจึงควรคำนึงถึงความสำคัญของ ทักษะนี้ เพราะสำหรับนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น นอกจากการเขียนเรียงความภาษาญี่ปุ่นแล้ว ส่วนใหญ่ยังจำเป็นต้องเรียนการเขียนรายงานหรือวิทยานิพนธ์ขนาดสั้น ซึ่งถือเป็นงานเขียนเพื่อวัตถุประสงค์เชิงวิชาการด้วย

ด้วยที่มาและความสำคัญข้างต้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาปัญหาการเกาะเกี่ยวความในเรียงความ ภาษาญี่ปุ่นซึ่งเขียนโดยผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกในมหาวิทยาลัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลจาก โครงสร้างเรียงความ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในปัญหาการเกาะเกี่ยวความ ตลอดจนนำไปใช้ประโยชน์ต่อการ เสนอแนะแนวทางการสอนการเขียนเรียงความภาษาญี่ปุ่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความที่พบในเรียงความภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น ชาวไทยในระดับมหาวิทยาลัย

¹ คุณสมบัติดังกล่าวหมายถึงงานเขียนที่ต้องการให้ข้อมูลกับผู้อ่าน โดยมีความสำคัญที่ผู้เขียนต้องการจะสื่ออย่างชัดเจน ซึ่งหมายถึงเรียงความด้วย (田中・阿部, 2014)

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการสอนการเขียนเรียงความภาษาญี่ปุ่นในระดับมหาวิทยาลัย จากมุมมองของการเกาะเกี่ยวความ

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและการทบทวนวรรณกรรม

3.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยฉบับนี้อยู่ในขอบเขตของทฤษฎีภาษาศาสตร์ข้อความต่อเนื่อง (Text Linguistics)² ซึ่งHalliday and Hasan (1976) ได้กล่าวถึงนิยามของตัวบท (Text) ไว้ดังนี้

The word TEXT is used in linguistics to refer to any passage, spoken or written, of whatever length, that does form a unified whole. (Halliday and Hasan 1976: 1)

A text is a unit of language in use. It is not a grammatical unit, like a clause or sentence; and it is not defined by its size. (Halliday and Hasan 1976: 1)

A text is best regarded as a SEMANTIC unit: a unit not of form but of meaning. (Halliday and Hasan 1976: 2)

จากข้อความด้านบน สามารถสรุปได้ว่า ตัวบทเป็นคำที่ใช้ในด้านภาษาศาสตร์เพื่ออ้างถึงข้อความในภาษาพูดและภาษาเขียนที่มีความยาวเท่าใดก็ได้ แต่ต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตัวบทคือหน่วยทางภาษาในแง่ของการใช้ไม่ใช่หน่วยทางไวยากรณ์เหมือนวลีหรือประโยค สามารถกล่าวได้ว่าตัวบทคือหน่วยทางความหมาย ไม่ใช่หน่วยทางรูปแบบ

ลักษณะของตัวบท (Textuality) ที่ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ 1. การเชื่อมโยงความ (Cohesion) 2. การเกาะเกี่ยวความ (Coherence) 3. จุดประสงค์ในการสื่อสารของผู้ส่งสาร (Intentionality) 4. ทัศนคติในการรับรู้ของผู้รับสาร (Acceptability) 5. สารที่ต้องการจะสื่อ (Informativity) 6. สถานการณ์ (Situationality) 7. สหบท (Intertextuality)³ (Beaugrande and Dressler, 1981) ดังนั้นตัวบทจึงเป็นหน่วยทางภาษาที่อยู่เหนือระดับประโยค ซึ่งต้องตีความจากเนื้อความทั้งหมดซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกันในแต่ละบริบท

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีภาษาศาสตร์ข้อความนั้นได้แบ่งการวิเคราะห์ตัวบทออกเป็น 2 แนวทางหลักคือการเชื่อมโยงความและการเกาะเกี่ยวความ การเชื่อมโยงความคือกลไกการเชื่อมโยงทางไวยากรณ์และคำศัพท์โดยวิเคราะห์จากคำพูดหรือตัวอักษรที่ปรากฏในประโยคที่มาก่อนและประโยคที่ตามมา ส่วนการเกาะเกี่ยวความนั้น Beaugrande and Dressler (1981) ได้อธิบายความหมายไว้ดังนี้

The second standard will be called COHERENCE and concerns the ways in which the components of the TEXTUAL WORLD, i.e. the configuration of CONCEPTS and RELATIONS which underlie the surface text, are mutually accessible and relevant. (Beaugrande and Dressler, 1981: 4)

² Text และ Discourse เป็นคำที่ใช้เรียกหน่วยทางภาษาที่อยู่เหนือระดับประโยค แต่ Text เป็นคำที่นิยมใช้ในงานวิจัยของประเทศทางยุโรป ส่วน Discourse เป็นคำที่นิยมใช้ในหมู่นักวิจัยชาวอเมริกัน สามารถกล่าวได้ว่าภาษาศาสตร์ข้อความต่อเนื่อง (Text Linguistics) และการวิเคราะห์ภาษาในระดับข้อความ (Discourse Analysis) มุ่งประเด็นศึกษาไปยังภาษาที่อยู่เหนือระดับประโยคเช่นเดียวกัน (池上, 1983) อย่างไรก็ตาม ขอบเขตงานวิจัยด้าน Discourse Analysis ไม่ได้มีเพียงมิติทางด้านภาษาศาสตร์ดังที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น แต่ยังมีมิติทางด้านสังคมศาสตร์ด้วย (จันทิมา, 2561) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ข้อความต่อเนื่อง เพราะทฤษฎีนี้มุ่งประเด็นศึกษาไปยังภาษาศาสตร์และการใช้ภาษาเพียงประเด็นเดียว

³ สหบทหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทหนึ่งกับตัวบทที่มีมาก่อนและตัวบทที่จะตามมา

สรุปความได้ว่า การเกาะเกี่ยวความเป็นองค์ประกอบที่2 ของตัวบท การก่อร่างสร้างตัวของความคิดและความสัมพันธ์ที่อยู่ภายใต้ตัวอักษรที่ปรากฏในตัวบท ต้องสามารถเข้าใจได้และมีความเกี่ยวข้องกัน

สามารถกล่าวได้ว่าการเกาะเกี่ยวความคือการเชื่อมโยงทางความหมายของเนื้อเรื่องอย่างต่อเนื่องและมีเอกภาพ การเกาะเกี่ยวความนี้ต้องอาศัยการตีความในตัวบทนั้นๆด้วย บางครั้งในตัวบทอาจมีการเกาะเกี่ยวความแต่ไม่มีการเชื่อมโยงความ ในกรณีนี้ถือว่าไม่เป็นปัญหา

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกที่จะใช้แนวคิดการเกาะเกี่ยวความมาใช้วิเคราะห์เรียงความภาษาญี่ปุ่น เพราะการเกาะเกี่ยวความหรือการเชื่อมโยงทางความหมายอย่างเป็นเอกภาพนั้นเป็นคุณสมบัติที่ตัวบทต้องมี และเป็นสิ่งที่สะท้อนว่าผู้เขียนได้ตระหนักถึงการสื่อสารใจความสำคัญและความสัมพันธ์ทางความหมายของทุกๆประโยคอย่างแท้จริง จากการศึกษาทฤษฎีข้างต้น คำว่าการเกาะเกี่ยวความในงานวิจัยนี้หมายถึง ความเป็นเอกภาพของใจความสำคัญและการเชื่อมโยงความหมายของทุกๆประโยคในเรียงความให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3.2 การทบทวนวรรณกรรม

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทนำว่า การวิเคราะห์งานเขียนภาษาญี่ปุ่นที่เขียนโดยผู้เรียนนั้น มีการวิเคราะห์ทั้งในระดับข้อผิดพลาดในการใช้คำศัพท์หรือประโยค และการวิเคราะห์ในระดับตัวบทหรือเนื้อเรื่องโดยรวม ในหัวข้อที่3.2 จะขอกกล่าวถึงงานวิจัยที่วิเคราะห์ในระดับตัวบท โดยได้หัยบายมา 3 แนวทางคือ 1. การวิเคราะห์จากรูปแบบโครงสร้างเรียงความ (談話のパターン) 2. การวิเคราะห์จากมุมมองการเชื่อมโยงความ 3. การวิเคราะห์จากมุมมองการเกาะเกี่ยวความ แม้ว่าในงานวิจัยนี้จะใช้แนวทางการวิเคราะห์จากมุมมองการเกาะเกี่ยวความเพียงอย่างเดียว แต่ผู้วิจัยเห็นว่าควรกล่าวถึงงานวิจัยที่ใช้แนวทางการวิเคราะห์จากรูปแบบโครงสร้างเรียงความและการเชื่อมโยงความด้วย เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะวิธีการวิเคราะห์ของแต่ละแนวทางและแสดงผลความจำเป็นที่ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์ข้อมูลเรียงความจากมุมมองการเกาะเกี่ยวความ

สำหรับการวิเคราะห์งานเขียนจากมุมมองของรูปแบบโครงสร้างเรียงความ ขอกกล่าวถึงงานของ 門脇 (1999) ที่ได้เก็บข้อมูลเรียงความของผู้เรียนชั้นต้น โดยเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่เรียนรูปแบบของโครงสร้างเรียงความแบบองค์รวม (全体的構造) จากตำรา และกลุ่มที่ไม่ได้เรียน วิเคราะห์โดยแบ่งขอบเขตเนื้อหาในเรียงความทั้งหมดออกเป็น 3 ส่วนคือการกล่าวถึงเนื้อหาโดยรวม รายละเอียดที่เฉพาะเจาะจง และการแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่อง ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้เรียนที่เรียนโครงสร้างเรียงความ ตระหนักถึงรูปแบบดังกล่าวและนำมาใช้ในการเขียนเรียงความ ทำให้สามารถลำดับเรื่องได้ดีกว่า งานวิจัยนี้ นำมาสู่แนวคิดที่ว่า การสอนโครงสร้างการเขียนเรียงความสามารถเริ่มได้ตั้งแต่ชั้นเรียนของผู้เรียนชั้นต้น อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า ผลวิจัยดังกล่าวอาจไม่สามารถระบุชัดเจนได้ว่าผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของโครงสร้างเรียงความอย่างแท้จริงหรืออาจเป็นเพียงการใช้โครงสร้างตามเรียงความต้นแบบเท่านั้น จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์โครงสร้างแบบองค์รวม โดยขาดการวิเคราะห์ความโครงสร้างย่อยของแต่ละย่อหน้า และหน้าที่ของแต่ละประโยค ทำให้ไม่เห็นถึงสัมพันธ์ทางความหมายของแต่ละประโยค ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนตระหนักถึงโครงสร้างเรียงความโดยแท้จริงหรือไม่

ส่วนการวิเคราะห์จากมุมมองของการเชื่อมโยงความและการเกาะเกี่ยวความนั้น ทั้ง 2 มุมมองอยู่ภายใต้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ข้อความต่อเนื่องดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่3.1 สำหรับการวิเคราะห์งานเขียนจากมุมมองของการเชื่อมโยงความ ขอกกล่าวถึงงานของ 藤森 (2005) และ 張 (2012) งานวิจัยทั้ง 2 งาน มีจุดร่วมคือการศึกษากการ

เชื่อมโยงความ โดยอ้างอิงกลไกการเชื่อมโยงความทางด้านคำศัพท์และไวยากรณ์จากงานของ 池上 (1983)⁴ ผลการวิจัยพบว่างานเขียนที่ปรากฏรูปแบบการเชื่อมโยงความที่เหมาะสมตามบริบทนั้นๆ มีผลทำให้ผู้อ่านเห็นการเชื่อมโยงของเนื้อเรื่องและเข้าใจความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องแต่ละส่วนได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ไม่สามารถกล่าวได้ว่าการวิเคราะห์งานเขียนจากมุมมองการเชื่อมโยงความ จะสามารถให้ข้อสรุปได้ว่างานเขียนเรื่องนั้นๆสามารถสื่อสารใจความสำคัญได้อย่างชัดเจนหรือมีเนื้อหาที่มีความเป็นเอกภาพตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนที่มีผลต่อการทำความเข้าใจเนื้อเรื่องของผู้อ่านมากที่สุด

สำหรับงานเขียนภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนที่วิเคราะห์จากมุมมองการเกาะเกี่ยวความนั้น มีจำนวนน้อยกว่างานเขียนที่วิเคราะห์จากมุมมองการเชื่อมโยงความซึ่ง 石黒 (2011) ได้กล่าวเหตุผลของเรื่องนี้ไว้ว่า เป็นเพราะมุมมองการเชื่อมโยงความเป็นการวิเคราะห์ทางไวยากรณ์และคำศัพท์ที่ปรากฏเป็นตัวอักษรอยู่ในตัวบทจึงสามารถวิเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่าการวิเคราะห์ด้วยมุมมองการเกาะเกี่ยวความซึ่งต้องอาศัยการตีความของผู้อ่าน ในหัวข้อนี้ ขอหยิบยกงานวิจัยของ 小森・内藤 (2015), (2016) ซึ่งได้วิเคราะห์การเขียนรายงานภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนจากมุมมองของการเกาะเกี่ยวความดังนี้

小森・内藤 (2015) วิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นซึ่งมีความสามารถภาษาญี่ปุ่นระดับ N1 และ N2 ในวิชาการเขียนเชิงวิชาการ รวมทั้งสิ้น 28 ฉบับ โดยได้สร้างกรอบการวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและได้เสนอรายการตรวจสอบการเกาะเกี่ยวความ กล่าวคือนิยามของรายงานที่มีการเกาะเกี่ยวความที่ดี ได้แก่ 1. ชื่อเรื่องและหัวเรื่องย่อต้องแสดงเนื้อหาของตัวบทอย่างครบถ้วน โดยไม่เกินหรือขาด 2. เนื้อหาที่กล่าวในส่วนบทนำ เนื้อเรื่อง บทสรุปต้องไม่ขัดแย้งกันและเนื้อหาที่อยู่ในย่อหน้าเดียวกันก็ต้องไม่ขัดแย้งกัน 3. เนื้อหาทั้งหมดต้องไม่หลุดออกไปนอกข้อสรุป 4. เนื้อหาทั้งหมดต้องไม่ถูกขยายหรือถูกลดทอนจากกรอบที่วางเอาไว้ 5. คำศัพท์หรือรูปประโยคที่เกี่ยวข้องกับการยืนยันความคิดเห็นหรือข้อสรุปต้องถูกนำไปใช้อย่างต่อเนื่องในทิศทางเดียวกัน การเขียนรายงานหลุดออกจากกรอบใดกรอบหนึ่งจะถือว่ามิใช่ข้อผิดพลาดด้านการเกาะเกี่ยวความ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบข้อผิดพลาดดังนี้ 1. ส่วนวนหรือเนื้อหาในบริบทที่กล่าวมาก่อนและบริบทที่กล่าวตอนหลังไม่ตรงกัน 2. ขอบเขตของเนื้อหาในส่วนต่างๆไม่สัมพันธ์กัน 3. คำศัพท์หรือรูปประโยคที่เกี่ยวข้องกับการยืนยันความคิดเห็นหรือข้อสรุปไม่ตรงกันตลอดเนื้อความ

โดยการวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความดังกล่าว ไม่ได้วิเคราะห์ทุกประโยคที่อยู่ในรายงาน แต่วิเคราะห์เฉพาะประโยคสำคัญในรายงาน เช่น หัวเรื่อง (題目) หัวเรื่องย่อ (見出し) ประโยคเกริ่นประเด็นปัญหา(問題提起) ประโยคแจ้งเนื้อหาที่จะกล่าวถึง (全体行動予告) ประโยคสรุปเนื้อหาส่วนที่ได้กล่าวถึงข้างต้น (部分行動確認) การสรุปเนื้อหาทั้งหมด (全体帰結) เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนมักมีปัญหาในข้อที่1 คือส่วนวนหรือเนื้อหาในบริบทที่กล่าวมาก่อนและบริบทที่กล่าวตอนหลังไม่ตรงกันมากที่สุด ส่วนรายการตรวจสอบที่เสนอแนะไว้มีดังนี้ 1. หัวเรื่องและเนื้อหาทั้งหมดมีความสอดคล้องกัน 2. เนื้อหาในหัวเรื่องย่อมีการกล่าวถึงในเนื้อเรื่อง 3. ประเด็นปัญหาและคำตอบได้มีการกล่าวถึงในเนื้อหา 4. ประเด็นปัญหาช่วงเกริ่นเรื่องและคำตอบในบทสรุปมีความสอดคล้องกัน 5. ประโยคแจ้งเนื้อหาที่จะกล่าวถึงในภาพรวมและเนื้อหาหลักมีความสอดคล้องกัน 6. ประโยคแจ้งเนื้อหาที่จะกล่าวถึงในส่วนนั้นๆและข้อสรุปของส่วนนั้นๆมีความสอดคล้องกัน

⁴ กลไกการเชื่อมโยงความจากงานของ 池上 (1983) ได้แก่ 1. การบ่งชี้ 2. การแทนที่และการละ 3. การเชื่อมโยงด้วยคำศัพท์แบบการซ้ำคำ 4. การเชื่อมโยงด้วยคำศัพท์แบบการใช้คำที่เกี่ยวข้อ 5. การใช้คำเชื่อมระหว่างประโยค นอกจากนี้ทั้ง 藤森 (2005) และ 張 (2012) ยังได้เพิ่ม 6. การไม่มีความสัมพันธ์กับประโยคก่อนหน้า เข้าไปในกรอบการวิเคราะห์ด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่ากรอบการวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความอย่างเป็นรูปธรรมในงานวิจัยของ 小森・内藤 (2015) เป็นแนวทางที่งานวิจัยที่จะวิเคราะห์ข้อมูลจากมุมมองการเกาะเกี่ยวความ ได้เห็นความจำเป็นของการกำหนดกรอบการวิเคราะห์ที่ชัดเจนตามข้อมูลของงานวิจัยนั้นๆ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างนิยามการเกาะเกี่ยวความกรอบการวิเคราะห์ข้อผิดในด้านการเกาะเกี่ยวความ และรายการตรวจสอบการเกาะเกี่ยวความยังไม่ค่อยชัดเจนนัก

小森・内藤 (2016) ได้มุ่งประเด็นศึกษาไปยังการแก้ปัญหาการเขียนซ้ำซ้อนในรายงานของผู้เรียน โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากมุมมองการบ่งชี้ความโดดเด่น (卓立性) การเชื่อมโยงความ (結束性) ความเป็นเหตุเป็นผล (論理性) และการเกาะเกี่ยวความ (一貫性) ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงเฉพาะผลการวิเคราะห์ด้านการเกาะเกี่ยวความ นิยามของการเกาะเกี่ยวความนั้นได้อ้างอิงตาม 小森・内藤 (2015) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมักพบการเขียนเนื้อหาซ้ำซ้อนในประโยคสรุปเนื้อหาในส่วนย่อย (部分帰結) และประโยคบทวนเนื้อหาในส่วนย่อย (部分確認) ซึ่งเป็นเพราะประโยคสรุปหรือบทวนเนื้อหามักใช้สำนวนเดียวกับเนื้อหาที่ได้อ้างมาแล้วในส่วนหน้า หรืออยู่ใกล้กับเนื้อหาที่เพิ่งกล่าวมากเกินไป ผู้เขียนกล่าวว่าการเขียนประโยคดังกล่าวใหม่เนื้อหาที่เป็นเอกภาพและไม่ซ้ำซ้อนนั้นควรเขียนเนื้อหาอย่างสรุปประเด็นหรือเขียนใหม่โดยไม่ใช้ข้อความเดิมกับที่ได้เขียนไว้ในส่วนหน้า ผู้วิจัยเห็นว่าผลการวิเคราะห์การเขียนซ้ำซ้อนในกรอบการเกาะเกี่ยวความยังไม่เชื่อมโยงกับนิยามการเกาะเกี่ยวความข้างต้นเท่าที่ควร

จากงานวิจัยของ 小森・内藤 (2015), (2016) ผู้วิจัยเห็นว่ากำหนदनินยามการเกาะเกี่ยวความอย่างเป็นรูปธรรมเป็นแนวทางที่ดี แต่งานวิจัยทั้ง 2 งานไม่ได้นำนิยามดังกล่าวมาใช้หรือเชื่อมโยงกับกรอบการวิเคราะห์เท่าที่ควร ดังนั้นในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงจะกำหนदनินยามการเกาะเกี่ยวความในเรื่องความให้ชัดเจนและนำนิยามดังกล่าวมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความด้วย อย่างไรก็ตามเนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้ เก็บข้อมูลโดยใช้เรื่องความ ดังนั้นจึงไม่สามารถนำนิยามการเกาะเกี่ยวความในงานข้างต้นมาใช้ได้ทั้งหมดและจำเป็นต้องปรับนิยามและกรอบการวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความตามข้อมูลเรื่องความ ตลอดจนต้องศึกษากรอบการวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความเพิ่มเติมจากตำราการเขียนด้วย นอกจากนี้การวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความในงานของ 小森・内藤 (2015), (2016) เป็นการวิเคราะห์รายงานภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นงานเขียนขนาดยาว จึงไม่ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมายของทุกประโยคในรายงาน แต่มุ่งเน้นไปยังประโยคหลักๆ เช่น หัวเรื่อง หัวเรื่องย่อย ประโยคแสดงสิ่งที่จะกล่าวถึง ประโยคสรุป เป็นต้น แต่ในงานวิจัยฉบับนี้จะวิเคราะห์เรื่องความซึ่งถือเป็นงานเขียนขนาดสั้นที่ทุกประโยคล้วนมีหน้าที่สำคัญในการสื่อสารใจความสำคัญของเรื่อง ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความในทุกประโยคที่ปรากฏในเรื่องความ

4. วิธีการเก็บข้อมูลและกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิธีการเก็บข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้คือผู้เรียนวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 23 คน ซึ่งเป็นผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชั้นกลาง-สูง⁵ และได้ลงทะเบียนเรียน รวมถึงสอบผ่านวิชาการเขียนภาษาญี่ปุ่นทุกวิชาในหลักสูตร เป็นจำนวน 3 รายวิชาแล้ว ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างเขียนเรื่องความเรื่อง “วิธีการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกในประเทศไทย” (タイにおけるプラスチックごみの問題の解決方法) ลงในกระดาษเขียนเรื่องความ (原稿用紙) ความยาว 600-800 ตัวอักษร โดยการเขียนดังกล่าวไม่มีเรื่องความตัวอย่าง และไม่ได้เขียนในวิชาการเขียนภาษาญี่ปุ่น กลุ่มตัวอย่างสามารถ

⁵ ในจำนวนผู้เรียน 23 คนนี้ มีผู้ที่ผ่านการสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาญี่ปุ่น (JLPT) ระดับN1 จำนวน 3 คน ระดับN2 จำนวน 17 คน ระดับN3 จำนวน 3 คน และมีผู้ไม่ประสบความสำเร็จอยู่ประเทศญี่ปุ่นเป็นระยะเวลา 10 เดือนขึ้นไป จำนวน 2 คน

เขียนได้โดยไม่จำกัดเวลา และสามารถค้นคว้าคำศัพท์หรือรูปประโยคได้ แต่ห้ามให้ผู้อื่นตรวจแก้เรียงความให้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลดังกล่าวในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2563

หนังสือ『Good Writingへのパスポート—読み手と構成を意識した日本語ライティング—』(2014) ได้แบ่งประเภทการเขียนเรื่องไว้ 4 ประเภทคือ 1. การเขียนบรรยายเรื่องราวที่เกิดขึ้นหรือเรื่องราวของตัวเอง 2. การบรรยายคน สิ่งของ หรือสถานที่ที่ผู้อ่านไม่รู้จักร 3. การเขียนอธิบาย ซึ่งแบ่งประเภทย่อยเป็นการแสดงขั้นตอน การให้คำนิยาม การแบ่งประเภทการเปรียบเทียบ และเหตุ-ผล 4. การเขียนเชิงอภิปราย ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาปัญหาการเกาะเกี่ยวความในเรียงความเชิงอธิบายแสดงเหตุ-ผล เนื่องจากการเขียนเชิงแสดงเหตุ-ผลเป็นพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งของการเขียนเชิงวิชาการซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเชื่อมโยงความหมายที่ดี สำหรับหัวข้อเรียงความเรื่อง “วิธีการแก้ไขปัญหายยะพลาสติกในประเทศไทย” นั้นแม้จะเป็นหัวข้อที่อยู่ในเรียงความเชิงอธิบายแสดงเหตุ-ผล แต่เป็นหัวข้อที่มุ่งเน้นไปที่ผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว

เมื่อผู้วิจัยได้รับเรียงความจากกลุ่มตัวอย่างที่เขียนใส่ในกระดาษเขียนเรียงความแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดพิมพ์โดยแบ่งย่อหน้าตามที่กลุ่มตัวอย่างได้เขียนมา ส่วนประโยคในแต่ละย่อหน้านั้น ผู้วิจัยได้พิมพ์แยกทีละประโยค พร้อมทั้งใส่หมายเลขประโยคกำกับไว้ โดยไม่มีการแก้ไขข้อผิดพลาดใดๆ จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลในส่วน of โครงสร้างเรียงความและปัญหาการเกาะเกี่ยวความ

4.2 กรอบการวิเคราะห์ข้อมูล

กรอบการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ แบ่งออกได้เป็น 2 หัวข้อย่อยคือ โครงสร้างเรียงความและปัญหาการเกาะเกี่ยวความ

4.2.1 โครงสร้างเรียงความ

石黒 (2011) กล่าวว่า การวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความนั้นมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างเรียงความของงานเขียนนั้นๆ ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงวิเคราะห์โครงสร้างเรียงความก่อน เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์และหน้าที่ของแต่ละประโยคในเรียงความ แล้วจึงวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิเคราะห์โครงสร้างเรียงความโดยอ้างอิงงานของ田中・坪根 (2011) และ田中・阿部 (2014) ดังนี้

1. โครงสร้างใหญ่ (マクロ構成) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ บทนำ (序論) เนื้อเรื่อง (本論) และบทสรุป (結論) โดยบทนำ คือย่อหน้าแรกของเรียงความ มักมีเพียง 1 ย่อหน้า กล่าวถึงการอธิบายสถานการณ์ จุดมุ่งหมาย และประโยคใจความสำคัญ (メイン・アイディア) ตามลำดับ ส่วนเนื้อเรื่องหมายถึงย่อหน้าที่อยู่ระหว่างบทนำกับบทสรุป ซึ่งอาจมีมากกว่า 1 ย่อหน้า มักกล่าวถึงรายละเอียดที่สนับสนุนใจความสำคัญโดยการยกตัวอย่างหรือให้ข้อมูล บทสรุปคือย่อหน้าสุดท้าย มักมีเพียง 1 ย่อหน้า เป็นการสรุปเนื้อหาที่ได้กล่าวมาก่อน แล้วจึงตามด้วยประโยคจบ เช่น การแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน

2. โครงสร้างย่อย (ミクロ構成) หมายถึง การแบ่งชนิดของประโยคที่อยู่ในส่วนเนื้อเรื่องในโครงสร้างใหญ่ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ประโยคหลัก (トピック・センテンス) ประโยคสนับสนุน (サポーティング・センテンス) และประโยคสรุป (コンคลูディング・センテンス) ประโยคหลักคือสาระสำคัญที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อในย่อหน้านั้นๆ ในแต่ละย่อหน้ามักมีเพียง 1 ประโยค ประโยคสนับสนุนคือประโยคที่อธิบายรายละเอียด ยกตัวอย่าง หรือ

ให้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนสิ่งที่กล่าว ประโยคสนับสนุนมักมีมากกว่า 1 ประโยค ส่วนประโยคสรุป คือประโยคที่กล่าวถึงใจความในประโยคหลักด้วยสำนวนภาษาที่แตกต่างกันออกไป ประโยคสรุปสามารถละได้

田中・阿部 (2014) กล่าวว่าเพื่อประสิทธิภาพในการเขียน แต่ละย่อหน้าควรมีประเด็นที่กล่าวถึงเพียงประเด็นเดียว ดังนั้นในย่อหน้าเนื้อเรื่องจึงมักมีประโยคหลักเพียงประโยคเดียว อย่างไรก็ตามเป็นไปได้ว่าใน 1 ย่อหน้าอาจมีมากกว่า 1 ประเด็น จากการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้พบว่า ในส่วนเนื้อเรื่องมีกรณีที่กลุ่มตัวอย่างกล่าวถึงมากกว่า 1 ประเด็นใน 1 ย่อหน้าด้วย ขอยกตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างเรียงความ⁶ ดังตารางที่1 ด้านล่างนี้

ตารางที่1 การวิเคราะห์โครงสร้างเรียงความ

หัวข้อ : タイにおけるプラスチックごみの問題の解決方法	
เรียงความที่15 : 732 ตัวอักษร, 3 ย่อหน้า, 17 ประโยค	
ย่อหน้าที่1 (บทนำ) 126 ตัวอักษร, 4 ประโยค, โครงสร้าง : อธิบายสถานการณ์ → ใจความสำคัญ	
1. 現在、タイではプラスチックごみが増えてきています。(อธิบายสถานการณ์) 2. 例えば、プラスチックごみの問題のストロー、レジ袋、ペットボトルからのごみなどです。(อธิบายสถานการณ์) 3. それらのごみのせいで、タイではプラスチックの問題になってきました。(อธิบายสถานการณ์) 4. はたしてこの問題がどう解決するかについて述べます。(ประโยคใจความสำคัญ)	
ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง) 472 ตัวอักษร, 11 ประโยค, โครงสร้าง : ประโยคหลัก → ประโยคสนับสนุน (ประเด็นที่1) → ประโยคสนับสนุน (ประเด็นที่2) → ประโยคสนับสนุน (ประเด็นที่3)	
5. プラスチックごみの問題の解決方法は三つあります。(ประโยคหลัก) 6. 一つ目は買い物に行くとき、エコバッグを持って行くことです。(ประโยคสนับสนุน : ประเด็นที่1) 7. エコバッグには物がたくさん入れられるし、丈夫だし、重たい物を入れても安定感があります。(ประโยคสนับสนุน) 8. 一方、レジ袋は重たい物をたくさん入れると破れるのでレジ袋を何枚も使わなければなりません。(ประโยคสนับสนุน) 9. もし、エコバッグを持って行けばレジ袋を使う必要がなくてレジ袋のごみも減ります。(ประโยคสรุป : ประเด็นที่1) 10. 二つ目はビニール袋で包袋していた食べ物を、バナナの葉で包む方法に切り替えることです。(ประโยคสนับสนุน : ประเด็นที่2) 11. バナナの葉はタイの昔から食べ物を包むのに使われていました。(ประโยคสนับสนุน) 12. バナナの葉で食べ物を包むのはプラスチックごみを減らせるだけではなく、料理の見た目もおいしいそうに見えます。(ประโยคสนับสนุน) 13. 三つ目はコーヒーショップに自分のカップやタンブラーを持って行くことです。(ประโยคสนับสนุน : ประเด็นที่3) 14. コーヒーや紅茶を注文するときに自分のタンブラーを持って行くのは使い捨てプラスチックを減らす方法の一つです。(ประโยคสนับสนุน) 15. それに、保温機能があるタンブラーは温かいコーヒーは温かいまま、アイスコーヒーもずっと冷たいまま保存できるのでプラスチックのカップより役に立ちます。(ประโยคสนับสนุน)	
ย่อหน้าที่3 (บทสรุป) 134 ตัวอักษร, 2 ประโยค, โครงสร้าง : ประโยคสรุปเนื้อหา → ประโยคแสดงความคิดเห็น	
16. タイにおけるプラスチックごみの問題の解決方法は買い物のときエコバッグを持って行くこと、バナナの葉で食べ物を包むこと、コーヒーショップに自分のタンブラーを持って行くことの三つあります。(ประโยคสรุปเนื้อหา) 17. これらの方法で解決すれば、プラスチックごみも減ってタイの環境もよくなると思います。(ประโยคแสดงความคิดเห็น)	

⁶ เรียงความที่15 ซึ่งนำมาเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์โครงสร้างเรียงความนั้น เป็นเรียงความที่ไม่พบปัญหาการเกาะเกี่ยวความตามกรอบการวิเคราะห์ในตารางที่2

4.2.2 กรอบการวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความ

การเกาะเกี่ยวคือการเชื่อมโยงทางความหมายที่อยู่ภายใต้ตัวบท ซึ่งต้องอาศัยการตีความและการทำความเข้าใจของผู้รับสาร (Beaugrande and Dressler, 1981) กล่าวคือการเกาะเกี่ยวความเป็นกระบวนการสื่อสารระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน ผู้เขียนต้องมีความตระหนักรู้ในการเขียนเรื่องให้มีใจความต่อเนื่องกันตลอดทั้งตัวบท และผู้อ่านก็ต้องสามารถวิเคราะห์หน้าที่ของแต่ละประโยคและจับใจความสำคัญได้ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้อ่านและวิเคราะห์โครงสร้างเรียงความ ใจความสำคัญ และปัญหาการเกาะเกี่ยวความ โดยการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความนั้น ได้อ้างอิงงานของ 田中・阿部 (2014), 小森・内藤 (2015), สมเกียรติและชิซูกุ (2560) ประกอบกับข้อมูลเรียงความภาษาญี่ปุ่นของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 23 ฉบับ

ตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่3.1 ว่านิยามการเกาะเกี่ยวความในงานวิจัยฉบับนี้ คือ“ความเป็นเอกภาพของใจความสำคัญและการเชื่อมโยงความหมายของทุกๆประโยคในเรียงความให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” โดยรายละเอียดของนิยามการเกาะเกี่ยวความในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่ 1. ใจความสำคัญและเนื้อเรื่องสอดคล้องกับหัวข้อเรียงความ 2. รักษาความเป็นเอกภาพของใจความสำคัญตลอดทั้งเรื่องและรักษาความเป็นเอกภาพของประเด็นหลักในระดับย่อหน้า 3. ลำดับเนื้อเรื่องให้มีการเชื่อมโยงทางความหมายที่ดีและไม่วกวนหรือซ้ำซ้อน 4. คำศัพท์และรูปประโยคที่สำคัญต้องสอดคล้องกันตลอดทั้งเรื่อง ส่วนกรอบการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่2 กรอบการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความ

กรอบการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความ
1. ใจความสำคัญและเนื้อหาไม่สอดคล้องกับหัวเรื่องเรียงความ นิยามปัญหา : ใจความสำคัญ ประโยคหลัก หรือประโยคสนับสนุนแคบหรือกว้างกว่าหัวข้อเรียงความ แหล่งอ้างอิง : 小森・内藤 (2015), สมเกียรติและชิซูกุ (2560) ตัวอย่างที่1 : เรียงความที่19 ย่อหน้าที่1 (บทนำ) 5. ですから、タイにおけるプラスチックごみの問題の原因を見て、解決方法として私たちができることを考えていきましょう。(ประโยคใจความสำคัญ) ประโยคใจความสำคัญกล่าวถึงสาเหตุของปัญหาขยะพลาสติกด้วย ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวกว้างกว่าหัวข้อเรียงความ
2. การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหา 2.1 การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาระดับองค์รวม นิยามปัญหา : ใจความสำคัญ ประโยคหลัก ประโยคสนับสนุน และเนื้อหาต่างๆที่อยู่ในบทนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุปไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีเนื้อหาที่ออกนอกใจความสำคัญ ซึ่งนำไปสู่การไม่สามารถสรุปใจความสำคัญได้ หรือ ไม่สามารถรักษาใจความสำคัญไว้ได้ตลอดทั้งเรื่อง แหล่งอ้างอิง : 田中・阿部 (2014), 小森・内藤 (2015) ตัวอย่างที่2 : เรียงความที่22 ย่อหน้าที่3 (เนื้อเรื่อง) 12. 一つ目はリユースすることや使い回しすることです。(ประโยคสนับสนุน : ประเด็นที่1) 15. 二つ目は、環境にやさしい製品の生産者にサポートすることです。(ประโยคสนับสนุน : ประเด็นที่2) ย่อหน้าที่4 (บทสรุป) 21. 私はプラスチック製品を使うことに賛成しますが、最も活用すべきだと思います。(ประโยคแสดงความคิดเห็น) ประโยคที่21ในย่อหน้าบทสรุป กล่าวว่าเห็นด้วยกับการใช้สินค้าพลาสติก แต่ควรใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งความคิดเห็นดังกล่าว มีเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิธีการแก้ปัญหาในย่อหน้าเนื้อเรื่อง จึงถือว่าเนื้อหาไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและไม่สามารถรักษาใจความสำคัญของเรื่องไว้ได้
2.2 การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาระดับย่อหน้า นิยามปัญหา : มีเนื้อหาบางส่วนที่ออกนอกประเด็นที่กล่าวถึงไว้ในประโยคหลักในย่อหน้านั้นๆหรือมีเนื้อหาที่ขัดแย้งกันในย่อหน้าเดียวกัน แหล่งอ้างอิง : 田中・阿部 (2014), 小森・内藤 (2015)

กรอบการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความ
ตัวอย่างที่ 3 : เรียงความที่ 10 ย่อหน้าที่ 3 (เนื้อเรื่อง) 9. 次は瓶や缶などから水を飲む時、ストローの代わり、口で直飲むべきです。(ประโยคหลัก) 12. しかも、二千五百六十八年にタイではストローが禁止されたので、瓶からの水を飲む時は口をつけて 直飲まなかったら、再利用可能なストローを使いましょう。(ประโยคสนับสนุน) ประโยคหลักกล่าวไว้ว่าเวลาดื่มน้ำจากขวดหรือกระป๋อง ควรดื่มน้ำด้วยปากโดยตรง แต่ในประโยคสนับสนุนที่ 12 ผู้เขียนเพิ่มแนวคิดการใช้หลอดแบบใช้ซ้ำได้เข้าไปด้วย ทำให้เนื้อหาในส่วนนี้ออกนอกประเด็นหลัก
3. การลำดับเนื้อหาที่มีความกว่นหรือซ้ำซ้อน 3.1 เนื้อหาในย่อหน้าใหม่กว่นหรือซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่ได้กล่าวไปแล้ว นิยามปัญหา : เนื้อหาในย่อหน้าใหม่ขาดความเชื่อมโยงทางความหมายกับย่อหน้าก่อนหน้านี้และกว่นหรือซ้ำซ้อนกับเนื้อหาในย่อหน้าก่อนหน้านี้หรือย่อหน้าก่อนๆ แหล่งอ้างอิง : พัฒนามาจากสมเกียรติและชิซูกุ (2560)¹ ตัวอย่างที่ 4 : เรียงความที่ 17 ย่อหน้าที่ 1 (บทนำ) 1. 現在、タイではプラスチックごみの問題がだんだんひどくなっています。(อธิบายสถานการณ์) 2. この問題は何年も続いているので、政府が色々な対策方法を行っていますが、この問題が解決できません。(อธิบายสถานการณ์) 3. なので、この本文を通じて誰でも簡単にできるプラスチックごみ問題の解決方法をいくつか紹介したいです。(ประโยคใจความสำคัญ) ย่อหน้าที่ 2 (เนื้อเรื่อง) 4. プラスチックごみの問題は世界環境に大きな影響を与えています。(ประโยคสนับสนุน) 5. 現在は、人々がその影響がまだよく分からなさそうですが十年後までこの問題がまだ続いているれば、これよりもっとひどい問題つながるかもしれません。(ประโยคสนับสนุน) 6. なので、この問題をなるべく早く解決する必要があるのです。(ประโยคหลัก) ประโยคที่ 3 และ 4 ซึ่งเป็นรอยต่อของย่อหน้ามีเนื้อความไม่ต่อเนื่องกัน ส่วนประโยคที่ 4 และ 5 ทำหน้าที่คล้ายการอธิบายสถานการณ์อีกครั้ง จึงซ้ำซ้อนกับประโยคที่ 1 และ 2 นอกจากนี้ประโยคที่ 6 ยังมีความหมายซ้ำซ้อนและทำหน้าที่คล้ายกับประโยคที่ 3 ซึ่งเป็นประโยคใจความสำคัญ
3.2 การเรียงลำดับเนื้อหาในย่อหน้าเดียวกันกว่นหรือซ้ำซ้อน นิยามปัญหา : การเรียงลำดับของเนื้อหาในย่อหน้าเดียวกันขาดการเชื่อมโยงทางความหมายที่ดี และมีเนื้อหาที่กว่นหรือซ้ำซ้อน แหล่งอ้างอิง : พัฒนามาจาก 田中・阿部 (2014)² ตัวอย่างที่ 5 : เรียงความที่ 5 ย่อหน้าที่ 3 (เนื้อเรื่อง) 14. 次に、プラスチック製品を使わないようにすることです。(ประโยคใจความสำคัญ) 15. プラスチック製品はたくさんあります。(ประโยคสนับสนุน) 16. それで、できるだけプラスチック製品を使わないようにできたら、たくさんのプラスチックを減らせます。(ประโยคสรุป) 17. 例えば、固形石鹸は液体石鹸と違って、紙で包装されることが多いです。(ประโยคสนับสนุน) 18. また、ティッシュを買う時、プラスチックではなく、紙箱のティッシュを買うなどです。(ประโยคสนับสนุน) จะเห็นได้ว่าเนื้อหาทั้งหมดไม่ได้หลุดออกจากขอบเขตของประโยคหลัก แต่การเรียงลำดับเนื้อหาโดยกล่าวถึงประโยคสรุปไว้กลางเรื่อง แล้วเขียนประโยคสนับสนุนอีกครั้งหลังประโยคสรุป ทำให้เนื้อหามีความกว่น และส่งผลให้ผู้อ่านเชื่อมโยงความหมายได้ยากขึ้น
4. การขาดความเป็นเอกภาพในด้านการใช้คำศัพท์และรูปประโยค³ 4.1 การขาดความเป็นเอกภาพของการใช้คำศัพท์ที่เป็นคำสำคัญของเรียงความ นิยามปัญหา : คำศัพท์สำคัญที่ผู้เขียนใช้ในบทสรุปแตกต่างจากคำที่ใช้ในบทนำหรือเนื้อเรื่อง แหล่งอ้างอิง : 小森・内藤 (2015)

⁷ สมเกียรติและและชิซูกุ (2560) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการลำดับเนื้อเรื่องในการเขียนเรียงความเพื่อให้เนื้อหากว่นหรือซ้ำซ้อน ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดการลำดับเนื้อเรื่องนั้นส่งผลต่อการเชื่อมโยงทางความหมายของเนื้อเรื่อง จึงได้นำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความด้วย

⁸ 田中・阿部 (2014) ได้กล่าวถึงการเรียงลำดับเนื้อหาที่ควรเขียนในแต่ละย่อหน้า แต่ไม่ได้รับว่าการเรียงลำดับเนื้อหาในย่อหน้าที่ไม่เหมาะสมจะมีผลต่อการเชื่อมโยงความหมายในงานวิจัยนี้ได้นำลำดับในการเรียงเนื้อหาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความด้วย

⁹ หัวข้อที่ 4.2 การขาดความเป็นเอกภาพของลำดับคำและ 4.3 การขาดความเป็นเอกภาพของรูปประโยคที่เป็นประโยคสำคัญของเรียงความ มีผลต่อการขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาโดยรวมน้อย แต่หากไม่มีข้อผิดพลาดดังกล่าวก็จะทำให้ผู้อ่านสามารถจับประเด็นการเชื่อมโยงความหมายของเนื้อหาได้ง่ายขึ้น (小森・内藤 2015) นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าหัวข้อที่ 4.2 และ 4.3 เป็นอาศัยการตีความทางความหมายน้อยกว่าหัวข้ออื่นเพราะสามารถวิเคราะห์ได้จากตัวอักษรที่ปรากฏ

กรอบการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความ
ตัวอย่างที่6 : เรียงความที่11 ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง) 5. 政府機関は、最近プラスチック問題を解決するために、ゴミを分別して、プラスチック袋を使わないキャンペーンを行われています。(ประโยคหลัก) ย่อหน้าที่3 (เนื้อเรื่อง) 7. 国民としてプラスチックごみを処理できるのはいろいろな方法があります。(ประโยคหลัก) ย่อหน้าที่4 (บทสรุป) 14. みんなはプラスチックごみの問題が重要性に思い至るべきです。(ประโยคแสดงความคิดเห็น) ในย่อหน้าเนื้อเรื่อง ผู้เขียนใช้คำว่า「政府機関」และ「国民」ตามลำดับ แต่ในย่อหน้าที่4 ซึ่งเป็นบทสรุปผู้เขียนใช้คำว่า「みんな」ซึ่งไม่แน่ใจว่าหมายถึงฝ่ายใด จึงถือว่าขาดเอกภาพด้านการใช้คำศัพท์และส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงทางความหมายของเนื้อเรื่อง 4.2 การขาดความเป็นเอกภาพในการลำดับคำ นิยามปัญหา : คำศัพท์สำคัญที่ผู้เขียนใช้ในบทสรุปมีลำดับที่แตกต่างจากที่ใช้ในบทนำหรือเนื้อเรื่อง แหล่งอ้างอิง : 田中・阿部 (2014), 小森・内藤 (2015) เนื่องจากไม่พบข้อผิดพลาดที่4.2 ในข้อมูลเรียงความทั้ง 23 ฉบับ จึงขอยกตัวอย่างจากงานของ 小森・内藤 (2015) เช่น ในบทนำกล่าวด้วยลำดับ「食文化と伝統」 แต่ในเนื้อเรื่องกล่าวด้วยลำดับ「伝統と食文化」 4.3 การขาดความเป็นเอกภาพของรูปประโยคที่เป็นประโยคสำคัญของเรียงความ นิยามปัญหา : การใช้คำสันธานแสดงลำดับ (並列の接続詞)⁹ ในประโยคที่กล่าวถึงประเด็นสำคัญไม่อยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือไม่สอดคล้องกัน แหล่งอ้างอิง : พัฒนามาจาก 小森・内藤 (2015)¹⁰ ตัวอย่างที่7 : เรียงความที่5 ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง) 7. 解決方法の一つはビニール袋を使わないようにすることです。(ประโยคหลัก) ย่อหน้าที่3 (เนื้อเรื่อง) 14. 次にプラスチック製品を使わないようにすることです。(ประโยคหลัก) จะเห็นได้ว่าประโยคที่7และ14 เป็นประโยคหลักที่กล่าวถึงประเด็นในการแก้ปัญหาขยะพลาสติก แต่คำสันธานแสดงลำดับคือ「解決方法の一つ」และ「次に」ไม่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ผู้วิจัยนับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาการเกาะเกี่ยวความตามหัวข้อต่างๆที่ได้รับไว้ในตารางที่2 จากนั้นแสดงผลเป็นจำนวนคนและเปอร์เซ็นต์ โดยกลุ่มตัวอย่าง 1 คน อาจมีปัญหาการเกาะเกี่ยวความมากกว่า 1 หัวข้อ และ หากกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาการเกาะเกี่ยวความเป็นจำนวน 2 ครั้งในหัวข้อเดียวกัน ผู้วิจัยนับจำนวนเป็น 1 เท่านั้น หลังจากได้ผลการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งแสดงผลเป็นตัวเลขแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์รายละเอียดข้อผิดพลาดของปัญหาการเกาะเกี่ยวในหัวข้อต่างๆเพิ่มเติม เช่น ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นในโครงสร้างใดของเรียงความ ปัญหาดังกล่าวมีบริบทแวดล้อมอย่างไร เป็นต้น ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายรายละเอียดดังกล่าวถือเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

5. ผลการวิจัยและอภิปราย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเรียงความเรื่อง“วิธีการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกในประเทศไทย”(タイにおけるプラスチックごみの問題の解決方法) ที่เขียนโดยผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกในมหาวิทยาลัยจำนวน 23 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างใช้จำนวนตัวอักษรในการเขียนเรียงความเฉลี่ยอยู่ที่ 697 ตัวอักษร ส่วนจำนวนย่อหน้า มีผู้แบ่งเนื้อความเป็น 3 ย่อหน้า จำนวน 5 คน (21.7%) แบ่งเป็น 4 ย่อหน้า จำนวน 11 คน (47.8%) และแบ่งเป็น 5 ย่อหน้า จำนวน 7 คน (30.4%) จากการวิเคราะห์ตำแหน่งของประโยคใจความสำคัญพบว่า มีผู้เขียนประโยคใจความสำคัญไว้ที่ประโยคสุดท้ายของย่อหน้าที่1 จำนวน 17 คน (73.9%) ซึ่งตำแหน่งดังกล่าวตรงกับ

¹⁰ อ้างอิงคำศัพท์“คำสันธานแสดงลำดับ”(並列の接続詞) จาก石井・筒井 (2009)

¹¹ ในงานของ 小森・内藤 (2015) ได้กล่าวถึงการขาดความเป็นเอกภาพของรูปประโยคที่เป็นประโยคสำคัญ โดยไม่ได้จำกัดว่าเป็นรูปประโยคใด แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจำกัดขอบเขตของประโยคที่จะวิเคราะห์ให้แคบและชัดเจนขึ้น

หลักการเขียนเรียงความที่กล่าวไว้ในหนังสือ『Good Writingへのパスポート—読み手と構成を意識した日本語ライティング—』(2014) จึงสามารถสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตระหนักได้ถึงตำแหน่งที่เหมาะสมของประโยคใจความสำคัญ นอกจากนี้ มีผู้เขียนประโยคใจความสำคัญไว้ที่กลางย่อหน้าที่ 1 จำนวน 1 คน (4.3%) เขียนไว้ที่ประโยคแรกของย่อหน้าที่ 2 จำนวน 3 คน (13%) และเขียนไว้ที่กลางย่อหน้าที่ 2 จำนวน 2 คน (8.7%)

ส่วนการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความตามกรอบการวิเคราะห์ในตารางที่ 2 พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่พบปัญหาการเกาะเกี่ยวความจำนวน 1 คน และสามารถสรุปผลปัญหาการเกาะเกี่ยวความได้ตามตารางที่ 3 ด้านล่างนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความ

ปัญหาการเกาะเกี่ยวความ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1. ใจความสำคัญและเนื้อหาไม่สอดคล้องกับหัวเรื่องเรียงความ	9 คน (39.1%)
2. การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหา	18 คน (78.3%)
2.1 การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาในระดับองค์รวม	15 คน (65.2%)
2.2 การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาในระดับย่อหน้า	6 คน (26.1%)
3. การลำดับเนื้อหาไม่มีความวถนหรือซ้ำซ้อน	11 คน (47.8%)
3.1 เนื้อหาในย่อหน้าใหม่กว่นหรือซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่ได้กล่าวไปแล้ว	5 คน (21.7%)
3.2 การเรียงลำดับเนื้อหาในย่อหน้าเดียวกันกว่นหรือซ้ำซ้อน	6 คน (26.1%)
4. การขาดความเป็นเอกภาพในด้านการใช้คำศัพท์และรูปประโยค ¹²	8 คน (34.8%)
4.1 การขาดความเป็นเอกภาพของการใช้คำศัพท์ที่เป็นคำสำคัญของเรียงความ	4 คน (17.4%)
4.2 การขาดความเป็นเอกภาพในการลำดับคำ	0 คน (0%)
4.3 การขาดความเป็นเอกภาพของรูปประโยคที่เป็นประโยคสำคัญของเรียงความ	5 คน (21.7%)

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่า จากการกรอบการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความทั้ง 4 กรอบใหญ่นั้น หัวข้อที่ 2 คือการขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหา เป็นหัวข้อที่กลุ่มเป้าหมายผิดพลาดมากที่สุดคือ 18 คน (78.3%) รองลงมาคือหัวข้อที่ 3 การลำดับเนื้อหาไม่มีความวถนหรือซ้ำซ้อน 11 คน (47.8%) ส่วนหัวข้อที่ 1 ใจความสำคัญและเนื้อหาไม่สอดคล้องกับหัวเรื่องเรียงความและหัวข้อที่ 4 การขาดความเป็นเอกภาพในด้านการใช้คำศัพท์และรูปประโยค มีผู้ผิดพลาดใกล้เคียงกันคือ 9 คน (39.1%) และ 8 คน (34.8%) ตามลำดับ ส่วนกรอบการวิเคราะห์ย่อยนั้น หัวข้อที่ 2.1 การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาในระดับองค์รวม พบผู้มีข้อผิดพลาดมากที่สุดคือ 15 คน (65.2%) จึงสามารถกล่าวได้ว่า การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาทำให้เกิดขึ้นในระดับองค์รวมมากกว่าในระดับย่อหน้า ส่วนกรอบการวิเคราะห์หัวข้อย่อยอื่นๆ มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อผิดพลาดจำนวนใกล้เคียงกัน

กล่าวโดยสรุป จากการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความเชิงปริมาณพบว่า ปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาในระดับองค์รวม เป็นหัวข้อที่มีกลุ่มตัวอย่างผิดพลาดมากที่สุดและมีจำนวนเกิน 50% ส่วนปัญหาการเกาะเกี่ยวความในกรอบใหญ่หัวข้ออื่นๆ แม้จะมีจำนวนผู้ผิดพลาดน้อยกว่า 50% แต่ก็มีจำนวนมากกว่า 34.8% หรือ 1 ใน 3 ของจำนวนทั้งหมด อย่างไรก็ตาม นอกจากผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณแล้ว งานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์ลักษณะของปัญหาการเกาะเกี่ยวความในหัวข้อต่างๆว่ามีลักษณะอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการให้ข้อเสนอแนะต่อการเรียนการสอนเรียงความภาษาญี่ปุ่นต่อไป จะขออภิปรายผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพดังกล่าวตามลำดับของกรอบการวิเคราะห์การเกาะเกี่ยวความดังนี้

¹² ในหัวข้อที่ 4 การขาดความเป็นเอกภาพในด้านการใช้คำศัพท์และรูปประโยคนั้น กลุ่มตัวอย่างบางคนไม่ได้มีการใช้คำศัพท์หรือการลำดับคำศัพท์สำคัญอีกครั้งในส่วนของการสรุป และบางคนไม่ได้ใช้คำสันธานแสดงลำดับในการบอกจำนวนหรือลำดับของประเด็นในการแก้ปัญหาขยะพลาสติก ดังนั้นในหัวข้อที่ 4.1-4.3 เรียงความของกลุ่มตัวอย่างทุกคนจึงไม่ได้อยู่ในขอบเขตการวิเคราะห์ผล จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในขอบเขตการวิเคราะห์ของแต่ละหัวข้อมีดังนี้ 4.1 มีจำนวน 11 คน 4.2 มีจำนวน 5 คน และ 4.3 มีจำนวน 16 คน

5.1 ใจความสำคัญและเนื้อหาไม่สอดคล้องกับหัวข้อเรื่องเรียงความ

จากการวิเคราะห์ปัญหาใจความสำคัญและเนื้อหาไม่สอดคล้องกับหัวข้อเรียงความ พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 9 คน (39.1%) ที่มีปัญหาในการรอบการวิเคราะห์นี้ เขียนเนื้อหากว้างกว่าหัวเรื่องที่กำหนด และไม่พบปัญหา กลุ่มตัวอย่างที่เขียนเนื้อหาแคบกว่าหัวเรื่องที่กำหนด ในจำนวน 9 คนนี้ พบว่ามีผู้ที่เขียนประโยคใจความสำคัญ ประโยคหลักของย่อหน้า และประโยคสนับสนุนออกนอกหัวเรื่องเรียงความจำนวน 6 คน และผู้ที่เขียนประโยคหลักของย่อหน้าโดยย่อหน้าหนึ่งและประโยคสนับสนุนออกนอกหัวเรื่องมีจำนวน 3 คน ขอยกตัวอย่างกรณีเขียนประโยคใจความสำคัญออกนอกหัวเรื่อง ดังนี้

ตัวอย่างที่8 : เรียงความที่18

ย่อหน้าที่1 (บทนำ)

1. 現在、タイにはプラスチックごみの問題が起こっている。(อธิบายสถานการณ์)
2. プラスチックごみの発生量が多い国をランキングによると、今タイのプラスチックごみ率は世界でワースト六位だ。(อธิบายสถานการณ์)
3. しかし、タイではその問題に対して厳しい対策せずに、日常生活での使い捨てプラスチックごみが増えて、環境に様々な影響を与えつつある。(อธิบายสถานการณ์)
4. もし、この問題が続いていくと、どんな悪影響を及ぼすか、あと、解決するために何かできることがあるか、一緒に考えてみよう。(ประโยคใจความสำคัญ)

จากตัวอย่างที่8 ประโยคที่1-3 ซึ่งเป็นประโยคอธิบายสถานการณ์ไม่ได้หลุดออกจากกรอบหัวเรื่อง แต่ประโยคที่4 ซึ่งเป็นประโยคใจความสำคัญนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ระบุประเด็นที่จะกล่าวถึงในเรียงความทั้งสิ้น 2 ประเด็น คือ ผลกระทบทางลบของขยะพลาสติกว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร และเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวมีสิ่งใดที่สามารถทำได้บ้าง ซึ่งประเด็นผลกระทบทางลบของขยะพลาสติกนั้นเป็นส่วนของกรอบหัวเรื่องเรียงความ การเขียนประโยคใจความสำคัญที่ออกนอกหัวเรื่องเรียงความนี้ ส่งผลให้ย่อหน้าที่2 ซึ่งกล่าวถึงผลกระทบทางลบของขยะพลาสติกออกนอกกรอบหัวเรื่องเรียงความไปด้วย สามารถกล่าวได้ว่าการเขียนประโยคใจความสำคัญออกนอกหัวเรื่องนั้นมีผลต่อทำให้เนื้อหาในระดับย่อหน้าเนื้อหาหลุดออกจากกรอบหัวเรื่องไปด้วย

นอกจากนี้หากพิจารณาจากเนื้อหาที่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 9 คน เขียนออกนอกหัวเรื่องแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างเขียนเรียงความออกนอกหัวเรื่องไปยังประเด็นที่ใกล้เคียง เช่น สาเหตุของขยะพลาสติก ผลกระทบของขยะพลาสติก สาเหตุที่มีการผลิตพลาสติกขึ้นมา ขยะพลาสติกในภาพรวม ปัญหาขยะพลาสติกต่อสัตว์ทะเล เป็นต้น สาเหตุของปัญหานี้สามารถอนุมานได้ว่าเกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้อ่านหัวเรื่องให้ละเอียดและทำความเข้าใจหัวเรื่องให้ถ่องแท้ หรืออาจไม่ให้ความสำคัญกับกรอบหัวเรื่องอย่างเพียงพอ กลุ่มตัวอย่างที่พบปัญหานี้มีจำนวน 9 คน หรือ 39.1% ซึ่งถือว่ามีย่านกว่า 1 ใน 3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ดังนั้นในการเรียนการสอนการเขียนเรียงความ ภาษาญี่ปุ่น ตลอดจนการเขียนประเภทอื่นๆจึงควรให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการตีความและทำความเข้าใจขอบเขตหัวเรื่อง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเขียนเนื้อเรื่องเรียงความที่สอดคล้องและอยู่ในขอบเขตของหัวเรื่องได้

5.2 การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหา

จากตารางที่3 พบว่าปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหานั้นเป็นปัญหาที่มีกลุ่มตัวอย่างผิดพลาดมาก

ที่สุด คือ 18 คน (78.3%) ปัญหาหลักอยู่ที่หัวข้อที่2.1 การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาระดับองค์รวม ซึ่งมีผู้มีข้อผิดพลาดจำนวน 15 คน (65.2%) ส่วนหัวข้อที่2.2 การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาระดับย่อหน้า พบกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อผิดพลาด 6 คน (26.1%)

5.2.1 การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาระดับองค์รวม

เมื่อวิเคราะห์ลักษณะการขาดเอกภาพของเนื้อหาระดับองค์รวมของกลุ่มตัวอย่าง 15 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่าง 12 คน มีปัญหาการขาดเอกภาพของเนื้อหาในส่วนใดส่วนหนึ่งของโครงสร้างหลักคือบทนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุป กล่าวคือพบกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาในการเขียนบทนำ 4 คน เนื้อเรื่อง 1 คน และ บทสรุป 7 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างอีก 3 คน มีปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาทั้งในส่วนบทนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุป

แม้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาในหัวข้อ2.1 มีจำนวนมากถึง 15 คน แต่พบกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาการเกาะเกี่ยวความปรกฏในทุกโครงสร้างเพียง 3 คน จึงสามารถกล่าวได้ว่า โดยภาพรวม ปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาระดับองค์รวมมักปรากฏที่โครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งมากกว่าในทุกโครงสร้าง ซึ่งลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพน้อยกว่าการเกิดปัญหาทุกโครงสร้าง และในบรรดาโครงสร้างหลักทั้ง 3 โครงสร้างนี้ บทสรุปเป็นส่วนที่กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาในการรักษาความเป็นเอกภาพมากที่สุด ขอยกตัวอย่างเรียงความที่มีปัญหาการรักษาความเป็นเอกภาพเฉพาะในส่วนบทนำหรือบทสรุปก่อน¹³ แล้วจึงตามด้วยตัวอย่างของเรียงความที่มีปัญหาการรักษาความเป็นเอกภาพในทุกโครงสร้างหลัก

ตัวอย่างที่9 : เรียงความที่1

ย่อหน้าที่1 (บทนำ)

1. 現在、プラスチックごみは国々の問題です。(อธิบายสถานการณ์)
2. タイにもプラスチックごみは大きな問題なので、色々な解決方法が作られます。(อธิบายสถานการณ์)
3. 例えば、デパートでプラスチック袋を削減することやレストランでストローが紙製へと変更されることなどです。(อธิบายสถานการณ์)
4. ただ、私にとってはプラスチックの用品を作れないことに反対します。(แสดงความคิดเห็น)
5. なぜなら、昔は森の木を切らないために、プラスチックを作ったからです。(เหตุผล)
6. だから、プラスチック用品を削減する代わりに、プラスチックごみを適正処理するほうが良いと思います。(ประโยคใจความสำคัญ)

ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง)

7. 私の考えではプラスチックごみを適正に処理方法が二つあると思います。(ประโยคหลัก)

ย่อหน้าที่4 (บทสรุป)

18. つまり、タイ国からプラスチックごみの輸入を制限することと政府がプラスチックごみ処理法律を厳しくすることができれば、タイにおけるプラスチックごみ問題が解決できるのではないのでしょうか。(ประโยคสรุปเนื้อความและแสดงความคิดเห็น)

จากตัวอย่างที่9 จะเห็นได้ว่าประโยคที่4-6 เป็นประโยคที่ขาดความเป็นเอกภาพกับส่วนโครงสร้างเนื้อหาเรื่องและบทสรุป กล่าวคือ ผู้อ่านสามารถตีความจากประโยคที่4-6 ได้ว่าเรียงความนี้จะอธิบายวิธีการแก้ปัญหาขยะพลาสติกจากมุมมองที่ว่าจัดการกับขยะพลาสติกอย่างเหมาะสมเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดีกว่าการยกเลิกหรือไม่ใช้พลาสติกอย่างไร อย่างไรก็ตามในส่วนเนื้อเรื่องและบทสรุปนั้น ได้กล่าวถึงการจัดการขยะพลาสติกอย่าง

¹³ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาการเกาะเกี่ยวความเฉพาะในย่อหน้าเนื้อเรื่องมีเพียงคนเดียวและไม่มีประเด็นอภิปรายเพิ่มเติม จึงขอยกตัวอย่างในที่นี้ แต่สามารถอ้างอิงตัวอย่างได้จากตัวอย่างที่11 ซึ่งกล่าวถึงการขาดความเป็นเอกภาพของทั้งโครงสร้างบทนำ เนื้อเรื่องและบทสรุป

เหมาะสมเพียงอย่างเดียว

สำหรับเรียงความที่มีปัญหาการเกาะเกี่ยวความในบทสรุปเพียงอย่างเดียว สามารถอ้างอิงได้ตามตัวอย่างที่10

ตัวอย่างที่10 : เรียงความที่12

ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง)

3. まず、プラスチックごみについての知識を広める必要があります。(ประโยคหลัก)

ย่อหน้าที่3 (เนื้อเรื่อง)

8. 次にプラスチックをセイノー。(ประโยคหลัก)

ย่อหน้าที่4 (เนื้อเรื่อง)

11. 最後にプラスチックごみに対する政府の方針が必要です。(ประโยคหลัก)

ย่อหน้าที่5 (บทสรุป)

16. 何よりも大切なことは行動を変えることです。(ประโยคแสดงความคิดเห็น)

จากตัวอย่างที่10 จะเห็นได้ว่าประโยคที่16 ในบทสรุป มีเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับประโยคหลักในเนื้อเรื่อง กล่าวคือในเนื้อเรื่องได้กล่าวถึงวิธีการแก้ปัญหาขยะพลาสติก 3 ประการคือ การให้ความรู้เกี่ยวกับขยะพลาสติก การไม่ใช้พลาสติก และมาตรการของรัฐบาลเกี่ยวกับขยะพลาสติก แต่ในประโยคที่16 กล่าวว่าสิ่งที่สำคัญกว่าสิ่งอื่นใดคือการเปลี่ยนการกระทำ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการกระทำดังกล่าวมีเนื้อหาที่ไม่ชัดเจนว่ากลุ่มตัวอย่างหมายถึงสิ่งใด และไม่พบความเชื่อมโยงทางเนื้อหา กับ 3 ประเด็นที่ได้กล่าวมา

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าบทสรุปเป็นโครงสร้างที่กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะมีปัญหารักษาความเป็นเอกภาพของเนื้อเรื่องมากที่สุด ดังนั้นในการเรียนการสอนการเขียนเรียงความ การฝึกฝนให้ผู้เรียนเขียนประโยคสรุปและประโยคแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้วจึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ขอยกตัวอย่างเรียงความที่มีปัญหาการขาดการเชื่อมโยงทางความหมายระหว่างบทนำ เนื้อเรื่องและบทสรุปดังนี้

ตัวอย่างที่11 : เรียงความที่2

ย่อหน้าที่1 (บทนำ)

4. しかし、数日後マリムがなくなりました。(อธิบายสถานการณ์)

5. それで解剖したと、マリムの胃の中でプラスチックごみがたくさんあるので、無くなりました。

(อธิบายสถานการณ์)

6. ということでこのようなことを予防するために実際にできる解決方法が必要だと思います。(ประโยคใจความสำคัญ)

ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง)

7. タイでのプラスチック問題について原因は何かと考えると、この問題の原因は国民のごみに対する考え方だと思います。(ประโยคหลัก)

ย่อหน้าที่3 (เนื้อเรื่อง)

11. では、どのように変えればいいのでしょうか。(ประโยคหลักในรูปแบบของการตั้งคำถามเข้าสู่คำตอบ)

ย่อหน้าที่4 (บทสรุป)

15. 問題を起させる人がある限り、問題が起こり続くのではないのでしょうか。(ประโยคแสดงความคิดเห็น)

จากตัวอย่างที่11 จะเห็นได้ว่า ปัญหาการเกาะเกี่ยวความของเรียงความฉบับนี้อยู่ที่การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาทั้งในส่วนบทนำ เนื้อเรื่อง และ บทสรุป ในส่วนบทนำนั้น กล่าวถึงความจำเป็นในการแก้ปัญหาขยะพลาสติกเพื่อป้องกันการตายของสัตว์ทะเล¹⁴ ซึ่งเป็นส่วนที่หลุดออกจากหัวเรื่องตามกรอบการวิเคราะห์หัวข้อที่1 และเป็นแนวคิดที่ไม่สามารถส่งต่อมายังส่วนของเนื้อเรื่องและบทสรุปได้ ส่วนโครงสร้างเนื้อเรื่องในย่อหน้าที่2

¹⁴ ในประโยคที่6 ผู้วิจัยตีความ「このようなこと」ว่าคือการตายของสัตว์ทะเล

ที่กล่าวถึงสาเหตุของขยะพลาสติกนั้นก็ขาดความเชื่อมโยงกับหัวเรื่องและเนื้อหาในย่อหน้าที่1 สำหรับย่อหน้าที่4 ซึ่งเป็นบทสรุปนั้นไม่เชื่อมโยงกับย่อหน้าที่3 ซึ่งกล่าวถึงการแก้ปัญหาขยะพลาสติกและเป็นประเด็นหลักของเรื่อง นอกจากนี้เนื้อหาในย่อหน้าที่4 ยังไม่เชื่อมโยงกับย่อหน้าที่1และ2ด้วย จะเห็นได้ว่าการขาดความเชื่อมโยงทางความหมายทั้งในบทนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุปดังเช่นตัวอย่างที่11 ส่งผลต่อการสื่อสารใจความสำคัญและภาพรวมของสารที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อเป็นอย่างมาก เพราะผู้อ่านไม่สามารถจับประเด็นได้เข้าใจความสำคัญที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อมากที่สุดนั่นคือสิ่งใด ดังนั้นในการเรียนการสอนการเขียนเรียงความ จึงควรเน้นย้ำให้ผู้เรียนทำความเข้าใจว่าใจความสำคัญที่ตนเองต้องการจะสื่อคือสิ่งใด และหมั่นตรวจสอบว่าใจความสำคัญนั้นๆได้ถูกถ่ายทอดไปยังบทนำ เนื้อเรื่องและบทสรุปหรือไม่

5.2.2 การขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหาในระดับย่อหน้า

จากตารางที่3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เขียนเนื้อหาบางส่วนออกนอกประเด็นหลักในย่อหน้านั้นๆ หรือมีเนื้อหาขัดแย้งในย่อหน้าเดียวกันจำนวน 6 คน (26.1%) เมื่อวิเคราะห์ตำแหน่งของโครงสร้าง พบข้อผิดพลาดที่โครงสร้างเนื้อเรื่องจำนวน 5 คน และบทสรุปจำนวน 1 คน นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์ลักษณะของการขาดการเชื่อมโยงทางความหมายพบว่า กลุ่มตัวอย่าง 5 คน เขียนประโยคสนับสนุนหรือประโยคสรุปกว้างกว่าประโยคหลัก และ กลุ่มตัวอย่าง 1 คน เขียนประโยคสนับสนุนและประโยคสรุปขัดแย้งกับประโยคหลัก จะเห็นได้ว่าสาเหตุหลักของการขาดความเป็นเอกภาพระดับย่อหน้าคือเนื้อหาบางส่วนออกนอกประเด็นที่กล่าวถึงไว้ในประโยคหลักของย่อหน้านั้นๆ และขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่12 : เรียงความที่5

ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง)

7. 解決方法の一つはビニール袋を使わないようにすることです。(ประโยคหลัก)

10. また、ビニール袋を持っていたら、捨てないで使う方法を考えたほうがいいです。(ประโยคสนับสนุน)

11. 例えば、ビニール袋で家具をかぶって、埃から守ることなどです。(ประโยคสนับสนุน)

จากตัวอย่างที่12 ประโยคหลักกล่าวว่า วิธีการแก้ปัญหาประการหนึ่งคือการพยายามไม่ใช้ถุงพลาสติก แต่ในประโยคที่10และ11 ซึ่งเป็นประโยคสนับสนุนของประโยคหลักที่7 กล่าวถึงวิธีการใช้ถุงพลาสติกที่มีแล้วให้เกิดประโยชน์พร้อมยกตัวอย่าง การเขียนในลักษณะดังกล่าวทำให้เนื้อความในประโยคที่10และ11กว้างกว่าขอบเขตของประโยคหลัก

เนื่องจากการขาดความเป็นเอกภาพในระดับย่อหน้ามักเกิดจากการที่เนื้อหาในประโยคสนับสนุนหรือประโยคสรุปกว้างกว่าประโยคหลัก ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางต่อการสอนการเขียนเรียงความ 2 แนวทางคือ 1. ผู้เขียนควรตระหนักในขอบเขตของเนื้อหาทั้งในประโยคหลัก ประโยคสนับสนุน และประโยคสรุปอยู่เสมอ 2. หากผู้เขียนพบว่าประโยคสนับสนุนมีเนื้อหาที่กว้างกว่าประโยคหลัก อาจแก้ไขโดยการเขียนประโยคหลักให้มีขอบเขตที่กว้างขึ้น จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหานี้ มีแนวโน้มที่จะแก้ไขได้โดยการเขียนประโยคหลักให้กว้างขึ้น หรือมีเนื้อหาที่ครอบคลุมประโยคสนับสนุน

5.3 การลำดับเนื้อหาที่มีความวุ่นหรือซ้ำซ้อน

ในตารางที่3 พบกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาการลำดับเนื้อหาที่มีความวุ่นหรือซ้ำซ้อนจำนวน 11 คน (47.8%) ซึ่ง

ถือเป็นจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด อีกทั้งยังเป็นหัวข้อที่มีผลการวิจัยสอดคล้องกับสมเกียรติ (2547) ที่ว่าปัญหาการเขียนเนื้อความววนหรือซ้ำซ้อนมักพบได้บ่อยในเรียงความของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น จากการวิเคราะห์ลักษณะปัญหาในหัวข้อย่อยที่3.1และ3.2 พบกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อผิดพลาดจำนวน 5 คน (21.7%) และ 6 คน (26.1%) ตามลำดับ

5.3.1 เนื้อหาในย่อหน้าใหม่ววนหรือซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่ได้กล่าวไปแล้ว

ในเรียงความของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 คน ที่เขียนเนื้อหาในย่อหน้าใหม่ซึ่งขาดการเชื่อมโยงความที่ดีและมีเนื้อหาที่ววนหรือซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่ได้กล่าวไปแล้ว พบปัญหาระหว่างย่อหน้าบทนำกับย่อหน้าแรกของเนื้อเรื่อง จำนวน 3 คน และย่อหน้าสุดท้ายของเนื้อเรื่องกับย่อหน้าสรุปจำนวน 5 คน ขอยกตัวอย่างทั้ง 2 กรณีดังนี้

ตัวอย่างที่13 : เรียงความที่13

ย่อหน้าที่1 (บทนำ)
1. 世界中にはごみの問題がかなり深刻な問題になっています。(อธิบายสถานการณ์)
2. 特に、プラスチックごみの問題です。(อธิบายสถานการณ์)
3. タイにもプラスチックごみの問題もどんどんひどくなります。(อธิบายสถานการณ์)
4. 特に、問題を解決するために、どういう方法があるのでしょうか。(ประโยคใจความสำคัญในรูปแบบของการตั้งคำถามเข้าสู่คำตอบ)
ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง)
5. <u>タイにおけるプラスチックごみの問題は環境だけでなく、人にも、動物にも悪い影響しています。</u> (ประโยคสนับสนุน)
6. <u>このままプラスチックごみの問題が続いていると、さらにひどくなります。</u> (ประโยคสนับสนุน)
7. <u>問題の原因は我々人間からです。</u> (ประโยคสนับสนุน)
8. <u>この問題の解決するために、色々な方法があります。</u> (ประโยคหลัก)

จากตัวอย่างที่13 จะเห็นได้ว่าเนื้อความในประโยคสุดท้ายของย่อหน้าที่1และประโยคแรกของย่อหน้าที่2 ไม่ต่อเนื่องกัน กล่าวคือประโยคแรกของย่อหน้าที่2 ควรจะกล่าวถึงวิธีการแก้ไขปัญหามลพิษพลาสติกเพื่อให้สอดคล้องกับประโยคสุดท้ายของย่อหน้าที่1 ที่ว่าเพื่อจะแก้ปัญหานี้มีวิธีการอย่างไรบ้าง นอกจากนี้เนื้อหาในย่อหน้าที่2 ยังมีความววนหรือซ้ำซ้อนกับย่อหน้าที่1 เพราะในประโยคที่5-7 มีลักษณะเหมือนการอธิบายสถานการณ์ในประโยคที่1-3 และประโยคที่8 คล้ายกับการกล่าวประโยคใจความสำคัญในประโยคที่4 ซ้ำอีกครั้ง

ส่วนตัวอย่างที่14 ด้านล่างนี้ เป็นกรณีปัญหาของเนื้อหาระหว่างย่อหน้าสุดท้ายของเนื้อเรื่องและย่อหน้าสรุป

ตัวอย่างที่14 : เรียงความที่14

ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง)
15. <u>それで、プラスチックを減らすために、コーヒー用のマイカップを持つべきだ。</u> (ประโยคสรุปประเด็นที่2)
ย่อหน้าที่3 (บทสรุป)
16. <u>プラスチックが生活に便利で、タイに普及している。</u> (อธิบายสถานการณ์)
17. <u>しかし、プラスチックがゴミになったら、環境は汚染される問題が発生している。</u> (อธิบายสถานการณ์)
18. <u>そこで、プラスチックごみの問題の解決方法を考えなければならない。</u> (ประโยคใจความสำคัญ)
19. <u>プラスチックごみの問題の解決方法はプラスチックバッグのかわりにエコバッグを使うこと、そして、コーヒーを買うときにコーヒー用のマイカップを持つことである。</u> (ประโยคสรุป)

จากตัวอย่างที่14 จะเห็นได้ว่าเนื้อความในประโยคสุดท้ายของย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง) และประโยคสุดท้ายของย่อหน้าที่3 (บทสรุป) ไม่ต่อเนื่องกัน และวิธีการเขียนบทสรุปที่เขียนโดยนำเนื้อความในบทนำมากล่าวซ้ำอีกครั้ง

ในประโยคที่16-18 ก่อนที่จะสรุปเนื้อหาที่ได้กล่าวไว้ในย่อหน้าที่2 ในประโยคที่19 ส่งผลให้เนื้อความในบทสรุปซ้ำซ้อนกับเนื้อหาในบทนำ

จากการวิเคราะห์รายละเอียดปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การที่กลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีแนวโน้มจะเขียนบทนำซ้ำซ้อนในย่อหน้าแรกของเนื้อเรื่องและในบทสรุปนั้น อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างเข้าใจว่าการเขียนเนื้อความในส่วนเนื้อเรื่องหรือบทสรุปจำเป็นจะต้องกล่าวถึงบทนำอีกครั้งเพื่อย้ำความในสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้ว หรืออาจเป็นเพราะการเริ่มเขียนเนื้อความในส่วนเนื้อเรื่องและบทสรุปด้วยประโยคสนับสนุน ทำให้กลุ่มตัวอย่างจับประเด็นที่ต่อเนื่องกับย่อหน้าก่อนได้ยาก ในการเรียนการสอนการเขียนเรียงความ จึงควรเน้นย้ำให้ผู้เรียนตระหนักและระวังการเขียนเนื้อหาที่วกวนและซ้ำซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างย่อหน้าดังกล่าว และทำความเข้าใจว่าการเชื่อมโยงทางความหมายที่ดีไม่ใช่การเขียนเนื้อหาซ้ำ แต่คือการเขียนเนื้อความที่มีสารที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับย่อหน้าที่ได้กล่าวไปแล้ว

5.3.2 การเรียงลำดับเนื้อหาในย่อหน้าเดียวกันวกวนหรือซ้ำซ้อน

จากการวิเคราะห์รายละเอียดเรียงความของกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาในการเรียงลำดับเนื้อหาในย่อหน้าเดียวกัน โดยขาดการเชื่อมโยงทางความหมายที่ดี และมีเนื้อหาที่วกวนหรือซ้ำซ้อนจำนวน 6 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่าง 4 คน เขียนย่อหน้าเนื้อเรื่องโดยลำดับประโยคเป็นประโยคใจความหลัก ประโยคสนับสนุน ประโยคสรุป และกลับมายังประโยคสนับสนุนอีกครั้ง ทำให้เนื้อหามีความวกวน ส่วนกลุ่มตัวอย่างอีก 2 คน เขียนหลายประเด็นในย่อหน้าเดียวกัน แต่ลำดับประโยคของประเด็นต่างๆไม่เหมือนกัน โดยขอแสดงตัวอย่างทั้ง 2 กรณี ดังนี้

ตัวอย่างที่15 : เรียงความที่6

ย่อหน้าที่3 (เนื้อเรื่อง)
12. 二つ目の解決方法はステンレスで作られたガラスヤストローを使うことです。(ประโยคหลัก)
13. ニュースによると亀がプラスチックストローを食べて死んだそうです。(ประโยคสนับสนุน)
14. ですから、アマゾンやスターバックなどの飲食製造業会社はお客様にガラスヤストローを再利用させるためにステンレスで作られたガラスヤストローを売っています。(ประโยคสนับสนุน)
15. それに、お客様が自分のガラスを持ってくれば、割引を受けます。(ประโยคสนับสนุน)
16. ですから、プラスチックガラスの数が少なくなります。(ประโยคสรุป)
17. なぜなら、お客様がプラスチックガラスの代わりに自分のグラスを使うからです。(ประโยคสนับสนุน)

จากตัวอย่างที่15 จะเห็นได้ว่า หากเขียนเนื้อความในประโยคที่17 ซึ่งเป็นข้อมูลและรายละเอียดก่อนประโยคที่16 ซึ่งเป็นประโยคสรุปหรือประโยคที่แสดงผลลัพธ์ของการกระทำ จะทำให้การเชื่อมโยงทางความหมายของย่อหน้าที่3 มีความสอดคล้องชัดเจนขึ้น แต่การเขียนประโยคสนับสนุนหลังประโยคสรุปอีกครั้งในลักษณะดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้อ่านเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประโยคที่17 ซึ่งเป็นประโยคสนับสนุนกับประโยคอื่นๆได้ยากขึ้น

ตัวอย่างที่16 : เรียงความที่4

ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง)
4. プラスチックごみがタイだけでなく、世界の深刻な問題になっていることを知っている人は多くいますが、知っているからこそこの問題を無くしようとしている人は少ないです。(ประโยคสนับสนุนของประเด็นที่1)
8. したがって、プラスチック製品の消費を減少したり、やめたりして世界を守ろうという意識をタイ人につける必要があります。(ประโยคหลักของประเด็นที่1)
9. しかし、できたプラスチックごみを管理することも大切です。(ประโยคหลักของประเด็นที่2)
10. プラスチックごみを全て無くすることはできませんが、少なくとも量が減らすべきです。(ประโยคสนับสนุนของประเด็นที่2)

จากตัวอย่างที่16 จะเห็นได้ว่าในย่อหน้าเนื้อเรื่องนี้มี 2 ประเด็นหลักอยู่ในย่อหน้าเดียวกัน แต่มีโครงสร้างต่างกัน กล่าวคือประเด็นที่1 เขียนประโยคสนับสนุนก่อนประโยคหลัก ส่วนประเด็นที่2 เขียนประโยคหลักก่อนประโยคสนับสนุน การเขียนประเด็นหลักมากกว่า 1 ประเด็นในย่อหน้าเดียวกันโดยเรียงลำดับโครงสร้างย่อยที่แตกต่างกันนี้ ทำให้ผู้อ่านจับประเด็นได้ยาก ซึ่งส่งผลให้การเชื่อมโยงความหมายในย่อหน้านั้นๆไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

แม้ว่าการเรียงลำดับเนื้อความในแต่ละย่อหน้า อาจไม่มีผลต่อความเป็นเอกภาพของเนื้อหา トラバิดที่เนื้อหาที่เขียนมีความเกี่ยวข้องกัน แต่การเรียงลำดับเนื้อหาที่เป็นลำดับขั้นตอนและไม่วกวนหรือซ้ำซ้อน มีผลอย่างมากต่อการช่วยให้ผู้อ่านสามารถจับใจความสำคัญของเรียงความหรือใจความหลักของย่อหน้านั้นๆได้ดีขึ้น ดังนั้นในการเรียนการสอนการเขียนเรียงความ ผู้วิจัยเห็นว่าการเรียงลำดับประโยคในย่อหน้าเนื้อเรื่อง โดยเขียนประโยคหลักก่อนประโยคสนับสนุนเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนลำดับความได้ง่ายขึ้นและส่งผลให้การเชื่อมโยงทางความหมายในย่อหน้านั้นๆดีขึ้นด้วย และหลังประโยคสรุปไม่ควรเขียนเนื้อความเพิ่มเติม นอกจากนี้หากเขียนเนื้อหาหลายประเด็นในย่อหน้าเดียวกัน ควรเขียนโครงสร้างย่อยของแต่ละประเด็นให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน

5.4 การหาความเป็นเอกภาพในด้านการใช้คำศัพท์และรูปประโยค

จากตารางที่3 มีกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาการหาความเป็นเอกภาพในด้านการใช้คำศัพท์และรูปประโยคจำนวน 8 คน (34.8%) แต่ไม่พบกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาในหัวข้อที่4.2 การหาความเป็นเอกภาพในการลำดับคำ ดังนั้นจึงจะขอลำถึงรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะในหัวข้อที่4.1 การหาความเป็นเอกภาพของการใช้คำศัพท์ที่เป็นคำสำคัญของเรียงความ และหัวข้อที่4.3 การหาความเป็นเอกภาพของรูปประโยคที่เป็นประโยคสำคัญของเรียงความ ซึ่งเป็นหัวข้อที่มีกลุ่มตัวอย่างผิดพลาดจำนวน 4 คน (17.4%) และ 5 คน (21.7%) ตามลำดับ

5.4.1 การหาความเป็นเอกภาพของการใช้คำศัพท์ที่เป็นคำสำคัญของเรียงความ

กลุ่มตัวอย่างที่มีข้อผิดพลาดในด้านการหาความเป็นเอกภาพของการใช้คำศัพท์ที่เป็นคำสำคัญของเรียงความทั้ง 4 คน มีแนวโน้มที่จะใช้คำศัพท์สำคัญในส่วนบทสรุปไม่ตรงกับคำศัพท์เดิมที่ได้กล่าวไปแล้วในบทนำหรือเนื้อเรื่อง ซึ่งส่งผลให้ผู้อ่านต้องตีความว่าคำศัพท์ที่ปรากฏในบทสรุปหมายถึงสิ่งเดียวกับที่กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวมาแล้วหรือไม่ จึงเป็นผลทำให้การเชื่อมโยงทางความหมายไม่ชัดเจน

ตัวอย่างที่17 : เรียงความที่4

ย่อหน้าที่1 (บทนำ)

3. しかし、この問題を解決するために最もすべきことは、タイ人に地球環境を守る意識を作ることと、プラスチックごみの管理制度を改革することです。(ประโยคใจความสำคัญ)

ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง)

9. しかし、できたプラスチックごみを管理することも大切です。(ประโยคหลักของประเด็นที่2)

ย่อหน้าที่3 (บทสรุป)

16. また、プラスチック製品をやめる同時に、できたプラスチックごみをリサイクルしたら、量が少なくなつて、環境がよくなるはずです。(ประโยคสรุปประเด็นที่2)

จากตัวอย่างที่17 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเลือกใช้คำว่า「プラスチックごみの管理制度」หรือ “การปฏิรูประบบการจัดการขยะพลาสติก” ในย่อหน้าบทนำและเนื้อเรื่อง แต่ในย่อหน้าสรุป กลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนมาใช้คำว่า「リサイクル」หรือ “การรีไซเคิลขยะพลาสติก” ซึ่งเป็นผลทำให้ผู้อ่านอาจสับสนว่าการรีไซเคิลขยะพลาสติกเป็นประเด็นใหม่

หรือเป็นประเด็นเดียวกับการปฏิรูประบบการจัดการขยะพลาสติก ในการเรียนการสอนการเขียนเรียงความ โดยปกติครูผู้สอนมักจะสอนวิธีการเขียนใจความเดิมใหม่ โดยใช้วิธีการเขียนที่ไม่เหมือนกับประโยคที่ได้กล่าวมาแล้ว เพื่อความหลากหลายของสำนวนการเขียน แต่ผู้สอนควรเน้นย้ำเรื่องการรักษาการใช้คำศัพท์ที่เป็นคำสำคัญของเรื่องให้คงที่ตลอดทั้งเรื่อง เพื่อช่วยเชื่อมโยงความหมายของเนื้อเรื่องทั้งหมดให้มีความเป็นเอกภาพได้ดียิ่งขึ้น

5.4.2 การขาดความเป็นเอกภาพของรูปประโยคที่เป็นประโยคสำคัญของเรียงความ

ในตารางที่3 พบกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาด้านการขาดความเป็นเอกภาพของรูปประโยคที่เป็นประโยคสำคัญของเรียงความจำนวน 5 คน โดยงานวิจัยนี้ได้มุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์การใช้คำสันธานแสดงลำดับในประโยค (並列の接続詞) ในประโยคที่บอกประเด็นการแก้ปัญหาขยะพลาสติก ขอยกตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่18 : เรียงความที่21

ย่อหน้าที่2 (เนื้อเรื่อง)

4. その方法はまず、プラスチック製品を再利用することだ。(ประโยคหลักของประเด็นที่1)

10. 次の方法は、政府側にあります。(ประโยคหลักของประเด็นที่2)

จากตัวอย่างที่18 จะเห็นได้ว่าคำสันธานแสดงลำดับคือ「その方法はまず」และ「次の方法」นั้น แม้ว่าคำว่า「まず」และ「次」จะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน แต่การเรียงลำดับกลุ่มคำนั้นไม่ถูกต้อง เป็นผลให้ผู้อ่านสับสนได้ง่ายว่า ประโยคที่4และ10 มีความเชื่อมโยงทางความหมายต่อกันหรือไม่ กล่าวคือทั้ง 2 ประโยค เป็นประโยคที่บอกลำดับประเด็นวิธีการแก้ปัญหาขยะพลาสติกหรือไม่ ในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นนั้น มีความจำเป็นจะต้องเน้นย้ำให้ผู้เรียนใช้คำสันธานแสดงลำดับที่ถูกต้องและเรียงลำดับรูปประโยคหรือคำแวดล้อมให้ถูกต้องด้วย เพื่อช่วยในด้านการบอกจำนวนประเด็นและลำดับที่ผู้เขียนต้องการจะถ่ายทอด

6. บทสรุป

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยปัญหาการเกาะเกี่ยวความในเรียงความภาษาญี่ปุ่น ที่เขียนโดยผู้เรียนที่เรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกในมหาวิทยาลัยนั้น ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยทั้งสิ้น 2 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังนี้

1. ด้านปัญหาการเกาะเกี่ยวความซึ่งวิเคราะห์จากโครงสร้างเรียงความพบว่า โดยภาพรวมผู้เรียนมีความเข้าใจโครงสร้างเรียงความทั้งในระดับโครงสร้างใหญ่และโครงสร้างย่อย เข้าใจการเขียนประโยคใจความสำคัญของเรียงความ ตลอดจนประโยคหลักและประโยคสนับสนุนของแต่ละย่อหน้า อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความหรือความเป็นเอกภาพของเนื้อหาแล้ว สามารถสรุปปัญหาได้ 4 ประเด็นหลักตามกรอบการวิเคราะห์ โดยปัญหาที่พบมากที่สุดคือการขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับเนื้อเรื่ององค์รวม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมักเขียนบทสรุปหรือบทนำไม่สอดคล้องกับใจความสำคัญหรือประเด็นหลักในย่อหน้าอื่นๆ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพในทุกโครงสร้างนั้นมีจำนวนน้อย ด้านปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพของเนื้อเรื่องระดับย่อหน้านั้น พบการเขียนประโยคสนับสนุนหรือประโยคสรุปกว้างกว่าประเด็นหลัก ปัญหาอันดับที่2 คือการที่ใจความสำคัญและเนื้อหาไม่สอดคล้องกับหัวเรื่องเรียงความ กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มในการเขียนเนื้อหากว้างกว่าหัวเรื่องเรียงความ ซึ่งพบปัญหานี้ทั้งในประโยคใจความสำคัญ ประโยคหลัก และประโยคสนับสนุน

ปัญหาอันดับที่3 คือการลำดับเนื้อหาที่มีความวุ่นหรือซ้ำซ้อน ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มในการเขียนเนื้อหาคล้ายบทนำซ้ำอีกครั้งในย่อหน้าเนื้อเรื่องหรือบทสรุป นอกจากนี้จากการวิเคราะห์รายละเอียดการเขียนเนื้อหาความหรือซ้ำซ้อนของเนื้อหาในย่อหน้าเดียวกัน พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างเขียนประโยคสนับสนุนหลังประโยคสรุป อีกทั้งเมื่อเขียนเนื้อหาหลายประเด็นในย่อหน้าเดียวกัน พบปัญหาการลำดับชนิดประโยคของประเด็นต่างๆไม่เหมือนกัน ปัญหาอันดับที่4 คือการขาดความเป็นเอกภาพในด้านการใช้คำศัพท์และรูปประโยคที่สำคัญของเรียงความ ด้านการใช้คำศัพท์พบว่าในย่อหน้าสรุป กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะใช้คำศัพท์สำคัญที่แตกต่างจากที่กล่าวไว้ในบทนำหรือเนื้อเรื่องส่วนด้านรูปประโยคนั้น พบปัญหาการใช้คำสันธานแสดงลำดับที่ยังมีข้อผิดพลาดอยู่

2. ด้านการข้อเสนอแนะต่อการเรียนการสอนการเขียนเรียงความภาษาญี่ปุ่นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการนำมุมมองเรื่องการเกาะเกี่ยวความหรือการรักษาความเป็นเอกภาพของเนื้อเรื่องเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการสอนนั้นเป็นสิ่งจำเป็น กล่าวคือจำเป็นต้องให้ผู้เรียนตระหนักถึงโครงสร้างเรียงความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างหัวเรื่อง ประโยคใจความสำคัญ ประโยคหลัก และประโยคสนับสนุนทุกๆประโยค ซึ่งทักษะดังกล่าวสามารถเริ่มฝึกได้ตั้งแต่การเขียนเรียงความขั้นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยขอเสนอให้การเขียนเรียงความที่มีเนื้อหาเป็นเอกภาพเป็นเป้าหมายหนึ่งในการเรียนการสอนการเขียนเรียงความภาษาญี่ปุ่น โดยสามารถนำกรอบการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความทั้ง 4 ประเด็น ซึ่งได้อธิบายการเกาะเกี่ยวความหรือการรักษาความเป็นเอกภาพของเนื้อหาไว้อย่างเป็นรูปธรรม มาเป็นแนวทางในการสอนหรือการแนะนำผู้เรียนต่อไปได้ กรอบการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความข้างต้น ซึ่งก็คือก็แนวทางในการเขียนเรียงความให้มีเนื้อหาที่เป็นเอกภาพ ได้แก่ 1.ใจความสำคัญและเนื้อเรื่องสอดคล้องกับหัวข้อเรียงความ 2. รักษาความเป็นเอกภาพของใจความสำคัญตลอดทั้งเรื่องและรักษาความเป็นเอกภาพของประเด็นหลักในระดับย่อหน้า 3. ลำดับเนื้อหาให้มีการเชื่อมโยงทางความหมายที่ดีและไม่วกวนหรือซ้ำซ้อน 4. คำศัพท์และรูปประโยคที่สำคัญต้องสอดคล้องกันตลอดทั้งเรื่อง สำหรับแนวโน้มลักษณะข้อผิดพลาดด้านการเกาะเกี่ยวความของผู้เรียนในหัวข้อต่างๆซึ่งผู้วิจัยได้อภิปรายไปในส่วนผลการวิจัยและอภิปรายนั้น สามารถนำไปใช้เป็นข้อสังเกตและข้อพึงระวังเพื่อใช้ในการเขียนเรียงความที่มีการเชื่อมโยงทางความหมายที่ดีได้

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาปัญหาการเกาะเกี่ยวความในเรียงความภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกในระดับมหาวิทยาลัย โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลวิจัยอันได้แก่ กรอบการวิเคราะห์ปัญหาการเกาะเกี่ยวความหรือแนวทางการรักษาความเป็นเอกภาพในเรียงความ และปัญหาที่พบต่างๆจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนการเขียนเรียงความภาษาญี่ปุ่น แม้ว่างานวิจัยฉบับนี้จะวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในด้านจำนวนเรียงความ ซึ่งหากสามารถเพิ่มจำนวนเรียงความในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ก็จะทำให้เห็นแนวโน้มของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อผิดพลาดในหัวข้อต่างๆได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างก็เป็นสิ่งที่ควรเพิ่มเติมในงานวิจัยด้านนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสอบถามกลุ่มตัวอย่างในส่วนของความหมายหรือการตีความบางประโยคที่เข้าใจยาก ตลอดจนเป้าหมายในการเขียนเรียงความ การนำสิ่งที่ได้เรียนมาประยุกต์ใช้ และปัญหาอุปสรรคในการเขียนเรียงความ

เอกสารอ้างอิง (References)

- จันทิมา อังคพนิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมเกียรติ เสงวนกิจวิชัย. (2547). การเชื่อมโยงประโยคในเรียงความภาษาญี่ปุ่นของผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่4(1)*, 48-67
- สมเกียรติ เสงวนกิจวิชัยและชัชฎา ยานาจิชาวะ. (2560). *เทคนิคพื้นฐานการเขียนเรียงความภาษาญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- De Beaugrande, R.A. & Dressler, W.U. (1981). *Introduction to text linguistics*. London: Longman.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- 浅井美恵子 (2002). 「日本語作文における文の構造の分析—日本語母語話者と中国語母語の上級日本語学習者の作文比較—」『日本語教育』115, 51-60.
- 石黒圭 (2011). 「文章理解における一貫性の把握について」『一橋大学国際教育センター紀要』2, 3-11.
- 石黒圭・筒井千絵 (2009). 『留学生のためのここが大切文章表現のルール』スリーエーネットワーク.
- 池田嘉彦 (1983). 「テキストとテキストの構造」『日本語教育指導参考書11 談話の研究と教育 I』7-42. 国立国語研究所.
- 門脇薫 (1999). 「初級における作文指導—談話展開を考慮した作文教材の試み—」『日本語教育』102, 50-59.
- 小森万里・内藤真理子 (2015). 「アカデミック・ライティングにおける一貫性とは—学習者・教員双方がレポート評価に利用できるチェックリストの提案—」『日本語・日本語教育研究』6, 205-220.
- 小森万里・内藤真理子 (2016). 「アカデミック・ライティングにおける重複がもたらす冗長性を回避するための方策—卓立性・結束性・論理性・一貫性の観点からの分析—」『日本語教育』164, 1-16.
- 田代ひとみ (2009). 「読み手の評価別に見た日本語学習者の意見文の問題点」『横浜国立大学留学生センター教育研究論集』16, 75-97.
- 田中真理・阿部新 (2014). 『Good Writingへのパスポート—読み手と構成を意識した日本語ライティング—』くろしお.
- 田中真理・坪根由香里・初鹿野阿れ (1998). 「第二言語としての日本語における作文評価基準—日本語教師と一般日本人の比較—」『日本語教育』96, 1-12.
- 田中真理・坪根由香里 (2011). 「第二言語としての日本語小論文におけるGood Writing評価—そのプロセスと決定要因」『社会言語科学』14(1), 210-222.
- 張珍華 (2012). 「中級日本語学習者の推敲作文における結束性の分析—『総合活動型日本語教』の教室活動を対象に—」『日本文化研究』42, 421-437.
- 長谷川哲子・堤良一 (2012). 「意見文の分かりやすさを決めるのは何か? : 大学教員による作文評価を通じて」『関西学院大学日本語教育センター紀要』1, 7-18.
- Pattarawan Youyen・太田卓志・山口雅代・吉田直子 (2002). 中級作文におけるタイ人学習者の誤用分析—チェンマイ大学日本語科の学習者を例として—『国際交流基金バンコク日本語センター紀要』5, 97-112.
- 藤森弘子 (2005). 「結束性の観点からみた初級日本語学習者の作文」『東京外国語大学留学生日本語教育センター論集』31, 95-109.
- 森本一樹 (2016). 「中級日本語学習者の作文における語彙使用の誤用と問題点」『日本語学習者の母語・地域性をふまえた日本語教育研究』2, 99-106.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Affiliation: Faculty of Humanities, Kasetsart University

Corresponding email: kulrum@hotmail.com

Received: 2021/12/20

Revised: 2022/02/07

Accepted: 2022/03/23

JSAT

เปิดรับบทความวิชาการและบทความวิจัย

การประชุมวิชาการระดับชาติ สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 16

วิถีโลก วิถีถิ่น เพื่อความยั่งยืนของสังคมพหุวัฒนธรรม

“Think Global Live Local” for Sustainable Multi-Cultural Society

กำหนดการส่งบทความฉบับเต็ม

รอบที่ 1 (Early Bird)	ภายในวันที่ 31 ก.ค. 2565
รอบที่ 2	ภายในวันที่ 31 ส.ค. 2565
แจ้งผลการตอบรับการนำเสนอ	ภายในวันที่ 30 ก.ย. 2565
ส่งบทความแก้ไข	ภายในวันที่ 16 ต.ค. 2565
เผยแพร่ตารางการนำเสนอผลงาน	ภายในวันที่ 31 ต.ค. 2565
เผยแพร่เอกสารหลังการประชุม	ภายในวันที่ 31 ธ.ค. 2565

17-18

พฤศจิกายน 2565

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

(สามารถเลือกแบบออนไลน์/ออนไซต์)

รับบทความสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

ด้านภาษาศาสตร์ การสอน วรรณกรรม สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง คติชนวิทยา มานุษยวิทยา ฯลฯ

เงื่อนไขการส่งผลงานนำเสนอ

1. บทความที่นำเสนอต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่หรือนำเสนอในที่ประชุมใดมาก่อน
2. คุณสมบัติผู้สมัคร เป็นนักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษาปริญญาตรี - โท - เอก หรือบุคคลทั่วไปที่สนใจด้านญี่ปุ่นศึกษา
3. เป็นสมาชิกสมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย แบบรายปีหรือตลอดชีพ (ดูรายละเอียดได้จาก Website)

ค่าลงทะเบียน

พิเศษ ผู้ส่งบทความรอบที่ 1 และได้รับคัดเลือกให้นำเสนอ **ฟรี** ค่าลงทะเบียน (10 ท่านแรก)

ผู้นำเสนอบทความ	2,000 บาท
ผู้เข้าร่วมงานที่ประสงค์จะรับเอกสารและอาหาร	500 บาท
ผู้เข้าร่วมงาน	ไม่เสียค่าใช้จ่าย

บทความที่โดดเด่นจะได้รับคัดเลือกเพื่อเผยแพร่ในวารสาร JSN Journal (TCI 1)

หรือ วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (TCI 2) โดยได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมดำเนินการ

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

Email : Jsat2022.kru@gmail.com

Facebook : Japanese Studies Association of Thailand -JSAT

Website : www.jsat.or.th

รูปแบบ บทความนำเสนอ

จัดโดย สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ร่วมกับ
สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย
โดยการสนับสนุนจาก The Japan Foundation

ใบสมัครสมาชิก
สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

ห้อง 606 ชั้น 6 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์/โทรสาร 02-221-2422

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว)ตำแหน่งทางวิชาการ.....

Name (In English)

วัน เดือน ปี เกิด..... หมายเลขบัตรประชาชน

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....มือถือ.....อีเมล.....

หน่วยงานตำแหน่ง.....

ที่อยู่หน่วยงาน.....

.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

บุคคลที่สามารถติดต่อได้ กรณีที่ไม่สามารถติดต่อท่านได้

ชื่อ นามสกุล.....หมายเลขโทรศัพท์.....อีเมล.....

สมาชิกสมาคมฯ ที่รู้จัก (ถ้ามี) คือ

1..... 2.....

ข้าพเจ้าขอสมัครเป็นสมาชิกประเภท

☐ สามัญรายปี (200 บาทต่อปี) ☐ สามัญตลอดชีพ (2,000 บาท)

☐ สมทบ (100 บาทต่อปี) ☐ สถาบัน (200 บาทต่อปี หรือ ตลอดชีพ 2,000 บาท)

☐ หลักฐานประกอบการสมัคร สำเนาบัตรประชาชน/ เอกสารรับรองจากสถาบัน (กรุณาส่งมาพร้อมกับใบสมัคร)

☐ ข้าพเจ้าได้อ่านและยอมรับเงื่อนไขของการเป็นสมาชิกสมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ 1. การสมัครเป็นสมาชิกสมาคมฯ จะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขของสมาคมฯ

2. เมื่อมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพิจารณารับท่านเป็นสมาชิกแล้ว ท่านจะได้รับการติดต่อให้ชำระ

ค่าลงทะเบียนสมัครสมาชิกและค่าบำรุงรายปี /ตลอดชีพ

.....

ส่วนนี้เฉพาะเจ้าหน้าที่สมาคมฯ

ได้รับการพิจารณาให้เป็นสมาชิกสมาคมฯประเภท ☐ สามัญรายปี ☐ สามัญตลอดชีพ ☐ สมทบ ☐ สถาบัน (รายปี/ตลอดชีพ)

จากการประชุมคณะกรรมการบริหารฯ ครั้งที่...../..... เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จค่าลงทะเบียน...../..... ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....นายทะเบียน ลงชื่อ.....นายกสมาคมฯ

(.....)

(.....)

TCI Tier 1 Humanities and Social Sciences

Owner :

Japanese Studies Association of Thailand (JSAT)
Room 606 Faculty of Political Science,
Thammasat University, Prachan Road,
Phraborom Maha Ratchawang, Pranakorn,
Bangkok 10200, Thailand
URL: jsat.or.th, email: jsn.jsat@gmail.com

Publication : 2 issues per year (June, December)

Online Journal : <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsn>

Printed at

Core Content Co., Ltd.
15/4 Moo 3 Bangkrateuk, Sam Phran,
Nakhon Pathom 73210

Journal of Japanese Studies Association
of Thailand - JSAT
Vol.12 no.1 June 2022

Editorial Advisory Board

Prof. Emeritus Dr. Chaiwat Khamchoo *Chulalongkorn University*
Prof. Emeritus Dr. Sirimonporn Suriyawongpaisal *Chulalongkorn University*

Prof. Dr. Attachak Sattayanurak *Chiang Mai University*
Prof. Dr. Siriporn Wajjwalku *Thammasat University*
Prof. Warintorn Wuwongse *Thammasat University*

Editor

Assoc. Prof. Tasanee Methapisit *Thammasat University*

Editorial Assistant

Assoc. Prof. Dr. Yupaka Fukushima *Kasetsart University*

Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Kosit Tiptiempong *Tokyo University of Foreign Studies*
Assoc. Prof. Dr. Chomnard Setisam *Chulalongkorn University*
Assoc. Prof. Benjang Jaisai de Arslanian *Chiang Mai University*
Assoc. Prof. Pranee Jongsujarittam *Kasetsart University*
Asst. Prof. Dr. Baranee Boonsong *Naresuan University*
Asst. Prof. Dr. Piyawan Asawarachan *Thammasat University*
Asst. Prof. Dr. Pat-on Pipattanakul *Srinakarinwirote University*
Asst. Prof. Dr. Winai Jamornsuriya *Nakhon Ratchasima Rajabhat University*
Col. Assoc. Prof. Nongluk Limsiri *Panyapivat Institute of Management*
Asst. Prof. Nisakorn Thongnok *Prince of Songkla University*
Dr. Wanwisa Kunpattaranirun *Burapha University*
Dr. Saikaew Tipakom *Chulalongkorn University*

Reviewers

Prof. Dr. Sirimonporn Suriyawongpaisal *Chulalongkorn University*
Assoc. Prof. Dr. Chomnard Setisam *Chulalongkorn University*
Assoc. Prof. Dr. Natthira Tuptim *Pibulsongkram Rajabhat University*
Assoc. Prof. Wanchai Silapatkul *Silapakorn University*
Asst. Prof. Dr. Asadayuth Chusri *Chulalongkorn University*
Asst. Prof. Dr. Nanchaya Mahakhan *Burapha University*
Asst. Prof. Dr. Narut Charoensri *Chiang Mai University*
Asst. Prof. Dr. Nithi Nuangjamnong *Naresuan University*
Asst. Prof. Dr. Pat-on Pipattanakul *Srinakarinwirote University*
Asst. Prof. Dr. Piyanuch Wiriyenawat *Thammasat University*
Asst. Prof. Dr. Piyawan Asawarachan *Thammasat University*
Asst. Prof. Dr. Sunisa Thammawivat *Thepsatri Rajabhat University*
Asst. Prof. Dr. Teerawut Sunthara *University of the Thai Chamber of Commerce*
Asst. Prof. Dr. Thanyarat Sanguansri *Burapha University*
Asst. Prof. Dr. Winai Jamornsuriya *Nakhon Ratchasima Rajabhat University*
Asst. Prof. Dr. Yuphawan Sopitvutiwong *Chulalongkorn University*
Asst. Prof. Prawpun Pholboon *Khon Kaen University*
Asst. Prof. Saranya Kongjit *Chiang Mai University*
Dr. Poranee Pinunsottikul *Thammasat University*
Dr. Saikaew Tipakom *Chulalongkorn University*
Dr. Sudpratana Duangkaew *Mahidol University*
Dr. Tanapat Sontirak *Kasetsart University*
Dr. Tawat Khamthongthip *Chandrasekhar Rajabhat University*

Editor's Note	iv
<i>Tasanee Methapisit</i>	
Invited Paper	
The Future of International Higher Education Aiming for SDGs: Collaboration with Japanese Studies Students around the World	2
<i>Keiko Unedaya</i>	
Research and Academic Papers	
The Use of Binary Opposition in Novel <i>Kentoushi</i>	17
<i>Duanthem Kritsadathanon</i>	
The Implications of Senryu in Current Situation: A Case Study of Salaryman Senryu	40
<i>Pratyaporn Rattanapongpinyo</i>	
China's Belt and Road Initiative and Japan's Free and Open Indo-Pacific: Their Impacts on the Official Development Assistance	57
<i>Sunida Aroonpipat</i>	
Japanese Clustering and Needs of Japanese toward Long-stay Tourism in Thailand	82
<i>Tienkaew Liemsuwan, Kanjana Boonyoung, Pansek Arthornthurasook, Shohei Ogawa</i>	
Effects of Learning Activity Based on CMM and RT on Japanese Conversation Style	107
<i>Kavita Fongsataporn, Ruedeerath Chusanachoti, Voravudhi Chirasombutti</i>	
Instructors' Roles in Information Seeking Support in Classrooms: A Case Study through the Survey of Smartphone Usage among Thai Learners of Japanese Language	118
<i>Tanapat Sontirak</i>	
Difficulties in Learning Katakana and Learning Strategies of Thai Japanese Learners: A Case Study of Thai Undergraduate Students Majoring in Japanese	138
<i>Thanapol Auttaiem</i>	
The Usage of Japanese "Use" (tsukau, mochiiru, shiyōsuru, riyōsuru): A Case Study by an Online Data Retrieval Engine NINJAL-LWP for TWC	156
<i>Natthira Tuptim</i>	
The Problems of Coherence in Japanese Composition: A Case Study of Thai Students Majoring in Japanese	174
<i>Kulrumpa Srestasathiern</i>	